This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

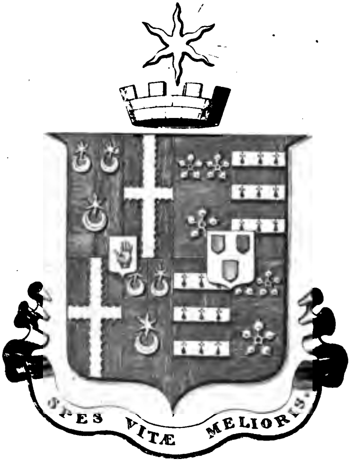
We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

KC
15766
NEDL TRANSFER
HN 5W78 6
Digitized by Google

Rt. Honble.
Sir John C. Hobhouse, Bt.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

M. TULLII
CICERONIS
OPERUM OMNIUM
VOL. X.
ORATIONUM
VOL. VII.

EX EDITIONE J. OLIVETI.

GLASGUAE,
IN AEDIBUS ACADEMICIS
EXCUDEBANT ROB. ET AND. FOULIS
ACADEMIAE TYPOGRAPHI
M DCC XLIX.

Digitized by Google

KC15766

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY
JUL 21 51

Transf. to HCL

Digitized by Google

VOL. X.

IN M. ANTONIUM PHILIPPICAE XIV.

ORATIONES SUPPOSITAE. viz.

I. DE PACE. 363

II. C. SALLUSTII CRISPI IN M. T. CICERONEM ORATIO. 374

III. IN C. SALLUSTIUM CRISPUM RESPONSIO. 379

IV. AD POPULUM ET EQUITES ROMANOS, ANTEQUAM IRET IN EXILIUM. 389

V. M. T. CICERO AD OCTAVIUM. 403

Digitized by Google

Digitized by Google

IN

M. ANTONIUM.

PHILIPPICA I.

ANTEQUAM de republica, Patres conſcripti, dicam ea, quae dicenda hoc tempore arbitror, exponam vobis breviter conſilium et profectionis, et reverſionis meae. ego, cum ſperarem aliquando ad veſtrum conſilium, auctoritatemque rempublicam eſſe revocatam, manendum mihi ſtatuebam, quaſi in vigilia quadam conſulari, ac ſenatoria. nec vero uſquam diſcedebam, nec a republica dejiciebam oculos, ex eo die, quo in aedem Telluris convocati ſumus. in quo templo, quantum in me fuit, jeci fundamenta pacis: Athenienſiumque renovavi vetus exemplum: Graecum etiam verbum

Digitized by Google

uſurpavi, quo tum in ſedandis diſcordiis erat uſa civitas illa: atque omnem memoriam diſcordiarum oblivione ſempiterna delendam cenſui. praeclara tum oratio M. Antonii: egregia etiam voluntas: pax denique per eum, et per liberos ejus cum praeſtantiſſimis civibus confirmata eſt. atque his principiis reliqua conſentiebant. ad deliberationes eas, quas habebat domi de republica, principes civitatis adhibebat: ad hunc ordinem res optimas deferebat: ſumma cum dignitate et conſtantia ad ea, quae quaeſita erant, reſpondebat: nihil tum, niſi quod erat notum omnibus, in C. Caeſaris commentariis reperiebatur. num qui exules reſtituti? unum aiebat, praeterea neminem. num immunitates datae? nullae, reſpondebat. aſſentiri etiam nos Serv. Sulpicio, clariſſimo viro, voluit, ne qua tabula poſt idus Martias ullius decreti Caeſaris, aut beneficii figeretur. multa praetereo, eaque praeclara. ad ſingulare enim M. Antonii factum feſtinat oratio. dictaturam, quae vim jam regiae poteſtatis obſederat, funditus ex republica ſuſtulit. de qua ne ſententias quidem dixi-

mus. ſcriptum ſenatus-conſultum, quod fieri vellet, attulit. quo recitato, auctoritatem ejus ſummo ſtudio ſecuti ſumus, eique ampliſſimis verbis per ſenatus-con-
2 ſultum gratias egimus. Lux quaedam videbatur oblata, non modo regno, quod pertuleramus, ſed etiam regni timore ſublato: magnumque pignus ab eo reipublicae datum, ſe liberam civitatem eſſe velle, cum dictatoris nomen, quod ſaepe juſtum fuiſſet, propter perpetuae dictaturae recentem memoriam funditus ex republica ſuſtuliſſet. liberatus caedis periculo paucis poſt diebus ſenatus: uncus impactus eſt fugitivo illi, qui in C. Marii nomen invaſerat. atque haec omnia communiter cum collega. alia porro propria Dolabellae: quae, niſi collega abſuiſſet, credo eis fuiſſe futura communia. nam, cum ſerperet in urbe infinitum malum, idque manaret in dies latius: iidemque buſtum in foro facerent, qui illam inſepultam ſepulturam effecerant: et quotidie magis magiſque perditi homines, cum ſui ſimilibus ſervis, tectis ac templis urbis minarentur: talis animadverſio fuit Dolabellae, cum in audaces ſceleratoſque ſervos,

Digitized by Google

tum in impuros et nefarios liberos; taliſque everſio illius execratae columnae, ut mirum mihi videatur, tam valde reliquum tempus ab illo uno die diſſenſiſſe. ecce enim kalendis Juniis, quibus ut adeſſemus, edixerat; mutata omnia: nihil per ſenatum, multa et magna per populum, et abſente populo, et invito. conſules deſignati ſe audere negabant in ſenatum venire: patriae liberatores urbe carebant ea, cujus a cervicibus jugum ſervile dejecerant: quos tamen ipſi conſules et in concionibus, et in omni ſermone laudabant. veterani qui appellabantur, quibus hic ordo diligentiſſime caverat, non ad conſervationem earum rerum, quas habebant, ſed ad ſpem novarum praedarum incitabantur. quae cum audire mallem, quam videre, haberemque jus legationis liberum, ea mente diſceſſi, ut adeſſem kalendis Januariis, quod initium ſenatus cogendi fore videbatur.
Expoſui, Patres conſcripti, profectionis 3
conſilium: nunc reverſionis, quae plus admirationis habet, breviter exponam. cum Brunduſium, iterque illud, quod tritum in Graeciam eſt, non ſine cauſa vi-

Digitized by Google

taviſſem, kalendis Sextilibus veni Syracuſas, quod ab urbe ea tranſmiſſio in Graeciam laudabatur. quae tamen urbs mihi conjunctiſſima, plus una me nocte cupiens retinere, non potuit. veritus ſum, ne meus repentinus ad meos neceſſarios adventus ſuſpicionis aliquid afferret, ſi eſſem commoratus. cum autem me ex Sicilia ad Leucopetram, quod eſt promontorium agri Rhegini, venti detuliſſent; ab eo loco conſcendi, ut tranſmitterem: nec ita multum provectus, rejectus auſtro ſum in eum ipſum locum, unde conſcenderam. cumque intempeſta nox eſſet, manſiſſemque in villa P. Valerii, comitis et familiaris mei, poſtridieque apud eundem, ventum expectans, manerem: municipes Rhegini complures ad me venerunt; ex his quidam Roma recentes: a quibus primum accipio M. Antonii concionem: quae ita mihi placuit, ut, ea lecta, de reverſione primum coeperim cogitare. nec ita multo poſt edictum Bruti affertur, et Caſſii. quod quidem mihi, fortaſſe quod eos etiam plus reipublicae, quam familiaritatis gratia, diligo, plenum aequitatis videbatur. ad-

Digitized by Google

debant praeterea (ſit enim plerumque, ut ii, qui boni quid volunt afferre, affingant aliquid, quo faciant id, quod nuntiant, laetius) rem conventuram: kalendis Sextilibus ſenatum frequentem fore: Antonium, repudiatis malis ſuaſoribus, remiſſis Galliis provinciis, ad auctoritatem ſenatus eſſe rediturum. Tum vero 4
tanta ſum cupiditate incenſus ad reditum, ut mihi nulli neque remi, neque venti ſatisfacerent: non quo me ad tempus occurſurum putarem, ſed ne tardius, quam cuperem, reipublicae gratularer. atque ego celeriter Veliam devectus, Brutum vidi; quanto meo dolore, non dico. turpe mihi ipſi videbatur, in eam urbem me audere reverti, ex qua Brutus cederet: et ibi velle tuto eſſe, ubi ille non poſſet. neque vero illum ſimiliter, atque ipſe eram, commotum eſſe vidi. erectus enim maximi ac pulcherrimi facti conſcientia, nihil de ſuo caſu, multa de noſtro querebatur. ex quo primum cognovi, quae kalendis Sextilibus in ſenatu fuiſſet L. Piſonis oratio: qui quanquam parum erat (id enim ipſum a Bruto audieram) a quibus debuerat, adjutus: tamen et Bru-

Digitized by Google

ti teſtimonio (quo quid poteſt eſſe gravius?) et omnium praedicatione, quos poſtea vidi, magnam mihi videbatur gloriam conſecutus. hunc igitur ut ſequerer, properavi, quem praeſentes non ſunt ſecuti: non ut proficerem aliquid, (neque enim ſperabam id, neque praeſtare poteram) ſed ut, ſi quid mihi humanitùs accidiſſet, (multa autem impendere videbantur praeter naturam, praeterque fatum) hujus tamen diei vocem teſtem reipublícae relinquerem meae perpetuae erga ſe voluntatis. quoniam utriuſque conſilii cauſam, Patres conſcripti, probatam vobis eſſe confido, prius quam de republica dicere incipio, pauca querar de heſterna M. Antonii injuria, cui ſum amicus: idque me nonnullo ejus officio debere eſſe, prae me ſemper tuli.

5 Quid tandem erat cauſae, cur in ſenatum heſterno die tam acerbe cogerer? ſolúſne aberam? an non ſaepe minus frequentes fuiſtis? an ea res agebatur, ut etiam aegrotos deferri oporteret? Annibal, credo, erat ad portas, aut de Pyrrhi pace agebatur: ad quam cauſam etiam Appium illum, et caecum, et ſenem delatum eſſe memoriae prodi-

tum eſt. de ſupplicationibus referebatur: quo in genere ſenatores deeſſe non ſolent. coguntur enim non pignoribus, ſed eorum, quorum de honore agitur, gratia: quod idem fit, cum de triumpho refertur. ita ſine cura conſules ſunt, ut pene liberum ſit ſenatori non adeſſe. qui cum mihi mos notus eſſet, cumque de via languerem, et mihimet diſplicerem, miſi, pro amicitia, qui hoc ei diceret. at ille, vobis audientibus, cum fabris ſe domum meam venturum eſſe dixit. nimis iracunde hoc quidem, et valde intemperanter. cujus enim maleficii iſta poena eſt, ut dicere in hoc ordine auderet, ſe publicis operis diſturbaturum publice ex ſenatus ſententia aedificatam domum? quis autem unquam tanto damno ſenatorem coëgit? aut quid eſt ultra pignus, aut multam? qui ſi ſciſſet, quam ſententiam dicturus eſſem, remiſiſſet aliquid profecto de ſeveritate cogendi.

An me cenſetis, Patres con- 6
ſcripti, quod vos inviti ſecuti eſtis, decreturum fuiſſe, ut parentalia cum ſupplicationibus miſcerentur? ut inexpiabiles religiones in rempublicam inducerentur? ut decernerentur ſupplicationes mortuo?

Digitized by Google

nihil dico, cui. fuerit ille L. Brutus, qui et ipſe regio dominatu rempublicam liberavit, et ad ſimilem virtutem, et ſimile factum ſtirpem jam prope in quingenteſimum annum propagavit: adduci tamen non poſſem, ut quemquam mortuum conjungerem cum immortalium religione: ut, cujus ſepulcrum nuſquam extet, ubi parentetur, ei publice ſupplicetur. ego vero eam ſententiam dixiſſem, Patres conſcripti, ut me adverſus populum Romanum, ſi qui accidiſſet gravior reipublicae caſus, ſi bellum, ſi morbus, ſi fames; facile poſſem defendere: quae partim jam ſunt, partim timeo ne impendeant. ſed hoc ignoſcant dii immortales velim, et populo Romano, qui id non probat, et huic ordini, qui decrevit invitus. quid? de reliquis reipublicae malis licetne dicere? mihi vero licet, et ſemper licebit dignitatem tueri, mortem contemnere. poteſtas modo veniendi in hunc locum ſit: dicendi periculum non recuſo. atque utinam, Patres conſcripti, kalendis Sextilibus adeſſe potuiſſem! non quo profici potuerit aliquid: ſed ne unus modo conſularis, quod tum accidit, dignus

illo honore, dignus republica invenire-tur. qua quidem ex re magnum accipio dolorem, homines ampliſſimis populi Romani beneficiis uſos, L. Piſonem, ducem optimae ſententiae non ſecutos. idcircone nos populus Romanus conſulares fecit, ut in altiſſimo, ampliſſimoque gradu dignitatis locati rempublicam pro nihilo haberemus? non modo voce nemo L. Piſoni conſularis, ſed ne vultu quidem aſſenſus eſt. quaenam (malum) eſt iſta voluntaria ſervitus? fuerit quaedam neceſſaria. nec ego hoc ab omnibus iis deſidero, qui ſententiam loco conſulari dicunt. alia cauſa eſt eorum, quorum ſilentio ignoſco: alia eorum, quorum vocem requiro. quos quidem doleo in ſuſpicionem populi Romani venire, non modo metus, quod ipſum eſſet turpe, ſed alium alia de cauſa deeſſe dignitati ſuae. Qua- 7
re primum maximas gratias, et habeo, et ago L. Piſoni, qui non, quid efficere poſſet in republica, cogitavit, ſed quid ipſe facere deberet: deinde a vobis, Patres conſcripti, peto, ut, etiam ſi ſequi minus audebitis orationem atque auctoritatem meam, benigne tamen me, ut ſe-

ciſtis adhuc, audiatis. primum igitur acta Caeſaris ſervanda cenſeo: non quo probem: quis enim id quidem poteſt? ſed quia rationem habendam maxime arbitror pacis et otii. vellem adeſſet Antonius, modo ſine advocatis. ſed, ut opinor, licet ei minus valere: quod mihi heri per illum non licebat. doceret me, vel potius vos, P. C. quemadmodum ipſe Caeſaris acta defenderet. an in commentariolis, et chirographis, et libellis ſe uno auctore prolatis; ac ne prolatis quidem, ſed tantummodo dictis, acta Caeſaris firma erunt: quae ille in aes incidit, in quo populi juſſa, perpetuaſque leges eſſe voluit, pro nihilo habebuntur? equidem ſic exiſtimo: nihil tam eſſe in actis Caeſaris, quam legis Caeſaris. an, ſi cui quid ille promiſit, id erit fixum? quod idem non facere potuit; ut multis multa promiſſa non fecit: quae tamen multo plura illo mortuo reperta ſunt, quam vivo beneficia per omnes annos tributa et data. ſed ea non muto, non moveo: ſummo etiam ſtudio praeclara illius acta defendo. pecunia utinam ad Opis maneret! cruenta illa quidem, ſed his temporibus, cum iis,

Digitized by Google

quorum eſt, non redditur, neceſſaria.
quanquam ea quoque ſit effuſa, ſi ita in
actis fuit. ecquid eſt, quod tam proprie
dici poſſit actum ejus, qui togatus in re-
publica cum poteſtate imperioque verſa-
tus ſit, quam lex? quaere acta Gracchi:
leges Semproniae proferentur. quaere
Syllae: Corneliae. quid? Cn. Pompeii
tertius conſulatus, in quibus actis con-
ſtitit? nempe in legibus. a Caeſare ipſo ſi
quaereres, quidnam egiſſet in urbe et to-
ga: leges multas reſponderet ſe, et prae-
claras tuliſſe. chirographa vero aut muta-
ret, aut non daret, aut, ſi dediſſet, non
iſtas res in actis ſuis duceret. ſed ea ipſa
concedo: quibuſdam in rebus etiam con-
niveo: in maximis vero rebus, id eſt le-
gibus, acta Caeſaris diſſolvi, ferendum
non puto. Quae lex melior, utilior, 8
optima etiam republica ſaepius flagita-
ta, quam ne praetoriae provinciae plus
quam annum, neve plus quam biennium
conſulares obtinerentur? hac lege ſubla-
ta, videnturne vobis acta Caeſaris ſerva-
ri? quid? ea lege, quae promulgata eſt de
tertia decuria judicum, nonne omnes ju-
diciariae leges Caeſaris diſſolvuntur? et

Digitized by Google

vos acta Caeſaris defenditis, qui leges ejus evertitis? niſi forte, quid memoriae cauſa retulit in libellum, id numerabitur in actis, et quamvis iniquum et inutile ſit, defendetur: quod ad populum centuriatis comitiis tulit, id in actis Caeſaris non habebitur. at quae eſt iſta tertia decuria? centurionum, inquit. quid? iſti ordini judicatus lege Julia, etiam ante Pompeia, Aurelia, non patebat? cenſus praefiniebatur, inquit. non centurioni quidem ſolum, ſed equiti etiam Romano. itaque viri fortiſſimi, atque honeſtiſſimi, qui ordines duxerunt, res et judicant, et judicaverunt. non quaero, inquit, iſtos. quicunque ordinem duxit, judicet. at ſi ferretis, quicunque equo meruiſſet, quod eſt laudatius, nemini probaretis. in judice enim ſpectari et fortuna debet, et dignitas. non quaero, inquit, iſta: addo etiam judices manipulares ex legione Alaudarum. aliter enim noſtri negant poſſe ſe ſalvos eſſe. ô contumelioſum honorem iis, quos ad judicandum nec opinantes vocatis! hic enim eſt legis index, ut ii res in tertia decuria judicent, qui libere judicare non audeant. in quo quan-

tus eſt error, dii immortales! eorum, qui
iſtam legem excogitaverunt? ut enim
quiſque ſordidiſſimus videbitur, ita liben-
tiſſime ſeveritate judicandi ſordes ſuas e-
luet: laborabitque, ut honeſtis decuriis
potius dignus videatur, quam in turpes
jure conjectus. Altera promulgata lex 9
eſt, ut et de vi, et de majeſtate damnati
ad populum provocent, ſi velint. haec
utrum tandem lex eſt, an legum omnium
diſſolutio? quis enim eſt hodie, cujus in-
terſit iſtam legem manere? nemo reus eſt
iſtis legibus: nemo eſt, quem futurum pu-
temus. armis enim geſta nunquam pro-
fecto in judicium vocabuntur. at res po-
pularis. utinam quidem vellet is aliquid
eſſe populare! omnes enim jam cives de
reipublicae ſalute, una et mente, et voce
conſentiunt. quae eſt igitur iſta cupidi-
tas ejus legis ferendae, quae turpitudi-
nem ſummam habeat, gratiam nullam?
quid enim turpius, quam qui majeſtatem
populi Romani per vim minuerit, eum,
damnatum judicio, ad eam ipſam vim re-
verti, propter quam ſit jure damnatus?
ſed quid plura de lege diſputo? quaſi ve-
ro id agatur, ut quiſquam provocet. id

Digitized by Google

agitur, id fertur, ne quis omnino unquam iſtis legibus reus fiat. quis enim aut accuſator tam amens reperietur, qui, reo condemnato, objici ſe multitudini conductae velit? aut judex, qui reum damnare audeat, ut ipſe ad operas mercenarias ſtatim protrahatur? non igitur provocatio iſta lege datur: ſed duae maximè ſalutares leges, quaeſtioneſque tolluntur. quid eſt aliud igitur adhortari adoleſcentes, ut turbulenti, ut ſeditioſi, ut pernicioſi cives velint eſſe? quam autem ad reipublicae peſtem furor tribunitius impelli non poterit, his duabus quaeſtiònibus, de vi, et de majeſtate, ſublatis? quid, quòd obrogatur legibus Caeſaris, quae jubent, ei, qui de vi, itemque ei, qui majeſtatis damnatus ſit, aqua et igni interdici? quibus cum provocatio datur, nonnę acta Caeſaris reſcinduntur? quae quidem ego, Patres conſcripti, qui illa nunquam probavi, ita conſervanda concordiae cauſa arbitratus ſum, ut non modo, quas vivus Caeſar leges tuliſſet, infirmandas hoc tempore non putarem: ſed ne illas quidem, quas poſt mortem Caeſaris prolatas eſſe et fixas videtis.

10 De

cilio reducti a mortuo: civitas data non ſolum ſingulis, ſed nationibus, et provinciis univerſis a mortuo: immunitatibus infinitis ſublata vectigalia a mortuo. ergo haec uno, verum optimo, auctore domo prolata defendimus: eas leges, quas ipſe, nobis inſpectantibus, recitavit, pronuntiavit, tulit, quibus latis gloriabatur, iiſque legibus rempublicam contineri putabat, de provinciis, de judiciis, eas, inquam, Caeſaris leges, nos, qui defendimus acta Caeſaris, evertendas putamus? ac de iis tamen legibus, quae promulgatae ſunt, ſaltem queri poſſumus: de iis, quae jam latae dicuntur, ne illud quidem licuit. illae enim nulla promulgatione latae ſunt ante quam ſcriptae. quaerunt, quid ſit, cur aut ego, aut quiſquam veſtrûm, Patres conſcripti, bonis tribunis plebis leges malas metuat. paratos habemus, qui intercedant: paratos, qui rempublicam religione defendant: vacui metu eſſe debemus. quas tu mihi, inquit, interceſſiones, quas religiones? eas ſcilicet, quibus reipublicae ſalus continetur. negligimus iſta, et nimis antiqua, et ſtulta ducimus. forum ſepie-

tur: omnes claudentur aditus: armati in praeſidiis multis locis collocabuntur. quid tum? quod erit ita geſtum, id lex erit; et in aes incidi videbitis. cedo illa legitima: 'conſules populum jure rogaverunt;' hoc enim a majoribus accepimus jus rogandi; 'populuſque jure ſcivit.' qui populus? iſne, qui excluſus eſt? quo jure? an eo, quod vi et armis omne ſublatum eſt? atque ego haec dico de futuris: quod eſt augurum, ante dicere ea, quae vitari poſſunt: quae ſi facta non erunt, refelletur oratio mea. loquor de legibus promulgatis: de quibus eſt integrum vobis. demonſtro vitia: tollite.
11 denuntio vim, arma: removete. Iraſci vos quidem mihi, Dolabella, pro republica dicenti, non oportebit. quanquam te quidem id facturum non arbitror: novi enim facilitatem tuam. collegam tuum aiunt in hac ſua fortuna, quae bona ipſi videtur: mihi, ne gravius quippiam dicam, avorum et avunculi ſui conſulatum ſi imitaretur, fortunatior videretur: ſed eum iracundum audio eſſe factum. video autem, quam ſit odioſum habere eundem iratum, et armatum, cum

tanta praeſertim gladiorum ſit impuni-
tas. ſed proponam jus, ut opinor, ae-
quum: quod M. Antonium non arbitror
repudiaturum. ego, ſi quid in vitam e-
jus, aut in mores contumelioſe dixero:
quo minus mihi inimiciſſimus ſit, non re-
cuſabo. ſin conſuetudinem meam, quam
in republica ſemper habui, tenuero, id eſt,
ſi libere, quae ſentiam, de republica dix-
ero: primum deprecor, ne iraſcatur: de-
inde, ſi hoc non impetro, peto, ut ſic i-
raſcatur, ut civi. armis utatur, ſi ita ne-
ceſſe eſt, ut dicit, ſui defendendi cauſa:
iis, qui pro republica, quae ipſis viſa e-
runt, dixerint, iſta arma ne noceant.
quid hac poſtulatione dici poteſt aequi-
us? quod ſi, ut a quibuſdam mihi ejus
familiaribus dictum eſt, omnis eum, quae
habetur contra voluntatem ejus, oratio
graviter offendit, etiam ſi nulla ineſt con-
tumelia, feremus amici naturam. ſed ii-
dem illi ita mecum: non idem tibi adver-
ſario Caeſaris licebit, quod Piſoni ſoce-
ro. et ſimul admonent quiddam, quod
cavebimus: nec erit juſtior, Patres con-
ſcripti, in ſenatum non veniendi morbi
cauſa, quam mortis. Sed per deos im- 12

Digitized by Google

mortales! te enim intuens, Dolabella, qui es mihi cariſſimus, non poſſum de utrinſque veſtrûm errore reticere. credo enim vos, homines nobiles, magna quaedam ſpectantes, non pecuniam, ut quidam nimis creduli ſuſpicantur, quae ſemper ab ampliſſimo quoque, clariſſimoque contempta eſt; non opes violentas, et populo Romano minime ferendam potentiam; ſed caritatem civium, et gloriam concupiſſe. ea autem eſt gloria, laus recte factorum, magnorumque in rempublicam meritorum: quae cum optimi cujuſque, tum etiam multitudinis teſtimonio comprobatur. dicerem, Dolabella, qui recte factorum fructus eſſet, niſi te pauliſper eſſe expertum viderem. quem potes recordari in vita illuxiſſe tibi diem laetiorem, quam cum, expiato foro, diſſipato concurſu impiorum, principibus ſceleris poena affectis, urbe incendio, et caedis metu liberata, te domum recepiſti? cujus ordinis, cujus generis, cujus denique fortunae ſtudia tum laudi, et gratulationi tuae ſe non obtulerunt? quin mihi etiam, quo auctore te in iis rebus uti arbitrabantur, et gratias boni viri

Digitized by Google

agebant, et tuo nomine gratulabantur. recordare, quaeſo, Dolabella, conſenſum illum theatri, cum omnes earum rerum obliti, propter quas tibi fuerant offenſi, ſignificaverunt, ſe novo beneficio memoriam veteris doloris abjeciſſe. hanc tu, P. Dolabella, (magno loquor cum dolore) hanc tu, inquam, animo aequo potuiſti tantam dignitatem deponere? Tu autem, M. Antoni, 13
(abſentem enim appello) unum illum diem, quo in aede Telluris ſenatus fuit, non omnibus iis menſibus, quibus te quidam, multum a me diſſentientes, beatum putant, anteponis? quae fuit oratio de concordia? quanto metu veterani, quanta ſollicitudine civitas tum a te liberata eſt? tuum collegam, depoſitis inimicitiis, oblitus auſpiciorum, te ipſo augure nuntiante, illo primum die collegam tibi eſſe voluiſti: tuus parvulus filius in Capitolium a te miſſus pacis obſes fuit. quo ſenatus die laetior? quo populus Romanus? qui quidem nulla in concione unquam frequentior fuit. tum denique liberati per viros fortiſſimos videbamur; quia, ut illi voluerant, libertatem pax ſe-

Digitized by Google

quebatur. proximo, altero, tertio, reli-
quis conſecutis diebus, non intermitte-
bas quaſi donum aliquod quotidie affer-
re reipublicae. maximum autem illud,
quod dictaturae nomen ſuſtuliſti. haec in-
uſta eſt a te, a te, inquam, mortuo Cae-
ſari nota ad ignominiam ſempiternam. ut
enim propter unius M. Manlii ſcelus, de-
creto gentis Manliae, neminem patrici-
um M. Manlium vocari licet: ſic tu prop-
ter unius dictatoris odium, nomen dic-
tatoris funditus ſuſtuliſti. num te, cum
pro ſalute reipublicae tanta geſſiſſes, for-
tunae tuae, num amplitudinis, num cla-
ritatis, num gloriae poenitebat? unde
igitur ſubito tanta iſta mutatio? non poſ-
ſum adduci, ut ſuſpicer, te pecunia cap-
tum. licet, quod cuique libet, loquatur.
credere non eſt neceſſe. nihil enim un-
quam in te ſordidum, nihil humile cog-
novi. quanquam ſolent domeſtici depra-
vare nonnunquam: ſed novi firmitatem
tuam. atque utinam, ut culpam, ſic eti-
14 am ſuſpicionem vitare potuiſſes! Il-
lud magis vereor, ne, ignorans verum i-
ter gloriae, glorioſum putes, plus te u-
num poſſe, quam omnes: et metui a ci-

Digitized by Google

vibus tuis, quam diligi, malis. quod ſi ita putas, totam ignoras viam gloriae. carum eſſe civem, bene de republica mereri, laudari, coli, diligi, glorioſum eſt. metui vero, et in odio eſſe, invidioſum, deteſtabile, imbecillum, caducum. quod videmus etiam in fabulis, ipſi illi, qui, ‘oderint, dum metuant,’ dixerit, pernicioſum fuiſſe. utinam, Antoni, avum tuum meminiſſes! de quo tamen multa audiſti ex me ſaepiſſime. putaſne illum immortalitatem mereri voluiſſe, ut propter armorum habendorum licentiam metueretur? illa erat vita, illa ſecunda fortuna, libertate eſſe parem caeteris, principem dignitate. itaque, ut omittam res avi tui proſperas, acerbiſſimum ejus diem ſupremum malim, quam L. Cinnae dominatum, a quo ille crudeliſſime eſt interfectus. ſed quid oratione te flectam? ſi enim exitus C. Caeſaris efficere non poteſt, ut malis carus eſſe, quam metui, nihil cujuſquam proficiet, nec valebit oratio. quem qui beatum fuiſſe putant, miſerrimi ipſi ſunt. beatus eſt nemo, qui ea lege vivit, ut non modo impune, ſed etiam cum ſumma interfectoris gloria interfici

poſſit. quare flecte te, quaeſo, et majores tuos reſpice, atque ita guberna rempublicam, ut natum eſſe te cives tui gaudeant: ſine quo nec beatus, nec clarus quiſquam eſſe omnino poteſt. Et populi quidem Romani judicia multa ambo habetis, quibus vos non ſatis moveri permoleſte fero. quid enim gladiatoribus clamores innumerabilium civium? quid populi verſus? quid Pompeii ſtatuae plauſus infiniti? quid iis tribunis plebis, qui vobis adverſantur? parumne haec ſignificant, incredibiliter conſentientem populi Romani univerſi voluntatem? quid? Apollinarium ludorum plauſus, vel teſtimonia potius et judicia populi Romani parum magna vobis videbantur? ô beatos illos, qui, cum adeſſe ipſis propter vim armorum non licebat, aderant tamen, et in medullis populi Romani ac viſceribus haerebant! niſi forte Accio tum plaudi, et ſexageſimo poſt anno palmam dari putabatis, non Bruto; qui his ludis ita caruit, ut in illo apparatiſſimo ſpectaculo ſtudium populus Romanus tribuerit abſenti; deſiderium liberatoris ſui, perpetuo plauſu et clamore lenierit. equi-

Digitized by Google

dem is ſum, qui iſtos plauſus, cum a popularibus civibus tribuerentur, ſemper contempſerim: idemque cum a ſummis, mediis, infimis, cum denique ab univerſis hoc idem fit, cumque ii, qui ante ſequi populi conſenſum ſolebant, fugiunt: non plauſum illum, ſed judicium puto. ſin haec leviora vobis videntur, quae ſunt graviſſima: num etiam hoc contemnitis, quod ſenſiſtis, tam caram populo Romano vitam A. Hirtii fuiſſe? ſatis enim erat, probatum illum eſſe populo Romano, ut eſt: jucundum amicis, in quo vincit omnes: carum ſuis, quibus eſt cariſſimus: tantam tamen ſollicitudinem bonorum, tantum timorem omnium, in quo meminimus? certe in nullo. quid igitur? hoc vos, per deos immortales! quale ſit, non interpretamini? quid eos de veſtra vita cogitare cenſetis, quibus eorum, quos ſperant reipublicae conſulturos, vita tam cara ſit? cepi, Patres conſcripti, reverſionis meae fructum: quoniam ea dixi, ut, quicunque caſus conſecutus eſſet, extaret conſtantiae meae teſtimonium: et ſum a vobis benigne ac diligenter auditus. quae poteſtas ſi mihi ſaepius ſine meo,

Digitized by Google

veſtroque periculo fiet, utar. ſi minus, quantum potero,non tam mihi me,quam reipublicae reſervabo. mihi fere ſatis eſt, quod vixi, vel ad aetatem, vel ad gloriam. huc ſi quid acceſſerit, non tam mihi, quam vobis, reique publicae acceſſerit.

Digitized by Google

IN
M. ANTONIUM.
PHILIPPICA II.

QUONAM meo fato, Patres conſcripti, fieri dicam, ut nemo his annis viginti reipublicae hoſtis fuerit, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit? nec vero neceſſe eſt a me quemquam nominari vobis, cum ipſi recordemini. mihi poenarum illi plus quam optarem, dederunt. te miror, Antoni, quorum facta imitere, eorum exitus non perhorreſcere. atque hoc in aliis minus mirabar. nemo illorum inimicus mihi fuit voluntarius: omnes a me reipublicae cauſa laceſſiti. tu, ne verbo quidem violatus, ut audacior, quam L. Catilina; furioſior, quam P. Clodius viderere, ultro maledictis me laceſſiſti: tuamque a me alienationem, commendationem tibi ad impios cives fore putaviſti. quid putem? contemptumne me? non video nec in vita, nec in gratia, nec in rebus geſtis,

Digitized by Google

nec in hac mea mediocritate ingenii, quid deſpicere poſſit Antonius. an in ſenatu facillime de me detrahi poſſe credidit? qui ordo clariſſimis civibus bene geſtae reipublicae teſtimonium multis, mihi uni conſervatae dedit? an decertare mecum voluit contentione dicendi? hoc quidem beneficium eſt: quid enim plenius, quid uberius, quam mihi et pro me, et contra Antonium dicere? illud profecto eſt: non exiſtimavit, ſui ſimilibus probari poſſe, ſe eſſe hoſtem patriae, niſi mihi eſſet inimicus. cui prius quam de caeteris rebus reſpondeo, de amicitia, quam a me violatam eſſe criminatus eſt, quod ego graviſſimum crimen judico, pauca
2 dicam. Contra rem ſuam veniſſe me neſcio quando queſtus eſt. an ego non venirem contra alienum pro familiari et neceſſario meo? non venirem contra gratiam, non virtutis ſpe, ſed aetatis flore collectam? non venirem contra injuriam, quam iſte interceſſoris iniquiſſimi beneficio obtinuit, non jure praetorio? (ſed hoc idcirco commemoratum a te puto, ut te infimo ordini commendares, cum te omnes recordarentur libertini ge-

Digitized by Google

M. Antonio querentem, abſtinere maledicto? praeſertim cum tu reliquias reipublicae diſſipaviſſes? cum domi tuae turpiſſimo mercatu omnia eſſent venalia? cum leges eas, quae nunquam promulgatae eſſent, et de te, et a te latas confiterere? cum auſpicia augur, interceſſionem conſul ſuſtuliſſes? cum eſſes foediſſime ſtipatus armatis? cum omnes impuritates pudica in domo quotidie ſuſciperes, vino luſtriſque confectus? at ego, tamquam mihi cum M. Craſſo contentio eſſet, quocum multae et magnae fuerunt, non cum uno gladiatore nequiſſimo, de republica graviter querens, de homine nihil dixi. itaque hodie perficiam, ut intelligat, quantum a me beneficium tum acceperit. At e- 4
tiam literas, quas me ſibi miſiſſe diceret, recitavit, homo et humanitatis expers, et vitae communis ignarus. quis enim unquam, qui paulum modo bonorum conſuetudinem noſſet, literas ad ſe ab amico miſſas, offenſione aliqua interpoſita, in medium protulit, palamque recitavit? quid eſt aliud, tollere e vita vitae ſocietatem, quam tollere amicorum colloquia abſentium? quam multa joca ſolent

Digitized by Google

eſſe in epiſtolis, quae prolata ſi ſint, inepta eſſe videantur? quam multa ſeria, neque tamen ullo modo divulganda? ſit hoc inhumanitatis tuae: ſtultitiam incredibilem videte. quid habes, quod mihi opponas, homo diſerte, ut Muſtellae Tamiſio, et Tironi Numiſio videris? qui cum hoc ipſo tempore ſtent cum gladiis in conſpectu ſenatus, ego quoque te diſertum putabo, ſi oſtenderis, quomodo ſis eos inter ſicarios defenſurus. ſed quid opponas tandem, ſi negem, me unquam iſtas literas ad te miſiſſe? quo me teſte convinces? an chirographo? in quo habes ſcientiam quaeſtuoſam. qui poſſis? ſunt enim librarii manu. jam invideo magiſtro tuo, qui te tanta mercede, quantam jam proferam, nihil ſapere docuit. quid enim eſt minus, non dico oratoris, ſed hominis, quam id objicere adverſario, quod ille, ſi verbo negarit, longius progredi non poſſit, qui objecerit? at ego non nego: teque in iſto ipſo convinco, non inhumanitatis ſolum, ſed etiam amentiae. quod enim verbum in iſtis literis eſt non plenum humanitatis, officii, benevolentiae? omne autem crimen tuum eſt, quod

de te in his literis non male exiſtimem :
quod ſcribam tanquam ad civem, tan-
quam ad bonum virum ; non tanquam
ad ſceleratum et latronem. at ego tuas
literas, etſi jure poteram a te laceſſitus,
tamen non proferam : quibus petis, ut
tibi per me liceat quendam de exilio re-
ducere : adjuraſque, id te, invito me, non
eſſe facturum : idque a me impetras. quid
enim me interponerem audaciae tuae :
quam neque auctoritas hujus ordinis, ne-
que exiſtimatio populi Romani, neque
leges ullae poſſent coërcere ? verumta-
men quid erat, quod me rogares, ſi erat
is, de quo rogabas, Caeſaris lege reduc-
tus ? ſed videlicet meam gratiam voluit
eſſe, in quo ne ipſius quidem ulla pote-
rat eſſe, lege latâ. Sed cum mihi, Pa- 5
tres conſcripti, et pro me aliquid, et in
M. Antonium multa dicenda ſint : alte-
rum peto a vobis, ut me pro me dicen-
tem, benigne ; alterum ipſe efficiam, ut,
contra illum cum dicam, attente audia-
tis. ſimul illud oro : ſi meam cum in om-
ni vita, tum in dicendo moderationem,
modeſtiamque cognoſtis, ne me hodie,
cum iſti, ut provocavit, reſpondero, ob-

litum eſſe putetis mei. non tractabo ut conſulem: ne ille quidem me ut conſularem. etſi ille nullo modo conſul, vel quod ita vivit, vel quod ita rempublicam gerit, vel quod ita factus eſt conſul: ego ſine ulla controverſia conſularis. ut igitur intelligeretis, qualem ipſe ſe conſulem profiteretur, objecit mihi conſulatum meum. qui conſulatus verbo meus, Patres conſcripti, re veſter fuit: quid enim ego conſtitui, quid geſſi, niſi ex hujus ordinis conſilio, auctoritate, ſententia? haec tu homo ſapiens, non ſolum eloquens, apud eos, quorum conſilio, ſapientiaque geſta ſunt, auſus es vituperare? quis autem meum conſulatum, praeter P. Clodium, qui vituperaret, inventus eſt? cujus quidem tibi fatum, ſicuti C. Curioni, manet: quoniam id domi tuae eſt, quod fuit illorum utrique fatale. non placet M. Antonio conſulatus meus. at placuit P. Servilio, ut eum primum nominem ex illius temporis conſularibus, qui proxime mortuus eſt: placuit Q. Lutatio Catulo, cujus ſemper in hac republica vivet auctoritas: placuit duobus Lucullis, M. Craſſo, Q. Hortenſio, C. Curioni; M.

Digitized by Google

Lepido, C. Piſoni, M. Glabrioni, L. Volcatio, C. Figulo, D. Silano, L. Murenae, qui tum erant conſules deſignati: placuit idem, quod conſularibus, M. Catoni: qui cum multa, vitâ excedens, providit, tum quod te conſulem non vidit. maxime vero conſulatum meum Cn. Pompeius probavit, qui ut me primum decedens ex Syria vidit, complexus et gratulans, meo beneficio patriam ſe viſurum eſſe dixit. ſed quid ſingulos commemoro? frequentiſſimo ſenatui ſic placuit, ut eſſet nemo, qui mihi non, ut parenti, gratias ageret: qui non mihi vitam ſuam, liberos, fortunas, rempublicam referret acceptam. Sed quoniam 6
illis, quos nominavi, tot ac talibus viris reſpublica orbata eſt: veniamus ad vivos, qui duo e conſulari numero reliqui ſunt. L. Cotta, vir ſummo ingenio, ſummaque prudentia, rebus iis geſtis, quas tu reprehendis, ſupplicationem decrevit verbis ampliſſimis: eique illi ipſi, quos modo nominavi, conſulares, ſenatuſque cunctus aſſenſus eſt. qui honos poſt conditam hanc urbem habitus eſt togato ante me nemini. L. Caeſar, avunculus tuus,

Digitized by Google

qua oratione, qua conſtantia, qua gravi-
tate ſententiam dixit in ſororis ſuae vi-
rum, vitricum tuum? hunc tu cum auc-
torem, et praeceptorem omnium conſi-
liorum, totiuſque vitae debuiſſes habere,
vitrici te ſimilem, quam avunculi eſſe ma-
luiſti. hujus ego alienus conſiliis conſul
uſus ſum: tu ſororis filius, ecquid ad e-
um unquam de republica retuliſti? ad
quos refert? dii immortales! ad eos ſcili-
cet, quorum nobis etiam dies natales au-
diendi ſunt. hodie non deſcendit Anto-
nius. cur? dat natalitia in hortis. cui?
neminem nominabo. putate tum Phor-
mioni alicui, tum Gnatoni, tum Ballio-
ni. ô foeditatem hominis flagitioſam! ô
impudentiam, nequitiam, libidinem non
ferendam! tu cum principem ſenatorem,
civem ſingularem, tam propinquum ha-
beas, ad eum de republica nihil referas:
ad eos referas, qui ſuam rem nullam ha-
bent, tuam exhauriunt? tuus videlicet ſa-
7 lutaris conſulatus, pernicioſus meus. A-
deone pudorem cum pudicitia perdidiſti,
ut hoc in eo templo dicere auſus ſis, in
quo ego ſenatum illum, qui quondam flo-
rens orbi terrarum praeſidebat, conſule-

bam: tu homines perditiſſimos cum gladiis collocaviſti? at etiam auſus es (quid autem eſt, quod tu non audeas) clivum Capitolinum dicere, me conſule, plenum ſervorum armatorum fuiſſe. ut illa, credo, nefaria ſenatus-conſulta fierent, vim afferebam ſenatui. ô miſerum, ſive illa tibi nota non ſunt: nihil enim boni noſti: ſive ſunt, qui apud tales viros tam impudenter loquare! quis enim eques Romanus, quis, praeter te, adoleſcens nobilis, quis ullius ordinis, qui ſe civem meminiſſet, cum ſenatus in hoc templo eſſet, in clivo Capitolino non fuit? quis nomen non dedit? quanquam nec ſcribae ſufficere, nec tabulae nomina illorum capere potuerunt. etenim cum homines nefarii de patriae parricidio confiterentur: conſciorum indiciis, ſua manu, voce penè literarum coacti, ſe urbem inflammare, cives trucidare, vaſtare Italiam, delere rempublicam conſenſiſſe: quis eſſet, qui ad ſalutem communem defendendam non excitaretur? praeſertim cum ſenatus, populuſque Romanus haberet ducem, qualis ſi qui nunc eſſet, tibi idem, quod illis accidit, contigiſſet. ad ſepul-

Digitized by Google

turam corpus vitrici ſui negat a me datum. hoc vero ne P. quidem Clodius dixit unquam: quem, quia jure ei fui inimicus, doleo a te jam omnibus vitiis eſſe ſuperatum. quî autem tibi venit in mentem, redigere in memoriam noſtram, te domi P. Lentuli eſſe educatum? an verebare, ne non putaremus natura te potuiſſe tam improbum evadere, niſi acceſſiſſet etiam diſciplina?

8 ciplina? Tam autem eras excors, ut tota in oratione tua tecum ipſe pugnares: ut non modo non cohaerentia inter ſe diceres, ſed maxime disjuncta, atque contraria? ut non tanta mecum, quanta tecum tibi eſſet contentio? vitricum tuum in tanto fuiſſe ſcelere, fatebare: poena affectum querebare. ita, quod proprie meum eſt, laudaſti: quod totum ſenatus eſt, reprehendiſti. nam, comprehenſio ſontium, mea; animadverſio, ſenatus fuit. homo diſertus non intelligit, eum, quem contra dicit, laudari a ſe; eos, apud quos dicit, vituperari. jam illud cujus eſt, non dico audaciae, (cupit enim ſe audacem dici) ſed, quod minime vult, ſtultitiae, qua vincit omnes, clivi Capitolini mentionem facere, cum inter ſubſellia

noſtra verſentur armati? cum in hac cella Concordiae, ô dii immortales! in qua, me conſule, ſalutares ſententiae dictae ſunt, quibus ad hanc diem viximus, cum gladiis homines collocati ſtent? accuſa ſenatum, accuſa equeſtrem ordinem, qui tum cum ſenatu copulatus fuit: accuſa omnes ordines, omnes cives, dum confiteare, hunc ordinem, hoc ipſo tempore, ab Ithyreis circumſederi. haec tu non propter audaciam dicis tam impudenter; ſed qui tantam repugnantiam non videas, nihil profecto ſapis. quid eſt enim dementius, quam, cum ipſe reipublicae pernicioſa arma ceperis, objicere alteri ſalutaria? at etiam quodam loco facetus eſſe voluiſti. quam id (dii boni!) te non decebat? in quo eſt tua culpa nonnulla. aliquid enim ſalis ab uxore mima trahere potuiſti. 'cedant arma togae.' quid? tum nonne ceſſerunt? at poſtea tuis armis ceſſit toga. quaeramus igitur, utrum melius fuerit: libertati populi Romani ſceleratorum arma, an libertatem noſtram armis tuis cedere. nec vero tibi de verſibus reſpondebo: tantum dicam breviter; neque illos, neque ullas te omnino literas noſſe:

Digitized by Google

me nec reipublicae, nec amicis unquam defuiſſe, et tamen omni genere monumentorum meorum perfeciſſe operis ſubſecivis, ut meae vigiliae, meaeque literae et juventuti utilitatis, et nomini Romano laudis aliquid afferrent. ſed haec non hujus temporis; ad majora veniamus.
9 P. Clodium meo conſilio interfectum eſſe dixiſti. quidnam homines putarent, ſi tum occiſus eſſet, cum tu illum in foro, inſpectante populo Romano, gladio ſtricto inſecutus es: negotiumque tranſegiſſes, niſi ille ſe in ſcalas tabernae librariae conjeciſſet, hiſque oppilatis impetum tuum compreſſiſſet? quod quidem ego faviſſe me tibi, fateor: ſuaſiſſe, ne tu quidem dicis. at Miloni ne favere quidem potui. prius enim rem tranſegit, quam eum quiſquam facturum id ſuſpicaretur. at ego ſuaſi. ſcilicet is animus erat Milonis, ut prodeſſe reipublicae ſine ſuaſore non poſſet. at laetatus ſum. quid? ergo in tanta laetitia cunctae civitatis me unum triſtem eſſe oportebat? quanquam de morte P. Clodii fuit quaeſtio non ſatis prudenter illa quidem conſtituta. quid enim attinebat nova lege quaeri de eo,

Digitized by Google

qui hominem occidiſſet, cum eſſet legibus quaeſtio conſtituta? quaeſitum eſt tamen. quod ergo, cum res agebatur, nemo in me dixit; id tot annis poſt tu es inventus, qui diceres? quod vero dicere auſus es, idque multis verbis, opera mea Pompeium a Caeſaris amicitia eſſe disjunctum, ob eamque cauſam mea culpa civile bellum eſſe natum, in eo non tu quidem tota re, ſed, quod maximum eſt, temporibus erraſti. Ego M. Bibulo, 10
praeſtantiſſimo cive, conſule, nihil praetermiſi, quantum facere enitique potui, quin Pompeium a Caeſaris conjunctione avocarem. in quo Caeſar fuit felicior. ipſe enim Pompeium a mea familiaritate disjunxit. poſtea vero quam ſe totum Pompeius Caeſari tradidit, quid ego illum ab eo diſtrahere conarer? ſtulti erat ſperare: ſuadere impudentis. duo tamen tempora inciderunt, quibus aliquid contra Caeſarem Pompeio ſuaſerim. ea velim reprehendas, ſi potes. unum, ne quinquennii imperium Caeſari prorogaretur. alterum, ne pateretur ferri, ut abſentis ejus ratio haberetur. quorum ſi utrumvis perſuaſiſſem: in has miſerias nun-

Digitized by Google

quam incidiſſemus. atque idem cum jam
omnes opes, et ſuas, et populi Romani
Pompeius ad Caeſarem detuliſſet, ſero-
que eadem ſentire coepiſſet, quae ego an-
te multo praevideram, inferrique patriae
bellum nefarium viderem, pacis, concor-
diae, compoſitionis auctor eſſe non deſti-
ti: meaque illa vox eſt nota multis, 'u-
'tinam, Pompei, cum C. Caeſare ſocie-
'tatem aut nunquam coiſſes, aut nun-
'quam diremiſſes! fuit alterum gravita-
'tis, alterum prudentiae tuae.' haec mea,
M. Antoni, ſemper et de Pompeio, et de
republica conſilia fuerunt. quae ſi valu-
iſſent, reſpublica ſtaret: tu tuis flagitiis,
11 egeſtate, infamia, concidiſſes. Sed haec
vetera: illud vero recens, Caeſarem meo
conſilio interfectum. jam vereor, Patres
conſcripti, ne, quod turpiſſimum eſt,
praevaricatorem mihi appoſuiſſe videar,
qui me non ſolum meis laudibus ornaret,
ſed etiam oneraret alienis. quis enim me-
um in iſtius glorioſiſſimi facti conſcientia
nomen audivit? cujus autem, qui in eo
numero fuiſſet, nomen eſt occultatum?
occultatum dico? cujus non ſtatim divul-
gatum? citius dixerim jactaſſe ſe aliquos,

Digitized by Google

ut fuiſſe in ea ſocietate viderentur, qui ſocii non fuiſſent, quam ut quiſquam celare vellet. quam veriſimile porro eſt, in tot hominibus, partim obſcuris, partim adoleſcentibus, neminem occultantibus, meum nomen latere potuiſſe? etenim ſi auctores ad liberandam patriam deſiderarentur illis auctoribus, Brutos ego impellerem, quorum uterque L. Bruti imaginem quotidie videret, alter etiam Ahalae? hi igitur his majoribus orti, ab alienis potius conſilium peterent, quam a ſuis? et foris potius, quam domo? quid? C. Caſſius, in ea familia natus, quae non modo dominatum, ſed ne potentiam quidem cujuſquam ferre potuit, me auctorem, credo, deſideravit: qui etiam ſine his clariſſimis viris hanc rem in Cilicia ad oſtium fluminis Cydni confeciſſet, ſi ille ad eam ripam, quam conſtituerat, non ad contrariam, naves appuliſſet. Cn. Domitium non patris interitus, clariſſimi viri, non avunculi mors, non ſpoliatio dignitatis, ad recuperandam libertatem, ſed mea auctoritas excitavit? an C. Trebonio ego perſuaſi? cui ne ſuadere quidem auſus eſſem. quo etiam majorem ei

Digitized by Google

reſpublica gratiam debet, qui libertatem populi Romani unius amicitiae praepoſuit: depulſorque dominatus, quam particeps eſſe maluit. an L. Tillius Cimber me eſt auctorem ſecutus? quem ego magis feciſſe illam rem ſum admiratus, quam facturum putavi. admiratus ſum autem ob eam cauſam, quod immemor beneficiorum, memor patriae fuiſſet. quid duos Servilios? Caſcas dicam, an Ahalas? et hos auctoritate mea cenſes excitatos potius, quam caritate reipublicae? longum eſt perſequi caeteros: idque reipublicae praeclarum fuiſſe tam multos; ipſis glo-
12 rioſum. At quemadmodum me coarguerit homo acutus, recordamini. Caeſare interfecto, inquit, ſtatim cruentum alte extollens M. Brutus pugionem, Ciceronem nominatim exclamavit, atque ei recuperatam libertatem eſt gratulatus. cur mihi potiſſimum? quod ſciebam? vide ne illa cauſa fuerit appellandi me, quod cum rem geſſiſſet conſimilem rebus iis, quas ipſe geſſeram, me potiſſimum teſtatus eſt, ſe aemulum mearum laudum extitiſſe. tu autem omnium ſtultiſſime non intelligis, ſi id, quod me arguis, voluiſſe

Digitized by Google

interfici Caeſarem, crimen ſit: etiam laetatum eſſe morte Caeſaris, crimen eſſe? quid enim intereſt inter ſuaſorem facti, et probatorem? aut quid refert, utrum voluerim fieri, an gaudeam factum? ecquis eſt igitur, te excepto, et iis qui illum regnare gaudebant, qui illud aut fieri noluerit, aut factum improbarit? omnes ergo in culpa. etenim omnes boni, quantum in ipſis fuit, Caeſarem occiderunt. aliis conſilium, aliis animus, aliis occaſio defuit: voluntas nemini. ſed ſtuporem hominis, vel dicam pecudis, attendite. ſic enim dixit, ‘M. Brutus, quem ‘ego honoris cauſa nomino, cruentum ‘pugionem tenens, Ciceronem exclama‘vit: ex quo intelligi debet, eum conſci‘um fuiſſe.’ ergo ego ſceleratus appellor a te, quem tu ſuſpicatum aliquid ſuſpicaris: ille, qui ſtillantem prae ſe pugionem tulit, is a te honoris cauſa nominatur? eſto: ſit in verbis tuis hic ſtupor. quanto in rebus; ſententiiſque major? conſtitue hoc, conſul, aliquando; Brutorum, C. Caſſii, Cn. Domitii, C. Trebonii, reliquorum, quam velis eſſe cauſam. edormi crapulam, inquam, et exhala. an fa-

Digitized by Google

ces admovendae ſunt, quae te excitent, tantae cauſae indormientem? nunquamne intelligis, ſtatuendum tibi eſſe, utrum illi, qui iſtam rem geſſerunt, homicidae
13 ſint, an vindices libertatis? Attende enim pauliſper, cogitationemque ſobrii hominis punctum temporis ſuſcipe. etenim ego, qui ſum illorum, ut ipſe fateor, familiaris; ut a te arguor, ſocius; nego quidquam eſſe medium: confiteor eos, niſi liberatores populi Romani, conſervatoreſque reipublicae ſint, plus quam ſicarios, plus quam homicidas, plus etiam quam parricidas eſſe: ſiquidem eſt atrocius patriae parentem, quam ſuum occidere. tu homo ſapiens et conſiderate, quid dicis? ſi parricidae: cur honoris cauſa a te ſunt et in hoc ordine, et apud populum Romanum ſemper appellati? cur M. Brutus, te referente, legibus eſt ſolutus, ſi ab urbe, plus quam decem dies abfuiſſet? cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore celebrati? cur provinciae Caſſio et Bruto datae? cur quaeſtores additi? cur legatorum numerus auctus? atque haec acta per te. non igitur homicidae. ſequitur, ut liberatores tuo judicio

Digitized by Google

ſint: quandoquidem tertium nihil poteſt eſſe. quid eſt? num conturbo te? non enim fortaſſe ſatis, quae diſtinctius dicuntur, intelligis. ſed tamen haec eſt ſumma concluſionis meae: Quoniam ſcelere a te liberati ſunt, ab eodem te ampliſſimis praemiis digniſſimos judicatos. itaque jam retexo orationem meam. ſcribam ad illos, ut, ſi qui forte, quod a te mihi objectum eſt, quaerent, ſitne verum: ne cui negent. etenim vereor, ne aut celatum me ab ipſis, illis non honeſtum; aut invitatum refugiſſe, mihi ſit turpiſſimum. quae enim res unquam, prô ſancte Jupiter! non modo in hac urbe, ſed in omnibus terris eſt geſta major? quae glorioſior? quae commendatior erit hominum memoriae ſempiternae? in hujus me conſilii ſocietatem, tanquam in equum Trojanum, cum principibus includis? non recuſo. ago etiam gratias, quoquo animo facis. tanta enim res eſt, ut invidiam iſtam, quam tu in me vis concitare, cum laude non comparem. quid enim beatius illis, quos tu expulſos a te praedicas, et relegatos? qui locus eſt aut tam deſertus, aut tam inhumanus, qui illos, quo

acceſſerint, non affari, atque appetere videatur? qui homines tam agreſtes, qui ſe, cum eos adſpexerint, non maximum cepiſſe vitae fructum putent? quae vero tam immemor poſteritas, quae tam ingratae literae reperientur, quae eorum gloriam non immortalitatis memoriâ proſequantur? tu vero adſcribe me talem in nu-
14 merum. Sed unam rem vereor, ne non probes. ſi enim fuiſſem, non ſolum regem, ſed regnum etiam de republica ſuſtuliſſem: et, ſi meus ſtylus ille fuiſſet, (ut dicitur) mihi crede, non ſolum unum actum, ſed totam fabulam confeciſſem. quanquam ſi interfici Caeſarem voluiſſe crimen eſt, vide, quaeſo, Antoni, quid tibi futurum ſit, quem et Narbone hoc conſilium cum C. Trebonio cepiſſe notiſſimum eſt, et ob ejus conſilii ſocietatem, cum interficeretur Caeſar, tum te a Trebonio vidimus ſevocari. ego autem (vide quam tecum agam non inimice) quod bene cogitaſti aliquando, laudo: quod non indicaſti? gratias ago: quod non feciſti, ignoſco. virum res illa quaerebat. quod ſi te in judicium quis adducat, uſurpetque illud Caſſianum, ‘ cui bono fuerit:’ vide, quaeſo, ne

Digitized by Google

haereas. quanquam illud quidem fuit, ut tu dicebas, omnibus bono, qui ſervire nolebant: tibi tamen praecipue, qui non modo non ſervis, ſed etiam regnas: qui maximo te aere alieno ad aedem Opis liberaſti: qui per eaſdem tabulas innumerabilem pecuniam diſſipaviſti: ad quem e domo Caeſaris tam multa delata ſunt: cujus domus, quaeſtuoſiſſima eſt falſorum commentariorum et chirographorum officina: agrorum, oppidorum, immunitatum, vectigalium, flagitioſiſſimae nundinae. etenim quae res egeſtati et aeri alieno tuo, praeter mortem Caeſaris, ſubvenire potuiſſet? neſcio quid conturbatus eſſe videris. nunquid ſubtimes, ne ad te hoc crimen pertinere videatur? libero te metu: nemo credet unquam: non eſt tuum de republica bene mereri: habet illius pulcherrimi facti clariſſimos viros reſpublica auctores: ego te tantum gaudere dico: feciſſe non arguo. reſpondi maximis criminibus: nunc etiam reliquis reſpondendum eſt. Caſtra mihi Pompeii, 15
atque illud omne tempus objeciſti. quo quidem tempore ſi, ut dixi, meum conſilium, auctoritaſque valuiſſet: tu hodie

Digitized by Google

egeres, nos liberi eſſemus; reſpublica non tot duces et exercitus amiſiſſet. fateor enim, me, cum ea, quae acciderunt, providerem futura, tanta in moeſtitia fuiſſe, quanta caeteri optimi cives, ſi idem providiſſent, fuiſſent. dolebam, dolebam, Patres conſcripti, rempublicam, veſtris quondam, meiſque conſiliis conſervatam, brevi tempore eſſe perituram. neque vero eram tam indoctus, ignaruſque rerum, ut frangerer animo propter vitae cupiditatem: quae me manens conficeret angoribus; dimiſſa, moleſtiis omnibus liberaſſet. illos ego praeſtantiſſimos viros, lumina reipublicae, vivere volebam, tot conſulares, tot praetorios, tot honeſtiſſimos ſenatores, omnem praeterea florem nobilitatis ac juventutis, tum optimorum civium exercitus: qui ſi viverent, quamvis iniqua conditione pacis, (mihi enim omnis pax cum civibus bello civili utilior videbatur) rempublicam hodie teneremus. quae ſententia ſi valuiſſet, ac non ii maxime mihi, quorum ego vitae conſulebam, ſpe victoriae elati, obſtitiſſent: ut alia omittam, tu certe nunquam in hoc ordine, vel potius nunquam in hac

Digitized by Google

urbe manſiſſes. at vero Cn. Pompeii voluntatem a me abalienabat oratio mea. an ille quemquam plus dilexit? cum ullo aut ſermones, aut conſilia contulit ſaepius? quod quidem erat magnum, de ſumma re diſſentientes, in eadem conſuetudine amicitiae permanere. ſed et ego, quid ille, et contra ille, quid ego ſentirem et ſpectarem, videbat. ego incolumitati civium primum, ut poſtea dignitati poſſemus: ille praeſenti dignitati potius conſulebat. quòd autem habebat uterque quod ſequeretur, idcirco tolerabilior erat noſtra diſſenſio. quid vero ille conſularis vir, ac pene divinus de me ſenſerit, ſciunt qui eum de Pharſalica fuga Paphum proſecuti ſunt. nunquam ab eo mentio de me, niſi honorifica, niſi plena amiciſſimi deſiderii, cum me vidiſſe plus fateretur, ſe ſperaviſſe meliora. et ejus viri nomine me inſectari audes, cujus me amicum, te ſectorem eſſe fateare? Sed 16
omittatur bellum illud, in quo tu nimium felix fuiſti. ne jocis quidem reſpondebo, quibus me in caſtris uſum eſſe dixiſti. erant quidem illa caſtra plena curae: veruntamen homines, quamvis in turbi-

Digitized by Google

dis rebus ſint, tamen, ſi modo homines ſunt, interdum animis relaxantur. quod autem idem moeſtitiam meam reprehendit, idem jocum: magno argumento eſt, me in utroque fuiſſe moderatum. hereditates mihi negaſti venire. utinam hoc tuum verum crimen eſſet! plures amici mei, et neceſſarii viverent. ſed quî iſtuc tibi venit in mentem? ego enim amplius H-S. ducenties acceptum hereditatibus retuli. quanquam in hoc genere fateor feliciorem eſſe te. me nemo, niſi amicus, fecit heredem, ut cum illo commodo, ſi quod erat, animi quidam dolor jungeretur: te is, quem tu vidiſti nunquam, L. Rubrius Caſſinas, fecit heredem. et quidem vide, quam te amarit is, qui, albus aterve fueris, ignorans, fratris filium praeteriit: Q. Fufii, honeſtiſſimi equitis Romani, ſuique amiciſſimi, quem palam heredem ſemper factitarat, ne nomen quidem perſcripſit: te, quem nunquam viderat, ac nunquam ſalutaverat, fecit heredem. velim mihi dicas, niſi moleſtum eſt, L. Turſelius qua facie fuerit, qua ſtatura, quo municipio, qua tribu. nihil ſcio, inquies, niſi quae praedia habuerit. igitur fratrem

Digitized by Google

exheredans, te faciebat heredem. in multas praeterea pecunias alieniſſimorum hominum, ejectis veris heredibus, tanquam heres eſſet, invaſit. quanquam hoc maxime admiratus ſum, mentionem te hereditatum auſum eſſe facere, cum ipſe hereditatem patris non adiſſes. Haec ut 17
colligeres, homo amentiſſime, tot dies in aliena villa declamaſti? quanquam tu quidem (ut tui familiariſſimi dictitant) vini exhalandi, non ingenii acuendi cauſa declamas. et vero adhibes joci cauſa magiſtrum, ſuffragio tuo, et compotorum tuorum, rhetorem: cui conceſſiſti, ut in te, quae vellet, diceret. ſalſum omnino hominem! ſed materia facilis eſt in te, et in tuos dicta dicere. vide autem, inter te, et avum tuum quid interſit. ille ſenſim dicebat, quod cauſae prodeſſet; tu curſim dicis aliena. at quanta merces rhetori data eſt? audite, audite, Patres conſcripti, et cognoſcite reipublicae vulnera. duo millia jugerum campi Leontini Sex. Clodio rhetori aſſignaſti, et quidem immunia, ut pro tanta mercede nihil ſapere diſceres. num etiam hoc, homo audaciſſime, ex Caeſaris commentariis? ſed di-

Digitized by Google

cam alio loco, et de Leontino agro, et de
Campano: quos iſte agros, ereptos rei-
publicae, turpiſſimis poſſeſſoribus inqui-
navit. jam enim, quoniam criminibus
ejus ſatis reſpondi, de ipſo emendatore
et correctore noſtro quaedam dicenda
ſunt. nec enim omnia effundam, ut, ſi
ſaepius decertandum ſit, ut erit, ſemper
novus veniam: quam facultatem mihi
multitudo iſtius vitiorum, peccatorum-
que largitur. viſne igitur te inſpiciamus
a puero? ſic opinor. a principio ordia-
18 mur. Teneſne memoria, praetexta-
tum te decoxiſſe? patris, inquies, iſta cul-
pa eſt. concedo. etenim eſt pietatis ple-
na defenſio. illud tamen audaciae tuae,
quod ſediſti in quatuordecim ordinibus,
cum eſſet lege Roſcia decoctoribus certus
locus conſtitutus, quamvis quis fortunae
vitio, non ſuo decoxiſſet. ſumpſiſti viri-
lem togam, quam ſtatim muliebrem to-
gam reddidiſti. primo vulgare ſcortum:
certa flagitii merces, nec ea parva: ſed
cito Curio intervenit, qui te a meretri-
cio quaeſtu abduxit: et, tanquam ſtolam
dediſſet, in matrimonio ſtabili et certo lo-
cavit. nemo unquam puer, emptus libi-

Digitized by Google

dinis cauſa, tam fuit in domini poteſtate, quam tu in Curionis. quoties te pater ejus domo ſua ejecit? quoties cuſtodes poſuit, ne limen intrares? cum tamen tu, nocte ſocia, hortante libidine, cogente mercede, per tegulas demitterere. quae flagitia domus illa diutius ferre non potuit. ſciſne me de rebus mihi notiſſimis dicere? recordare tempus illud, cum pater Curio moerens jacebat in lecto: filius, ſe ad pedes meos proſternens, lacrymans te mihi commendabat; orabat, ut te contra ſuum patrem, ſi ſeſtertiûm ſexagies peteret, defenderem; tantum enim ſe pro te interceſſiſſe. ipſe autem amore ardens confirmabat, quod deſiderium tui diſcidii ferre non poſſet, ſe in exilium eſſe iturum. quo ego tempore tanta mala florentiſſimae familiae ſedavi, vel potius ſuſtuli. patri perſuaſi, ut aes alienum filii diſſolveret: redimeret adoleſcentem, ſumma ſpe, et animi, et ingenii praeditum, rei familiaris facultatibus: eumque tua non modo familiaritate, ſed etiam congreſſione patrio jure et poteſtate prohiberet. haec tu cum per me acta meminiſſes: niſi illis, quos videmus, gladiis

conſideres, maledictis me provocare au-
19 ſus eſſes? Sed jam ſtupra, et flagitia
omittam: ſunt quaedam, quae honeſte
non poſſum dicere: tu autem eo liberior,
quod ea in te admiſiſti, quae a verecundo
inimico audire non poſſes. ſed reliquum
vitae curſum videte: quem quidem cele-
riter perſtringam. ad haec enim, quae in
civili bello, in maximis reipublicae miſe-
riis fecit, et ea, quae quotidie facit, feſti-
nat animus. quae peto, ut quanquam
multo notiora vobis, quam mihi ſunt, ta-
men, ut facitis, attente audiatis. debet
enim talibus in rebus excitare animos
non cognitio ſolum rerum, ſed etiam re-
cordatio. tametſi incidamus oportet me-
dia, ne nimis ſero ad extrema veniamus.
intimus erat in tribunatu Clodio: qui
ſua erga me beneficia commemorat. ejus
omnium incendiorum fax. cujus etiam
domi quiddam jam tum molitus eſt. quid
dicam, ipſe optime intelligit. inde itum
Alexandriam contra ſenatus auctorita-
tem, contra religionem. ſed habebat du-
cem Gabinium, qui-cum quidvis rectiſſi-
me facere poſſet. qui tum inde reditus,
aut qualis? prius in ultimam Galliam ex

Digitized by Google

Aegypto, quam domum. quae autem e-
rat domus? ſuam enim quiſque domum
tum obtinebat, neque erat uſquam tua.
domum dico? quid erat in terris, ubi in
tuo pedem poneres, praeter unum Miſe-
num, quod cum ſociis tanquam Siſapo-
nem tenebas? Veniſti e Gallia ad quae- 20
ſturam petendam. aude dicere, te prius
ad parentem tuam veniſſe, quam ad me.
acceperam enim jam ante Caeſaris lite-
ras, ut mihi ſatisfieri paterer a te. itaque
ne loqui quidem ſum te paſſus de gratia.
poſtea cuſtoditus ſum a te, tu a me obſer-
vatus in petitione quaeſturae. quo qui-
dem tempore P. Clodium, approbante
populo Romano, in foro es conatus oc-
cidere: cumque eam rem tua ſponte co-
narere, non impulſu meo, tamen ita prae-
dicabas, te non exiſtimare, niſi illum in-
terfeciſſes, unquam mihi pro tuis in me
injuriis ſatis eſſe facturum. in quo demi-
ror, cur Milonem impulſu meo rem illam
egiſſe dicas, cum te ultro mihi idem illud
deferentem nunquam ſim adhortatus.
quanquam, ſi in eo perſeverares, ad tuam
gloriam rem illam referri malebam, quam
ad meam gratiam. quaeſtor es factus. de-

inde continuo ſine ſenatus-conſulto,ſine ſorte, ſine lege ad Caeſarem cucurriſti. id enim unum in terris, egeſtatis, aeris alieni, nequitiae, perditis vitae rationibus perfugium eſſe ducebas. ibi te cum et illius largitionibus, et tuis rapinis explevisſes, (ſi hoc eſt explere, quod ſtatim effundas) advolaſti egens ad tribunatum, ut in eo magiſtratu, ſi poſſes, viri tui ſi-
21 milis eſſes. Accipite nunc, quaeſo, non ea, quae ipſe in ſe, atque in domeſticum dedecus impure atque intemperanter, ſed quae in nos,fortunaſque noſtras, id eſt in univerſam rempublicam, impie ac nefarie fecerit. ab hujus enim ſcelere omnium malorum principium natum reperietis. nam,cum L.Lentulo,C.Marcello conſulibus,kalendis Januar. labentem et prope cadentem rempublicam fulcire cuperetis,ipſique C. Caeſari,ſi ſana mente eſſet,conſulere velletis:tum iſte venditum atque emancipatum tribunatum conſiliis veſtris oppoſuit, cerviceſque ſuas ei ſubjecit ſecuri, qua multi minoribus in peccatis occiderunt. in te autem,M.Antoni, id decrevit ſenatus, et quidem incolumis, nondum tot luminibus extinc-

Digitized by Google

tis, quod in hoſtem togatum decerni eſt ſolitum more majorum. et tu apud Patres conſcriptos contra me dicere auſus es, cum ab hoc ordine ego conſervator eſſem, tu hoſtis reipublicae judicatus? commemoratio illius tui ſceleris intermiſſa eſt, non memoria deleta. dum genus hominum, dum populi Romani nomen extabit, (quod quidem erit, ſi per te licuerit, ſempiternum) tua illa peſtifera interceſſio nominabitur. quid cupide a ſenatu, quid temere fiebat, cum tu, unus adoleſcens, univerſum ordinem decernere de ſalute reipublicae prohibuiſti? neque id ſemel, ſed ſaepius? neque tu tecum de ſenatus auctoritate agi paſſus es? quid autem agebatur, niſi ne delere et evertere rempublicam funditus velles, cum te neque principes civitatis rogando, neque majores natu monendo, neque frequens ſenatus agendo, de vendita atque addicta ſententia movere potuit? tum illud, multis rebus ante tentatis, neceſſario tibi vulnus inflictum, quod paucis ante te, quorum incolumis fuit nemo. tum contra te dedit arma hic ordo conſulibus, reliquiſque imperiis et poteſtatibus:

Digitized by Google

quae non effugiſſes, niſi te ad arma Cae-
22 ſaris contuliſſes. Tu, tu, inquam, M.
Antoni, princeps C. Caeſari, omnia per-
turbare cupienti, cauſam belli contra pa-
triam inferendi dediſti. quid enim aliud
ille dicebat? quam cauſam dementiſſimi
ſui conſilii, et facti afferebat, niſi quod
interceſſio neglecta, jus tribunitium ſub-
latum, circumſcriptus a ſenatu eſſet An-
tonius? omitto quam haec falſa, quam le-
via; praeſertim cum omnino nulla cauſſa
juſta cuiquam eſſe poſſit contra patriam
arma capiendi. ſed nihil de Caeſare: ti-
bi certe confitendum eſt, cauſam perni-
cioſiſſimi belli in perſona tua conſtitiſſe.
ô miſerum te, ſi intelligis! miſeriorem, ſi
non intelligis, hoc literis mandari, hoc
memoriae prodi, hujus rei ne poſterita-
tem quidem omnium ſeculorum unquam
immemorem fore, conſules ex Italia ex-
cuſſos, cumque his Cn. Pompeium, qui
imperii populi Romani decus ac lumen
fuit: omnes conſulares, qui per valetu-
dinem exſequi cladem illam fugamque
potuiſſent: praetores, praetorios, tribu-
nos plebis, magnam partem ſenatus, om-
nem ſobolem juventutis, unoque verbo

Digitized by Google

rempublicam expulſam, atque extermi-
natam ſuis ſedibus: ut igitur in ſemini-
bus eſt cauſa arborum et ſtirpium, ſic hu-
jus luctuoſiſſimi belli ſemen tu fuiſti. do-
letis, tres exercitus populi Romani in-
terfectos: interfecit Antonius. deſide-
ratis clariſſimos cives: eos quoque eri-
puit vobis Antonius. auctoritas hujus
ordinis afflicta eſt: afflixit Antonius. om-
nia denique, quae poſtea vidimus, (quid
autem mali non vidimus?) ſi recte ratio-
cinabimur, uni accepta referemus Anto-
nio. ut Helena Trojanis, ſic iſte huic rei-
publicae cauſa belli, cauſa peſtis, atque
exitii fuit. reliquae partes tribunatus
principio ſimiles. omnia perfecit, quae
ſenatus, ſalva republica ne fieri poſſent,
perfecerat. cujus tamen ſcelus in ſcele-
re cognoſcite. Reſtituebat multos ca- 23
lamitoſos. in his patrui nulla mentio. ſi
ſeverus: cur non in omnes? ſi miſericors,
cur non in ſuos? ſed omitto caeteros. Li-
cinium Denticulam, de alea condemna-
tum, colluſorem ſuum, reſtituit: quaſi
vero ludere cum condemnato non lice-
ret: ſed ut, quod ille in alea perdiderat,
beneficio legis diſſolveret. quam attuliſ-

ti rationem populo Romano, cur eum reſtitui oporteret? abſentem credo in reos relatum, rem indicta cauſa judicatam: nullum fuiſſe de alea lege judicium: vi oppreſſum, et armis: poſtremo, quod de patruo tuo dicebatur, pecunia judicium eſſe corruptum. nihil horum. at vir bonus, et republica dignus. nihil id quidem ad rem; ego tamen, quoniam condemnatum eſſe pro nihilo vis, ſi ita eſſet, ignoſcerem. hominem omnium nequiſſimum, qui non dubitaret vel in foro alea ludere, lege, quae eſt de alea, condemnatum qui in integrum reſtituit, is non apertiſſime ſtudium ſuum ipſe profitetur? in eodem vero tribunatu, cum Caeſar in Hiſpaniam proficiſcens, huic conculcandam Italiam tradidiſſet: quae fuit ejus peragratio itinerum? luſtratio municipiorum? ſcio me in rebus celebratiſſimis ſermone omnium verſari, eaque, quae dico, dicturuſque ſum, notiora omnibus eſſe, qui in Italia tum fuere, quàm mihi, qui non fui. notabo tamen ſingulas res: etſi nullo modo poterit oratio mea ſatisfacere veſtrae ſcientiae. etenim quod unquam in terris tantum flagitium extitiſſe

auditum eſt? tantam turpitudinem? tan-
tum dedecus ? Vehebatur in eſſedo 24
tribunus plebis : lictores laureati antece-
debánt : inter quos, aperta lectica, mima
portabatur : quam ex oppidis municipa-
les, homines honeſti, obviam neceſſario
prodeuntes, non noto illo et mimico
nomine, ſed Volumniam conſalutabant.
ſequebatur rheda cum lenonibus, comi-
tes nequiſſimi : rejecta mater amicam im-
puri filii, tanquam nurum, ſequebatur.
ô miſerae mulieris foecunditatem calami-
toſam ! horum flagitiorum iſte veſtigiis
omnia municipia, praefecturas, coloni-
as, totam denique Italiam impreſſit. re-
liquorum factorum ejus, Patres conſcrip-
ti, difficilis eſt ſane reprehenſio, et lubri-
ca. verſatus in bello eſt : ſaturavit ſe ſan-
guine diſſimillimorum ſui civium. fuit
felix, ſi poteſt ulla eſſe in ſcelere felicitas.
ſed, quoniam veteranis cautum eſſe vo-
lumus, quanquam diſſimilis eſt militum
cauſa, et tua : illi ſecuti ſunt : tu quaeſiſti
ducem : tamen, ne apud illos me in in-
vidiam voces, nihil de belli genere dicam.
victor è Theſſalia Brunduſium cum legi-
onibus revertiſti. ibi me non occidiſti.

magnum beneficium: potuiſſe enim fateor. quanquam nemo erat eorum, qui tunc tecum fuerunt, qui mihi non cenſeret parci oportere. tanta enim eſt caritas patriae, ut veſtris etiam legionibus ſanctus eſſem, quod eam a me ſervatam eſſe meminiſſent. ſed fac id te dediſſe mihi, quod non ademiſti; meque a te habere vitam, quia a te non ſit erepta: licuitne mihi per tuas contumelias hoc beneficium ſic tueri, ut tuebar; praeſertim cum
25 te haec auditurum videres? Veniſti Brunduſium, in ſinum quidem et in complexum tuae mimulae. quid eſt? num mentior? quàm miſerum eſt id negare non poſſe, quod ſit turpiſſimum confiteri? ſi te municipiorum non pudebat: ne veterani quidem exercitûs? quis enim miles fuit, qui Brunduſii illam non viderit? quis, qui neſcierit veniſſe eam tibi tot dierum viam gratulatum? quis, qui non indoluerit, tam ſero ſe, quam nequam hominem ſecutus eſſet, cognoſcere? Italiae rurſus percurſatio eâdem comite mima: in oppida militum crudelis et miſera deductio: in urbe auri, argenti, maximeque vini, foeda direptio. ac-

Digitized by Google

ceſſit, ut, Caeſare ignaro, cum ille eſſet Alexandriae, beneficio amicorum ejus magiſter equitum conſtitueretur. tum exiſtimavit ſe ſuo jure cum Hippia vivere, et equos vectigales Sergio mimo tradere. tum ſibi non hanc, quam nunc male tuetur, ſed M. Piſonis domum, ubi habitaret, legerat. quid ego iſtius decreta, quid rapinas, quid hereditatum poſſeſſiones datas, quid ereptas proferam? cogebat egeſtas: quò ſe verteret non habebat. nondum ei tanta a L. Rubrio, non a L. Turſelio hereditas venerat: nondum in Cn. Pompeii locum, multorumque aliorum, qui aberant, repentinus heres ſucceſſerat. erat ei vivendum latronum ritu, ut tantum haberet, quantum rapere potuiſſet. ſed haec, quae robuſtioris improbitatis ſunt, omittamus: loquamur potius de nequiſſimo genere levitatis. tu iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate, tantum vini in Hippiae nuptiis exhauſeras, ut tibi neceſſe eſſet in populi Romani conſpectu vomere poſtridie. ô rem non modo viſu foedam, ſed etiam auditu! ſi inter coenam, in ipſis tuis immanibus illis po-

Digitized by Google

culis, hoc tibi accidiſſet, quis non turpe
duceret? in coetu vero populi Romani,
negotium publicum gerens, magiſter e-
quitum, cui ructare turpe eſſet, is vo-
mens, fruſtis eſculentis, vinum redolen-
tibus, gremium ſuum et totum tribunal
implevit. ſed hoc ipſe fatetur eſſe in ſuis
26 ſordibus: veniamus ad ſplendida. Cae-
ſar Alexandria ſe recepit, felix, ut ſibi
quidem videbatur: mea autem ſententia,
ſi quis reipublicae ſit infelix, felix eſſe
non poteſt. haſta poſita pro aede Jovis
Statoris, bona Cn. Pompeii (miſerum
me! conſumptis enim lacrymis, tamen
infixus animo haeret dolor) bona, in-
quam, Cn. Pompeii Magni, voci acerbiſ-
ſimae ſubjecta praeconis. una in illa re
ſervitutis oblita civitas ingemuit, ſervi-
entibuſque animis, cum omnia metu te-
nerentur, gemitus tamen populi Roma-
ni liber fuit. expectantibus omnibus, quiſ-
nam eſſet tam impius, tam demens, tam
diis, hominibuſque hoſtis, qui ad illud
ſcelus ſectionis auderet accedere, inven-
tus eſt nemo, praeter Antonium: prae-
ſertim cum tot eſſent circum haſtam il-
lam, qui alia omnia auderent. unus in-

Digitized by Google

ventus eſt, qui id auderet, quod omnium fugiſſet et reformidaſſet audacia. tantus igitur te ſtupor oppreſſit, vel, ut verius dicam, tantus furor, ut primum, cum ſector ſis iſto loco natus, deinde cum Pompeii ſector, non te exſecrandum populo Romano, non deteſtabilem, non omnes tibi deos, omnes homines, et eſſe inimicos, et futuros ſcias? at quam inſolenter ſtatim helluo invaſit in ejus viri fortunas; cujus virtute terribilior erat populus Romanus exteris gentibus, juſtitiâ carior? In ejus igitur copias cum 27
ſe ſubito ingurgitaviſſet, exſultabat gaudio, perſona de mimo, modo egens, repente dives. ſed, ut eſt apud poëtam, neſcio quem, 'male parta, malè dilabuntur.' incredibile, ac ſimile portenti eſt, quonam modo illa tam multa, quam paucis, non dico menſibus, ſed diebus effuderit. maximus vini numerus fuit, permagnum optimi pondus argenti, pretioſa veſtis multa, et lauta ſupellex, et magnifica multis locis, non illa quidem luxurioſi hominis, ſed tamen abundantis. horum paucis diebus nihil erat. quae Charybdis tam vorax? Charybdin dico? quae ſi fu-

Digitized by Google

it, fuit animal unum: oceanus, medius fidius, vix videtur tot res, tam diſſipatas, tam diſtantibus in locis poſitas, tam cito abſorbere potuiſſe. nihil erat clauſum, nihil obſignatum, nihil ſcriptum. apothecae totae nequiſſimis hominibus condonabantur: alia mimi rapiebant, alia mimae: domus erat aleatoribus referta, plena ebriorum: totos dies potabatur, atque id locis pluribus: ſuggerebantur etiam ſaepe (non enim ſemper ipſe felix) damna aleatoria. conchyliatis Cn. Pompeii periſtromatis, ſervorum in cellis lectos ſtratos videres. quamobrem deſinite mirari, haec tam celeriter eſſe conſumpta. non modo unius patrimonium, quamvis amplum, ut illud fuit, ſed urbes et regna celeriter tanta nequitia devorare potuiſſet. at ejuſdem aedes etiam, et hortos. ô audaciam immanem! tu ingredi illam domum auſus es? tu illud ſanctiſſimum limen intrare? tu illarum aedium diis penatibus os importuniſſimum oſtendere? quam domum aliquandiu nemo adſpicere poterat, nemo ſine lacrymis praeterire: hac te in domo tamdiu deverſari non pudet? in qua, quamvis nihil ſa-

Digitized by Google

pias, tamen nihil tibi poteſt eſſe jucundum. An tu illa in veſtibulo roſtra, 28
ſpolia cum adſpexiſti, domum tuam te introire putas? fieri non poteſt. quamvis enim ſine mente, ſine ſenſu ſis, ut es: tamen et te, et tua, et tuos noſti. nec vero te unquam, neque vigilantem, neque in ſomnis credo mente poſſe conſiſtere. neceſſe eſt, quamvis ſis, ut es, violentus et furens, cum tibi objecta ſit ſpecies ſingularis viri, perterritum te de ſomno excitari, furere etiam ſaepe vigilantem. me quidem miſeret parietum ipſorum, atque tectorum. quid enim unquam domus illa viderat, niſi pudicum, niſi ex optimo more et ſanctiſſima diſciplina? fuit enim ille vir, Patres conſcripti, ſicut ſcitis, cum foris clarus, tum domi admirandus: neque rebus externis magis laudandus, quam inſtitutis domeſticis. hujus in ſedibus pro cubiculis ſtabula, pro tricliniis propinae ſunt. etſi jam negat. nolite, nolite quaerere. frugi factus eſt. mimam illam ſuam ſuas res ſibi habere juſſit ex duodecim tabulis: claves ademit, exegit. quam porro ſpectatus civis, quam probatus: cujus ex omni vita nihil eſt honeſtius, quam

quod cum mima fecit divortium? at quam crebro uſurpat, 'et conſul, et Antonius?' hoc eſt dicere, et conſul, et impudiciſſimus: et conſul, et homo nequiſſimus. quid enim eſt aliud Antonius? nam ſi dignitas ſignificaretur in nomine: dixiſſet, credo, aliquando, avus tuus, 'et conſul, 'et Antonius.' nunquam dixit. dixiſſet etiam collega meus, patruus tuus. niſi tu ſolus es Antonius. ſed omitto ea peccata, quae non ſunt earum partium propria, quibus tu rempublicam vexaviſti: ad ipſas tuas partes redeo, id eſt, ad civile bellum: quod natum, conflatum,
29 ſuſceptum operâ tuâ eſt. Cui bello cum propter timiditatem tuam, tum propter libidines defuiſti, guſtaras civilem ſanguinem, vel potius exſorbueras: fueras in acie Pharſalica anteſignanus: L. Domitium, nobiliſſimum et clariſſimum virum, occideras: multoſque praeterea, qui e proelio effugerant, quos Caeſar, ut nonnullos, fortaſſe ſervaſſet, crudeliſſime perſecutus trucidaras. quibus tantis, talibus geſtis, quid fuit cauſae, cur in Africam Caeſarem non ſequérere, cum praeſertim belli pars tanta reſtaret? ita-

Digitized by Google

que quem locum apud ipſum Caeſarem poſt ejus ex Africa reditum obtinuiſti? quo numero fuiſti? cujus tu imperatoris quaeſtor fueras, dictatoris magiſter equitum, belli princeps, crudelitatis auctor, praedae ſocius, teſtamento, ut ipſe dicebas, filius, appellatus es de pecunia, quam pro domo, pro hortis, pro ſectione debebas. primo reſpondiſti plane ferociter: et, ne omnia videar contra te, propemodum aequa et juſta dicebas. a me C. Caeſar pecuniam? cur potius, quam ego ab illo? an ille ſine me vicit? at ne potuit quidem. ego ad illum belli civilis cauſam attuli: ego leges perniciosas rogavi: ego arma contra conſules, imperatoreſque populi Romani, contra ſenatum, populumque Romanum, contra deos patrios, araſque et focos, contra patriam tuli. num ſibi ſoli vicit? quorum facinus eſt commune, cur non ſit eorum praeda communis? jus poſtulabas: ſed quid ad rem? plus ille poterat. itaque, excuſſis tuis vocibus, et ad te, et ad praedes tuos milites miſit: cum repente a te praeclara illa tabula prolata, qui riſus hominum de te erat? tantam eſſe tabulam, tam varias, tam

Digitized by Google

multas poſſeſſiones, ex quibus, praeter partem Miſeni, nihil erat, quod is, qui auctionaretur, poſſet ſuum dicere. auctionis vero miſerabilis adſpectus: veſtis Pompeii non multa, eaque maculoſa: ejuſdem quaedam argentea vaſa colliſa: ſordidata mancipia: ut doleremus quidquam eſſe ex illis reliquiis, quod videre poſſemus. hanc tamen auctionem heredes L. Rubrii decreto Caeſaris prohibuerunt. haerebat nebulo. quò ſe verteret non habebat. quin his ipſis temporibus domi Caeſaris percuſſor ab iſto miſſus, deprehenſus dicebatur eſſe cum ſica: de quo Caeſar in ſenatu, aperte in te invehens, queſtus eſt. proficiſcitur in Hiſpaniam Caeſar, paucis tibi ad ſolvendum, propter inopiam tuam, prorogatis diebus. ne tum quidem ſequeris. tam bonus gladiator rudem tam cito accepiſ-
30 ti? Hunc igitur quiſquam, qui in ſuis partibus, id eſt, in ſuis fortunis tam timidus fuerit, pertimeſcat? profectus eſt tandem aliquando in Hiſpaniam: ſed tuto, ut ait, pervenire non potuit. quonam modo igitur Dolabella pervenit? aut non ſuſcipienda fuit iſta cauſa, Antoni: aut,

Digitized by Google

cum ſuſcepiſſes, defendenda uſque ad extremum. ter depugnavit Caeſar cum civibus, in Theſſalia, Africa, Hiſpania. omnibus affuit his pugnis Dolabella: in Hiſpanienſi etiam vulnus accepit. ſi de meo judicio quaeris: nollem. ſed tamen conſilium a primo reprehendendum, laudanda conſtantia. tu vero quid es? Cn. Pompeii liberi primum patriam repetebant. eſto: fuerit haec partium cauſa communis. repetebant praeterea deos patrios, aras, focos, larem ſuum familiarem: in quae tu invaſeras. haec cum repeterent armis ii, quorum erant legibus: etſi in rebus iniquiſſimis quid poteſt eſſe aequi? tamen erat aequiſſimum, contra Cn. Pompeii liberos Cn. Pompeii pugnare ſectorem. an tu Narbone menſas hoſpitum convomeres, Dolabella pro te in Hiſpania dimicaret? qui vero Narbone reditus? et tamen quaerebat, cur ego ex ipſo curſu tam ſubito revertiſſem. expoſui nuper, Patres conſcripti, cauſam reditus mei. volui, ſi poſſem, etiam ante kalendas Januar. prodeſſe reipublicae. nam, quod quaerebas, quomodo rediſſem: primum luce, non tenebris: deinde cum

Digitized by Google

calceis et toga, nullis nec Gallicis, nec lacerna. at etiam adſpicis me, et quidem, ut videris, iratus. nae tu jam mecum in gratiam redeas, ſi ſcias, quam me pudeat nequitiae tuae, cujus te ipſum non pudet. ex omnibus omnium flagitiis nullum turpius vidi, nullum audivi. qui magiſter equitum fuiſſe tibi viderere, in proximum annum conſulatum peteres, vel potius rogares, per municipia, coloniaſque Galliae, a qua nos tum, cum conſulatus petebatur, non rogabatur, petere conſulatum ſolebamus, cum Gallicis et lacerna

31 cucurriſti. At videte levitatem hominis. cum hora diei decima fere ad Saxa rubra veniſſet, delituit in quadam cauponula, atque ibi ſe occultans, perpotavit ad veſperam: inde ciſio celeriter ad urbem advectus, domum venit capite involuto. janitor, quis tu? a Marco tabellarius. confeſtim ad eam, cujus cauſa venerat, deducitur: eique epiſtolam tradit. quam cum illa legeret flens, (erat enim amatorie ſcripta: caput autem literarum ſibi cum illa mima poſthac nihil futurum: omnem ſe amorem abjeciſſe illinc, atque in hanc transfudiſſe) cum mulier fleret

Digitized by Google

uberius, homo miſericors ferre non potuit: caput aperuit; in collum invaſit. ô hominem nequam! quid enim aliud dicam? magis proprie nihil poſſum dicere. ergo, ut te catamitum, nec opinato cum oſtendiſſes, praeter ſpem mulier adſpiceret, idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu perturbaſti? et domi quidem cauſam amoris habuit; foris etiam turpiorem, ne L. Plancus praedes tuos venderet. productus autem in concionem a tribuno plebis, cum reſpondiſſes, te rei tuae cauſa veniſſe, populum etiam dicacem in te reddidiſti. Sed nimis multa de nugis. ad majora ve- 32
niamus. Caeſari ex Hiſpania redeunti obviam longiſſime proceſſiſti. celeriter iſti, rediſti, ut cognoſceret te, ſi minus fortem, attamen ſtrenuum. factus es ei rurſus neſcio quomodo familiaris. habebat hoc omnino Caeſar: quem plane perditum aere alieno, egentemque, ſi eundem nequam hominem audacemque cognoverat, hunc in familiaritatem libentiſſime recipiebat. his igitur rebus praeclare commendatus, juſſus es renuntiari conſul, et quidem cum ipſo. nihil queror de Dola-

Digitized by Google

bella, qui tum eſt impulſus, inductus, eluſus. qua in re, quanta fuerit uterque veſtrûm perfidia in Dolabellam, quis ignorat? ille induxit, ut peteret: promiſſum et receptum intervertit, ad ſeque transtulit: tu ejus perfidiae voluntatem tuam adſcripſiſti. veniunt kalendae Januariae: cogimur in ſenatum: invectus eſt copioſius multo in iſtum et paratius Dolabella, quam nunc ego. hic autem iratus quae dixit, dii boni? primum cum Caeſar oſtendiſſet, ſe, prius quam proficiſceretur, Dolabellam conſulem eſſe juſſurum: quem negant regem, qui et faceret ſemper ejuſmodi aliquid, et diceret: ſed cum Caeſar ita dixiſſet; tum hic bonus augur eo ſe ſacerdotio praeditum eſſe dixit, ut comitia auſpiciis vel impedire, vel vitiare poſſet, idque ſe facturum eſſe aſſeveravit. in quo primum incredibilem ſtupiditatem hominis cognoſcite. quid enim? iſtud, quod te ſacerdotii jure facere poſſe dixiſti, ſi augur non eſſes, et conſul eſſes, minus facere potuiſſes? vide ne etiam facilius. nos enim nuntiationem ſolum habemus: conſules et reliqui magiſtratus etiam ſpectionem. eſto, hoc im-

Digitized by Google

perite : (nec enim eſt ab homine nun-
quam ſobrio poſtulanda prudentia) ſed
videte impudentiam. multis ante menſi-
bus in ſenatu dixit, ſe Dolabellae comi-
tia aut prohibiturum auſpiciis, aut id fac-
turum eſſe, quod fecit. quiſquamne divi-
nare poteſt, quid vitii in auſpiciis futu-
rum ſit, niſi qui de coelo ſervare conſtitu-
it? quod neque licet comitiis per leges:
et, ſi quis ſervavit; non habitis comitiis,
ſed prius quam habeantur, debet nunti-
are. verum implicata inſcitiâ impuden-
tia eſt, ſi nec ſcit quod augurem, nec fa-
cit quod pudentem decet. atque ex illo
die recordamini ejus uſque ad idus Mar-
tias conſulatum. quis unquam apparitor
tam humilis, tam abjectus? nihil ipſe po-
terat: omnia rogabat: caput in adverſam
lecticam inſerens, beneficia, quae ven-
deret, a collega petebat. Ecce Dola- 33
bellae comitiorum dies, ſortitio praero-
gativae. quieſcit. renuntiatur: tacet. pri-
ma claſſis vocatur: renuntiatur: deinde,
ut aſſolet, ſuffragatum ſecunda claſſis vo-
catur: quae omnia citius ſunt facta, quam
dixi. confecto negotio bonus augur (Lae-
lium diceres) ALIO DIE, inquit. ô im-

pudentiam ſingularem! quid videras? quid ſenſeras? quid audieras? nec enim te de coelo ſervaſſe dixiſti, neque hodie dicis. id igitur obvenit vitium, quod tu jam kalendis Januariis futurum eſſe provideras, et tanto ante praedixeras. ergo, hercule, magna, ut ſpero, tua potius, quam reipublicae, calamitate ementitus es auſpicia. obſtrinxiſti religione populum Romanum. augur auguri, conſul conſuli obnuntiaviſti. nolo plura, ne acta Dolabellae videar convellere: quae neceſſe eſt aliquando ad noſtrum collegium deferantur. ſed arrogantiam hominis, inſolentiamque cognoſcite. quamdiu tu voles, vitioſus conſul Dolabella: rurſus, cum voles, ſalvis auſpiciis creatus. ſi nihil eſt, cum augur iis verbis nuntiat, quibus tu nuntiaſti: confitere te, cum, ALIO DIE, dixeris, ſobrium non fuiſſe. ſin eſt aliqua vis in iſtis verbis, ea quae ſit, augur a collega requiro. ſed, ne forte ex multis rebus geſtis M. Antonii rem unam pulcherrimam tranſiliat oratio, ad

34 Lupercalia veniamus. Non diſſimulat, Patres conſcripti: apparet eſſe commotum: ſudat, pallet: quidlibet, modo

Digitized by Google

ne nauſeet, faciat, quod in porticu Minutia fecit. quae poteſt eſſe turpitudinis tantae defenſio? cupio audire: ut videam, ubi rhetoris tanta merces, ubi campus Leontinus appareat. ſedebat in Roſtris collega tuus, amictus toga purpurea, in ſella aurea, coronatus: adſcendis; accedis ad ſellam; (ita eras Lupercus, ut te conſulem eſſe meminiſſe deberes) diadema oſtendis. gemitus toto foro. unde diadema? non enim abjectum ſuſtuleras, ſed attuleras domo meditatum et cogitatum ſcelus. tu diadema imponebas cum plangore populi: ille cum plauſu rejiciebat. tu ergo unus, ſcelerate, inventus es, qui cum auctor regni eſſes; eum, quem collegam regni habebas, dominum habere velles: et idem tentares, quid populus Romanus ferre et pati poſſet. at etiam miſericordiam captabas: ſupplex te ad pedes abjiciebas: quid petens? ut ſervires? tibi uni peteres: qui ita a puero vixeras, ut omnia paterere, ut facile ſervires: a nobis populoque Romano mandatum id certe non habebas. ô praeclaram illam eloquentiam tuam, cum es nudus concionatus! quid hoc turpius? quid

Digitized by Google

foedius? quid ſuppliciis omnibus dignius? num expectas, dum te ſtimulis fodiam? haec te, ſi ullam partem habes ſenſûs, lacerat, haec cruentat oratio. vereor, ne imminuam virorum ſummorum gloriam: dicam tamen dolore commotus. quid indignius, quam vivere eum, qui impoſuerit diadema, cum omnes fateantur jure interfectum eſſe, qui abjecerit? at etiam adſcribi juſſit in faſtis, ad Lupercalia, 'C. CAESARI, dictatori perpe-'tuo, M. Antonium, conſulem, populi 'juſſu regnum detuliſſe, Caeſarem uti 'noluiſſe.' jam jam minime miror, te otium perturbare: non modo urbem odiſſe, ſed etiam lucem: cum perditiſſimis latronibus non ſolum de die, ſed etiam in diem vivere. ubi enim tu in pace conſiſtes? qui locus tibi in legibus et judiciis eſſe poteſt, quae tu, quantum in te fuit, dominatu regio ſuſtuliſti? ideone L. Tarquinius exactus: Sp. Caſſius, Melius, M. Manlius, necati, ut multis poſt ſaeculis, a M. Antonio, quod fas non eſt, rex Romae conſtitueretur? ſed ad auſpicia redeamus. De quibus rebus idibus Martiis fuit in ſenatu Caeſar acturus; quae-

Digitized by Google

ror tum tu quid egiſſes. audiebam quidem te paratum veniſſe, quod me de ementitis auſpiciis, quibus tamen parere neceſſe erat, putares eſſe dicturum. ſuſtulit illum diem fortuna populi Romani. num etiam tuum de auſpiciis judicium interitus Caeſaris ſuſtulit? ſed incidi in id tempus, quod iis rebus, in quas ingreſſa erat oratio, praevertendum eſt. quae tua fuga? quae formido illo die? quae propter conſcientiam ſcelerum deſperatio vitae? cum ex illa fuga, beneficio eorum, qui te, ſi ſanus eſſes, ſalvum eſſe voluerunt, clam te domum recepiſti? ô mea fruſtra ſemper veriſſima auguria rerum futurarum! dicebam illis in Capitolio liberatoribus noſtris, cum me ad te ire vellent, ut ad defendendam rempublicam te adhortarer: quoad metueres, omnia te promiſſurum: ſimul ac timere deſiiſſes, ſimilem te futurum tui. itaque cum caeteri conſulares irent, redirent, in ſententia manſi: neque te illo die, neque poſtero vidi: neque ullam ſocietatem optimis civibus cum importuniſſimo hoſte foedere ullo confirmari poſſe credidi. poſt diem tertium veni in aedem Telluris, et qui-

Digitized by Google

dem invitus, cum omnes aditus armati
obſiderent. qui tibi ille dies, M. Anto-
ni, fuit? quanquam mihi ſubito inimicus
extitiſti, tamen me tui miſeret, quod ti-
36 bi invideris. Qui tu vir, dii immorta-
les! et quantus fuiſſes, ſi illius diei men-
tem ſervare potuiſſes! pacem haberemus;
quae erat facta per obſidem puerum no-
bilem, M. Antonii filium, M. Bambali-
onis nepotem. quanquam te bonum ti-
mor faciebat, non diuturnus magiſter of-
ficii: improbum fecit ea, quae, dum ti-
mor abeſt, a te non diſcedit, audacia. et-
ſi tum, cum optimum te putabant, me
quidem diſſentiente, funeri tyranni, ſi
illud funus fuit, ſceleratiſſime praefuiſti.
tua illa pulchra laudatio, tua miſeratio,
tua cohortatio. tu, tu, inquam, illas fa-
ces incendiſti, et eas, quibus ſemuſtula-
tus ille eſt, et eas, quibus incenſa L. Bellie-
ni domus deflagravit. tu illos impetus
perditorum hominum, et, ex maxima
parte, ſervorum, quos nos vi manuque
repulimus, in noſtras domos immiſiſti.
idem tamen, quaſi fuligine abſterſa, reli-
quis diebus in Capitolio praeclara ſena-
tus-conſulta feciſti, ne qua poſt idus Mar-

tias immunitatis tabula, neve cujuſquam beneficii figeretur. meminiſti ipſe de exulibus: ſcis, de immunitate quid dixeris. optimum vero, quod dictaturae nomen in perpetuum de republica ſuſtuliſti. quo quidem facto tantum te cepiſſe odium regni videbatur, ut ejus omnem, propter proximum dictatorem, tolleres metum. conſtituta reſpublica videbatur aliis, mihi vero nullo modo, qui omnia, te gubernante, naufragia metuebam. num me igitur fefellit? aut num diutius ſui potuit eſſe diſſimilis? inſpectantibus vobis, toto Capitolio tabulae figebantur: neque ſolum ſingulis veniebant immunitates, ſed etiam populis univerſis. civitas non jam ſingillatim, ſed provinciis totis dabatur. itaque ſi haec manent, quae ſtante republica manere non poſſunt, provincias univerſas, Patres conſcripti, perdidiſtis, neque vectigalia ſolum, ſed etiam imperium populi Romani, hujus domeſticis nundinis deminutum eſt. Ubi 37
eſt ſepties millies ſeſtertiûm, quod in tabulis, quae ſunt ad Opis, patebat? funeſtae illius quidem pecuniae, ſed tamen, quae nos ſi iis, quorum erat, non redda-

Digitized by Google

rentur, a tributis poſſet vindicare. tu autem quadringenties H-S quod idibus Martiis debuiſti, quonam modo ante kalendas Aprilis debere deſiiſti? ſunt ea quidem innumerabilia, quae a diverſis emebantur, non inſciente te: ſed unum egregium de rege Dejotaro, populo Romano amiciſſimo, decretum in Capitolio fixum. quo propoſito nemo erat, qui in ipſo dolore riſum poſſet continere. quis enim cuiquam inimicior, quam Dejotaro Caeſar? aeque atque huic ordini, ut equeſtri, ut Maſſilienſibus, ut omnibus, quibus rempublicam populi Romani caram eſſe ſentiebat. igitur, a quo vivo nec praeſens, nec abſens rex Dejotarus quidquam aequi boni impetravit, apud mortuum factus eſt gratioſus. compellarat hoſpitem praeſens, computarat, pecuniam imperarat, in ejus tetrarchia unum ex Graecis comitibus ſuis collocarat; Armeniam abſtulerat a ſenatu datam. haec vivus eripuit, reddidit mortuus. at quibus verbis? modo aequum ſibi videri, modo non iniquum. mira verborum complexio. at ille nunquam (ſemper enim abſenti affui Dejotaro) quicquam ſibi, quod nos pro-

Digitized by Google

illo poſtularemus, aequum dixit videri. ſyngrapha H-S. centies per legatos, viros bonos, ſed timidos et imperitos, ſine noſtra, ſine reliquorum hoſpitum regis ſententia, facta in gynaeceo: quo in loco plurimae res veniere, et veneunt. qua ex ſyngrapha quid ſis acturus, meditere cenſeo. rex enim ipſe ſua ſponte, nullis commentariis Caeſaris, ſimulatque audivit ejus interitum, ſuo Marte res ſuas recuperavit. ſciebat homo ſapiens, jus ſemper hoc fuiſſe, ut, quae tyranni eripuiſſent, ea, tyrannis interfectis, ii, quibus erepta eſſent, recuperarent. nemo igitur jureconſultus, ne iſte quidem, qui tibi uni eſt jureconſultus, per quem haec agis, ex iſta ſyngrapha deberi dicit pro iis rebus, quae erant ante ſyngrapham recuperatae. non enim a te emit: ſed prius quam tu ſuum ſibi venderes, ipſe poſſedit. ille vir fuit: nos quidem contemnendi, qui auctorem odimus, acta defendimus.

Quid ego de commentariis infinitis, quid 38 de innumerabilibus chirographis loquar? quorum etiam imitatores ſunt, qui ea, tanquam gladiatorum libellos, palam vendinent. itaque tanti acervi nummorum a-

pud iſtum conſtruuntur, ut jam appendantur, non numerentur pecuniae. at quam caeca avaritia eſt? nuper fixa tabula eſt, qua civitates locupletiſſimae Cretenſium vectigalibus liberantur: ſtatuiturque, ne poſt M. Brutum proconſulem ſit Creta provincia. tu mentis es compos? tu non conſtringendus? an Caeſaris decreto Creta poſt M. Bruti deceſſum potuit liberari, cum Creta nihil ad Brutum, Caeſare vivo, pertineret? at hujus venditione decreti (ne nihil actum putetis) provinciam Cretam perdidiſtis. omnino nemo ullius rei fuit emptor, cui defuerit hic venditor. et de exulibus legem, quam fixiſti, Caeſar tulit? nullius inſector calamitatem: tantum queror, primum eorum reditus inquinatos, quorum cauſam diſſimilem Caeſar judicaverit: deinde neſcio cur reliquis idem non tribuas. neque enim plus quam tres, aut quatuor reliqui ſunt. qui ſimili in calamitate ſint, cur tua miſericordia ſimili non fruuntur? cur eos habes in loco patrui? de quo ferre, cum de reliquis ferres, noluiſti: quem etiam ad cenſuram petendam impuliſti, eamque petitionem comparaſti, quae et riſus ho-

Digitized by Google

minum, et querelas moveret. cur autem ea comitia non habuiſti? an quia tribunus plebis ſiniſtrum fulmen nuntiabat? cùm tua quid intereſt, nulla auſpicia ſunt; cum tuorum, tum ſis religioſus. quid? eundem in ſeptemviratu nonne deſtituiſti? intervenit enim. quid metuiſti? credo, ne ſalvo capite negare non poſſes. omnibus eum contumeliis oneraſti, quem patris loco, ſi ulla pietas in te eſſet, colere debebas. filiam ejus, ſororem tuam, ejeciſti, alia conditione quaeſita, et ante perſpecta. non eſt ſatis. probri inſimulaſti pudiciſſimam foeminam. quid eſt, quod addi poſſit? contentus eo non fuiſti. frequentiſſimo ſenatu kalendis Januar. ſedente patruo, hanc tibi eſſe cum Dolabella cauſam odii dicere auſus es, quod ab eo ſorori et uxori tuae ſtuprum oblatum eſſe comperiſſes. quis interpretari poteſt, impudentiorne, qui in ſenatu: an improbior, qui in Dolabellam: an impurior, qui patruo audiente: an crudelior, qui in illam miſeram tam ſpurce, tam impie dixeris? Sed ad chiro- 39
grapha redeamus. quae tua fuit cognitio? acta enim Caeſaris pacis cauſa confirma-

-ta ſunt a ſenatu: quae quidem Caeſar egiſſet, non ea, quae Caeſarem egiſſe dixiſſet Antonius. unde iſta erumpunt? quo auctore proferuntur? ſi ſunt falſa, cur probantur? ſi vera, cur veneunt? at ſic placuerat, ut ex kalendis Juniis de Caeſaris actis cum conſilio cognoſceretis. quod fuit conſilium? quem unquam advocaſti? quas kalendas Junias expectaſti? an eas, ad quas te, peragratis veteranorum coloniis, ſtipatum armis retuliſti? ô praeclaram illam percurſationem tuam menſe Aprili, atque Maio, tum, cum etiam Capuam coloniam deducere conatus es? quemadmodum illinc abieris, vel potius penè non abieris, ſcimus. cui tu urbi minitaris. utinam conere, ut aliquando illud 'penè' tollatur! at quam nobilitata eſt tua illa peregrinatio? quid prandiorum apparatus, quid furioſam vinolentiam tuam proferam? tua iſta detrimenta ſunt: illa noſtra. agrum Campanum, qui cum de vectigalibus eximebatur, ut militibus daretur, tamen infligi magnum reipublicae vulnus putabamus: hunc tu compranſoribus tuis, et colluſoribus dividebas. mimos dico et mimas,

Patres conſcripti, in agro Campano collocatos. quid jam querar de agro Leontino? quandoquidem hae quondam arationes, Campana et Leontina, in populi Romani patrimonio grandi foenore et fructuoſae ferebantur. medico tria millia jugerum; quaſi te ſanaſſet: rhetori duo, quaſi diſertum facere potuiſſet. ſed ad iter, Italiamque redeamus. Deduxiſti 40
coloniam Caſilinum, quo Caeſar ante deduxerat. conſuluiſti me per literas de Capua tu quidem: ſed idem de Caſilino reſpondiſſem: poſſeſne, ubi colonia eſſet, eò coloniam novam jure deducere. negavi, in eam coloniam, quae eſſet auſpicatò deducta, dum eſſet incolumis, coloniam novam jure deduci: colonos novos adſcribi poſſe reſcripſi. tu autem inſolentiâ elatus, omni auſpiciorum jure turbato, Caſilinum coloniam deduxiſti, quo erat paucis annis ante deducta, ut vexillum tolleres, et aratrum circumduceres: cujus quidem vomere portam Capuae penè perſtrinxiſti, ut florentis coloniae territorium minueretur. ab hac religionum perturbatione advolas in M. Varronis, ſanctiſſimi atque integerrimi viri,

fundum Caſſinatem. quo jure? quo ore? eodem, inquies, quo in heredum L. Rubrii, quo in heredum L. Turſelii praedia, quo in reliquas innumerabiles poſſeſſiones. et, ſi ab haſta. valeat haſta, valeant tabulae, modo Caeſaris, non tuae: quibus debuiſti, non quibus tu te liberaviſti. Varronis quidem Caſſinatem fundum quis veniiſſe dicit? quis haſtam iſtius venditionis vidit? quis vocem praeconis audivit? miſiſſe te dicis Alexandriam, qui emeret a Caeſare. ipſum enim expectare magnum fuit. quis vero audivit unquam (nullius autem ſalus curae pluribus fuit) de fortunis Varronis rem ullam eſſe detractam? quod ſi etiam ſcripſit ad te Caeſar, ut redderes: quid ſatis poteſt dici de tanta impudentia? remove gladios parumper illos, quos videmus: jam intelliges, aliam cauſam eſſe haſtae Caeſaris, aliam confidentiae, et temeritatis tuae. non enim te dominus modo illis ſedibus, ſed quivis amicus, vicinus, hoſpes, procurator arcebit.

41 At quam multos dies in ea villa turpiſſimè eſt perbacchatus? ab hora tertia bibebatur, ludebatur, vomebatur. ô tecta ipſa miſera, ' quam diſpa-

'ri domino?' quanquam quomodo iſtè dominus? ſed tamen quam a diſpari tenebantur! ſtudiorum enim ſuorum M. Varro voluit eſſe illud, non libidinum diverſorium. quae in illa villa ante dicebantur? quae cogitabantúr? quae literis mandabantur? jura populi Romani, monumenta majorum, omnis ſapientiae ratio, omniſque doctrina. at vero, te inquilino (non enim domino) perſonabant omnia vocibus ebriorum: natabant pavimenta vino: madebant parietes: ingenui pueri cum meritoriis; ſcorta inter matres familias verſabantur. Caſſino ſalutatum veniebant, Aquino, Interamna: admiſſus eſt nemo. jure id quidem. in homine enim turpiſſimo obſoleſiebant dignitatis inſignia. cum inde Romam proficiſcens ad Aquinum accederet, obviam ei proceſſit (ut eſt frequens municipium) magna ſane multitudo. at iſte opertâ lecticâ latus eſt per oppidum, ut mortuus. ſtultè Aquinates: ſed tamen in via habitabant. quid Anagnini? qui cum eſſent devii, deſcenderant, ut iſtum, tanquam ſi eſſet conſul, ſalutarent. incredibile dic-

Digitized by Google

tu; tamen inter omnes conſtabat, neminem eſſe reſalutatum: praeſertim cum duos ſecum Anagninos haberet, Muſtelam et Laconem: quorum alter gladiorum eſt princeps, alter poculorum. quid ego illas iſtius minas, contumeliaſque commemorem, quibus invectus eſt in Sidicinos, vexavit Puteolanos, quòd C. Caſſium, quòd Brutos patronos adoptaſſent? magno quidem judicio, ſtudio, benevolentia, caritate: non ut te, ut Baſilum, vi et armis, et alios veſtri ſimiles, quos clientes nemo habere velit, non
42 modo eſſe illorum cliens. Interea dum tu abes, qui dies ille collegae tui fuit; cum illud, quod tu venerari ſolebas, buſtum in foro evertit? qua re tibi nuntiata, ut conſtabat inter eos, qui unà fuerunt, concidiſti. quid evenerit poſtea, neſcio. metum credo valuiſſe, et arma. collegam quidem de coelo detraxiſti, effeciſtique non tu quidem etiam nunc, ut ſit ſimilis tui, ſed certe, ut diſſimilis eſſet ſui. qui vero inde reditus Romam? quae perturbatio totius urbis? memineramus Cinnam nimis potentem; Syllam poſtea dominantem; modo regnantem Caeſarem

Digitized by Google

videramus. erant fortaſſe gladii, ſed abſconditi, nec ita multi. iſta vero quae, et quanta barbaria eſt? agmine quadrato cum gladiis ſequuntur milites: ſcutorum lecticas portari videmus. atque his quidem jam inveteratis, Patres conſcripti, conſuetudine obduruimus. kalendis Juniis cum in ſenatum,ut erat conſtitutum, venire vellemus, metu perterriti repente diffugimus. at iſte, qui ſenatu non egeret, neque deſideravit quemquam, et potius diſceſſu noſtro laetatus eſt,ſtatimque illa mirabilia facinora effecit. qui chirographa Caeſaris defendiſſet lucri ſui causâ; is leges Caeſaris, eaſque praeclaras, ut rempublicam concutere poſſet, evertit. numerum annorum provinciis prorogavit: idemque, cum actorum Caeſaris defenſor eſſe deberet, et in publicis,et in privatis rebus acta Caeſaris reſcidit. in publicis, nihil eſt lege gravius: in privatis, firmiſſimum eſt teſtamentum. leges alias ſine promulgatione ſuſtulit: alias, ut tolleret, promulgavit. teſtamentum irritum fecit: quod etiam infimis civibus ſemper obtentum eſt. ſigna, tabulas, quas populo Caeſar unà cum hortis

legavit, eas hic partim in hortos Pompeii deportavit, partim in villam Scipionis.
43 Et tu in Caeſaris memoria diligens? tu illum amas mortuum? quem is majorem honorem conſecutus erat, quam ut haberet pulvinar, ſimulacrum, faſtigium, flaminem? eſt ergo flamen, ut Jovi, ut Marti, ut Quirino, ſic divo Julio M. Antonius? quid igitur ceſſas? cur non inaugurare? ſume diem: vide, qui te inauguret: collegae ſumus; nemo negabit. ô deteſtabilem hominem, ſive quod tyranni ſacerdos es, ſive quod mortui! quaero deinceps, num, hodiernus dies qui ſit, ignores. neſcis heri quartum in Circo diem ludorum Romanorum fuiſſe? te ipſum autem ad populum tuliſſe, ut quintus praeterea dies Caeſari tribueretur? cur non ſumus praetextati? cur honorem Caeſari tua lege datum deſeri patimur? an ſupplicationes addendo diem contaminari paſſus es; pulvinaria noluiſti? aut undique religionem tolle, aut uſquequaque conſerva. quaeres, placeatne mihi pulvinar eſſe, faſtigium, flaminem. mihi vero nihil iſtorum placet. ſed tu, qui acta Caeſaris defendis, quid potes dicere,

Digitized by Google

cur alia defendas, alia non cures? niſi forte vis fateri, te omnia quaeſtu tuo, non illius dignitate metiri. quid ad haec tandem? expecto enim eloquentiam tuam. diſertiſſimum cognovi avum tuum: at te etiam apertiorem in dicendo. ille nunquam nudus eſt concionatus: tuum hominis ſimplicis pectus vidimus. reſpondebiſne ad haec? aut omnino hiſcere audebis? ecquid reperies ex tam longa oratione mea, cui te reſpondere poſſe confidas? ſed praeterita omittamus. Hunc 44
unum diem, hunc unum, inquam, hodiernum diem, hoc punctum temporis, quo loquor, defende, ſi potes. cur armatorum coronâ ſenatus ſeptus eſt? cur me tui ſatellites cum gladiis audiunt? cur valvae Concordiae non patent? cur homines omnium gentium maxime barbaros, Ityreos, cum ſagittis deducis in forum? praeſidii ſui causâ ſe facere dicit. nonne igitur millies perire eſt melius, quam in ſua civitate ſine armatorum praeſidio non poſſe vivere? ſed nullum eſt iſtuc, mihi crede, praeſidium. caritate et benevolentia civium ſeptum oportet eſſe, non armis. eripiet, extorque-

Digitized by Google

bit tibi iſta populus Romanus, utinam ſalvis nobis! ſed quoquo modo nobiſcum egeris, dum iſtis conſiliis utêris, non potes, mihi crede, eſſe diuturnus. etenim iſta tua minime avara conjux, quam ego ſine contumelia deſcribo, nimium debet diu populo Romano tertiam penſionem. habet populus Romanus, ad quos gubernacula reipublicae deferat: qui ubicunque terrarum ſunt, ibi eſt omne reipublicae praeſidium, vel potius ipſa reſpublica, quae ſe adhuc tantummodo ulta eſt, nondum recuperavit. habet quidem certe reſpublica adoleſcentes nobiliſſimos, paratos defenſores. quam volent, illi cedant, otio conſulentes: tamen a republica revocabuntur. et nomen pacis dulce eſt, et ipſa res ſalutaris. ſed inter pacem et ſervitutem plurimum intereſt. pax eſt tranquilla libertas: ſervitus malorum omnium poſtremum, non modo bello, ſed morte etiam repellendum. quod ſi ſe ipſos illi noſtri liberatores e conſpectu noſtro abſtulerunt: at exemplum facti reliquerunt. illi, quod nemo fecerat, fecerunt. Tarquinium Brutus bello eſt perſecutus: qui tum rex fuit, cum eſſe Romae

Digitized by Google

regem liceret. Sp. Caſſius, Sp. Melius,
M. Manlius propter ſuſpicionem regni
appetendi ſunt necati. hi primi cum gla-
diis, non in regnum appetentem, ſed in
regnantem impetum fecerunt. quod cum
ipſum factum per ſe praeclarum eſt, at-
que divinum, tum expoſitum ad imitan-
dum: praeſertim cum illi eam gloriam
conſecuti ſint, quae vix coelo capi poſſe
videatur. etſi enim ſatis in ipſa conſci-
entia pulcherrimi facti fructus erat, ta-
men mortali immortalitatem non arbi-
tror contemnendam. Recordare igi- 45
tur illum, M. Antoni, diem, quo dicta-
turam ſuſtuliſti: pone ante oculos laeti-
tiam ſenatus, populique Romani: con-
fer cum nundinatione tua, tuorumque:
tum intelliges, quantum inter laudem et
lucrum interſit. ſed nimirum, ut qui-
dam, morbo aliquo et ſenſûs ſtupore, ſua-
vitatem cibi non ſentiunt: ſic libidinoſi,
avari, facinoroſi, verae laudis guſtatum
non habent. ſed, ſi te laus allicere ad rec-
te faciendum non poteſt, ne metus qui-
dem a foediſſimis factis poteſt avocare?
judicia non metuis. ſi propter innocen-
tiam, laudo: ſi propter vim, non intelli-

Digitized by Google

gis, ei, qui iſto modo judicia non timeat, quid timendum ſit? quòd ſi non metuis viros fortes, egregioſque cives, quòd a corpore tuo prohibentur armis; tui te, mihi crede, diutius non ferent. quae eſt autem vita, dies et noctes timere a ſuis? niſi vero aut majoribus habes beneficiis obligatos, quam ille quoſdam habuit ex iis, a quibus eſt interfectus: aut tu es ulla re cum eo comparandus. fuit in illo ingenium, ratio, memoria, literae, cura, cogitatio, diligentia: res bello geſſerat, quamvis reipublicae calamitoſas, attamen magnas: multos annos regnare meditatus, magno labore, multis periculis, quod cogitarat, effecerat: muneribus, monumentis, congiariis, epulis, multitudinem imperitam lenierat: ſuos praemiis, adverſarios clementiae ſpecie devinxerat. quid multa? attulerat jam liberae civitati, partim metu, partim patientia, conſuetudinem ſerviendi.

46 Cum illo ego te dominandi cupiditate conferre poſſum, caeteris vero rebus nullo modo comparandus es. ſed ex plurimis malis, quae ab illo reipublicae ſunt inuſta, hoc tamen boni eſt, quòd didicit jam populus

Digitized by Google

Romanus quantum cuique crederet, quibus ſe committeret, a quibus caveret. haec non cogitas? nec intelligis ſatis eſſe viris fortibus didiciſſe, quam ſit re pulchrum, beneficio gratum, fama glorioſum, tyrannum occidere? an, cum illum homines non tulerint, te ferent? certatim poſthac, mihi crede, ad hoc opus curretur, nec occaſionis tarditas expectabitur. reſpice, quaeſo, aliquando rempublicam, M. Antoni: quibus ortus ſis, non quibuſcum vivas, conſidera: mecum, ut voles, cum republica redi in gratiam. ſed de te tu ipſe videris: ego de me ipſo profitebor. defendi rempublicam adoleſcens, non deſeram ſenex: contempſi Catilinae gladios, non pertimeſcam tuos. quin etiam corpus libenter obtulerim, ſi repraeſentari morte mea libertas civitatis poteſt: ut aliquando dolor populi Romani pariat, quod jamdiu parturit. etenim ſi abhinc annos prope viginti hoc ipſo in templo negavi poſſe mortem immaturam eſſe conſulari: quanto verius nunc negabo ſeni? mihi vero, Patres conſcripti, jam etiam optanda mors eſt, perfuncto rebus iis, quas adeptus ſum, quaſque geſ-

Digitized by Google

ſi. duo modò haec opto: unum, ut moriens populum Romanum liberum relinquam; hoc mihi majus a diis immortalibus dari nihil poteſt: alterum, ut ita cuique eveniat, ut de republica quiſque mereatur.

Digitized by Google

IN

M. ANTONIUM

PHILIPPICA III.

SERIUS omnino, Patres conſcripti, quam tempus reipublicae poſtulabat, aliquando tamen convocati ſumus: quod flagitabam equidem quotidie: quippe cum bellum nefarium contra aras et focos, contra vitam, fortunaſque noſtras, ab homine profligato ac perdito non comparari, ſed geri jam viderem. expectantur kalendae Januarii, quas non expectat Antonius, qui in provinciam D. Bruti, ſummi et ſingularis viri, cum exercitu impetum facere conatur: ex qua ſe inſtructum, et paratum, ad urbem venturum eſſe minitatur. quae eſt igitur expectatio? aut quae vel minimi dilatio temporis? quanquam enim adſunt kalendae Januarii, tamen breve tempus longum eſt

Digitized by Google

imparatis. dies enim affert, et hora potius, niſi proviſum eſt, magnas ſaepe clades. certus autem dies non ut ſacrificii, ſic conſilii expectari ſolet. quod ſi aut kalendae Januarii fuiſſent eo die, quo primum ex urbe fugit Antonius; aut hae non eſſent expectatae; bellum jam nullum haberemus. auctoritate enim ſenatus, conſenſuque populi Romani facile hominis amentis fregiſſemus audaciam: quod confido equidem conſules deſignatos, ſimulac magiſtratum inierint, eſſe facturos. ſunt enim optimo animo, ſummo conſilio, ſingulari concordia. mea autem feſtinatio non victoriae ſolum avida eſt, ſed etiam celeritatis. quo enim uſque tantum bellum, tam crudele, tam nefarium privatis conſiliis propulſabitur? cur non quamprimum publica acce-
2 dit auctoritas? C. Caeſar adoleſcens, penè potius puer, incredibili ac divina quadam mente atque virtute, tum, cum maxime furor arderet Antonii, cumque ejus a Brunduſio crudelis et peſtifer reditus timeretur, nec poſtulantibus, nec cogitantibus, ne optantibus quidem nobis, quia fieri poſſe non videbatur, firmiſ-

Digitized by Google

ſimum exercitum ex invicto genere veteranorum militum comparavit, patrimoniumque ſuum effudit. quanquam non ſum uſus eo verbo, quo debui: non enim effudit, ſed in ſalute reipublicae collocavit. cui quanquam gratia referri tanta non poteſt, quanta debetur: habenda tamen tanta eſt, quantam maximam animi noſtri capere poſſunt. quis enim eſt tam ignarus rerum, tam nihil de republica cogitans, qui hoc non intelligat: ſi M. Antonius a Brunduſio cum iis copiis, quas ſe habiturum putabat, Romam, ut minabatur, venire potuiſſet, nullum genus eum crudelitatis praeteriturum fuiſſe? quippe qui in hoſpitis tectis Brunduſii fortiſſimos viros, cives optimos, jugulari juſſerit: quorum, ante pedes ejus, morientium ſanguine os uxoris reſperſum eſſe conſtabat. hac ille crudelitate imbutus, cùm multo bonis omnibus veniret iratior, quam illis fuerat, quos trucidarat: cui tandem noſtrûm, aut cui omnino bono pepercisset? qua peſte privato conſilio rempublicam (nec enim fieri potuit aliter) Caeſar liberavit. qui niſi in hac republica natus eſſet, rempubli-

eam ſcelere Antonii nullam haberemus. ſic enim perſpicio, ſic judico, niſi unus adoleſcens illius furentis impetus, crudeliſſimoſque conatus cohibuiſſet, rempublicam funditus interituram fuiſſe. cui quidem hodierno die, Patres conſcripti, (nunc enim primum ita convenimus, ut illius beneficio poſſemus, quae ſentiremus, libere dicere) tribuenda eſt auctoritas, ut rempublicam non modo a ſe ſuſceptam, ſed etiam a nobis commendatam poſſit defendere.

3 Nec vero de legione Martia (quoniam longo intervallo loqui nobis de republica licet) ſileri poteſt. quis enim unus fortior, quis amicior unquam reipublicae fuit, quam legio Martia univerſa? quae cum hoſtem populi Romani M. Antonium judicaſſet, comes eſſe ejus amentiae noluit: reliquit conſulem; quod profecto non feciſſet, ſi eum conſulem judicaſſet: quem nihil aliud agere, nihil moliri, niſi caedem civium atque interitum civitatis, videret. atque ea legio conſedit Albae. quam potuit urbem eligere, aut opportuniorem ad res gerendas, aut fideliorem, aut fortiorum virorum, aut amiciorum populo

Digitized by Google

Romano civium? hujuſce legionis virtu-
tem imitata quarta legio, duce L. Egna-
tuleio quaeſtore, cive optimo et fortiſſi-
mo, C. Caeſaris auctoritatem atque exer-
citum perſecuta eſt. faciendum eſt igitur
nobis, Patres conſcripti, ut ea, quae ſua
ſponte clariſſimus adoleſcens atque om-
nium praeſtantiſſimus geſſit, et gerit, haec
auctoritate noſtra comprobentur: vete-
ranorumque, fortiſſimorum virorum, tum
legionis Martiae, quartaeque mirabilis
conſenſus ad rempublicam recuperan-
dam, laude et teſtimonio noſtro confir-
metur: eorumque commoda, honores,
praemia, cum conſules deſignati magiſ-
tratum inierint, curae nobis fore, hodier-
no die ſpondeamus. Atque ea qui- 4
dem, quae dixi de Caeſare, deque ejus
exercitu, jamdiu nota ſunt nobis. virtu-
te enim admirabili Caeſaris, conſtantia-
que militum veteranorum, legionumque
earum optimo judicio, quae auctoritatem
noſtram, libertatem populi Romani, vir-
tutem C. Caeſaris ſecutae ſunt, a cervi-
cibus noſtris eſt depulſus Antonius. ſed,
ut dixi, haec ſuperiora: hoc vero recens
edictum D. Bruti, quod paulo ante pro-

Digitized by Google

poſitum eſt, certe ſilentio non poteſt praeteriri. pollicetur enim, ſe provinciam Galliam retenturum in ſenatus populique Romani poteſtate. ô civem natum reipublicae, memorem ſui nominis, imitatoremque majorum! neque enim, Tarquinio expulſo, majoribus noſtris tam fuit optata libertas, quam eſt, repulſo Antonio, retinenda nobis. illi regibus parere jam a condita urbe didicerant: nos poſt reges exactos ſervitutis oblivio ceperat. atque ille Tarquinius, quem majores noſtri non tulerunt, non crudelis, non impius, ſed ſuperbus habitus eſt, et dictus. quod nos vitium in privatis ſaepe tulimus, id majores noſtri ne in rege quidem ferre potuerunt. L. Brutus regem ſuperbum non tulit: Decimus ſceleratum atque impium regnare patietur? quid Tarquinius tale, qualia innumerabilia et fecit, et facit Antonius? ſenatum etiam reges habebant: nec tamen, ut Antonio ſenatum habenti, in conſilio regis verſabantur barbari armati. ſervabant auſpicia reges, quae hic conſul, augurque neglexit: neque ſolum legibus contra auſpicia ferendis, ſed etiam collega

unà ferente, eo, quem ipſe ementitis auſpiciis vitioſum fecerat. quis autem rex unquam fuit tam inſignite impudens, ut haberet omnia commoda, beneficia, jura regni venalia? quam hic immunitatem, quam civitatem, quod praemium, non vel ſingulis hominibus, vel civitatibus, vel univerſis provinciis vendidit? nihil humile de Tarquinio, nihil ſordidum accepimus. at vero hujus domi inter quaſilla pendebatur aurum, numerabatur pecunia: una in domo omnes, quorum intererat, totum imperium populi Romani nundinabantur. ſupplicia vero in cives Romanos nulla Tarquinii accepimus. at hic et Sueſſae jugulavit eos, quos in cuſtodiam dederat, et Brundiſii trecentos fortiſſimos viros, civeſque optimos trucidavit. poſtremo Tarquinius pro populo Romano bellum gerebat tum cùm eſt expulſus: Antonius contra populum Romanum exercitum adducebat tum, cum a legionibus relictus, nomen Caeſaris exercitumque pertimuit, neglectiſque ſacrificiis ſollemnibus, ante lucem vota ea, quae nunquam ſolveret, nuncupavit: et hoc tempore in provinciam populi Ro-

Digitized by Google

mani conatur invadere. majus igitur a Decimo Bruto beneficium populus Romanus et habet, et expectat, quam majores noſtri acceperunt a L. Bruto, principe hujus maxime conſervandi generis, et
5 nominis. Cum autem omnis ſervitus eſt miſera: tum vero intolerabile eſt ſervire impuro, impudico, effoeminato: nunquam, ne in metu quidem, ſobrio: hunc igitur qui Galliâ prohibet, privato praeſertim conſilio, judicat, veriſſimeque judicat, non eſſe conſulem. faciendum eſt igitur nobis, Patres conſcripti, ut D. Bruti privatum conſilium auctoritate publica comprobemus. nec vero M. Antonium conſulem poſt Lupercalia putare debuiſtis. quo enim ille die, populo Romano inſpectante, nudus, unctus, ebrius eſt concionatus, et id egit, ut collegae diadema imponeret: eo dieſe non modo conſulatu, ſed etiam libertate abdicavit. eſſet enim ipſi certe ſtatim ſerviendum, ſi Caeſar ab eo regni inſigne accipere voluiſſet. hunc igitur ego conſulem, hunc civem Romanum, hunc liberum, hunc denique hominem putem, qui foedo illo et flagitioſo die, et quid

pati, Caeſare vivo, poſſet, et quid, eo mortuo, conſequi ipſe cuperet, oſtendit? nec vero de virtute, conſtantia, et gravitate provinciae Galliae taceri poteſt. eſt enim ille flos Italiae, illud firmamentum imperii populi Romani, illud ornamentum dignitatis. tantus autem eſt conſenſus municipiorum, coloniarumque provinciae Galliae, ut omnes ad auctoritatem hujus ordinis, majeſtatemque populi Romani defendendam conſpiraſſe videantur. quamobrem, Tribuni plebis, quanquam vos nihil aliud, niſi de praeſidio, ut ſenatum tuto conſules kalendis Januariis habere poſſent, retuliſtis: tamen mihi videmini magno conſilio, atque optima mente poteſtatem nobis de tota republica feciſſe dicendi. cum enim tuto ſenatum haberi ſine praeſidio non poſſe judicaviſſtis: illud tum ſtatuiſtis etiam, intra muros Antonii ſcelus, audaciamque verſari.
Quamobrem omnia, mea ſententia, com- 6
plectar, vobis, ut intelligo, non invitis, ut et praeſtantiſſimis ducibus a nobis detur auctoritas, et fortiſſimis militibus ſpes oſtendatur praemiorum: et judicetur non verbo, ſed re, non modo non conſul, ſed

etiam hoſtis Antonius. nam, ſi ille conſul, fuſtuarium meruerunt legiones, quae conſulem reliquerunt; ſceleratus Caeſar, Brutus nefarius, qui contra conſulem privato conſilio exercitus comparaverunt. ſin autem militibus exquirendi ſunt honores novi, propter eorum divinum, atque immortale meritum: ducibus autem ne referri quidem poteſt gratia: quis eſt, qui eum hoſtem non exiſtimet, quem qui armis perſequuntur, conſervatores reipublicae judicantur? at quam contumelioſus in edictis? quam barbarus? quam rudis? primum in Caeſarem ut maledicta congeſſit, deprompta ex recordatione impudicitiae, et ſtuprorum ſuorum? quis enim hoc adoleſcente caſtior? quis modeſtior? quod in juventute habemus illuſtrius exemplum veteris ſanctitatis? quis autem illo maledico impurior? ignobilitatem objicit C. Caeſaris filio, cujus etiam naturâ pater, ſi vita ſuppeditaſſet, conſul factus eſſet. Aricina mater. Trallianam, aut Epheſiam putes dicere. videte, quàm deſpiciamur omnes, qui ſumus è municipiis, id eſt, omnes plane. quotus enim quiſque non eſt? quod autem

municipium non contemnit is, qui Aricinum tantopere deſpicit, vetuſtate antiquiſſimum, jure foederatum, propinquitate penè finitimum; ſplendore municipum honeſtiſſimum? hinc Voconiae, hinc Scatiniae leges: hinc multae ſellae curules, et patrum memoriâ, et noſtrâ: hinc equites Romani, lautiſſimi, et plurimi. ſed ſi Aricinam uxorem non probas, cur probas Tuſculanam? quanquam hujus ſanctiſſimae foeminae atque optimae pater M. Attius Balbus, in primis honeſtus, praetorius fuit: tuae conjugis, bonae foeminae, locupletis quidem certe, Bambalio quidam pater, homo nullo numero: nihil illo contemptius, qui propter haeſitantiam linguae, ſtuporemque cordis, cognomen ex contumelia traxerit. at avus nobilis. Tuditanus nempe ille, ille qui cum palla et coturnis nummos populo de Roſtris ſpargere ſolebat. vellem hanc contemptionem pecuniae ſuis reliquiſſet: haberetis nobilitatem generis glorioſam. quî autem evenit, ut tibi Aricinâ natus ignobilis videatur, cum tu eodem materno genere ſoleas gloriari? quae porro amentia eſt, cum dicere ali-

quid de uxorum ignobilitate, cujus pater Numitoriam Fregellanam, proditoris filiam, habuerit uxorem: ipſe ex libertini filia ſuſceperit liberos? ſed hoc clariſſimi viri viderint, L. Philippus, qui habet Aricinam uxorem, C. Marcellus, qui Aricinae filiam: quos certe ſcio dignitatis op-
7 timarum foeminarum non poenitere. Idem etiam Q. Ciceronem, fratris mei filium, compellat edicto: nec ſentit amens, commendationem eſſe compellationem ſuam. quid enim accidere huic adoleſcenti potuit optatius, quam cognoſci ab hominibus, Caeſaris conſiliorum eſſe ſocium, Antonii furoris inimicum? at etiam gladiator auſus eſt ſcribere, hunc de patris et patrui parricidio cogitaſſe. ô admirabilem impudentiam, audaciam, temeritatem! in eum adoleſcentem haec ſcribere audere, quem ego et frater meus, propter ejus ſuaviſſimos, atque optimos mores, praeſtantiſſimumque ingenium, certatim amamus, omnibuſque horis, oculis, auribus, complexu tenemus? nam me iiſdem edictis neſcit, laedat, an laudet. cum idem ſupplicium minatur optimis civibus, quod ego de ſceleratiſſi-

Digitized by Google

mis et peſſimis ſumpſerim, laudare videatur, quaſi imitari velit. cum autem illam pulcherrimi facti memoriam refricat: tum a ſui ſimilibus invidiam aliquam in me commoveri putat. ſed ipſe quid fecit? cum tot edicta propoſuiſſet, edixit, ut adeſſet ſenatus frequens a. d. VIII. kalendas Decembres; eo die ipſe non affuit. at quomodo edixit? haec ſunt, opinor, verba in extremo. ‘ſi quis non affuerit, ‘hunc omnes exiſtimare poterunt, et interitus mei, et perditiſſimorum conſiliorum auctorem fuiſſe.’ quae ſunt perdita conſilia? an ea, quae pertinent ad libertatem populi Romani recuperandam? quorum conſiliorum Caeſari me auctorem, et hortatorem, et eſſe, et fuiſſe fateor. quanquam ille non eguit conſilio cujuſquam: ſed tamen currentem, ut dicitur, incitavi. nam interitûs quidem tui quis bonus non eſſet auctor, cum in eo ſalus et vita optimi cujuſque, et libertas populi Romani, dignitaſque conſiſteret? Sed cùm tam atroci edicto nos concitaviſſet, cur ipſe non affuit? num putatis 8
aliqua re triſti, ac ſevera? vino, atque epulis retentus eſt: ſi epulae potius, quam

popinae, nominandae ſunt. diem edicti obire neglexit: in ante diem quartum kal. Decembris diſtulit. adeſſe in Capitolio juſſit: quod in templum ipſe neſcio qua, per Gallorum cuniculum adſcendit: convenerunt corrogati, et quidem ampli quidam homines, ſed immemores dignitatis ſuae. is enim erat dies, ea fama, is, qui ſenatum vocarat, ut turpe ſenatori eſſet, nihil timere. ad eos tamen ipſos, qui convenerant, ne verbum quidem auſus eſt facere de Caeſare, cum de eo conſtituiſſet ad ſenatum referre. ſcriptam attulerat conſularis quidam ſententiam. quid eſt aliud, de eo referre non audere, qui contra ſe conſulem exercitum duceret, niſi ſeipſum hoſtem judicare? neceſſe enim erat alterutrum eſſe hoſtem: nec poterat aliter de adverſariis ducibus judicari. ſi igitur C. Caeſar, hoſtis; cur conſul nihil refert ad ſenatum? ſin ille a ſenatu notandus non fuit; quid poteſt dicere, quin, cum de illo tacuerit, ſe hoſtem eſſe confeſſus ſit? quem in edictis Spartacum appellat, hunc in ſenatu ne improbum quidem dicere audet.
9 At in rebus triſtiſſimis quantos excitat riſus?

ſententiolas edicti cujuſdam memoriae mandavi, quas videtur ille peracutas putare: ego autem, qui intelligeret, quid dicere vellet, adhuc neminem inveni. ‘nulla contumelia eſt, quam facit dig‘nus.’ primùm quid eſt, ‘dignus?’ nam etiam malo digni multi, ſicut ipſe. an quam facit is, qui cum dignitate eſt? quae autem poteſt eſſe major? quid eſt porro, ‘facere contumeliam?’ quis ſic loquitur? deinde: ‘nec timor, quem denuntiat ini‘micus.’ quid ergo? ab amico timor denuntiari ſolet? horum ſimilia deinceps. nonne ſatius eſt mutum eſſe, quam, quod nemo intelligat, dicere? en, cur magiſter ejus, ex oratore arator factus, poſſideat in agro publico populi Romani campi Leontini duo millia jugerum immunia, ut hominem ſtultum magis etiam infatuet mercede publica. ſed haec leviora fortaſſe. illud quaero, cur tam ſubito manſuetus in ſenatu fuerit, cum in edictis tam fuiſſet ferus. quid autem attinuerit, L. Caſſio, tribuno plebis fortiſſimo et conſtantiſſimo civi, mortem denuntiare, ſi in ſenatum veniſſet: D. Carfulenum, bene de republica ſentientem, à

ſenatu vi et minis mortis expellere: Tib. Canutium, a quo erat honeſtiſſimis contentionibus et ſaepe, et jure vexatus, non templo ſolum, verum etiam aditu prohibere Capitolii. cui ſenatus-conſulto ne intercederent, verebatur? de ſupplicatione, credo, M. Lepidi, clariſſimi viri. atque id erat periculum, ne cujus honore extraordinario quotidie aliquid cogitabamus, ne ejus uſitatus honos impediretur. ac, ne ſine cauſa videretur edixiſſe, ut ſenatus adeſſet, cum de republica relaturus fuiſſet, allato nuntio de legione quarta, mente concidit; et fugere feſtinans, S. C. de ſupplicatione per diſceſſionem fecit, cum id factum eſſet antea nunquam.
10 Quae vero profectio poſtea? quod iter paludati? quae vitatio oculorum, lucis, urbis, fori? quam miſera fuga? quam foeda? quam turpis? praeclara tamen ſenatus-conſulta illo ipſo die, veſpertina: provinciarum religioſa ſortitio: divina vero opportunitas, ut, quae cuique apta eſſet, ea cuique obveniret. praeclare igitur facitis, Tribuni plebis, qui de praeſidio conſulum, ſenatûsque referatis: meritoque veſtro maximas

vobis gratias omnes et agere, et habere debemus. qui enim carere metu et periculo poſſumus in tanta hominum cupiditate et audacia? ille autem homo afflictus, et perditus, quae de ſe expectat judicia graviora, quam amicorum ſuorum? familiariſſimus ejus, mihi homo conjunctus, L. Lentulus, et P. Naſo, omni carens cupiditate, nullam ſe habere provinciam, nullam Antonii ſortitionem fuiſſe judicaverunt. quod idem fecit L. Philippus, vir patre, avo, majoribus ſuis digniſſimus. in eadem ſententia fuit homo ſumma integritate atque innocentia M'. Turranius. idem fecit Sp. Oppius. ipſi etiam, qui, amicitiam M. Antonii veriti, plus ei tribuerunt, quam fortaſſe vellent, M. Piſo, meus neceſſarius, et vir, et civis egregius, parique innocentia M. Vehilius, ſenatûs auctoritati ſe obtemperaturos eſſe dixerunt. quid ego de L. Cinna loquar? cujus ſpectata multis magniſque rebus ſingularis integritas minus admirabilem fecit hujus honeſtiſſimi facti gloriam: qui omnino provinciam neglexit: quam item magno animo et conſtanti C. Ceſtius repudiavit. qui ſunt i-

Digitized by Google

gitur reliqui, quos ſors divina delectet? L. Antonius, et M. Antonius. ô felicem utrumque! nihil enim maluerunt. C. Antonius Macedoniam. hunc quoque felicem! hanc enim ſemper habebat in ore provinciam. C. Calviſius Africam. nihil felicius. modò enim ex Africa deceſſerat, et quaſi divinans ſe rediturum, duos legatos Uticae reliquerat. deinde M. Iccius Siciliam, Q. Caſſius Hiſpaniam. non habeo, quid ſuſpicer. duarum credo provinciarum ſortes minus divinas fuiſ-
11 ſe. O C. Caeſar, (adoleſcentem appello) quam tu ſalutem reipublicae attuliſti? quam improviſam? quam repentinam? qui enim haec fugiens fecerit, quid faceret inſequens? etenim in concione dixerat, ſe cuſtodem fore urbis: uſque ad kalendas Maias ad urbem exercitum habiturum. ô praeclarum cuſtodem ovium (ut aiunt) lupum! cuſtoſne urbis, an direptor et vexator eſſet Antonius? et quidem ſe introiturum in urbem dixit, exiturumque cum vellet. quid illud? nonne audiente populo, ſedens pro aede Caſtoris, dixit, niſi qui viciſſet, victurum neminem? hodierno die primum, Patres conſcripti, longo inter-

Digitized by Google

vallo in poſſeſſionem libertatis pedem ponimus: cujus quidem ego, quoad potui, non modo defenſor, ſed etiam conſervator fui. cum autem id facere non poſſem, quievi: nec abjectè, nec ſine aliqua dignitate, caſum illum temporum et dolorem tuli. hanc vero teterrimam belluam quis ferre poſſet, aut quomodo? quid eſt in Antonio, praeter libidinem, crudelitatem, petulantiam, audaciam? ex his totus conglutinatus eſt: nihil apparet in eo ingenuum, nihil moderatum, nihil pudens, nihil pudicum. quapropter, quoniam res in id diſcrimen adducta eſt, utrum ille poenas reipublicae luat, an nos ſerviamus: aliquando, per deos immortales! Patres conſcripti, patrium animum, virtutemque capiamus, ut aut libertatem propriam Romani et generis, et nominis recuperemus, aut mortem ſervituti anteponamus. multa, quae in libera civitate ferenda non eſſent, tulimus, et perpeſſi ſumus: alii ſpe recuperandae libertatis, alii vivendi nimia cupiditate. ſed, ſi illa tulimus, quae nos neceſſitas ferre coëgit, quae vis quaedam penè fatalis: quae tamen ipſa non tulimus:

Digitized by Google

etiamne hujus impuri latronis feremus teterrimum, crudeliſſimumque dominatum?
12 Quid hic faciet, ſi potuerit, iratus, qui cum ſuccenſere nemini poſſet, omnibus bonis fuerit inimicus? quid hic victor non audebit, qui nullam adeptus victoriam, tanta ſcelera poſt Caeſaris interitum fecerit? refertam ejus domum exhauſerit? hortos compilarit? ad ſe ex his omnia ornamenta tranſtulerit? caedis et incendiorum cauſam quaeſierit ex funere? duobus aut tribus ſenatus-conſultis, bene et è republica factis, reliquas res ad lucrum, praedamque revocaverit? vendiderit immunitates? civitates liberaverit? provincias univerſas ex imperii populi Romani jure ſuſtulerit? exules reduxerit? falſas leges C. Caeſaris nomine, et falſa decreta in aes incidenda, et in Capitolio figenda curaverit, earumque rerum omnium domeſticum mercatum inſtituerit? populo Romano leges impoſuerit? armis et praeſidiis populum et magiſtratus foro excluſerit? ſenatum ſtiparit armatis? armatos in cella Concordiae, cum ſenatum haberet, incluſerit? ad legiones Brunduſium cucurrerit? ex

Digitized by Google

his optime ſentientes centuriones jugulaverit? cum exercitu Romam ſit ad interitum noſtrum, et ad diſperditionem urbis venire conatus? atque is ab hoc impetu abſtractus conſilio et copiis Caeſaris, conſenſu veteranorum, virtute legionum, ne fortuna quidem fractus minuit audaciam: nec ruere demens, nec furere deſinit. in Galliam mutilatum ducit exercitum: cum una legione, et ea vacillante, L. fratrem expectat: quo neminem reperire poteſt ſui ſimiliorem. ille autem ex mirmillone dux, ex gladiatore imperator, quas fecit ſtrages, ubicunque poſuit veſtigia? caedit greges armentorum, reliquique pecoris, quodcunque nactus eſt: epulantur milites: ipſe autem ſe, ut fratrem imitetur, obruit vino: vaſtantur agri: diripiuntur villae: matresfamilias, virgines, pueri ingenui abripiuntur, militibus traduntur. haec eadem, quacunque exercitum duxit, fecit M. Antonius. His vos teterrimis fratribus 13
portas aperietis? hos unquam in urbem recipietis? non, tempore oblato, ducibus paratis, animis militum incitatis, populo Romano conſpirante, Italia tota ad

Digitized by Google

libertatem recuperandam excitata, deorum immortalium beneficio utemini? nullum erit tempus, hoc amiſſo: a tergo, a fronte, a lateribus tenebitur. ſi in Galliam venerit, non ille armis ſolum, ſed etiam noſtris decretis urgendus eſt. magna vis eſt, magnum nomen unum et idem ſentientis ſenatus. videtis refertum forum, populumque Romanum ad ſpem recuperandae libertatis erectum? qui longo intervallo cum frequentes hîc videt nos, tum ſperat etiam liberos conveniſſe. hunc ego diem expectans, M. Antonii ſcelerata arma vitavi, tum, cum ille in me abſentem invehens, non intelligebat, ad quod tempus me et meas vires reſervarem. ſi enim illi tum caedis initium a me quaerenti reſpondere voluiſſem, nunc reipublicae conſulere non poſſem. hanc vero nactus facultatem, nullum tempus, Patres conſcripti, dimittam, neque diurnum, neque nocturnum, quin de libertate populi Romani, de dignitate veſtra quod cogitandum ſit, cogitem: quod agendum, atque faciendum, id non modo non recuſem, ſed appetam etiam, atque depoſcam. hoc ſe-

Digitized by Google

ti ſemper, dum licuit: intermiſi, quoad
non licuit. jam non ſolum licet, ſed eti-
am neceſſe eſt: niſi ſervire malimus, quam,
ne ſerviamus, armis, animiſque decer-
nere. dii immortales nobis haec praeſidia
dederunt: urbi Caeſarem, Brutum Gal-
liae. ſi enim ille urbem opprimere potu-
iſſet ſtatim: ſi Galliam tenere paulo poſt;
optimo cuique pereundum, reliquis eſſet
ſerviendum. Hanc igitur occaſionem 14
oblatam tenete, per deos immortales!
patres conſcripti, et ampliſſimi orbis ter-
rae conſilii principes vos eſſe aliquando
recordamini. ſignum date populo Roma-
no, conſilium veſtrum non deeſſe reipub-
licae, quoniam ille virtutem ſuam non
defuturam eſſe profitetur. nihil eſt, quod
moneam vos. nemo eſt tam ſtultus, qui
non intelligat, ſi indormierimus huic tem-
pori, non modo crudelem, ſuperbamque
dominationem nobis, ſed ignominioſam
etiam, et flagitioſam ferendam eſſe. noſ-
tis inſolentiam Antonii, noſtis amicos,
noſtis totam domum. libidinoſis, petu-
lantibus, impuris, impudicis, aleatori-
bus, ebriis ſervire, ea eſt ſumma miſeria,

Digitized by Google

ſummo dedecore conjuncta. quod ſi jam (quod dii omen avertant!) fatum extremum reipublicae venit: quod gladiatores nobiles faciunt, ut honeſte decumbant, faciamus nos, principes orbis terrarum, gentiumque omnium, ut cum dignitate potius cadamus, quam cum ignominia ſerviamus. nihil eſt deteſtabilius dedecore, nihil foedius ſervitute. ad decus et libertatem nati ſumus; aut haec teneamus, aut cum dignitate moriamur. nimium diu teximus, quid ſentiremus: nunc jam apertum eſt: omnes jam patefecerunt, in utramque partem quid ſentiant, quid velint. ſunt impii cives, pro caritate reipublicae nimium multi: pro multitudine bene ſentientium, admodum pauci: quorum opprimendorum dii immortales incredibilem reipublicae poteſtatem et fortunam dederunt. ad ea enim praeſidia, quae habemus, jam accedunt conſules ſumma prudentia, virtute, concordia, multos menſes de populi Romani libertate commentati, atque meditati. his auctoribus et ducibus, diis juvantibus, nobis vigilantibus et multum in poſterum

providentibus, populo Romano conſen-
tiente, erimus profecto liberi brevi tem-
pore. jucundiorem autem faciet liberta-
tem ſervitutis recordatio. Quas ob
res, quod tribuni plebis verba fecerunt,
ut ſenatus kalendis Januariis tuto habe-
ri, ſententiaeque de ſumma republica li-
bere dici poſſint: de ea re ita cenſeo, ‘Ut
‘C. Panſa, A. Hirtius, conſules deſigna-
‘ti, dent operam, ut ſenatus kalendis
‘Januariis tuto haberi poſſit: quodque
‘edictum D. Bruti, imperatoris, conſu-
‘lis deſignati, optime de republica meri-
‘ti, propoſitum ſit, ſenatum exiſtimare,
‘D. Brutum, imperatorem, conſulem de-
‘ſignatum, optime de republica mereri,
‘cum ſenatus auctoritatem, populique
‘Romani libertatem, imperiumque de-
‘fendat. quodque Galliam provinciam
‘citeriorem, optimorum et fortiſſimo-
‘rum virorum, amiciſſimorum populo
‘Romano civium, exercitumque in ſe-
‘natus poteſtate retineat, id eum, exer-
‘citumque ejus, municipia, colonias pro-
‘vinciae Galliae, recte atque ordine,
‘exque republica feciſſe, et facere. ſena-

'tum ad ſummam rempublicam pertine-
're arbitrari, a D. Bruto et ab L. Planco,
'imperatoribus, conſulibus deſignatis,
'itemque a caeteris, qui provincias ob-
'tinent, obtineri ex lege Julia, quoad ex
'ſenatus-conſulto cuique eorum ſucceſ-
'ſum ſit: eoſque dare operam, ut eae
'provinciae, exercituſque in ſenatus po-
'pulique Romani poteſtate, praeſidio-
'que reipublicae ſint. cumque opera,
'virtute, conſilio C. Caeſaris, ſummo-
'que conſenſu militum veteranorum,
'qui ejus auctoritatem ſecuti, reipubli-
'cae praeſidio ſunt, et fuerunt; et a gra-
'viſſimis periculis populus Romanus de-
'fenſus ſit, et hoc tempore defendatur.
'cumque legio Martia Albae conſtiterit,
'in municipio fideliſſimo et fortiſſimo,
'ſeſeque ad ſenatus auctoritatem, popu-
'lique Romani libertatem contulerit:
'quod pari conſilio, eademque virtute
'legio quarta uſa, L. Egnatuleio duce,
'cive egregio, ſenatus auctoritatem, po-
'pulique Romani libertatem defendat,
'ac defenderit: ſenatui magnae curae eſ-
'ſe, ac fore, ut pro tantis eorum in rem-

Digitized by Google

' publicam meritis honores eis habean-
' tur, gratiaeque referantur. ſenatui pla-
' cere, uti C. Panſa, A. Hirtius, con-
' ſules deſignati, cum magiſtratum iniſ-
' ſent, ſi eis videretur, primo quoque
' tempore de his rebus ad hunc ordinem
' referrent, ita uti e republica, fideque
' ſua videretur.

Digitized by Google

IN

M. ANTONIUM.

AD QUIRITES.

PHILIPPICA IV.

FRequentia veſtrûm incredibilis, Quirites, concioque tanta, quantam meminiſſe non videor, et alacritatem mihi ſummam defendendae reipublicae affert, et ſpem recuperandae. quanquam animus quidem mihi nunquam defuit, tempora defuerunt: quae ſimulac primum aliquid lucis oſtendere viſa ſunt, princeps veſtrae libertatis defendendae fui. quod ſi ante facere conatus eſſem, nunc facere non poſſem. hodierno enim die, Quirites, ne mediocrem rem actam.

Digitized by Google

arbitremini, fundamenta jacta ſunt reliquarum actionum. nam eſt hoſtis a ſenatu nondum verbo appellatus, ſed re jam judicatus Antonius. nunc vero multo ſum erectior, quod vos quoque illum hoſtem eſſe tanto conſenſu, tantoque clamore approbaviſtis. neque enim, Quirites, fieri poteſt, ut non aut ii ſint impii, qui contra conſulem exercitus comparaverunt: aut ille hoſtis, contra quem jure arma ſumpta ſunt. hanc igitur dubitationem, quanquam nulla erat, tamen ne qua poſſet eſſe, ſenatus hodierno die ſuſtulit. C. Caeſar, qui rempublicam, libertatemque veſtram ſuo ſtudio, conſilio, patrimonio denique tutatus eſt, et tutatur, maximis ſenatus laudibus ornatus eſt. laudo, laudo vos, Quirites, cum gratiſſimis animis proſequimini nomen clariſſimi adoleſcentis, vel pueri potius. ſunt enim facta ejus immortalitatis; nomen, aetatis. multa memini, multa audivi, multa legi: nihil ex omnium ſeculorum memoria tale cognovi. qui, cum ſervitute premeremur, et in dies malum creſceret, praeſidii nihil haberemus, capitalem et peſtiferum a Brunduſio M. Antonii reditum timere-

mus: hoc inſperatum omnibus conſilium, incognitum certe, ceperit, ut exercitum invictum ex paternis militibus conduceret, Antoniique furorem, crudeliſſimis conſiliis incitatum, a pernicie rei-
2 publicae averteret. Quis eſt enim, qui hoc non intelligat, niſi Caeſar exercitum paraviſſet, non ſine exitio noſtro futurum Antonii reditum fuiſſe? ita enim ſe recipiebat ardens odio veſtri, cruentus ſanguine civium Romanorum, quos Sueſſae, quos Brunduſii occiderat, ut nihil, niſi de reipublicae pernicie cogitaret. quod autem erat praeſidium ſalutis, libertatiſque veſtrae, ſi C. Caeſaris, fortiſſimorum ſui patris militum, exercitus non fuiſſet? cujus de laudibus et honoribus, qui ei pro divinis et immortalibus meritis divini, immortaleſque debentur, mihi ſenatus aſſenſus paulo ante decrevit, ut primo quoque tempore referretur. quo decreto quis non perſpicit Antonium hoſtem eſſe judicatum? quem enim appellare poſſumus eum, contra quem qui exercitus ducunt, iis ſenatus arbitratur ſingulares exquirendos honores? quid legio Martia? quae mihi videtur divinitus ab-

eo deo traxiſſe nomen, a quo populum Romanum generatum accepimus. non ipſa ſuis decretis prius, quam ſenatus, hoſtem judicavit Antonium? nam, ille ſi non hoſtis: qui conſulem reliquerunt, hoſtes neceſſe eſt judicemus. praeclara et luculenta reclamatione veſtra factum pulcherrimum Martialium comprobaſtis: qui ſe ad ſenatus auctoritatem, ad libertatem veſtram, ad univerſam rempublicam contulerunt: hoſtem illum, et latronem, et parricidam patriae reliquerunt: nec ſolum id animoſe et fortiter, ſed conſiderate etiam, ſapienterque fecerunt. Albae conſtiterunt, in urbe opportuna, munita, propinqua, fortiſſimorum virorum, fideliſſimorum civium, atque optimorum. hujus Martiae legionis legio quarta imitata virtutem, duce L. Egnatuleio, quem ſenatus meritò paulo ante laudavit, C. Caeſaris exercitum perſecuta eſt. Quae expectas, M. Antoni, 3
judicia graviora? Caeſar fertur in coelum, qui contra te exercitum comparavit. laudantur exquiſitiſſimis verbis legiones, quae te reliquerunt, quae a te arceſſitae ſunt: quae eſſent, ſi te conſulem quam

hoſtem maluiſſes, tuae. quarum legionum fortiſſimum, veriſſimumque judicium confirmat ſenatus, comprobat univerſus populus Romanus: niſi forte vos, Quirites, conſulem, non hoſtem, judicatis Antonium. ſic arbitrabar, Quirites, vos judicare, ut oſtenditis. quid? municipia, colonias, praefecturas, num aliter judicare cenſetis? omnes mortales una mente conſentiunt: omnia arma eorum, qui haec ſalva velint, contra illam peſtem eſſe capienda. quid? D. Bruti judicium, Quirites, quod ex hodierno ejus edicto perſpicere potuiſtis, num cui tandem contemnendum videtur? recte et vere negatis, Quirites. eſt enim quaſi deorum immortalium beneficio et munere datum reipublicae Brutorum genus et nomen ad libertatem populi Romani vel conſtituendam, vel recipiendam. quid igitur D. Brutus de M. Antonio judicavit? excluſit provincia: exercitu obſtitit: Galliam totam hortatur ad bellum, ipſam ſua ſponte ſuoque judicio excitatam. ſi conſul Antonius: Brutus hoſtis. ſi conſervator reipublicae Brutus: hoſtis Antonius. num igitur, utrum horum ſit, dubi-

Digitized by Google

tare poſſumus? Atqui,ut vos una men- 4
te, unaque voce dubitare vos negatis: ſic
modo decrevit ſenatus, D. Brutum opti-
me de republica mereri,cum ſenatus auc-
toritatem, populique Romani liberta-
tem, imperiumque defenderit. a quo de-
fenderit? nempe ab hoſte. quae eſt enim
alia laudanda defenſio? deinceps lauda-
tur provincia Gallia, meritoque ornatur
verbis ampliſſimis a ſenatu, quod reſiſtat
Antonio.quem ſi conſulem illa provincia
putaret,neque eum reciperet;magno ſce-
lere ſe adſtringeret.omnes enim in conſu-
lis jure et imperio debent eſſe provinciae.
negat hoc D. Brutus imperator, conſul
deſignatus,natus reipublicae civis: negat
Gallia, negat cuncta Italia, negat ſena-
tus, negatis vos. quis igitur illum con-
ſulem niſi latrones putant?quanquam ne
ii quidem ipſi, quod loquuntur, id ſen-
tiunt: nec a judicio omnium mortalium,
quamvis impii, nefariique ſint,ſicut ſunt,
diſſentire poſſunt. ſed ſpes rapiendi at-
que praedandi obcaecat animos eorum:
quos non bonorum donatio, non agro-
rum aſſignatio, non illa infinita haſta ſa-
tiavit: qui ſibi urbem, qui bona et fortu-

Digitized by Google

nas civium ad praedam propoſuerunt: qui, dum ſit quod rapiant, quod auferant, nihil ſibi defuturum arbitrantur: quibus M. Antonius (ô dii immortales, avertite et deteſtamini, quaeſo, hoc omen!) urbem ſe diviſurum eſſe promiſit. ita vero, Quirites, ut precamini, eveniat, hujuſque amentiae poena in ipſum, familiamque ejus recidat, quod ita futurum eſſe confido. jam enim non ſolum homines, ſed etiam deos immortales ad rempublicam conſervandam arbitror conſenſiſſe. ſive enim prodigiis, atque portentis dii immortales nobis futura praedicunt; ita ſunt aperte denuntiata, ut et illi poena, et libertas nobis appropinquet: ſive tantus conſenſus omnium, ſine impulſu deorum eſſe non potuit; quid eſt, quod de voluntate coeleſtium dubitare poſſimus? reliquum eſt, Quirites, ut vos in iſta ſententia, quam prae vobis fer-
5 tis, perſeveretis. Faciam igitur, ut imperatores inſtructa acie ſolent: quanquam paratiſſimos milites ad praeliandum videant, ut eos tamen adhortentur: ſic ego vos ardentes et erectos ad libertatem recuperandam cohortabor. non eſt,

Digitized by Google

non eſt vobis, Quirites, cum eo hoſte certamen, quocum aliqua pacis conditio eſſe poſſit. neque enim ille ſervitutem veſtram, ut antea, ſed jam iratus ſanguinem concupiſcit. nullus ei ludus videtur eſſe jucundior, quam cruor, quam caedes, quam ante oculos trucidatio civium. non eſt vobis, Quirites, res cum ſcelerato homine, atque nefario, ſed cum immani, tetraque bellua: quae quoniam in foveam incidit, obruatur. ſi enim illinc emerſerit, nullius ſupplicii crudelitas erit recuſanda. ſed tenetur, premitur, urgetur, nunc iis copiis, quas habemus: mox iis, quas paucis diebus novi conſules comparabunt. incumbite in cauſam, Quirites, ut facitis. nunquam veſter conſenſus major in ulla cauſa fuit: nunquam tam vehementer cum ſenatu conſociati fuiſtis. nec mirum. agitur enim non qua conditione victuri, ſed victurine ſimus, an cum ſupplicio, ignominiaque perituri. quanquam mortem quidem omnibus natura propoſuit; crudelitatem mortis et dedecus virtus propulſare ſolet; quae propria eſt Romani generis et ſeminis. hanc retinete, quaeſo, Quirites, quam vobis tan-

Digitized by Google

quam hereditatem majores veſtri reliquerunt. quanquam omnia alia incerta ſunt, caduca, mobilia: virtus eſt una altiſſimis defixa radicibus: quae nunquam ulla vi labefactari poteſt, nunquam demoveri loco. hac majores veſtri primum univerſam Italiam devicerunt: deinde Carthaginem exciderunt, Numantiam everterunt, potentiſſimos reges, bellicoſiſſimas gentes in ditionem hujus imperii redegerunt.

6 Ac majoribus quidem veſtris, Quirites, cum eo hoſte res erat, qui haberet rempublicam, curiam, aerarium, conſenſum et concordiam civium, rationem aliquam, ſi res ita tuliſſet, pacis et foederis: hic veſter hoſtis veſtram rempublicam oppugnat, ipſe habet nullam: ſenatum, id eſt, orbis terrae conſilium, delere geſtit, ipſe conſilium publicum nullum habet: aerarium veſtrum exhauſit, ſuum non habet. nam concordiam civium quî habere poteſt, nullam cum habeat civitatem? pacis vero quae poteſt eſſe cum eo ratio, in quo eſt incredibilis crudelitas, fides nulla? eſt igitur, Quirites, populo Romano, victori omnium gentium, omne certamen cum excurſore, cum

latrone, cum Spartaco. nam, quod ſe ſimilem eſſe Catilinae gloriari ſolet: ſcelere par eſt illi, induſtria inferior. ille cum exercitum nullum habuiſſet, repente conflavit: hic eum exercitum, quem accepit, amiſit. ut igitur Catilinam diligentia mea, ſenatus auctoritate, veſtro ſtudio, et virtute fregiſtis: ſic Antonii nefarium latrocinium veſtra cum ſenatu concordia tanta, quanta nunquam fuit, felicitate et virtute exercituum, ducumque veſtrorum, brevi tempore oppreſſum audietis. equidem, quantum cura, labore, vigiliis, auctoritate, conſilio eniti, atque efficere potero, nihil praetermittam, quod ad libertatem veſtram pertinere arbitrabor. neque enim id pro veſtris in me ampliſſimis beneficiis ſine ſcelere facere poſſum. hodierno autem die primum, referente viro fortiſſimo, vobiſque amiciſſimo, hoc M. Servilio, collegiſque ejus, ornatiſſimis viris, optimis civibus, longo intervallo, me auctore et principe, ad ſpem libertatis exarſimus.

Digitized by Google

IN

M. ANTONIUM.

PHILIPPICA V.

Nihil unquam longius his kalendis Januariis mihi viſum eſt, Patres conſcripti: quod idem intelligebam per hos dies unicuique veſtrûm videri. qui enim bellum cum republica gerunt, hunc diem non expectabant. nos autem tum, cum maxime conſilio noſtro ſubvenire communi ſaluti oporteret, in ſenatum non vocabamur. ſed querelam praeteritorum dierum ſuſtulit oratio conſulum: qui ita locuti ſunt, ut magis exoptatae kalendae Januariae, quam ſerae eſſe videantur. atque ut oratio conſulum animum meum erexit, ſpemque attulit non modo ſalutis conſervandae, verum etiam dignitatis priſtinae recuperandae: ſic me perturbaſſet ejus ſententia, qui pri-

Digitized by Google

mus rogatus eſt, niſi veſtrae virtuti, conſtantiaeque conſiderem. hic enim vobis, Patres conſcripti, dies illuxit, haec poteſtas data eſt, ut, quantum virtutis, quantum conſtantiae, quantum gravitatis in hujus ordinis conſilio eſſet, populo Romano declarare poſſetis. recordamini, qui dies nudiuſtertius decimus fuerit, quantus conſenſus veſtrûm, quanta virtus, quanta conſtantia: quantam ſitis a populo Romano laudem, quantam gloriam, quantam gratiam conſecuti. atque illo die, Patres conſcripti, ea conſtituiſtis, ut vobis nihil jam ſit integrum, niſi aut honeſta pax, aut bellum neceſſarium. pacem vult M. Antonius? arma ponat, roget, deprecetur. neminem aequiorem me reperiet: cui, dum ſe civibus impiis commendat, inimicus eſſe, quam amicus, maluit. nihil eſt profecto, quod dari poſſit bellum gerenti: erit fortaſſe aliquid, quod concedi poſſit roganti.

2 Legatos vero ad eum mittere, de quo graviſſimum et ſeveriſſimum judicium nudiuſtertius decimus feceritis, non jam levitatis eſt, ſed, ut, quod ſentio, dicam, dementiae. primum duces eos laudaviſtis, qui contra

illum bellum privato conſilio ſuſcepiſſent: deinde milites veteranos, qui cum ab Antonio in colonias eſſent deducti, illius beneficio libertatem populi Romani antepoſuerunt. quid? legio Martia: quid? quarta, cur laudantur? ſi enim conſulem ſuum reliquerunt, vituperandae ſunt: ſi inimicum reipublicae, jure laudantur. atqui cum conſules nondum haberetis, decreviſtis, ut et de praemiis militum, et de honoribus imperatorum primo quoque tempore referretur. placet eodem tempore praemia conſtituere iis, qui contra Antonium arma ceperunt, et legatos ad Antonium mittere? ut jam pudendum ſit, honeſtiora decreta eſſe legionum, quam ſenatus. ſiquidem legiones decreverunt ſenatum defendere contra Antonium: ſenatus decernit legatos ad Antonium. utrum hoc eſt confirmare militum animos, an debilitare virtutem? hoc dies duodecim profecerunt, ut quem nemo, praeter Cotylam, tum inventus ſit, qui defenderet, is habeat jam patronos etiam conſulares? qui utinam omnes ante me ſententiam rogarentur! quanquam ſuſpicor, quid dicturi ſunt quidam eorum,

qui poſt me rogabuntur. facilius contrà
dicerem, ſi quid videretur. eſt enim opi-
nio, decreturum aliquem M. Antonio il-
lam ultimam Galliam, quam Plancus ob-
tinet. quid eſt aliud, omnia ad bellum civi-
le hoſti arma largiri? primum nervos bel-
li, pecuniam infinitam, qua nunc eget: de-
inde equitatum, quantum velit. equitatum
dico? dubitabit, credo, gentes barbaras ſe-
cum adducere. hoc qui non videt, excors
eſt: qui, cum videt, decernit, impius. tu ci-
vem ſceleratum et perditum, Gallorum et
Germanorum exercitu, pecunia, peditatu,
equitatu, copiis inſtrues? nullae iſtae ex-
cuſationes ſunt: Meus amicus eſt. ſit pa-
triae prius. Meus cognatus. an poteſt cog-
natio ulla propior eſſe, quam patriae, in
qua parentes etiam continentur? Mihi pe-
cuniam attribuit. cupio videre, qui id au-
deat dicere. quid autem agatur, cum ape-
ruero, facile erit ſtatuere, quam ſenten-
tiam dicatis, aut quam ſequamini. A- 3
gitur, utrum M. Antonio facultas detur
opprimendae reipublicae, caedis facien-
dae bonorum, diripiendae urbis, agrorum
ſuis latronibus condonandi, populum
Romanum ſervitute opprimendi: an ho-

Digitized by Google

rum nihil facere ei liceat. dubitate quid agatis. at non cadunt haec in Antonium. hoc ne Cotyla quidem dicere auderet. quid enim in eum non cadit? qui, cujus acta ſe defendere dicit, ejus eas leges pervertit, quas maxime laudare poteramus. ille paludes ſiccare voluit: hic omnem Italiam moderato homini, L. Antonio, dividendam dedit. quid? hanc legem populus Romanus accepit? quid? per auſpicia ferre potuit? ſed augur verecundus, ſine collegis de auſpiciis. quanquam illa auſpicia non egent interpretatione augurum. Jove enim tonante cum populo agi non eſſe fas, quis ignorat? tribuni plebis tulerunt de provinciis contra acta Caeſaris: ille biennium, iſte ſexennium. num etiam hanc legem populus Romanus accepit? quid? promulgata fuit? quid? nonne ante lata, quam ſcripta? nonne ante factum vidimus, quam futurum quiſquam eſt ſuſpicatus? ubi lex Caecilia et Didia? ubi promulgatio, trinundinum? ubi poenae recenti lege Junia et Licinia? poſſuntne hae leges ratae eſſe ſine interitu legum reliquarum? eccui poteſtas in forum inſinuandi fuit? quae porro illa to-

Digitized by Google

nitrua? quae tempeſtas? ut, ſi auſpicia M. Antonium non moverent, ſuſtinere tamen eum ac ferre potuiſſe tantam vim tempeſtatis, imbris, ac turbinum, mirum videretur. quam legem igitur ſe augur dicit tuliſſe, non modo tonante Jove, ſed prope coeleſti clamore prohibente, hanc dubitabit contra auſpicia latam confiteri? quid? quod cum eo collega tulit, quem ipſe fecit ſua nuntiatione vitioſum, nihilne ad auſpicia bonus augur pertinere arbitratus eſt? Sed auſpi- 4
ciorum nos fortaſſe erimus interpretes, qui ſumus ejus collegae. num ergo etiam armorum interpretes quaerimus? primum omnes fori aditus ita ſepti ſunt, ut etiam ſi nemo obſtaret armatus, tamen, niſi ſeptis revulſis, introiri in forum nullo modo poſſet. ſic vero erant diſpoſita praeſidia, ut quomodo hoſtium aditus urbe prohibentur, caſtellis et operibus ab ingreſſione fori populum ita, tribunoſque plebis propulſari videres. quibus de cauſis eas leges, quas M. Antonius tuliſſe dicitur, omnes cenſeo per vim et contra auſpicia latas, iiſque legibus populum non teneri. ſi quam legem de

actis Caeſaris confirmandis, deve dictatura in perpetuum tollenda, deve coloniis in agros deducendis, tuliſſe M. Antonius dicitur; eaſdem leges de integro, ut populum teneant, ſalvis auſpiciis ferri placet. quamvis enim leges bonas vitioſe, per vimque tulerit; tamen hae leges non ſunt habendae: omniſque audacia gladiatoris amentis auctoritate noſtra repudianda eſt. illa vero diſſipatio pecuniae publicae ferenda nullo modo eſt, per quam ſepties millies falſis perſcriptionibus, donationibuſque avertit: ut portenti ſimile videatur, tantam pecuniam populi Romani tam brevi tempore perire potuiſſe. quid? illi immanes quaeſtus, ferendine, quos M. Antonii tota exhauſit domus! decreta falſa vendebat: regna, civitates, immunitates, in aes, accepta pecunia, jubebat incidi. haec ſe ex commentariis Caeſaris, quorum ipſe auctor erat, agere dicebat. calebant in interiore aedium parte totius reipublicae nundinae: mulier, ſibi felicior, quam viris, auctionem provinciarum, regnorumque faciebat: reſtituebantur exules, quaſi lege, ſine lege: quae niſi auctoritate ſena-

tus reſcinduntur, quoniam ingreſſi in
ſpem reipublicae recuperandae ſumus, i-
mago nulla liberae civitatis relinquetur.
neque ſolum commentariis commentiti-
is, chirographiſque venalibus innumera-
bilis pecunia congeſta in illam domum
eſt, cum, quae vendebat Antonius, ea ſe
ex actis Caeſaris agere diceret: ſed ſena-
tus etiam conſulta, pecunia accepta, fal-
ſa referebat, ſyngraphae obſignabantur:
ſenatus-conſulta, nunquam facta, tan-
quam facta ad aerarium referebantur. hu-
jus turpitudinis teſtes erant etiam exte-
rae nationes. foedera interea facta: reg-
na data: populi, provinciaeque liberatae:
earumque rerum falſae tabulae, gemente
populo Romano, toto Capitolio figeban-
tur. quibus rebus tanta pecunia una in
domo coacervata eſt, ut, ſi hoc genus in
unum redigatur, non ſit pecunia populo
Romano defutura. Is legem etiam judi- 5
ciariam tulit, homo caſtus atque integer:
judiciorum, et juris auctor. in quo nos fe-
fellit. anteſignanos, et manipulares, et A-
laudas, judices ſe conſtituiſſe dicebat. at
ille legit aleatores, legit exules, legit Grae-
cos. ô conſeſſum judicum praeclarum!

Digitized by Google

ô dignitatem conſilii admirandam! avet animus apud conſilium illud pro reo dicere. Cydam Cretenſem, portentum inſulae, hominem audaciſſimum et perditiſſimum: ſed fac ita non eſſe; num Latinè ſcit? num eſt ex judicum genere et forma? num leges noſtras, moreſve novit? num denique homines? eſt enim Creta vobis notior, quam Roma Cydae. delectus autem, et notatio judicum etiam in noſtris civibus haberi ſolet. Gortynium vero judicem quis novit, aut quis noſſe potuit? nam Lyſiadem Athenienſem plerique novimus: eſt enim Phaedri, philoſophi nobilis, filius: homo praeterea feſtivus, ut ei cum M'. Curio, conſeſſore eodem et colluſore, facillime poſſit convenire. quaero igitur, ſi Lyſiades citatus judex non reſponderit, excuſeturque Areopagites eſſe, nec debere eodem tempore Romae et Athenis res judicare: accipietne excuſationem is, qui quaeſtioni praeerit, Graeculi judicis, modo palliati, modo togati? an Athenienſium antiquiſſimas leges negliget? qui porro ille conſeſſus, dii boni? Cretenſis judex, iſque nequiſſimus. quem ad hunc reus alleget?

Digitized by Google

quomodo accedat? dura natio eſt. at Athenienſes miſericordes. puto ne Curium quidem eſſe crudelem, qui quotidie periculum fortunae faciat. ſunt item lecti judices, qui fortaſſe excuſabuntur: habent enim legitimam excuſationem, exilii cauſa ſolum vertiſſe, nec eſſe poſtea reſtitutos. hos ille demens judices legiſſet: horum nomina ad aerarium detuliſſet: his magnam partem reipublicae credidiſſet, ſi ullam ſpeciem reipublicae cogitaviſſet?
Atque ego de notis judicibus dixi. quos 6
minus noſtis, nolui nominare: ſaltatores, citchariſtas, totum denique comiſſationis Antonianae chorum, in tertiam decuriam judicum ſcitote eſſe conjectum. haec cauſa, cur lex tam egregia, tamque praeclara maximo imbri, tempeſtate, ventis, procellis, turbinibus, inter fulmina et tonitrua ferretur, ut eos judices haberemus, quos ſocios ad epulas hoſpites habere nemo velit. ſcelerum magnitudo, conſcientia maleficiorum, direptio ejus pecuniae, cujus ratio in aede Opis confecta eſt, hanc tertiam decuriam excogitavit: nec ante turpes judices quaeſiti, quam honeſtis judicibus nocentium ſalus

Digitized by Google

deſperata eſt. ſed illud os, illam impuritatem coeni feciſſe, ut hos judices legere auderet! quorum lectione duplex imprimeretur reipublicae dedecus: unum, quod tam turpes judices eſſent: alterum, quod patefactum, cognitumque eſſet, quàm multos in civitate turpes haberemus. hanc ergo et reliquas ejuſmodi leges, etiam ſi ſine vi, ſalvis auſpiciis, eſſent rogatae, cenſerem tamen abrogandas. nunc vero cur abrogandas cenſeam, quas judico non rogatas? an illa non graviſſimis ignominiis, monumentiſque hujus ordinis ad poſteritatis memoriam ſunt notanda, quod unus M. Antonius in hac urbe poſt conditam urbem palam ſecum habuit armatos? quod neque reges fecerunt, neque ii, qui, regibus exactis, regnum occupare voluerunt. Cinnam memini: vidi Syllam: modo Caeſarem. hi enim tres poſt civitatem a L. Bruto liberatam plus potuerunt, quam univerſa reſpublica: non poſſum affirmare, nullis telis eos ſtipatos fuiſſe: hoc dico, nec multis, et occultis. at hanc peſtem agmen armatorum ſequebatur: Claſſitius, Muſtela, Tiro, gladios oſtentantes, ſui

Digitized by Google

ſimiles greges ducebant per forum : cer-
tum agminis locum tenebant barbari ſa-
gittarii. cum autem erat ventum ad ae-
dem Concordiae, gradus complebantur,
lecticae collocabantur : non quo ille ſcu-
ta occulta eſſe vellet, ſed ne familiares, ſi
ſcuta ipſi ferrent, laborarent. Illud 7
vero teterrimum non modo auditu, ſed
etiam adſpectu, in cella Concordiae col-
locari armatos,latrones,ſicarios: de tem-
plo carcerem fieri : opertis valvis Con-
cordiae, cum inter ſubſellia ſenatus ver-
ſarentur latrones,patres conſcriptos ſen-
tentias dicere. huc etiam niſi venirem
kalend. Septemb. fabros ſe miſſurum, et
domum meam diſturbaturum eſſe dixit.
magna res, credo, agebatur. de ſuppli-
catione referebat. veni poſtridie : ipſe
non venit. locutus ſum de republica :
minus equidem libere,quam mea conſue-
tudo ; liberius tamen, quam periculi mi-
nae poſtulabant. at ille homo vehemens
et violentus, qui hanc conſuetudinem li-
bere dicendi excluderet, (fecerat enim
hoc idem maxima cum laude L. Piſo XXX
diebus ante me) inimicitias mihi denun-
tiavit ; adeſſe in ſenatu juſſit a. d. XIII.

Digitized by Google

kalendas Octobris. ipſe interea decem et ſeptem dies de me in Tiburtino Scipionis declamitavit, ſitim quaerens. haec enim ei cauſa eſſe declamandi ſolet. cum is dies, quo me adeſſe juſſerat, veniſſet, tum vero agmine quadrato in aedem Concordiae venit, atque in me abſentem orationem ore impuriſſimo evomuit. quo die, ſi per amicos mihi cupienti in ſenatum venire licuiſſet, caedis initium feciſſet a me. ſic enim ſtatuerat. cum autem ſemel gladium ſcelere imbuiſſet, nulla res ei finem caedendi, niſi defatigatio et ſatietas, attuliſſet. etenim aderat L. frater, gladiator Aſiaticus, qui mirmillo Mylaſis depugnarat: ſanguinem noſtrum ſitiebat, ſuum in illa gladiatoria pugna multum profuderat. hic pecùnias noſtras aeſtimabat: poſſeſſiones notabat, et urbanas, et ruſticas: hujus mendicitas, aviditate conjuncta, in fortunas noſtras imminebat: dividebat agros, quibus, et quos volebat: nullus aditus erat privato, nulla aequitatis deprecatio. tantum quiſque habebat poſſeſſor, quantum reliquerat diviſor Antonius. quae quanquam, ſi leges irritas feceritis, rata eſſe non poſſunt,

Digitized by Google

tamen ſeparatim ſuo nomine notanda cenſeo, judicandumque, nullos ſeptemviros fuiſſe: nihil placere ratum eſſe, quod ab iis actum diceretur. M. vero Antonium quis eſt, qui civem poſſit judicare potius, quam teterrimum et crudeliſſimum hoſtem, qui pro aede Caſtoris ſedens, audiente populo Romano, dixerit, niſi victorem, victurum neminem? num putatis, Patres conſcripti, dixiſſe eum minacius, quam facturum fuiſſe? quid vero, quod in concione dicere auſus eſt, ſe, cùm magiſtratu abiſſet, ad urbem futurum cum exercitu? introiturum, quotieſcunque vellet? quid erat aliud, niſi denuntiare populo Romano ſervitutem? quod autem ejus iter Brunduſium? quae feſtinatio? quae ſpes, niſi ut ad urbem, vel in urbem potius exercitum maximum adduceret? qui autem delectus centurionum? quae effrenatio impotentis animi? cùm ejus promiſſis legiones fortiſſimae reclamaſſent, domum ad ſe venire juſſit centuriones, quos bene de republica ſentire cognoverat: eoſque ante pedes ſuos, uxoriſque ſuae, quam ſecum gravis imperator ad exercitum duxerat, jugulari coë-

Digitized by Google

git. quo animo hunc futurum fuiſſe cenſetis in nos, quos oderat, cum in eos, quos nunquam viderat, tam crudelis fuiſſet? et quàm avidum in pecuniis locupletium, qui pauperum ſanguinem concupiſſet? quorum ipſorum bona, quantacunque erant, ſtatim comitibus ſuis, compotoribuſque deſcripſit. atque ille furens infeſta jam patriae ſigna Brunduſio inferebat: cum C. Caeſar deorum immortalium beneficio, divini animi, ingenii, conſilii magnitudine, quanquam ſua ſponte, eximiaque virtute, tamen approbatione auctoritatis meae, colonias patris adiit: veteranos milites convocavit: paucis diebus exercitum fecit: incitatos latronis impetus retardavit. poſtea vero, quam legio Martia ducem praeſtantiſſimum vidit, nihil egit aliud, niſi, ut aliquando liberi eſſemus: quam eſt imitata
9 quarta legio. Quo ille nuntio audito, cum ſenatum vocaſſet, adhibuiſſetque conſularem, qui ſua ſententia C. Caeſarem hoſtem judicaret, repente concidit. poſt autem neque ſacrificiis ſollemnibus factis, neque votis nuncupatis, non profectus eſt, ſed profugit paludatus. at quo?

Digitized by Google

in provinciam firmiſſimorum et fortiſſimorum civium: qui illum, ne ſi ita quidem veniſſet, ut nullum bellum inferret, ferre potuiſſent: impotentem, iracundum, contumelioſum, ſuperbum, ſemper poſcentem, ſemper rapientem, ſemper ebrium. at ille, cujus ne pacatam quidem nequitiam quiſquam ferre poſſet, bellum intulit provinciae Galliae: circumſedit Mutinam, firmiſſimam et ſplendidiſſimam populi Romani coloniam: oppugnat D. Brutum, imperatorem, conſulem deſignatum, civem non ſibi, ſed nobis et reipublicae natum. ergo Annibal hoſtis, civis Antonius? quid ille fecit hoſtiliter, quod hic non aut fecerit, aut faciat, moliatur, et cogitet? totum iter Antonii quid habuit, niſi depopulationes, vaſtationes, caedes, rapinas? quas non faciebat Annibal, quia multa ad uſum reſervabat. at hi, qui in horam viverent, non modo de fortunis et de bonis civium, ſed ne de utilitate quidem ſua cogitaverunt. ad hunc (dii boni!) legatos mitti placet? norunt iſti homines formam reipublicae, jura belli, exempla majorum? cogitant, quid populi Romani majeſtas, quid ſenatus

ſeveritas poſtulet? legatos decernis: ſi ut
depreceris, contemnet: ſi ut imperes, non
audiet: denique quamvis ſevera legatis
mandata dederimus, nomen ipſum lega-
torum, hunc, quem videmus, populi Ro-
mani reſtinguet ardorem: municipio-
rum, atque Italiae franget animos. ut o-
mittam haec, quae magna ſunt: certe iſta
legatio moram et tarditatem afferet bel-
lo. quamvis dicant, quod quoſdam au-
dio dicturos: legati proficiſcantur; bel-
lum nihilominus paretur: tamen lega-
torum nomen ipſum et animos molliet, et
10 belli celeritatem morabitur. Minimis
momentis, Patres conſcripti, maximae
inclinationes temporum fiunt, cum in
omni caſu reipublicae, tum in bello, et
maxime civili: quod opinione plerum-
que, et fama gubernatur. nemo quae-
ret, quibuſcum mandatis legatos mi-
ſerimus: nomen ipſum legationis ultro
miſſae, timoris eſſe ſignum videbitur. re-
cedat a Mutina, deſinat oppugnare Bru-
tum, decedat ex Gallia: non eſt verbis
rogandus, cogendus eſt armis. non enim
ad Annibalem mittimus, ut a Sagunto
recedat, ad quem miſerat olim ſenatus P.

Digitized by Google

Valerium Flaccum et Q. Baebium Tam-
pilum : qui, ſi Annibal non pareret, Car-
thaginem ire juſſi ſunt. noſtros legatos
quò jubebimus ire, ſi non paruerit Anto-
nius. ad noſtrum civem mittimus, ne
imperatorem, ne coloniam populi Roma-
ni oppugnet? itane vero? hoc per lega-
tos rogandus eſt? quid intereſt, per deos
immortales! utrum hanc urbem oppug-
net, an hujus urbis propugnaculum, co-
loniam populi Romani, praeſidii causâ
collocatam? belli Punici ſecundi, quod
contra majores noſtros Annibal geſſit,
cauſa fuit Sagunti oppugnatio. recte ad
eum legati miſſi. mittebantur ad Poenum,
mittebantur pro Annibalis hoſtibus, no-
ſtris ſociis. quid ſimile tandem? nos ad
civem mittemus, ne imperatorem popu-
li Romani, ne exercitum, ne coloniam
circumſedeat, ne oppugnet, ne agros de-
populetur, ne ſit hoſtis? age, ſi paruerit,
hoc cive uti aut volumus, aut poſſumus?
Ante diem XIII. kalendas Januarii, de- 11
cretis veſtris eum concidiſtis : conſtitu-
iſtis, ut haec ad vos kalend. Jan. refer-
rentur, quae referri videtis, de honori-
bus et praemiis bene de republica meri-

Digitized by Google

torum et merentium: quorum principem judicaviſtis eum, qui fuit, C. Caeſarem, qui M. Antonii impetus nefarios ab urbe in Galliam avertit: deinde milites veteranos, qui primi Caeſarem ſecuti ſunt; tum illas coeleſtes, divinaſque legiones, Martiam et quartam, quibus, cum conſulem ſuum non modo reliquiſſent, ſed bello etiam perſequerentur, honores et praemia ſpopondiſtis: eodemque die D. Bruti, praeſtantiſſimi civis, edicto allato atque propoſito, factum ejus collaudaſtis: quòdque ille bellum privato conſilio ſuſceperat, id vos auctoritate publica comprobaſtis. quid igitur illo die aliud egiſtis, niſi ut hoſtem judicaretis Antonium? his veſtris decretis aut ille vos aequo animo adſpicere poterit, aut vos illum ſine ſummo dolore videbitis: excluſit illum a republica, diſtraxit, ſegregavit non ſolum ſcelus ipſius, ſed etiam, ut mihi videtur, fortuna quaedam reipublicae. qui ſi legatis paruerit, Romamque redierit: num quando perditis civibus vexillum, quò concurrant, defuturum putatis? ſed hoc minus vereor. ſunt alia, quae magis timeam, et cogitem. nunquam parebit

ille legatis. novi hominis inſaniam, arrogantiam: novi perdita conſilia amicorum, quibus ille eſt deditus. Lucius quidem frater ejus, utpote qui peregre depugnarit, familiam ducit. ſit per ſe ipſe ſanus, quod nunquam erit; per hos eſſe ei tamen non licebit. teretur interea tempus: belli apparatus refrigeſcent. unde eſt adhuc bellum, niſi ex retardatione, et mora? ut primum poſt diſceſſum latronis, vel potius deſperatam fugam, libere ſenatus haberi potuit; ſemper flagitavi, ut convocaremur. quo die primum convocati ſumus, cum deſignati conſules non adeſſent, jeci, ſententia mea, maximo veſtro conſenſu, fundamenta reipublicae, ſerius omnino, quam decuit: nec enim ante potui: ſed tamen ſi ex eo tempore dies nullus intermiſſus eſſet, bellum profecto nullum haberemus. omne malum naſcens facile opprimitur: inveteratum fit plerumque robuſtius. ſed tum expectabantur kalendae Januariae: fortaſſe non recte.
tandem Verum praeterita o- 12
mittamus. etiamne hanc moram afferemus, dum proficiſcantur legati? dum revertantur? quorum expectatio dubitatio-

Digitized by Google

nem belli afferet. bello autem dubio, quod poteſt ſtudium eſſe delectus? quamobrem, Patres conſcripti, legatorum mentionem nullam cenſeo faciendam: rem adminiſtrandam arbitror ſine ulla mora, et confeſtim gerendam: tumultum decerni, juſtitium edici, ſaga ſumi dico oportere, delectum haberi, ſublatis vacationibus in urbe et in Italia, praeter Galliam totâ. quae ſi erunt facta, opinio ipſa et fama veſtrae ſeveritatis obruet ſcelerati gladiatoris amentiam. ſentiet ſibi bellum cum republica eſſe ſuſceptum: experietur conſentientis ſenatus nervos atque vires. nam nunc quidem partium contentionem eſſe dictitat. quarum partium? alteri victi ſunt, alteri ſunt e mediis C. Caeſaris partibus. niſi forte Caeſaris partes a Panſa et Hirtio conſulibus, et a filio C. Caeſaris oppugnari putamus. hoc vero bellum non eſt ex diſſenſione partium, ſed ex nefaria ſpe perditiſſimorum civium excitatum: quibus bona, fortunaeque noſtrae notatae ſunt, et jam ad cujuſque opinionem diſtributae. legi epiſtolam Antonii, quam ad quendam ſeptemvirum, capitalem hominem, collegam ſuum, mi-

Digitized by Google

ſerat. ‘ Quid concupiſcas, tu videris ; ‘ quod concupiveris, certe habebis.’ hem, ad quem legatos mittamus : cui bellum moremur inferre : qui ne forti quidem fortunas noſtras deſtinavit, ſed libidini cujuſque nos ita addixit, ut ne ſibi quidem quidquam integrum, quod non alicui promiſſum jam ſit, reliquerit. cum hoc, Patres conſcripti, bello, bello inquam, decertandum eſt, idque confeſtim. legatorum tarditas repudianda eſt. quapropter, ne multa nobis quotidie decernenda ſint : conſulibus totam rempublicam commendandam cenſeo, hiſque permittendum, ut rempublicam defendant, provideantque, ne quid reſpublica detrimenti accipiat : cenſeoque, ut iis, qui in exercitu Antonii ſunt, ne ſit ea res fraudi, ſi ante kalendas Febr. ab eo diſceſſerint. haec ſi cenſueritis, Patres conſcripti, brevi tempore libertatem populi Romani, auctoritatemque veſtram recuperabitis. ſin autem lenius agetis, tamen eadem, ſed fortaſſe ſerius, decernetis. de republica quod retuliſtis, ſatis decreviſſe videor.

13 Altera res eſt de honoribus : de quibus deinceps intelligo eſſe di-

cendum. ſed qui ordo in ſententiis rogandis ſervari ſolet, eundem tenebo in viris fortibus honorandis. a Bruto igitur, conſule deſignato, more majorum capiamus exordium: cujus ut ſuperiora omittam, quae ſunt maxima illa quidem, ſed adhuc hominum magis judiciis, quam publice laudata: quibuſnam verbis ejus laudes hujus ipſius temporis conſequi poſſumus? neque enim ullam mercedem tanta virtus, praeter hanc laudis gloriaeque, deſiderat. qua etiam ſi careat, tamen ſit ſe ipſa contenta, atque in memoria gratorum civium, tanquam in luce, poſita laetetur. laus igitur judicii, teſtimoniique veſtri tribuenda Bruto eſt. quamobrem his verbis, Patres conſcripti, ſenatus-conſultum faciendum cenſeo: ' CUM ' D. Brutus, imperator, conſul deſigna- ' tus, provinciam Galliam in ſenatus po- ' pulique Romani poteſtate teneat: cum- ' que exercitum tantum, tam brevi tem- ' pore, ſummo ſtudio municipiorum, co- ' loniarumque provinciae Galliae opti- ' me de republica meritae, merentiſque ' conſcripſerit, compararit: id eum rec- ' te, et ordine, exque republica feciſſe:

'idque D. Bruti, praeſtantiſſimum meri- 'tum in rempublicam ſenatui, populo- 'que Romano gratum eſſe, et fore. ita- 'que ſenatum, populumque Romanum 'exiſtimare, D. Bruti, imperatoris, con- 'ſulis deſignati opera, conſilio, virtute, 'incredibilique ſtudio et conſenſu pro- 'vinciae Galliae, reipublicae difficillimo 'tempore eſſe ſubventum.' huic tanto merito Bruti, Patres conſcripti, tantoque in rempublicam beneficio, quis eſt tantus honos, qui non debeatur? nam ſi M. Antonio patuiſſet Gallia, ſi oppreſſis municipiis, et coloniis imparatis, in illam ultimam Galliam penetrare potuiſſet: quantus reipublicae terror impenderet? dubitaret, credo, homo amentiſſimus, atque in omnibus conſiliis praeceps et devius, non ſolum cum exercitu ſuo, ſed etiam cum omni immanitate barbariae bellum inferre nobis: ut ejus furorem ne Alpium quidem muro cohibere poſſemus. haec igitur habenda gratia eſt D. Bruto, qui illum, nondum interpoſita auctoritate veſtra, ſuo conſilio atque judicio, non ut conſulem recepit, ſed, ut hoſtem, arcuit Gallia; ſeque obſideri, quam

Digitized by Google

hanc urbem, maluit. habeat ergo hujus tanti facti, tamque praeclari, decreto veſtro teſtimonium ſempiternum: Galliaque, quae ſemper praeſidet atque praeſedit huic imperio, libertatique communi, merito, vereque laudetur, quod ſe ſuaſque vires non tradidit, ſed oppoſuit Anto-
14 nio. Atque etiam M. Lepido pro ejus egregiis in rempublicam meritis decernendos honores quam ampliſſimos cenſeo. ſemper ille populum Romanum liberum voluit, maximumque ſignum illo die dedit voluntatis et judicii ſui, cum, Antonio diadema Caeſari imponente, ſe avertit, gemituque et moeſtitia declaravit, quantum haberet odium ſervitutis: quam populum Romanum liberum cuperet: quam illa, quae tulerat, temporum magis neceſſitate, quam judicio tuliſſet. quanta vero is moderatione uſus ſit in illo tempore civitatis, quod poſt mortem Caeſaris conſecutum eſt, quis noſtrûm oblivisci poteſt? magna haec: ſed ad majora properat oratio. quid enim (ô dii immortales!) admirabilius omnibus gentibus, quid optatius populo Romano accidere potuit, quam, cum bellum civile maxi-

Digitized by Google

mum eſſet, cujus belli exitum omnes timeremus, ſapientia ejus id potius extingui, quam armis, et ferro rem in diſcrimen adducere? quod ſi eadem ratio Caeſaris fuiſſet, in illo tetro miſeroque bello: ut omittam patrem, duos Cn. Pompeii, ſummi et ſingularis viri, filios incolumes haberemus: quibus certe pietas fraudi eſſe non debuit. utinam omnes M. Lepidus ſervare potuiſſet! facturum fuiſſe declaravit in eo, quod potuit; cum Sextum Pompeium reſtituit civitati, maximum ornamentum reipublicae, clariſſimum monumentum clementiae ſuae. gravis illa fortuna populi Romani, grave fatum. Pompeio enim patre, quod imperii populi Romani lumen fuit, extincto, interfectus eſt patris ſimillimus filius. ſed omnia mihi videntur deorum immortalium judicio expiata, Sex. Pompeio reipublicae conſervato. Quam ob cauſam 15
juſtam atque magnam, et quod periculoſiſſimum civile bellum, maximumque, humanitate et ſapientia ſua M. Lepidus ad pacem concordiamque convertit, ſenatus-conſultum his verbis cenſeo perſcribendum. 'CUM a M. Lepido, imperato-

'te, pontifice maximo, ſaepenumero reſ- 'publica et bene, et feliciter geſta ſit, po- 'pulusque Romanus intellexerit, ei do- 'minatum regium maxime diſplicere: 'cumque ejus opera, virtute, conſilio, 'ſingularique clementia et manſuetudine 'bellum acerbiſſium civile ſit reſtinctum: 'Sextuſque Pompeius, Cnaei filius, Mag- 'nus, hujus ordinis auctoritate ab armis 'diſceſſerit, et a M. Lepido, imperato- 're, pontifice maximo, ſumma ſenatûs, 'populique Romani voluntate civitati 'reſtitutus ſit: ſenatum, populumque Ro- 'manum, pro maximis, plurimiſque in 'rempublicam M. Lepidi meritis, mag- 'nam ſpem in ejus virtute, auctoritate, 'felicitate, reponere otii, pacis, concor- 'diae, libertatis: ejuſque in rempubli- 'cam meritorum ſenatum populumque 'Romanum memorem fore, eique ſtatu- 'am equeſtrem inauratam in Roſtris, aut 'quo alio loco in foro vellet, ex hujus 'ordinis ſententia ſtatui placere.' qui honos, Patres conſcripti, mihi maximus videtur primum, quia juſtus eſt: (non e- nim ſolum datur propter ſpem tempo- rum reliquorum, ſed pro ampliſſimis me-

ritis redditur) nec vero cuiquam poſſu-
mus commemorare hunc honorem a ſe-
natu tributum judicio ſenatus ſoluto, et
libero. Venio ad C. Caeſarem, Pa- 16
tres conſcripti, qui niſi fuiſſet, quis noſ-
trûm eſſe potuiſſet? advolabat ad urbem
a Brunduſio homo impotentiſſimus, ar-
dens odio,animo hoſtili in omnes bonos,
cum exercitu, Antonius. quid hujus au-
daciae et ſceleri poterat opponi?nondum
ullos duces habebamus, non copias: nul-
lum erat conſilium publicum, nulla liber-
tas: dandae cervices erant crudelitati ne-
fariae: fugam quaerebamus omnes, quae
ipſa exitum non habebat.quis tum nobis,
quis populo Romano obtulit hunc divi-
num adoleſcentem, deus? qui, cum om-
nia ad perniciem noſtram peſtifero illi ci-
vi paterent, ſubito praeter ſpem omnium
exortus, prius confecit exercitum, quem
furori M.Antonii opponeret,quam quiſ-
quam hoc eum cogitare ſuſpicaretur.
magni honores habiti Cn. Pompeio,cum
eſſet adoleſcens: et quidem jure. ſubve-
nit enim reipublicae: ſed aetate multo
robuſtior, et militum ducem quaerenti-
um ſtudio paratior, et in alio genere bel-

Digitized by Google

li. non enim omnibus Syllae cauſa gra-
ta. declarat multitudo proſcriptorum,
tot municipiorum maximae calamitates.
Caeſar autem annis multis minor, vete-
ranos, cupientes jam requieſcere, arma-
vit: eam complexus eſt cauſam, quae eſ-
ſet ſenatui, quae populo, quae cunctae
Italiae, quae diis omnibus gratiſſima. et
Pompeius ad L. Syllae maximum impe-
rium, victoremque exercitum acceſſit:
Caeſar ſe ad neminem adjunxit: ipſe
princeps exercitus faciendi, et praeſidii
comparandi fuit. ille in adverſariorum
partibus agrum Picenum habuit inimi-
cum: hic ex Antonii amicis, ſed amicio-
ribus libertati, contra Antonium confe-
cit exercitum. illius opibus Sylla regna-
vit: hujus praeſidio Antonii dominatus
oppreſſus eſt. demus igitur imperium
Caeſari: ſine quo res militaris adminiſ-
trari, teneri exercitus, bellum geri non
poteſt. ſit pro praetore eo jure, quo qui
optimo. qui honos, quanquam eſt mag-
nus illi aetati, tamen ad neceſſitatem re-
rum gerendarum, non ſolum ad dignita-
tem valet. itaque illa quaeramus, quae
17 vix hodierno die conſequemur. Sed

Digitized by Google

ſaepe ſpero fore, hujus adoleſcentis ornandi, honorandique, et nobis, et populo Romano poteſtatem. hoc autem tempore ita cenſeo decernendum. ' QUOD C. Caeſar, Caii filius, pontifex, pro praetore, ' ſummo reipublicae tempore milites veteranos ad libertatem populi Romani ' cohortatus ſit, eoſque conſcripſerit: ' quodque legio Martia, quartaque, ſummo ſtudio, optimoque in rempublicam ' conſenſu, C. Caeſare duce et auctore, ' rempublicam, libertatem populi Romani defendant, defenderint: et quod C. ' Caeſar, pro praetore Galliae provinciae ' cum exercitu ſubſidio profectus ſit: equites, ſagittarios, elephantos in ſuam, ' populique Romani poteſtatem redegerit, difficillimoque reipublicae tempore ' ſaluti, dignitatique populi Romani ſubvenerit: ob eas cauſas ſenatui placere, ' C. Caeſarem, Caii filium, pontificem, ' propraetorem, ſenatorem eſſe, ſententiamque loco praetorio dicere; ejuſque ' rationem, quemcunque magiſtratum petet, ita haberi, ut haberi per leges liceret, ſi anno ſuperiore quaeſtor fuiſſet.' quid eſt enim, Patres conſcripti, cur eum

non quam primum ampliſſimos honores
capere cupiamus? legibus enim annalibus
cum grandiorem aetatem ad conſulatum
conſtituebant, adoleſcentiae temeritatem
verebantur. C. Caeſar ineunte aetate do-
cuit, ab excellenti, eximiaque virtute
progreſſum aetatis expectari non opor-
tere. itaque majores noſtri, veteres illi,
admodum antiqui, leges annales non ha-
bebant: quas multis poſt annis attulit
ambitio, ut gradus eſſent petitionis inter
aequales. ita ſaepe magna indoles virtu-
tis prius, quam reipublicae prodeſſe po-
tuiſſet, extincta eſt. at vero apud anti-
quos, Rulli, Decii, Corvini, multique a-
lii: recentiore autem memoria ſuperior A-
fricanus, T. Flamininus, admodum ado-
leſcentes conſules facti, tantas res geſſe-
runt, ut populi Romani imperium auxe-
rint, nomen ornarint. quid Macedo A-
lexander? cum ab ineunte aetate res max-
imas gerere coepiſſet, nonne tertio et tri-
ceſimo anno mortem obiit? quae eſt ae-
tas noſtris legibus decem annis minor,
quam conſularis. ex quo judicari poteſt,
virtutis eſſe, quam aetatis, curſum cele-
18 riorem. Nam quod ii, qui Caeſari in-

vident, ſimulant ſe timere: ne verendum quidem eſt, ut tenere ſe poſſit, ut moderari, ne honoribus noſtris elatus intemperantius ſuis opibus utatur. ea natura rerum eſt, Patres conſcripti, ut, qui ſenſum verae gloriae ceperit, quique ſe ab ſenatu, ab equitibus, populoque Romano univerſo ſenſerit civem carum haberi, ſalutaremque reipublicae, nihil cum hac gloria comparandum putet. utinam C. Caeſari (patri dico) contigiſſet adoleſcenti, ut eſſet ſenatui atque optimo cuique cariſſimus! quod cum conſequi neglexiſſet: omnem vim ingenii, quae ſumma fuit in illo, in populari levitate conſumpſit. itaque cum reſpectum ad ſenatum et ad bonos non haberet, eam ſibi viam ipſe patefecit ad opes ſuas amplificandas, quam virtus liberi populi ferre non poſſet. ejus autem filii longe ſane diverſa ratio: qui cum omnibus eſt, tum optimo cuique cariſſimus. in hoc ſpes libertatis poſita eſt: ab hoc accepta jam ſalus: huic ſummi honores et exquiruntur, et parati ſunt. cujus igitur ſingularem prudentiam admiramur, ejus ſtultitiam timemus? quid enim ſtultius, quam inutilem

Digitized by Google

potentiam, invidioſas opes, cupiditatem dominandi praecipitem et lubricam anteferre verae, gravi, ſolidae gloriae? an hoc vidit, puer: ſi aetate proceſſerit, non videbit? at eſt quibuſdam inimicus clariſſimis atque optimis civibus. nullus iſte timor eſſe debet: omnes Caeſar inimicitias reipublicae condonavit: hanc ſibi judicem conſtituit, hanc moderatricem omnium factorum. ita enim ad rempublicam acceſſit, ut eam confirmaret, non ut everteret. omnes habeo cognitos ſenſus adoleſcentis. nihil eſt illi republica, nihil veſtra auctoritate gravius, nihil bonorum virorum judicio optatius, nihil vera gloria dulcius. quamobrem ab eo non modo nihil timere, ſed majora, et meliora expectare debetis: neque in eo, qui ad D. Brutum obſidione liberandum profectus ſit, timere, ne memoria maneat domeſtici doloris, quae plus apud eum poſſit, quam ſalus civitatis. audebo etiam obligare fidem meam, Patres conſcripti, vobis, populoque Romano, reique publicae, quod profecto, cum me nulla vis cogeret, facere non auderem, pertimeſceremque in re maxima periculoſam opinionem temeri-

Digitized by Google

tatis: promitto, recipio, ſpondeo, Patres conſcripti, C. Caeſarem talem ſemper fore civem, qualis hodie ſit, qualemque eum maxime eſſe velle et optare debemus. quae cum ita ſint, de Caeſare ſatis hoc tempore dictum habebo. Nec vero de 19
L. Egnatuleio, fortiſſimo et conſtantiſſimo cive, amiciſſimo reipublicae, ſilendum arbitror: ſed tribuendum teſtimonium virtutis egregiae, quod is legionem quartam ad Caeſarem adduxerit, quae praeſidio conſulibus, ſenatui, populoque Romano, reique publicae eſſet: ob eam cauſam placere, uti L. Egnatuleio triennium ante legitimum tempus magiſtratus petere, capere, gerere liceat. in quo, Patres conſcripti, non tantum commodum tribuitur L. Egnatuleio, quantus honos. in tali enim re ſatis eſt nominari. de exercitu autem C. Caeſaris ita cenſeo decernendum: ‘SENATUI placere, militibus ‘veteranis, qui Caeſaris, pontificis, auc‘toritatemque hujus ordinis defende‘rint, atque defendant, his, liberiſque ‘eorum militiae vacationem eſſe: utique ‘C. Panſa, A. Hirtius, conſules, alter am‘bove cognoſcerent, qui ages his colo-

‘ niis eſſet, quo milites veterani deducti
‘ eſſent, qui contra legem Juliam poſſide-
‘ rentur, ut iis militibus veteranis divide-
‘ rentur: de agro Campano ſeparatim
‘ cognoſcerent, inirentque rationem de
‘ commodis militum veteranorum au-
‘ gendis: legionique Martiae, et legioni
‘ quartae, et iis militibus, qui de legio-
‘ ne ſecunda, xxxv, ad C. Panſam, A.
‘ Hirtium, conſules, veniſſent, ſuaque
‘ nomina dediſſent: quod iis auctoritas
‘ ſenatus, populique Romani libertas ca-
‘ riſſima ſit, et fuerit, vacationem militiae
‘ ipſis, liberiſque eorum eſſe placere; ex-
‘ tra tumultum Gallicum, Italicumque:
‘ easque legiones, bello confecto, miſſas
‘ fieri placere: quantamque pecuniam mi-
‘ litibus earum legionum in ſingulos C.
‘ Caeſar, pontifex, propraetor pollicitus
‘ ſit, tantam dari placere: utique C. Pan-
‘ ſa, A. Hirtius, conſules, alter ambove,
‘ rationem agri habeant, qui ſine injuria
‘ privatorum dividi poſſit: iſque militi-
‘ bus legionis Martiae, et legionis quar-
‘ tae ita daretur, aſſignaretur, ut quibus
‘ militibus ampliſſime dati, aſſignati eſ-
‘ ſent.’ dixi ad ea omnia, Conſules, de

Digitized by Google

quibus retuliſtis: quae ſi erunt ſine mora, matureque decreta, facilius apparabitis ea, quae tempus et neceſſitas flagitat. celeritate autem opus eſt: qua ſi eſſemus uſi, bellum, ut ſaepe dixi, nullum haberemus.

Digitized by Google

IN

M. ANTONIUM.

AD QUIRITES.

PHILIPPICA VI.

AUDITA vobis eſſe arbitror, Quirites, quae ſint acta in ſenatu, quae fuerit cujuſque ſententia. res enim ex kalend. Jan. agitata, paulo ante confecta eſt: minus quidem illa ſevere, quam decuit, non tamen omnino diſſolute. mora eſt allata bello, non cauſa ſublata. quamobrem, quod quaeſivit a me P. Apuleius, homo et multis officiis mihi, et ſumma familiaritate conjunctus, et vobis amiciſſimus, ita reſpondebo, ut ea, quibus non interfuiſtis, noſſe poſſitis.

Digitized by Google

cauſa fortiſſimis optimiſque conſulibus, kalendis Januariis de republica primum referendi, fuit ex eo, quod XIII. kalend. Januar. ſenatus me auctore decrevit. eo die primum, Quirites, fundamenta jacta ſunt reipublicae. fuit enim longo intervallo ita liber ſenatus, ut vos aliquando liberi eſſetis. quo quidem tempore, etiam ſi ille dies vitae finem mihi allaturus eſſet, ſatis magnum ceperam fructum, cum vos univerſi una mente atque voce iterum a me conſervatam eſſe rempublicam conclamaſtis. hoc veſtro judicio tanto, tamque praeclaro excitatus, ita kalendis Januariis veni in ſenatum, ut meminiſſem, quam perſonam impoſitam a vobis ſuſtinerem. itaque bellum nefarium illatum reipublicae cum viderem, nullam moram interponendam inſequendi M. Antonium putavi: hominemque audaciſſimum, qui multis nefariis rebus ante commiſſis, hoc tempore imperatorem populi Romani oppugnaret, coloniam veſtram fidiſſimam, fortiſſimamque obſideret, bello cenſui perſequendum: tumultum eſſe decerni, juſtitium edici, ſaga ſumi, dixi placere: quo omnes acrius, graviuſque incum-

berent ad ulciſcendas reipublicae injuri-
ás, ſi omnia graviſſimi belli inſignia ſuſ-
cepta a ſenatu viderent. itaque haec ſen-
tentia, Quirites, ſic per triduum valu-
it, ut, quanquam diſceſſio facta non eſ-
ſet, tamen, praeter paucos, omnes mi-
hi aſſenſuri viderentur. hodierno autem
die, neſcio qua eis objecta re, remiſſi-
or ſenatus fuit. nam plures eam ſenten-
tiam ſecuti ſunt, ut, quantum ſenatûs
auctoritas, veſterque conſenſus apud An-
tonium valiturus eſſet, per legatos expe-
2 riremur. Intelligo, Quirites, a vobis
hanc ſententiam repudiari: neque inju-
riâ. ad quem enim legatos? ad eumne,
qui pecunia publica diſſipata atque effu-
ſa, per vim et contra auſpicia impoſitis
populo Romano legibus, fugata concio-
ne, obſeſſo ſenatu, ad opprimendam rem-
publicam Brunduſio legiones arceſſerit?
ab his relictus cum latronum manu in
Galliam irruperit? Brutum oppugnet?
Mutinam circumſedeat? quae vobis po-
teſt cum hoc gladiatore conditionis, ae-
quitatis, legationis eſſe communitas?
quanquam, Quirites, non eſt illa legatio,
ſed denuntiatio belli, niſi paruerit. ita

enim eſt decretum, ut ſi legati ad Annibalem mitterentur. mittuntur enim qui nuntient, ne oppugnet conſulem deſignatum, ne Mutinam obſideat, ne provinciam depopuletur, ne delectus habeat; ſit in ſenatus populique Romani poteſtate. facile vero huic denuntiationi parebit, ut in patrum conſcriptorum, atque in veſtra poteſtate ſit, qui in ſua nunquam fuerit? quid enim ille unquam arbitrio ſuo fecit, ſemper eò tractus, quò libido rapuit, quo levitas, quo furor, quo vinolentia? ſemper eum duo diſſimilia genera tenuerunt, lenonum et latronum: ita domeſticis ſtupris, forenſibus parricidiis delectatur, ut mulieri citius avariſſimae paruerit, quam ſenatui, populoque Romano.
Itaque, quod paulo ante feci in ſenatu, 3
faciam apud vos. teſtificor, denuntio, ante praedico, nihil M. Antonium eorum, quae ſunt legatis mandata, facturum: vaſtaturum agros, Mutinam obſeſſurum, delectus, qua poſſit, habiturum. is eſt enim ille, qui ſemper ſenatûs judicium et auctoritatem, ſemper voluntatem veſtram, poteſtatemque contempſerit. an ille id faciat, quod paulo ante decretum eſt, ut

exercitum citra flumen Rubiconem, qui finis eſt Galliae, educeret, dum ne propius urbem Romam cc. mill. admoveret? huic denuntiationi ille pareat? ille ſe fluvio Rubicone cc. mill. circumſcriptum eſſe patiatur? non is eſt Antonius. nam ſi eſſet, non commiſiſſet, ut ei ſenatus tanquam Annibali initio belli Punici, denuntiaret, ne oppugnaret Saguntum. quod vero ita avocatur a Mutina, ut ab urbe, tanquam peſtifera flamma, arceatur? quam habet ignominiam? quod judicium ſenatus? quid, quod a ſenatu dantur mandata legatis, ut D. Brutum militeſque ejus adeant, iiſque demonſtrent, ſumma in rempublicam merita, beneficiaque eorum grata eſſe ſenatui, populoque Romano, eiſque eam rem magnae laudi, magnoque honori fore? paſſurumne cenſetis Antonium, introire Mutinam legatos? exire inde tuto? nunquam patietur, mihi credite. novi violentiam, novi impudentiam, novi audaciam. nec vero de illo, ſicut de homine aliquo debemus, ſed ut de importuniſſima bellua, cogitare. quae cum ita ſint, non omnino diſſolutum eſt, quod decrevit ſenatus. habet atrocitatis

Digitized by Google

aliquid legatio: utinam nihil haberet morae! nam cum pleriſque in rebus gerendis tarditas et procraſtinatio odioſa eſt: tum hoc bellum indiget celeritatis. ſuccurrendum eſt D. Bruto: omnes undique copiae colligendae: horam eximere nullam in tali cive liberando ſine ſcelere non poſſumus. an ille non potuit, ſi Antonium conſulem, ſi Galliam Antonii provinciam judicaſſet, legiones Antonio et provinciam tradere? domum redire? triumphare? primus in hoc ordine, quoad magiſtratum iniret, ſententiam dicere? quid negotii fuit? ſed, cum ſe Brutum eſſe meminiſſet, veſtraeque libertati natum, non otio ſuo: quid egit aliud, niſi ut penè corpore ſuo Galliâ prohiberet Antonium? ad hunc utrum legatos: an legiones ire oportebat? ſed praeterita omittamus. properent legati, quod video eſſe facturos. vos ſaga parate. eſt enim ita decretum, ut, ſi ille auctoritati ſenatus non paruiſſet, ad ſaga iretur. ibitur: non parebit: nos amiſſos tot dies rei gerendae
queremur. Non metuo, Quirites, ne, 4
cum audierit Antonius, me hoc in ſenatu et in concione confirmaſſe, nunquam

illum futurum in ſenatus poteſtate, refellendi mei cauſa, ut ego nihil vidiſſe videar, vertat ſe, ſenatui pareat. nunquam faciet: non invidebit huic meae gloriae; malet, me ſapientem a vobis, quam ſe modeſtum exiſtimari. quid? ipſe ſi velit, num etiam L. fratrem paſſurum arbitramur? nuper quidem dicitur ad Tibur, ut opinor, cum ei labare M. Antonius videretur, mortem fratri eſſe minitatus. etiamne ab hoc mirmillone Aſiatico ſenatus mandata, legatorum verba audientur? nec enim ſecerni a fratre poterit, tanta praeſertim auctoritate. nam hic inter illos Africanus eſt: pluris habetur, quam L. Trebellius, pluris quam T. Plancus, adoleſcens nobilis. Plancum, qui omnibus ſententiis maximo veſtro plauſu condemnatus, neſcio quomodo ſe conjecit in turbam, atque ita moeſtus rediit, ut retractus, non reverſus videretur: ſic contemnit, tanquam ſi illi aqua et igni interdictum ſit. aliquando negat ei locum eſſe oportere in curia, qui incenderit curiam. nam Trebellium valde jam diligit: oderat tum, cum ille tabulis novis adverſabatur; jam fert in oculis, poſtquam ip-

Digitized by Google

ſùm Trebellium vidit ſine tabulis novis ſalvum eſſe non poſſe. audiſſe enim vos arbitror, Quirites,quod etiam videre potuiſtis, quotidie ſponſores et creditores L. Trebellii convenire. ô fides (hoc enim puto Trebellium ſumpſiſſe cognomen) quae poteſt eſſe major fides, quam fraudare creditores? domo profugere? propter aes alienum ire ad arma?ubi plauſus ille in triumpho eſt? ſaepe ludis? ubi aedilitas, delata ſummo ſtudio bonorum? quis eſt, qui hunc non caſu exiſtimet recte feciſſe? nequitia eſt, ſcelere * * * Sed 5
redeo ad amores, deliciaſque noſtras, L. Antonium,qui vos omnes in fidem ſuam recepit. negatis? num quiſpiam eſt veſtrûm, qui tribum non habeat? certe nemo. atqui illum quinque et triginta tribus patronum adoptarunt. rurſus reclamatis?adſpicite a ſiniſtra illam equeſtrem ſtatuam inauratam, in qua quid inſcriptum eſt? QUINQUE ET TRIGINTA TRIBUS PATRONO. populi Romani igitur eſt patronus L. Antonius? malam quidem illi peſtem! clamori enim veſtro aſſentior. non modo hic latro; quem clientem habere nemo velit: ſed quis un-

quam tantis opibus, tantis rebus geſtis fuit, qui ſe populi Romani victoris, dominique omnium gentium patronum dicere auderet? in foro L. Antonii ſtatuam videmus: ſicut illam Q. Tremuli, qui Hernicos devicit, ante Caſtoris. ô impudentiam incredibilem! tantumne ſibi ſumpſit, quia Mylaſis mirmillo Thracem jugulavit, familiarem ſuum? quonam modo iſtum ferre poſſemus, ſi in hoc foro, ſpectantibus vobis, depugnaſſet? ſed haec una ſtatua. altera ab equitibus Romanis, equo publico: qui item adſcribunt, PATRONO. quem unquam iſte ordo patronum adoptavit? ſi quemquam, debuit me. ſed me omitto. quem cenſorem? quem imperatorem? agrum iis diviſit. ô ſordidos, qui acceperunt! improbum, qui dederit! ſtatuerunt etiam tribuni militares, qui in exercitibus Caeſaris duobus fuerunt. quis eſt iſte ordo? multi fuerunt multis in legionibus per tot annos: iis quoque diviſit Semurium. Campus Martius reſtabat, niſi prius cum fratre fugiſſet. ſed haec agrorum aſſignatio paulo ante, Quirites, L. Caeſaris, clariſſimi viri, et praeſtantiſſimi ſenatoris, ſententiâ

diſſoluta eſt. huic enim aſſenſi, ſeptemvirûm acta ſuſtulimus. jacent beneficia Nuculae: friget patronus Antonius. nam poſſeſſores animo aequiore diſcedent: nullam impenſam fecerant, nondum inſtruxerant, partim quia non confidebant, partim quia non habebant. ſed illa ſtatua palmaris, de qua, ſi meliora tempora eſſent, non poſſem ſine riſu dicere: L. ANTONIO, JANI MEDII PATRONO. itane? Janus medius in L. Antonii clientela ſit? quis unquam in illo Jano inventus eſt, qui L. Antonio mille nummûm ferret expenſum? Sed nimis 6 multa de nugis: ad cauſam, bellumque redeamus: quanquam non alienum fuit perſonas quaſdam a vobis recognoſcerent, quibuſcum bellum gereretur, poſſitis taciti cogitare. ego autem vos hortor, Quirites, ut, etiam ſi melius aliud fuit, tamen legatorum reditum expectetis animo aequo. celeritas detracta de cauſa eſt: boni tamen aliquid acceſſit ad cauſam. cum enim legati renuntiarint, quod certe renuntiabunt, non in veſtra poteſtate, non in ſenatûs eſſe Antonium: quis erit tam improbus civis, qui illum civem haben-

Digitized by Google

dum putet? nunc enim ſunt pauci illi quidem, ſed tamen plures, quam republica dignum eſt, qui ita loquantur: Ne legatos quidem expectabimus? iſtam certe vocem, ſimulationemque clementiae extorquebit iis res ipſa publica. quo etiam, ut confitear vobis, Quirites, minus hodierno die contendi, minus laboravi, ut mihi ſenatus aſſentiens tumultum decerneret, ſaga ſumi juberet. malui viginti diebus poſt ſententiam meam laudari ab omnibus, quam a paucis hodie vituperari. quapropter, Quirites, expectate legatorum reditum, et paucorum dierum moleſtiam devorate. qui cum redierint, ſi pacem afferent, cupidum me; ſi bellum, providum judicatote. an ego non provideam meis civibus? non dies, nocteſque de veſtra libertate, de reipublicae ſalute cogitem? quid enim non debeo vobis, Quirites, quem vos a ſe ortum, hominibus nobiliſſimis, omnibus honoribus praetuliſtis? an ingratus ſum? quis minus? qui, partis honoribus, eoſdem geſſi in foro labores, quos in petendis. rudis in republica? quis exercitatior, qui viginti jam annos bellum geram cum improbis civi-

bus? Quamobrem, Quirites, conſilio, 7
quantum potero, labore plus penè quam potero, excubabo, vigilaboque pro vobis. etenim quis eſt civis, praeſertim hoc gradu, quo me vos eſſe voluiſtis, tam oblitus beneficii veſtri, tam immemor patriae, tam inimicus dignitatis ſuae, quem non excitet, non inflammet tantus veſter iſte conſenſus? multas, magnaſque habui conſul conciones, multis interfui: nullam unquam vidi tantam, quanta nunc veſtra eſt: unum ſentitis omnes, unum ſtudetis, M. Antonii conatum avertere a republica, furorem extinguere, opprimere audaciam. idem volunt omnes ordines; eodem incumbunt municipia, coloniae, cuncta Italia. itaque ſenatum, ſua ſponte bene firmum, firmiorem veſtra auctoritate feciſtis. venit tempus, Quirites, ſerius omnino, quam dignum populo Romano fuit: ſed tamen ita maturum, ut differri jam hora non poſſit. fuit aliquis fatalis caſus, ut ita dicam, quem tulimus, quoquo modo ferendus fuit: nunc, ſi quis erit, erit voluntarius: populum Romanum ſervire fas non eſt: quem dii immortales omnibus gentibus

imperare voluerunt, res in extremum eſt adducta diſcrimen. de libertate decernitur. aut vincatis oportet, Quirites, quod profecto et pietate veſtra, et tanta concordia conſequemini; aut quidvis potius, quam ſerviatis. aliae nationes ſervitutem pati poſſunt, populi Romani eſt propria libertas.

Digitized by Google

IN
M. ANTONIUM.

PHILIPPICA VII.

PARVIS de rebus, ſed fortaſſe neceſſariis, conſulimur, Patres conſcripti. de Appia via, et de moneta conſul: de Lupercis tribunus plebis refert. quarum rerum etſi facilis explicatio videtur, tamen animus aberat a ſententia, ſuſpenſus curis majoribus. adducta eſt enim, Patres conſcripti, res in maximum periculum, et in extremum penè diſcrimen. non ſine cauſa legatorum iſtam miſſionem ſemper timui, nunquam probavi: quorum reditus quid ſit allaturus, ignoro: expectatio quidem quantum afferat languoris animis, quis non videt? non enim ſe tenent ii, qui ſenatum dolent ad auctoritatis priſtinae ſpem reviviſcere, conjunctum huic ordini populum Roma-

Digitized by Google

ntum, conſpirantem Italiam, paratos exercitus, expeditos duces. jam nunc fingunt reſponſa Antonii, eademque defendunt. alii, poſtulare illum, ut omnes exercitus dimittantur. ſcilicet legatos ad eum miſimus, non ut pareret, et dicto audiens eſſet huic ordini, ſed ut conditiones ferret, leges imponeret, reſerare nos exteris gentibus Italiam juberet: ſe praeſertim incolumi, a quo majus periculum, quam ab ullis nationibus extimeſcendum eſt. alii, remittere eum nobis Galliam citeriorem: illam ultimam poſtulare. praeclare: ex qua non legiones ſolum, ſed etiam nationes ad urbem conetur adducere. alii, nihil eum jam niſi modeſte poſtulare. Macedoniam ſuam vocat omnino: quoniam Caius frater eſt inde revocatus. ſed quae provincia eſt, ex qua illa fax excitare non poſſit incendium? itaque iidem, quaſi providi cives et ſenatores diligentes, bellicum me cecinisſe dicunt; ſuſcipiunt pacis patrocinium. nonne ſic diſputant: Irritari Antonium non oportuit: nequam eſt homo ille, atque confidens: multi praeterea improbi, quos quidem a ſe primum numerare poſſunt,

Digitized by Google

qui haec loquuntur: eos cavendos eſſe denuntiant. utrum igitur in nefariis civibus ulciſcendis, cum poſſis, an pertimeſcendis, diligentior cautio eſt? Atque haec 2
illi loquuntur, qui quondam propter levitatem populares habebantur. ex quo intelligi poteſt, animo illos abhorruiſſe ſemper ab optimo civitatis ſtatu, non voluntate fuiſſe populares. qui enim convenit, ut, qui in rebus improbis populares fuerint, iidem in re una maxime populari, quod eadem ſalutaris populo Romano ſit, improbos ſe, quam populares, eſſe malint? me quidem ſemper (ut ſcitis) adverſatum multitudinis temeritati, haec fecit praeclariſſima cauſa popularem. et quidem dicuntur, vel potius ſe ipſi dicunt conſulares: quo nomine nemo dignus eſt, niſi qui tanti honoris nomen poteſt ſuſtinere. faveas tu hoſti? ille literas ad te mittat de ſua ſpe rerum ſecundarum? eas tu laetus proferas? recites? deſcribendas etiam des improbis civibus? eorum augeas animos? bonorum ſpem, virtutemque debilites? et te conſularem, aut ſenatorem, aut denique civem putes? accipiet in optimam partem C. Panſa, fortiſſimus conſul, at-

que optimus. etenim dicam animo amiciſſimo: hunc ipſum, mihi hominem familiariſſimum, niſi talis conſul eſſet, ut omnes vigilias, curas, cogitationes in reipublicae ſalute conſigeret, conſulem non putarem. quanquam nos ab ineunte illius aetate uſus, conſuetudo ſtudiorum etiam honeſtiſſimorum ſocietas, ſimilitudoque devinxit: ejuſdemque cura incredibilis in aſperrimis belli civilis periculis perſpecta, docuit, non modo ſalutis, ſed etiam dignitatis meae fuiſſe fautorem: tamen eundem, ut dixi, niſi talis conſul eſſet, negare eſſe conſulem auderem. idem non modo conſulem eſſe dico, ſed etiam memoria mea praeſtantiſſimum atque optimum conſulem, non quin pari virtute et voluntate alii fuerint: ſed tantam cauſam non habuerunt, in qua et virtutem, et voluntatem ſuam declararent. hujus magnitudini animi, gravitati, ſapientiae, tempeſtas eſt oblata formidoloſiſſimi temporis. tum autem illuſtratur conſulatus, cum gubernat rempublicam, ſi non optabili, at neceſſario tempore. magis autem neceſſarium, P. C.
3 nullum tempus unquam fuit. Itaque

Digitized by Google

ego ille, qui ſemper pacis auctor fui, cuique pax, praeſertim civilis, quamquam omnibus bonis, tamen in primis fuit optabilis: omne enim curriculum induſtriae noſtrae in foro, in curia, in amicorum periculis propulſandis, elaboratum eſt: hinc honores ampliſſimos, hinc mediocres opes, hinc dignitatem, ſi quam habemus, conſecuti ſumus. ego itaque pacis, ut ita dicam, alumnus, qui, quantuſcunque ſum (nihil enim mihi arrogo) ſine pace civili certe non fuiſſem: periculoſe dico: quemadmodum accepturi, Patres conſcripti, ſitis, horreo: ſed pro mea perpetua cupiditate veſtrae dignitatis retinendae et augendae quaeſo, oroque vos, Patres conſcripti, ut primo etſi erit vel acerbum auditu, vel incredibile a M. Cicerone eſſe dictum, accipiatis ſine offenſione, quod dixero: neve id prius, quam, quale ſit, explicavero, repudietis. ego ille (dicam ſaepius) pacis ſemper laudator, ſemper auctor, pacem cum M. Antonio eſſe nolo. magna ſpe ingredior in reliquam orationem, Patres conſcripti, quoniam periculoſiſſimum locum ſilentio ſum praetervectus. cur igitur pacem no-

lo? quia turpis eſt, quia periculoſa, quia eſſe non poteſt. quae tria dum explico, peto a vobis, Patres conſcripti, ut eâdem benignitate, qua ſoletis, verba mea audiatis. quid eſt inconſtantia, mobilitate, levitate, cum ſingulis hominibus, tum vero univerſo ſenatui, turpius? quid porro inconſtantius, quam, quem modo hoſtem non verbo, ſed re, multis decretis, judicaveritis, cum hoc ſubito pace velle conjungi? niſi vero, cum C. Caeſari meritos illi quidem honores et debitos, ſed tamen ſingulares et immortales, decreviſtis, unam ob cauſam, quod contra M. Antonium exercitum comparaviſſet, non hoſtem Antonium judicaviſtis: nec tum hoſtis eſt a vobis judicatus Antonius, cum laudati auctoritate veſtra veterani milites, qui Caeſarem ſecuti eſſent: nec tum hoſtem Antonium judicaviſtis, cùm fortiſſimis legionibus, quod illum, qui conſul appellabatur, cum eſſet hoſtis, reliquiſſent, vacationes, pecunias, agros ſpopondiſtis.

4 Quid? cum Brutum, omine quodam illius generis et nominis natum ad rempublicam liberandam, exercitumque ejus pro libertate

populi Romani bellum gerentem cum Antonio, provinciamque fideliſſimam, atque optimam, Galliam, laudibus ampliſſimis affeciſtis; tum non hoſtem judicaſtis Antonium? quid? cum decreviſtis, ut conſules alter ambove ad bellum proficiſcerentur: quod erat bellum, ſi hoſtis Antonius non erat? quid igitur profectus eſt vir fortiſſimus, meus collega et familiaris, A. Hirtius conſul? at qua imbecillitate? qua macie? ſed animi vires corporis infirmitas non retardavit. aequum credo, putavit, vitam, quam populi Romani votis retinuiſſet, pro libertate populi Romani in diſcrimen adducere. quid? cum delectus haberi tota Italia juſſiſtis, cum vacationes omnes ſuſtuliſtis, tum ille hoſtis non eſt judicatus? armorum officinas in urbe videtis: milites cum gladiis ſequuntur conſulem: praeſidio ſunt, ſpecie, conſuli; re et veritate, nobis: omnes ſine ulla recuſatione, ſummo etiam cum ſtudio, nomina dant: parent auctoritati veſtrae. non eſt judicatus hoſtis Antonius? at legatos miſimus. heu, me miſerum! cur ſenatum cogor, quem laudavi ſemper, reprehendere? quid? vos

cenſetis, Patres conſcripti, legatorum miſſionem populo Romano vos probaviſſe? non intelligitis, non auditis, meam ſententiam flagitari? cui cum pridie frequentes eſſetis aſſenſi, poſtridie ad ſpem eſtis inanem pacis devoluti. quam turpe porro eſt, legiones ad ſenatum legatos mittere, ſenatum ad Antonium? quanquam illa legatio non eſt: denuntiatio eſt, paratum illi exitium, niſi paruerit huic ordini. quid refert? tamen opinio eſt gravior: miſſos enim legatos omnes vident: decreti veſtri non omnes verba nove-
5 runt. Retinenda eſt igitur vobis conſtantia, gravitas, perſeverantia. repetenda eſt vetus illa ſeveritas: ſiquidem auctoritas ſenatus, decus, honeſtatem, laudem, dignitatemque deſiderat: quibus rebus hic ordo caruit nimium diu. ſed erat tunc excuſatio oppreſſis, miſera illa quidem, ſed tamen juſta. nunc nulla eſt. liberati tum regio dominatu videbamur: multo poſtea gravius urgebamur armis domeſticis. ea ipſa depulimus nos quidem, ſed extorquenda ſunt. quod ſi non poſſumus facere, (dicam, quod dignum eſt et ſenatore, et Romano homine) mo-

Digitized by Google

riamur. quanta enim erit illa reipublicae turpitudo, quantum dedecus, quanta labes, dicere in hoc ordine ſententiam M. Antonium conſulari loco? cujus ut omittam innumerabilia ſcelera urbani conſulatus, in quo pecuniam publicam maximam diſſipavit, exules ſine lege reſtituit, vectigalia vendidit, provincias de populi Romani imperio ſuſtulit, regna addixit pecunia, leges civitati per vim impoſuit, armis aut obſedit, aut excluſit ſenatum: ut haec, inquam, omittam: ne hoc quidem cogitatis, eum, qui Mutinam, coloniam populi Romani firmiſſimam, oppugnarit, imperatorem populi Romani, conſulem deſignatum, obſederit, depopulatus agros ſit, hunc in eum ordinem recipi, a quo toties ob has ipſas cauſas hoſtis judicatus ſit, quam foedum, flagitioſumque ſit? ſatis multa de turpitudine. dicam deinceps, ut propoſui, de periculo: quod etſi minus eſt fugiendum, quam turpitudo: tamen offendit animos majoris partis hominum magis. Poteritis 6
igitur exploratam habere pacem, cum in civitate Antonium videbitis, vel potius Antonios? niſi forte contemnitis Luci-

Digitized by Google

um. ergo ne Caium quidem, ſed, ut video, dominabitur Lucius. eſt enim patronus xxxv. tribuum, quarum ſua lege, qua cum C. Caeſare magiſtratus partitus eſt, ſuffragium ſuſtulit: patronus centuriarum equitum Romanorum, quas item ſine ſuffragio eſſe voluit: patronus eorum, qui tribuni militares fuerunt: patronus Jani medii. ô dii! quis hujus potentiam poterit ſuſtinere? praeſertim cum eoſdem in agros etiam deduxerit. quis unquam omnes tribus? quis equites Romanos? quis tribunos militares? Gracchorum potentiam majorem fuiſſe arbitramini, quam hujus gladiatoris futura ſit? quem gladiatorem non ita appellavi, ut interdum etiam M. Antonius gladiator appellari ſolet, ſed ut appellant ii, qui plane et Latine loquuntur. mirmillo in Aſia depugnavit. cum ornaſſet Threcidicis comitem et familiarem ſuum, illum miſerum fugientem jugulavit: luculentam tamen ipſe plagam accepit, ut declarat cicatrix. qui familiarem jugularit, quid hic, occaſione data, faciet inimico? et qui illud animi cauſa fecerit, hunc praedae cauſa quid facturum putatis? non

Digitized by Google

rurſus imprόbos decuriábit? non ſollici-
tabit rurſus agrarios? non quaeret urbe
expulſos? M. vero Antonius non is erit,
ad quem omni motu concurſus fiat civi-
um perditorum? ut nemo ſit alius, niſi ii,
qui una ſunt, et ii, qui hic ei nunc aperte
favent: parumne erunt multi? praeſer-
tim cum bonorum praeſidia ceſſerint, illi
parati ſint ad nutum futuri? ego vero me-
tuo, ſi hoc tempore conſilio lapſi erimus,
ne illi brevi tempore nimis multi nobis
eſſe videantur. nec ego pacem nolo: ſed
pacis nomine bellum involutum reformi-
do. quare ſi pace frui volumus: bellum
gerendum eſt. ſi bellum omittemus: pa-
ce nunquam fruemur. Eſt autem veſ- 7
tri conſilii, Patres conſcripti, in poſte-
rum, quam longiſſime providere. idcir-
co in hac cuſtodia, et tanquam in ſpecu-
la, collocati ſumus, ut vacuum omni me-
tu populum Romanum noſtra vigilia, et
proſpicientia redderemus. turpe eſt ſum-
mo conſilio orbis terrae, praeſertim in re
tam perſpicua, conſilium intelligi defuiſ-
ſe. eos conſules habemus, eam populi
Romani alacritatem, eum conſenſum I-
taliae, eos duces, eos exercitus, ut nul-

Digitized by Google

lam calamitatem reſpublica accipere poſſit ſine culpa ſenatus. equidem non desero, monebo, praedicam, denuntiabo, et teſtabor ſemper deos, homineſque, quid ſentiam: nec ſolum fidem meam, quod fortaſſe videatur ſatis eſſe, ſed in principe civi non eſt ſatis, curam, conſilium, vigilantiamque praeſtabo. dixi de periculo: docebo, ne coagmentari quidem poſſe pacem. de tribus enim, quae praepoſui, hoc
8 extremum eſt. Quae poteſt eſſe pax M. Antonio primum cum ſenatu? quo ore ille vos poterit, quibus viciſſim vos illum oculis intueri? quis veſtrûm illum, quem ille veſtrûm non oderit? age, vos ille ſolum, et vos illum? quid? ii, qui Mutinam circumſedent, qui in Gallia delectus habent, qui in noſtras fortunas imminent, amici unquam nobis erunt, aut nos illis? an equites Romanos amplectetur? occulta enim fuit eorum voluntas, judiciumque de M. Antonio: qui frequentiſſimi in gradibus Concordiae ſteterunt: qui vos ad libertatem recuperandam excitaverunt: arma, ſaga, bellum flagitaverunt: me unà cum populo Romano in concionem vocaverunt. hi Antonium di-

ligent? cum his pacem ſervabit Antoni-
us? nam quid ego de univerſo populo
Romano dicam? qui pleno ac referto fo-
ro bis me una mente atque voce in con-
cionem vocavit, declaravitque maximam
libertatis recuperandae cupiditatem. ita
quod erat optabile antea, ut populum
Romanum comitem haberemus, nunc
habemus ducem. quae eſt igitur ſpes, qui
Mutinam circumſedent, imperatorem po-
puli Romani, exercitumque oppugnant,
iis pacem cum populo Romano eſſe poſſe?
an cum municipiis pax erit, quorum tan-
ta ſtudia cognoſcuntur in decretis faci-
endis, militibus dandis, pecuniis polli-
cendis, ut in ſingulis oppidis curiam po-
puli Romani non deſideretis? Laudan- 9
di ſunt ex hujus ordinis ſententia Fir-
mani, qui principes pecuniae pollicendae
fuerunt. reſpondendum honorifice eſt
Marrucinis, qui ignominia notandos cen-
ſuerunt eos, ſi qui militiam ſubterfugiſ-
ſent. haec jam totâ Italia fiunt. magna
pax Antonio cum his, his item cum illo.
quae poteſt major eſſe diſcordia? in diſ-
cordia autem pax civilis nullo pacto eſſe
poteſt. ut omittam multitudinem L.

Viſidio, equiti Romano, homini in primis ornato atque honeſto, civique ſemper egregio, cujus ego excubias et cuſtodias mei capitis cognovi in conſulatu meo: qui vicinos ſuos non cohortatus eſt ſolum, ut milites fierent, ſed etiam facultatibus ſuis ſublevavit: huic, inquam, tali viro, quem nos ſenatus-conſulto collaudare debemus, poteritne eſſe pacatus Antonius? quid? C. Caeſari? qui illum urbe; quid D. Bruto, qui Gallia prohibuit? jam vero ipſe ſe placabit, et leniet provinciae Galliae, a qua excluſus et repudiatus eſt? omnia videbitis, Patres conſcripti, niſi proſpicitis, plena odiorum, plena diſcordiarum: ex quibus oriuntur bella civilia. nolite igitur id velle, quod fieri non poteſt: et cavete, per deos immortales! Patres conſcripti, ne ſpe praeſentis pacis perpetuam pacem amittatis. quorſum haec omnis ſpectat oratio? quid enim legati egerint, nondum ſcimus. at vero excitati, erecti, parati, armati animis tamen eſſe debemus, ne blanda aut ſupplici oratione, aut aequitatis ſimulatione fallamur. omnia fecerit oportet, quae interdicta et denuntiata ſunt, prius

Digitized by Google

quam aliquid poſtulet: Brutum, exercitumque ejus oppugnare; urbes et agros provinciae Galliae populari deſtiterit: ad Brutum adeundi legatis poteſtatem fecerit, exercitum citra flumen Rubiconem eduxerit, nec propius urbem millia paſſuum ducenta admoverit: fuerit et in ſenatus, et in populi Romani poteſtate. haec ſi fecerit, erit integra poteſtas nobis deliberandi. ſi ſenatui non paruerit, non illi ſenatus, ſed ille populo Romano bellum indixerit. ſed vos moneo, Patres conſcripti, libertas agitur populi Romani, quae eſt commendata vobis: vita et fortunae optimi cujuſque, quo cupiditatem infinitam cum immani crudelitate jampridem intendit Antonius: auctoritas veſtra, quam nullam habebitis, niſi nunc tenueritis. tetram et peſtiferam belluam, ne incluſam et conſtrictam dimittatis cavete. te ipſum, Panſa, moneo: quanquam non eges conſilio, quo vales plurimum; tamen etiam ſummi gubernatores in magnis tempeſtatibus a vectoribus admoneri ſolent: hunc tantum tuum apparatum, tamque praeclarum ne ad nihilum recidere patiare. tempus habes

tale, quale nemo habuit unquam. hac gravitate ſenatus, hoc ſtudio equeſtris ordinis, hoc ardore populi Romani potes in perpetuum rempublicam metu et periculo liberare. quibus de rebus refers; P. Servilio adſentior.

Digitized by Google

IN
M. ANTONIUM.
PHILIPPICA VIII.

COnfuſius heſterno die eſt acta res, C. Panſa, quam poſtulabat inſtitutum conſulatus tui. parum mihi viſus es eos, quibus cedere non ſoles, ſuſtinere. nam cum ſenatûs ea virtus fuiſſet, quae ſolet: et cum re viderent omnes eſſe bellum, quidamque id verbum removendum arbitrarentur: tua voluntas in diſceſſione fuit ad lenitatem propenſior. victa eſt igitur propter verbi aſperitatem te auctore, noſtra ſententia. vicit L. Caeſaris, ampliſſimi viri, qui verbi atrocitate dempta, oratione fuit, quam ſententia lenior. quanquam is quidem, antequam ſententiam diceret, propinquitatem excuſavit. idem fecerat, me conſule, in ſororis viro, quod hoc tempore, in ſororis filio fe-

Digitized by Google

cit, ut et luctu ſororis moveretur, et ſaluti reipublicae provideret. atque ipſe tamen Caeſar praecepit vobis quodammodo, Patres conſcripti, ne ſibi aſſentiremini, cum ita dixit, aliam ſententiam ſe dicturum fuiſſe, eamque ſe ac republica dignam, niſi propinquitate impediretur. ergo ille avunculus: num etiam vos avunculi, qui illi eſtis aſſenſi? at in quo fuit controverſia? belli nomen ponendum in ſententia quidam non putabant: tumultum appellare malebant, ignari non modo rerum, ſed etiam verborum. poteſt enim eſſe bellum ſine tumultu: tumultus eſſe ſine bello non poteſt. quid enim eſt aliud 'tumultus,' niſi perturbatio tanta, ut major timor oriatur? unde etiam nomen ductum eſt tumultûs. itaque majores noſtri tumultum Italicum, quòd erat domeſticus; tumultum Gallicum, quòd erat Italiae finitimus; praeterea nullum nominabant. gravius autem tumultum eſſe, quam bellum, hinc intelligi licet, quòd bello vacationes valent, tumultu non valent. ita fit, quemadmodum dixi, ut bellum ſine tumultu poſſit, tumultus ſine bello eſſe non poſſit. etenim cum inter

bellum et pacem medium nihil ſit: neceſſe eſt, tumultum, ſi belli non ſit, pacis eſſe. quo quid abſurdius dici, aut exiſtimari poteſt? ſed nimis multa de verbo: rem potius videamus, Patres conſcripti, quam quidem intelligo verbo fieri interdum deteriorem ſolere. Nolumus hoc bel- 2
lum videri. quam igitur municipiis et coloniis ad excludendum Antonium auctoritatem damus? quam, ut milites fiant ſine vi, ſine mulcta, ſtudio et voluntate? quam, ut pecunias in rempublicam polliceantur? ſi enim belli nomen tolletur, municipiorum ſtudia tollentur: conſenſus populi Romani, qui jam deſcendit in cauſam, ſi nos langueſcimus, debilitetur neceſſe eſt. ſed quid plura? D. Brutus oppugnatur: non eſt bellum? Mutina obſidetur: ne hoc quidem bellum eſt? Gallia vaſtatur: quae poteſt pax eſſe certior? illud vero quis poteſt bellum eſſe dicere? conſulem fortiſſimum virum cum exercitu miſimus: qui cum eſſet infirmus ex gravi, diuturnoque morbo, nullam ſibi putavit excuſationem eſſe oportere, cum ad reipublicae praeſidium vocaretur. C. quidem Caeſar non expectavit noſtra de-

Digitized by Google

creta, praeſertim cum illud eſſet aetatis: bellum contra Antonium ſua ſponte ſuſcepit. decernendi enim tempus nondum erat: belli autem gerendi tempus ſi praetermiſiſſet; videbat, republica oppreſſa, nihil poſſe decerni. ergo illi nunc, et eorum exercitus in pace verſantur. non eſt hoſtis is, cujus praeſidium Claterna dejecit Hirtius: non eſt hoſtis, qui conſuli armatus obſiſtit, qui deſignatum conſulem oppugnat: nec illa hoſtilia verba, nec bellica, quae paulo ante ex collegae literis Panſa recitavit: 'dejeci praeſidi-'um: Claternâ potitus ſum: fugati e-'quites: praelium commiſſum: occiſi a-'liquot.' quae pax poteſt eſſe major? delectus tota Italia decreti, ſublatis vacationibus: ſaga cras ſumentur: conſul ſe cum praeſidio deſcenſurum eſſe dixit. utrum hoc bellum non eſt? etiam tantum bellum, quantum nunquam fuit. caeteris enim bellis, maximeque civilibus, contentionem reipublicae cauſa faciebat. Sylla cum Sulpicio de jure legum, quas per vim latas Sylla dicebat: Cinna cum Octavio de novorum civium ſuffragiis: rurſus cum Mario et Carbone Sylla, ne do-

minarentur indigni, et ut clariſſimorum hominum crudeliſſimam punirentur necem. horum omnium bellorum cauſae ex reipublicae contentione natae ſunt. de proximo bello civili non libet dicere; ignoro cauſam: deteſtor exitum. Hoc 3
bellum quintum civile geritur: atque omnia in noſtram aetatem inciderunt. primum non modo non in diſſenſione et diſcordia civium, ſed in maxima conſenſione, incredibilique concordia: omnes idem volunt, idem defendunt, idem ſentiunt. cum omnes dico, eos excipio, quos nemo civitate dignos putat. quae eſt igitur in medio belli cauſa poſita? nos deorum immortalium templa, nos muros, nos domicilia, ſedeſque populi Románi, penates, aras, focos, ſepulcra majorum: nos leges, judicia, libertatem, conjuges, liberos, patriam defendimus: contrà M. Antonius id molitur, id pugnat, ut haec omnia perturbet, evertat, praedam reipublicae cauſam belli putet, fortunas noſtras partim diſſipet, partim diſpertiat parricidis. cum haec tam diſpari ratione belli miſerrimum illud eſt, quod ille latronibus ſuis pollicetur pri-

mum domos: urbem enim ſe diviſurum confirmat: deinde omnibus portis, quo velint, deducturum. omnes Caphones, omnes Saxae, caeteraeque peſtes, quae ſequuntur Antonium, aedes ſibi optimas, hortos, Tuſculana, Albana definiunt. atque etiam homines agreſtes, ſi homines illi, ac non pecudes potius, inani ſpe ad aquas uſque et Puteolos provehuntur. ergo habet Antonius, quod ſuis polliceatur. quid nos? num quid tale habemus? dii meliora. id enim ipſum agimus, ne quis poſthac ejuſmodi quidquam poſſit polliceri. invitus dico, ſed dicendum eſt. haſta Caeſaris, Patres conſcripti, multis improbis et ſpem affert, et audaciam. viderunt enim ex mendicis fieri repente divites. itaque haſtam ſemper videre cupiunt ii, qui noſtris bonis imminent: quibus omnia pollicetur Antonius. quid nos? noſtris exercitibus quid pollicemur? multo meliora, atque majora. ſcelerum enim promiſſio et iis, qui expectant, perniciosa eſt; et iis, qui promittunt. nos noſtris militibus libertatem, jura, leges, judicia, imperium orbis terrae, dignitatem, pacem, otium pollicemur. Antonii

Digitized by Google

igitur promiſſa, cruenta, tetra, ſcelerata, diis, hominibuſque inviſa, nec diuturna, nec ſalutaria: noſtra contrà honeſta, integra, glorioſa, plena laetitiae, plena pietatis. Hîc mihi etiam Q. Fuſius, vir 4
fortis ac ſtrenuus, amicus meus, pacis commoda commemorat. quaſi vero, ſi laudanda pax eſſet, ego id aeque commode facere non poſſem. ſemel enim pacem defendi: non ſemper otio ſtudui: quod cum omnibus bonis utile eſt, tum praecipue mihi. quem enim curſum induſtria mea tenere potuiſſet, ſine forenſibus cauſis, ſine legibus, ſine judiciis? quae eſſe non poſſunt, civili pace ſublata. ſed quaeſo, Calene, quid? tu ſervitutem, pacem vocas? majores quidem noſtri non modo, ut liberi eſſent, ſed etiam, ut imperarent, arma capiebant: at tu arma abjicienda cenſes, ut ſerviamus. quae cauſa juſtior eſt belli gerendi, quam ſervitutis depulſio? in qua etiam ſi non ſit moleſtus dominus: tamen eſt miſerrimum, poſſe, ſi velit. immo aliae cauſae juſtae; haec neceſſaria eſt. niſi forte ad te hoc non putas pertinere, quod te ſocium fore ſperas dominationis Antonii. in quo bis laberis: primum,

Digitized by Google

quod tuas rationes communibus antepo-nis: deinde, quod quidquam ſtabile in regno, aut jucundum putas. non, ſi tibi antea profuit, ſemper proderit. quinetiam, memini, de illo homine queri ſolebas: quid te facturum de bellua putas? atqui ais eum te eſſe, qui ſemper pacem optaris, ſemper omnes cives ſalvos volueris. honeſta oratio: ſed ita, ſi bonos et utiles reipublicae cives: ſin eos, qui natura cives ſunt, voluntate hoſtes, ſalvos velis; quid tandem interſit inter te et illos? pater quidem tuus, quo utebar ſene adoleſcens, homo ſeverus et prudens, primas omnium civium P. Naſicae, qui Tib. Gracchum interfecit, dare ſolebat. ejus enim virtute, conſilio, magnitudine animi, liberatam rempublicam arbitrabatur. quid? nos a patribus num aliter accepimus? ergo is tibi civis, ſi temporibus illis fuiſſes, non probaretur, quia non omnes ſalvos eſſe voluiſſet. ‘ quòd L. Opi-‘ mius conſul verba fecit de republica, de ‘ ea re ita cenſuerunt,’ UTI OPIMIUS CONSUL REMPUBLICAM DEFENDERET. ſenatus haec verbis, Opimius armis. num igitur eum, ſi tum eſſes, te-

merarium civem, aut crudelem putares? aut Q. Metellum, cujus quatuor filii conſulares? P. Lentulum, principem ſenatus? complures alios ſummos viros, qui cum L. Opimio conſule armati Gracchum in Aventinum perſecuti ſunt? quo in proelio Lentulus grave vulnus accepit: interfectus eſt Gracchus, et M. Fulvius conſularis, ejuſque duo adoleſcentuli filii. Illi igitur viri vituperandi. non 5
enim cives omnes ſalvos eſſe voluerunt. ad propiora veniamus. C. Mario, L. Valerio conſulibus, ſenatus rempublicam defendendam dedit: L. Saturninus, tribunus plebis, Glaucia praetor eſt interfectus. omnes illo die Scauri, Metelli, Claudii, Catuli, Scaevolae, Craſſi arma ſumpſerunt. num aut conſules illos, aut clariſſimos viros vituperandos putas? ego Catilinam perire volui. num tu, qui omnes ſalvos vis, Catilinam ſalvum eſſe voluiſti? hoc intereſt, Calene, inter meam ſententiam et tuam: ego nolo quemquam civem committere, ut morte multandus ſit: tu, etiam ſi commiſerit, conſervandum putas. in corpore ſi quid ejuſmodi eſt, quod reliquo corpori noceat, uri, ſe-

carique patimur, ut membrum aliquod potius, quam totum corpus intereat: ſic in reipublicae corpore, ut totum ſalvum ſit, quidquid eſt peſtiferum amputetur. dura vox. multo illa durior: Salvi ſint improbi, ſcelerati, impii: deleantur innocentes, honeſti, boni, tota reſpublica. uno in homine, Q. Fuſi, fateor te vidiſſe, plus quam me. ego P. Clodium arbitrabar pernicioſum civem, ſceleratum, libidinoſum, impium, audacem, facinoroſum: tu contra ſanctum, temperantem, innocentem, modeſtum, retinendum civem, et optandum. in hoc uno te plurimum vidiſſe, multum me erraſſe concedo. nam, quod me tecum iracunde agere dixiſti ſolere, non eſt ita. vehementer me agere fateor, iracunde nego. omnino iraſci amicis non temere ſoleo, ne ſi merentur quidem. itaque ſine verborum contumelia a te diſſentire poſſum, ſine animi ſummo dolore non poſſum. parva eſt enim mihi tecum, aut parva de re diſſenſio? ego huic videlicet faveo, tu illi? immo vero ego D. Bruto faveo, tu M. Antonio: ego conſervari coloniam populi Romani cupio, tu ex-

Digitized by Google

pugnari ſtudes. An hoc negare potes, 6 qui omnes moras interponis, quibus infirmetur Brutus, melior fiat Antonius? quouſque enim dices, pacem velle te? res geritur: conductae vineae ſunt: pugnatur acerrime. qui intercurrerent, miſimus tres principes civitatis. hos contempſit, rejecit, repudiavit Antonius. tu tamen permanes conſtantiſſimus defenſor Antonii. et quidem, quo melior ſenator videatur, negat ſe illi amicum eſſe debere: cum ſuo magno beneficio eſſet, veniſſe eum contra ſe. vide quanta caritas ſit patriae: cum homini ſit iratus, tamen reipublicae cauſa defendit Antonium. ego te, cum in Maſſilienſes tam ſis acerbus, Q. Fufi, non animo aequo audio. quouſque enim Maſſiliam oppugnabis? ne triumphus quidem finem facit belli? per quem lata eſt urbs ea, ſine qua nunquam ex Tranſalpinis gentibus majores noſtri triumpharunt. quo quidem tempore, populus Romanus ingemuit. quanquam enim proprios dolores ſuarum rerum omnes habebant: tamen hujus civitatis fideliſſimae miſerias, nemo erat civis, qui a ſe alienas arbitraretur. Caeſar ipſe, qui

illis fuerat iratiſſimus, tamen propter ſingularem ejus civitatis gravitatem et fidem quotidie aliquid iracundiae remittebat: te nulla ſua calamitate civitas ſatiare tam fidelis poteſt? rurſus me jam iraſci fortaſſe dices. ego autem ſine iracundia dico, ut omnia, nec tamen ſine dolore: Neminem illi civitati inimicum eſſe arbitror, qui amicus ſit huic civitati. excogitare, quae tua ratio ſit, Calene, non poſſum. antea deterrere te, ne popularis eſſes, non poteramus: exorare nunc, ut ſis popularis, non poſſumus. ſatis multa cum Fufio, ac ſine odio omnia, nihil ſine dolore. credo autem, qui generi querelam moderate ferat, aequo animo laturum amici.

7 Venio ad reliquos conſulares, quorum eſt nemo, (jure meo hoc dico) quin mecum habeat aliquam conjunctionem gratiae, alii maximam, alii mediocrem, nemo nullam. quam heſternus dies nobis, conſularibus dico, turpis illuxit? iterum legatos? quid, ſi ille faceret inducias? ante conſulis oculoſque legatorum tormentis Mutinam verberavit: opus oſtendebat, munitionemque legatis: ne punctum quidem temporis, cum

legati adeſſent, oppugnatio reſpiravit. ad hunc legatos? cur? an ut eorum reditu vehementius pertimeſcatis? equidem cum antea legatos decerni non cenſuiſſem: hoc me tamen conſolabar, quod cum illi ab Antonio contempti et rejecti revertiſſent, dixiſſentque ſenatui, non modo illum e Gallia non diſceſſiſſe, uti cenſuiſſemus, ſed ne a Mutina quidem receſſiſſe; poteſtatem ſibi D. Bruti conveniendi non fuiſſe: fore, ut omnes inflammati odio, excitati dolore, armis, equis, viris D. Bruto ſubveniremus. nos etiam languidiores facti ſumus, poſtquam Antonii non ſolum audaciam et ſcelus, ſed etiam inſolentiam, ſuperbiamque perſpeximus. utinam L. Caeſar valeret, Servius Sulpicius viveret! multo melius haec cauſa ageretur a tribus, quam nunc agitur ab uno. dolenter hoc dicam potius, quam contumelioſe. deſerti, deſerti, inquam, ſumus, Patres conſcripti, a principibus. ſed, ut ſaepe jam dixi, omnes in tanto periculo, qui recte et fortiter ſentient, erunt conſulares. animum nobis afferre legati debuerunt: timorem attulerunt: quanquam mihi quidem nul-

Digitized by Google

lum. quamvis de illo, ad quem miſſi ſunt, bene exiſtiment: a quo etiam mandata acceperunt.
8 Prô dii immortales! ubi eſt ille mos, virtuſque majorum? C. Popillius apud majores noſtros, cum ad Antiochum regem legatus miſſus eſſet, et verbis ſenatus denuntiaſſet, ut ab Alexandria diſcederet, quam obſidebat: cum tempus ille differret, virgula ſtantem circumſcripſit: dixitque ſe renuntiaturum ſenatui, niſi prius ſibi reſpondiſſet, quid facturus eſſet, quam ex illa circumſcriptione excederet. praeclare: ſenatus enim faciem ſecum attulerat, auctoritatem populi Romani, cui qui non paret, non ab eo mandata accipienda ſunt, ſed ipſe eſt totus repudiandus. an ego ab eo mandata acciperem, qui ſenatûs mandata contemneret? aut ei cum ſenatu quidquam commune judicarem, qui imperatorem populi Romani ſenatu prohibente obſideret? at quae mandata? qua arrogantia? quo ſtupore? quo ſpiritu? cur autem ea legatis noſtris dabat, cum ad nos Cotylam mitteret, ornamentum atque arcem amicorum ſuorum, hominem aedilitium? ſi vero tum fuit aedilis, cum eum juſſu

Digitized by Google

Antonii in convivio ſervi publici loris ceciderunt. at quam modeſta mandata! ferrei ſumus, Patres conſcripti, qui quidquam huic negemus. ‘utramque provinciam,’ inquit, ‘remitto: exercitum depono: privatus eſſe non recuſo.’ haec ſunt enim verba. redire ad ſe videtur: ‘omnia obliviſcor, in gratiam redeo.’ ſed quid adjungit? ‘ſi legionibus meis ſex, ſi equitibus, ſi cohorti praetoriae praedam, agrumque dederitis.’ his etiam praemia poſtulat, quibus ut ignoſcatur ſi poſtulet, impudentiſſimus judicetur? addit praeterea, ‘ut quos ipſe cum Dolabella dederit agros, teneant ii, quibus dati ſint.’ hic eſt Campanus ager, et Leontinus, quae duo majores noſtri annonae perfugia ducebant. Cavet mimis, ale- 9
atoribus, lenonibus: Caphoni etiam, et Saxae cavet: quos centuriones pugnaces et lacertoſos inter mimorum et mimarum greges collocavit. poſtulat praeterea, ‘ut chirographorum et commentariorum ſua, collegaeque ſui decreta maneant.’ quid laborat? ut habeat, quod quiſque mercatus eſt: ſi quid accepit, habeat qui vendidit. ‘et ne tangantur ra-

'tiones ad Opis:' id eſt, ne ſepties millies recuperetur. 'ne fraudi ſit ſeptem-'viris, quod egiſſent:' Nucula hoc, credo, admonuit. verebatur fortaſſe, ne amitteret tantas clientelas. caveri etiam vult 'iis, qui ſecum ſunt, quidquid con-'tra leges commiſerint.' Muſtelae, et Tironi proſpicit: de ſe nihil laborat. quid enim commiſit unquam? num aut pecuniam publicam attigit, aut hominem occidit, aut ſecum habuit armatos? ſed quid eſt, quod de iis laboret? poſtulat enim, 'ne ſua judiciaria lex abrogetur:' quo impetrato, quid eſt quod metuat? an, ne ſuorum aliquis a Cyda, Lyſiade, Curio condemnetur? neque tamen nos urget mandatis pluribus: remittit aliquantum, et relaxat. 'Galliam, inquit, togatam 'remitto, comatam poſtulo:' otioſus videlicet eſſe mavult: 'cum ſex legionibus,' inquit, 'iiſque ſuppletis ex D. Bruti ex-'ercitu,' non modo ex delectu ſuo: 'tam-'diuque ut obtineat, quamdiu M. Bru-'tus, C. Caſſius, conſules, prove con-'ſulibus provincias obtinebunt.' hujus comitiis C. frater ejus: eſt enim annus, ut repulſam tulit. 'ipſe autem ut quin-

Digitized by Google

‘ quennium, inquit, obtineam.’ at iſtud vetat lex Caeſaris; et tu acta Caeſaris defendis? Haec tu mandata, L. Piſo, et tu, L. Philippe, principes civitatis, non dico animo ferre, verum auribus accipere potuiſtis? ſed, ut ſuſpicor, terror erat quidam: nec vos ut legati apud illum fuiſtis, nec ut conſulares: nec vos veſtram, nec reipublicae dignitatem tenere potuiſtis. et tamen neſcio quo pacto, ſapientia quadam, credo, quod ego non poſſem, non nimis irati revertiſtis. vobis M. Antonius nihil tribuit, clariſſimis viris, legatis populi Romani: nos, quid non legato M. Antonii Cotylae conceſſimus? cui portas hujus urbis patere jus non erat, huic hoc templum patuit: huic aditus in ſenatum fuit: hic heſterno die ſententias noſtras in codicillos, et omnia verba referebat: huic ſe etiam ſummis honoribus uſi contra dignitatem ſuam venditabant. ô dii immortales! quam magnum eſt, perſonam in republica tueri principis! quae non animis ſolum debet, ſed etiam oculis ſervire civium. domum recipere legatum hoſtium, in cubiculum admittere, etiam ſeducere,

Digitized by Google

hominis eſt nihil de dignitate, nimium de periculo cogitantis. quod autem eſt periculum? nam ſi maximum in diſcrimen venietur, aut libertas parata victori eſt, aut mors propoſita victo: quorum alterum optabile eſt, alterum effugere nemo poteſt. turpis autem fuga mortis, omni eſt morte pejor. nam illud quidem non adducor ut credam, eſſe quoſdam, qui invideant alicujus conſtantiae, qui labori; ejus perpetuam in republica adjuvanda voluntatem et a ſenatu, et a populo Romano probari moleſte ferant. omnes id quidem facere debebamus: eaque erat non modo apud majores noſtros, ſed etiam nuper ſumma laus conſularium, vigilare, adeſſe animo, ſemper aliquid pro republica aut cogitare, aut facere, aut dicere. ego, Patres conſcripti, Q. Scaevolam augurem memoria teneo, bello Marſico, cum eſſet ſumma ſenectute et perdita valetudine, quotidie, ſimulatque luceret, facere omnibus conveniendi ſui poteſtatem: neque eum quiſquam illo bello vidit in lecto: ſenexque et debilis, primus veniebat in curiam. hujus induſtriam maxime quidem vellem ut imita-

Digitized by Google

rentur ii, quos oportebat: ſecundo au-
tem loco, ne alterius labori inviderent.
Etenim, Patres conſcripti, cum in ſpem 11
libertatis ſexennio poſt ſimus ingreſſi,
diutiuſque ſervitutem perpeſſi, quam cap-
tivi frugi et diligentes ſolent: quas vigi-
lias, quas ſollicitudines, quos labores, li-
berandi populi Romani cauſa recuſare
debemus? equidem, Patres conſcripti,
quanquam hoc honore uſi, togati ſolent
eſſe, cum eſt in ſagis civitas: ſtatui tamen,
a vobis, caeteriſque civibus in tanta atro-
citate temporis, tantaque perturbatione
reipublicae, non differre veſtitu. non e-
nim ita gerimus nos hoc bello conſula-
res, ut aequo animo populus Romanus
viſurus ſit noſtri honoris inſignia: cum
partim e nobis ita timidi ſint, ut omnem
populi Romani beneficiorum memori-
am abjecerint: partim ita a republica a-
verſi, ut ſe hoſti favere prae ſe ferant:
legatos noſtros ab Antonio deſpectos
eſſe, et irriſos facile patiantur: lega-
tum Antonii ſublevatum velint. hunc
enim reditu ad Antonium prohiberi ne-
gabant oportere, et in eodem excipien-
do ſententiam meam corrigebant. quibus

Digitized by Google

geram morem. redeat ad imperatorem ſuum Varius, ſed ea lege, ne unquam Romam revertatur. caeteris autem, ſi errorem ſuum depoſuerint, et cum republica in gratiam redierint, veniam et impunitatem dandam puto. quas ob res ita cenſeo: ' EORUM, qui cum M. Antonio ' ſunt, qui ab armis diſceſſerint, et aut ad ' Panſam, aut ad Hirtium, conſules, aut ' ad Decimum Brutum, imperatorem, ' conſulem deſignatum, aut ad C. Caeſa- ' rem pro praetore ante idus Martias pri- ' mas adierint, iis fraudi ne ſit, quòd cum ' M. Antonio fuerint. ſi quis eorum, qui ' cum M. Antonio ſunt, fecerit, quod ' honore praemiove dignum eſſe videa- ' tur; uti C. Panſa, A. Hirtius, conſu- ' les, alter ambove, ſi eis videbitur, de ' ejus honore praemiove, primo quoque ' die ad ſenatum referant. ſi quis poſt hoc ' ſenatus-conſultum ad Antonium pro- ' fectus eſſet, praeter L. Varium, ſenatum ' exiſtimaturum, eum contra rempubli- ' cam feciſſe.

IN
M. ANTONIUM.
PHILIPPICA IX.

VELLEM, dii immortales feciſſent, Patres conſcripti, ut vivo potius Serv. Sulpicio gratias ageremus, quam mortuo honores quaereremus. nec vero dubito, quin, ſi ille vir legationem renuntiare potuiſſet, reditus ejus et nobis gratus fuerit, et reipublicae ſalutaris futurus: non quo L. Philippo et L. Piſoni, aut ſtudium, aut cura, defuerit in tanto officio, tantoque munere: ſed cum Serv. Sulpicius aetate illis anteiret, ſapientia omnibus, ſubito ereptus e cauſa, totam legationem orbam et debilitatam reliquit. quod ſi cuiquam juſtus honos habitus eſt in morte legato, in nullo juſtior, quam in Serv. Sulpicio reperietur. caeteri, qui in legatione mortem obierunt,

Digitized by Google

ad incertum vitae periculum ſine ullo mortis metu profecti ſunt: Serv. Sulpicius cum aliqua perveniendi ad M. Antonium ſpe profectus eſt, nulla revertendi. qui cum ita affectus eſſet, ut, ſi ad gravem valetudinem labor viae acceſſiſſet, ſibi ipſe diffideret: non recuſavit, quo minus vel extremo ſpiritu, ſi quam opem reipublicae ferre poſſet, experiretur. itaque non illum vis hiemis, non nives; non longitudo itineris, non aſperitas viarum, non morbus ingraveſcens retardavit: cumque jam ad congreſſum colloquiumque ejus perveniſſet, ad quem erat miſſus, in ipſa cura et meditatione obeundi ſui muneris exceſſit e vita. ut igitur alia, ſic hoc, C. Panſa, praeclare, quod nos ad ornandum Serv. Sulpicium cohortatus es, et ipſe multa copioſe de illius laude dixiſti. quibus a te dictis, nihil praeter ſententiam dicerem, niſi P. Servilio reſpondendum putarem, qui hunc honorem ſtatuae nemini tribuendum cenſuit, niſi ei, qui ferro eſſet in legatione interfectus. ego autem, Patres conſcripti, ſic interpretor ſenſiſſe majores noſtros, ut cauſam mortis cenſuerint, non genus eſſe quaeren-

Digitized by Google

dum. etenim cui legatio ipſa morti fuiſ-
ſet, ejus monumentum extare voluerunt,
ut in bellis periculoſis obirent homines
legationis munus audacius. non igitur
exempla majorum quaerenda, ſed con-
ſilium eſt eorum, a quo ipſa exempla na-
ta ſunt, explicandum. Lar Tolum- 2
nius, rex Veientium, quatuor legatos
populi Romani Fidenis interemit: quo-
rum ſtatuae uſque ad meam memoriam in
Roſtris ſteterunt. juſtus honos. iis enim
majores noſtri, qui ob rempublicam mor-
tem obierant, pro brevi vita diuturnam
memoriam reddiderunt. Cn. Octavii, cla-
ri et magni viri, qui primus in eam fami-
liam, quae poſtea viris fortiſſimis floru-
it, attulit conſulatum, ſtatuam videmus
in Roſtris. nemo tum novitati invide-
bat: nemo virtutem non honorabat. at
ea fuit legatio Octavii, in qua periculi
ſuſpicio non ſubeſſet. nam, cum eſſet miſ-
ſus a ſenatu ad animos regum perſpicien-
dos, liberorumque populorum, maxime-
que, ut nepotem Antiochi regis, ejus,
qui cum majoribus noſtris bellum geſſe-
rat, claſſes habere, elephantos alere pro-
hiberet: Laudiceae in gymnaſio a quo-

dam Leptine eſt interfectus. reddita eſt ei tum a majoribus ſtatua pro vita: quae multos per annos progeniem ejus honeſtaret, nunc ad tantae familiae memoriam ſola reſtaret. atqui et huic, et Tullo Cluvio, et L. Roſcio, et Sp. Antio, et C. Fulcinio, qui a Veientium rege caeſi ſunt, non ſanguis, qui profuſus eſt in morte, ſed ipſa mors ob rempublicam obita, honori fuit.

3 Itaque, Patres conſcripti, ſi Serv. Sulpicio caſus mortem attuliſſet, dolerem quidem tanto reipublicae vulnere: mortem vero ejus non monumentis, ſed luctu publico eſſe honorandam putarem. nunc autem quis dubitat, quin ei vitam abſtulerit ipſa legatio? ſecum enim ille mortem extulit: quam, ſi nobiſcum remanſiſſet, ſua cura, optimi filii, fideliſſimae conjugis diligentia vitare potuiſſet. at ille, cum videret, ſi veſtrae auctoritati non paruiſſet, diſſimilem ſe futurum ſui: ſin paruiſſet, munus ſibi illud pro republica ſuſceptum vitae finem fore: maluit in maximo reipublicae diſcrimine mori, quàm minus, quàm potuiſſet, videri reipublicae profuiſſe. multis illi in urbibus, qua iter fa-

Digitized by Google

ciebat, reficiendi ſe et curandi poteſtas
fuit. aderat hoſpitum invitatio liberalis
pro dignitate ſummi viri, et eorum horta-
tio, qui una erant miſſi, ad requieſcen-
dum, et vitae ſuae conſulendum. at ille
properans, feſtinans, mandata noſtra
conficere cupiens, in hac conſtantia, mor-
bo adverſante, perſeveravit. cujus cum
adventu maxime perturbatus eſſet Anto-
nius, quod ea, quae ſibi juſſu veſtro de-
nuntiarentur, auctoritate erant et ſen-
tentia Serv. Sulpicii conſtituta: declara-
vit, quam odiſſet ſenatum, cum aucto-
rem ſenatus extinctum laete atque inſo-
lenter tulit. non igitur magis Octavium
Leptines, nec Veientium rex eos, quos
modo nominavi, quam Serv. Sulpicium
occidit Antonius. is enim profecto mor-
tem attulit, qui cauſa mortis fuit. quo-
circa etiam ad poſteritatis memoriam
pertinere arbitror, extare, quod fuerit de
hoc bello judicium ſenatus. erit enim ſta-
tua ipſa teſtis, bellum tam grave fuiſſe, ut
legati interitus, honoris memoriam con-
ſecutus ſit. Quod ſi excuſationem Serv. 4
Sulpicii, Patres conſcripti, legationis ob-
eundae recordari volueritis, nulla dubi-

tatio relinquetur, quin honore mortui, quam vivo injuriam fecimus, ſarciamus. vos enim, Patres conſcripti, (grave dictu eſt, ſed dicendum tamen) vos, inquam, Serv. Sulpicium vitâ privaſtis. quem cum videretis re magis morbum, quam oratione excuſantem, non vos quidem crudeles fuiſtis, (quid enim minus in hunc ordinem convenit?) ſed, cum ſperaretis nihil eſſe, quod non illius auctoritate et ſapientia effici poſſet, vehementius excuſationi obſtitiſtis: atque eum, qui ſemper veſtrum conſenſum graviſſimum judicaviſſet, de ſententia dejeciſtis. ut vero Panſae conſulis acceſſit cohortatio gravior, quam aures Serv. Sulpicii ferre didiciſſent; tum vero denique filium meque ſeduxit, atque ita locutus eſt, ut auctoritatem veſtram vitae ſuae ſe diceret anteferre. cujus nos virtutem admirati, non auſi ſumus adverſari voluntati. movebatur ſingulari pietate filius: non multum ejus perturbationi meus dolor concedebat: ſed uterque noſtrûm cedere cogebatur magnitudini animi, orationiſque gravitati: cum quidem ille maxima laude et gratulatione omnium veſtrûm pollici-

Digitized by Google

tus eſt, ſe, quod velletis, eſſe facturum, neque ejus ſententiae periculum vitaturum, cujus ipſe auctor fuiſſet. quem exequi mandata veſtra properantem, mane poſtridie proſecuti ſumus: qui quidem diſcedens mecum ita locutus eſt, ut ejus oratio omen fati videretur. Reddite igi- 5
tur, Patres conſcripti, ei vitam, cui ademiſtis. vita enim mortuorum in memoria vivorum eſt poſita. perficite, ut is, quem vos ad mortem inſcii miſiſtis, immortalitatem habeat a vobis. cui ſi ſtatuam in Roſtris decreto veſtro ſtatueritis, nulla ejus legationem poſteritatis obſcurabit oblivio. nam reliqua Serv. Sulpicii vita multis erit, praeclariſque monumentis ad omnem memoriam commendata. ſemper illius gravitatem, conſtantiam, fidem, praeſtantem in republica tuenda curam atque prudentiam, omnium mortalium fama celebrabit. nec vero ſilebitur admirabilis quaedam, et incredibilis, et penè divina ejus in legibus interpretandis, aequitate explicanda, ſcientia. omnes, ex omni aetate, qui hac in civitate intelligentiam juris habuerunt, ſi unum in locum conferantur, cum Serv.

Digitized by Google

Sulpicio non ſint comparandi. neque enim ille magis juris conſultus, quam juſtitiae fuit. ita ea, quae proficiſcebantur a legibus, et a jure civili, ſemper ad facilitatem, aequitatemque referebat: neque inſtituere litium actiones malebat, quam controverſias tollere. ergo hoc ſtatuae monumento non eget: habet alia majora. haec enim ſtatua mortis honeſtae teſtis erit: illa memoria vitae glorioſae: ut hoc magis monumentum grati ſenatus, quam clari viri futurum ſit. multum etiam valuiſſe ad patris honorem pietas filii videbitur: qui quanquam, afflictus luctu, non adeſt, tamen ſic animati eſſe debetis, ut ſi ille adeſſet. eſt autem ita affectus, ut nemo unquam unici filii mortem magis doluerit, quam ille moeret patris. equidem etiam ad famam Serv. Sulpicii filii arbitror pertinere, ut videatur honorem debitum patri praeſtitiſſe. quanquam nullum monumentum clarius Serv. Sulpicius relinquere potuit, quam effigiem morum ſuorum, virtutis, conſtantiae, pietatis, ingenii, filium. cujus luctus aut hoc honore veſtro, aut nullo ſolatio levari poteſt.

6 Mihi autem recor-

danti Serv. Sulpicii multos in noſtra familiaritate ſermones, gratior illi videtur, ſi quis eſt ſenſus in morte, aenea ſtatua futura, et ea pedeſtris, quam inaurata equeſtris: qualis eſt L. Syllae prima ſtatua. mirifice enim Serv. Sulpicius majorum continentiam diligebat: hujus ſeculi inſolentiam vituperabat. ut igitur, ſi ipſum conſulam, quid velit, ſic pedeſtrem ex aere ſtatuam, tanquam ex ejus auctoritate et voluntate, decerno: quae quidem magnum civium dolorem, et deſiderium, honore monumenti minuet, et leniet. atque hanc meam ſententiam, Patres conſcripti, P. Servilii ſententia comprobari neceſſe eſt: qui ſepulcrum publice decernendum Serv. Sulpicio cenſuit, ſtatuam non cenſuit. nam ſi mors legati ſine caede atque ferro nullum honorem deſiderat: cur decernit honorem ſepulturae, qui maximus haberi poteſt mortuo? ſin id tribuit Serv. Sulpicio, quod non eſt datum Cn. Octavio: cur, quod illi datum eſt, huic dandum eſſe non cenſet? majores quidem noſtri ſtatuas multis decreverunt: ſepulcra paucis. ſed ſtatuae intereunt tempeſtate, vi, vetuſtate: ſepulcrorum autem

Digitized by Google

ſanctitas in ipſo ſolo eſt: quod nulla vi moveri, neque deleri poteſt. atque ut caetera extinguuntur, ſic ſepulcra fiunt ſanctiora vetuſtate. augeatur igitur iſto etiam honore is vir, cui nullus honor tribui non debitus poteſt. grati ſimus in ejus morte decoranda, cui nullam jam aliam gratiam referre poſſumus. notetur etiam M. Antonii, nefarium bellum gerentis, ſcelerata audacia. his enim honoribus habitis Serv. Sulpicio repudiatae, rejectaeque legationis ab Antonio, manebit teſtificatio ſempiterna.
7 Quas ob res ita cenſeo: ‘ CUM Serv. Sulpicius, Q. F. Lemoniâ, Rufus, difficillimo reipublicae tempore, gravi, periculoſoque morbo affectus, auctoritatem ſenatus, ſalutemque reipublicae vitae ſuae praepoſuerit, contraque vim gravitatemque morbi contenderit, ut in caſtra Antonii, quo ſenatus eum miſerat, perveniret: iſque, cum jam prope caſtra veniſſet, vi morbi oppreſſus, vitam amiſerit in maximo reipublicae munere: ejuſque mors conſentanea vitae fuerit, ſanctiſſime, honeſtiſſimeque actae, in qua ſaepe magno uſui reipublicae Serv. Sulpicius et pri-

'vatus, et in magiſtratibus fuerit. cum
'talis vir ob rempublicam in legatione
'mortem obierit: ſenatui placere, Serv.
'Sulpicio ſtatuam pedeſtrem aeneam in
'Roſtris ex hujus ordinis ſententia ſta-
'tui, circumque eam ſtatuam locum lu-
'dis, gladiatoribuſque liberos, poſteroſ-
'que ejus quoquò versùs pedes quinque
'habere, quòd is ob rempublicam mor-
'tem obierit, eamque cauſam in baſi in-
'ſcribi: utique C. Panſa, A. Hirtius, con-
'ſules, alter ambove, ſi eis videatur,
'quaeſtoribus urbanis imperent, ut eam
'baſim, ſtatuamque faciendam, et in Ro-
'ſtris ſtatuendam locent: quantique lo-
'caverint, tantam pecuniam redempto-
'ri ſolvendam, attribuendamque curent.
'cumque antea ſenatus auctoritatem ſu-
'am in virorum fortium funeribus, or-
'namentiſque oſtenderit; placere, eum
'quam ampliſſime ſupremo die ſuo effer-
'ri. et, cum Serv. Sulpicius, Q. F. Le-
'moniâ, Rufus, ita de republica meritus
'ſit, ut his ornamentis decorari debeat:
'ſenatum cenſere, atque è republica ex-
'iſtimare, aediles curules edictum, quod
'de funeribus habeant, Serv. Sulpicii,

Digitized by Google

' Q. F. Lemoniâ, Rufi, funeri remittere:
' utique locum ſepulcro in campo Eſqui-
' lino C. Panſa conſul, ſeu quo in loco
' videbitur, pedes triginta quoquò ver-
' sùs adſignet, quò Serv. Sulpicius infe-
' ratur. quod ſepulcrum ipſius, libero-
' rum, poſterorumque ejus eſſet: utì
' quod optimo jure publice ſepulcrum
' datum eſſet.

Digitized by Google

IN M. ANTONIUM.

PHILIPPICA X.

MAXIMAS tibi, Panſa, gratias omnes et habere, et agere debemus: qui, cum hodierno die ſenatum te habiturum non arbitraremur; ut M. Bruti, praeſtantiſſimi civis, literas accepiſti, ne minimam quidem moram interpoſuiſti, quin quam primum maximo gaudio et gratulatione frueremur. cum factum tuum gratum omnibus debet eſſe, tum vero oratio, qua, recitatis literis, uſus es. declaraſti enim, verum eſſe id, quod ego ſemper ſenſi, neminem alterius, qui ſuae confideret, virtuti invidere. itaque mihi, qui plurimis officiis ſum cum Bruto et maxima familiaritate conjunctus, mi-

Digitized by Google

nus multa de illo dicenda ſunt. quas enim mihi ipſe partes ſumpſeram, eas praecepit oratio tua. ſed mihi, Patres conſcripti, neceſſitatem attulit paulo plura dicendi ſententia ejus, qui rogatus eſt ante me: a quo ita ſaepe diſſentio, ut jam verear, ne, id quod minime fieri debet, minuere amicitiam noſtram videatur perpetua diſſenſio. quae eſt enim iſta tua ratio, Calene? quae mens? qui nunquam poſt kalendas Jan. idem ſenſeris, quod is, qui te ſententiam primum rogat? cur nunquam tam frequens ſenatus fuit, ut unus aliquis tuam ſententiam ſecutus ſit? cur ſemper tui diſſimiles defendis? cur, cum te et vita, et fortuna tua ad otium, et ad dignitatem invitet, ea probas, ea decernis, ea ſentis, quae ſunt inimica et otio communi, et dignitati tuae?
2 Nam, ut ſuperiora omittam, hoc certe, quod mihi maximam admirationem movet, non tacebo. quod eſt tibi cum Brutis bellum? cur eos, quos omnes penè venerari debemus, ſolus oppugnas? alterum circumſederi non moleſte fers, alterum tua ſententia ſpolias iis copiis, quas ipſe ſuo labore et periculo ad reipublicae, non ad

ſuum praeſidium, per ſe, nullo adjuvante, confecit? quis eſt iſte tuus ſenſus, quae cogitatio, Brutos ut non probes, Antonios probes? quos omnes cariſſimos habent, tu oderis? quos acerbiſſime caeteri oderunt, tu conſtantiſſime diligas? ampliſſimae tibi fortunae ſunt, ſummus honoris gradus, filius, ut et audio, et ſpero, natus ad laudem: cui cum reipublicae cauſâ faveo, tum etiam tuâ. quaero igitur, eum Brutine ſimilem malis, an Antonii? ac permitto, ut de tribus Antoniis eligas, quem velis. dii meliora, inquies. cur igitur non eis faves, quos laudas, quorum ſimilem filium tuum eſſe vis? ſimul enim reipublicae conſules, et propones illi exempla ad imitandum. hoc vero, Q. Fuſi, cupio ſine offenſione noſtrae amicitiae, ſic tecum, ut a te diſſentiens ſenator, queri. ita enim dixiſti, et quidem de ſcripto; nam te inopia verbi lapſum putarem, niſi tuam in dicendo facultatem noſſem: literas Bruti recte et ordine ſcriptas videri. quid eſt aliud librarium Bruti laudare, non Brutum? uſum in republica, Calene, magnum jam habere et debes, et potes. quando ita decerni vidiſti? aut

quo ſenatus-conſulto hujus generis (ſunt
enim innumerabilia) bene ſcriptas literas
decretum a ſenatu? quod verbum tibi non
excidit, ut ſaepe fit, fortuito: ſcriptum,
3 meditatum, cogitatum attuliſti. Hanc
tibi conſuetudinem pleriſque in rebus
bonis obtrectandi ſi quis detraxerit: quid
tibi, quod ſibi quiſque velit, non relin-
quetur? quamobrem collige te, placaque
animum iſtum aliquando, et mitiga: au-
di viros bonos, quibus uteris multis: lo-
quere cum ſapientiſſimo homine, genero
tuo, ſaepius, quam ipſe tecum: tum de-
nique ampliſſimi honoris nomen obti-
nebis. an vero hoc pro nihilo putas (in
quo equidem pro amicitia tuam vicem
dolere ſoleo) efferri haec foras, et ad popu-
li Romani aures pervenire, ei, qui primus
ſententiam dixerit, neminem aſſenſum?
quod etiam hodie futurum arbitror. le-
giones abducis a Bruto. quas? nempe e-
as, quas ille a C. Antonii ſcelere avertit,
et ad rempublicam ſua auctoritate tra-
duxit. rurſus igitur vis nudatum illum
atque ſolum a republica relegatum vide-
ri. vos autem, Patres conſcripti, ſi M. Bru-
tum deſerueritis, et prodideritis, quem

Digitized by Google

tandem civem unquam ornabitis? cui favebitis? niſi forte eos, qui diadema impoſuerint, conſervandos; eos, qui regni nomen ſuſtulerint, deſerendos putatis. ac de hac quidem divina atque immortali laude M. Bruti ſilebo: quae, gratiſſima memoria omnium civium incluſa, nondum publica auctoritate teſtata eſt. tantamne patientiam, dii boni! tantam moderationem, tantam in injuria tranquillitatem et modeſtiam? qui cum praetor urbanus eſſet, urbe caruit: jus non dixit, cum omne jus populi Romani recuperaſſet: cumque concurſu quotidiano bonorum omnium, qui admirabilis ad eum fieri ſolebat, praeſidioque Italiae cunctae ſeptus poſſet eſſe, abſens judicio bonorum defenſus eſſe maluit, quam praeſens manu: qui ne Apollinares quidem ludos, pro ſua populique Romani dignitate apparatos, praeſens fecit, ne quam viam patefaceret ſceleratiſſimorum hominum audaciae. Quanquam, qui 4
unquam aut ludi, aut dies laetiores fuerunt, quàm cum in ſingulis verſibus populus Romanus maximo clamore et plauſu Bruti memoriam proſequebatur? cor-

Digitized by Google

pus aberat liberatoris, libertatis memoria aderat: in qua Bruti imago cerni videbatur. at hunc his ipſis ludorum diebus videbam in inſula clariſſimi adoleſcentis, Luculli, propinqui ſui, nihil niſi de pace et concordia civium cogitantem. eundem vidi poſtea Veliae, cedentem Italiâ, ne qua oriretur belli civilis cauſa propter ſe. ô ſpectaculum illud non modo hominibus, ſed undis ipſis et litoribus luctuoſum, cedere e patria ſervatorem ejus, manere in patria perditores! Caſſii claſſis paucis poſt diebus conſequebatur: ut me puderet, Patres conſcripti, in eam urbem redire, ex qua illi abirent. ſed, quo conſilio redierim, initio audiſtis, pòſt eſtis experti. expectatum igitur tempus a Bruto eſt. nam quoad vos omnia pati vidit, uſus eſt ipſe incredibili patientia. poſteaquam vos ad libertatem ſenſit erectos; praeſidia veſtrae libertati paravit. at cui peſti, quantaeque reſtitit? ſi enim C. Antonius, quod animo intenderat, perficere potuiſſet, (potuiſſet autem, niſi ejus ſceleri virtus M. Bruti obſtitiſſet) Macedoniam, Illyricum, Graeciam perdidiſſemus. eſſet vel receptaculum pulſo Antonio, vel agger

Digitized by Google

oppugnandae Italiae Graecia : quae qui-
dem nunc M. Bruti imperio, auctoritate,
copiis non inſtructa ſolum,ſed etiam or-
nata, tendit dexteram Italiae, ſuumque
ei praeſidium pollicetur. quod qui ab il-
lo abducit, exercitum, et reſpectum pul-
cherrimum,et praeſidium firmiſſimum ad-
imit reipublicae. equidem cupio, haec
quamprimum Antonium audire,ut intel-
ligat, non D. Brutum, quem vallo cir-
cumſedet, ſed ſeipſum obſideri. Tria 5
tenet oppida toto in orbe terrarum : ha-
bet inimiciſſimam Galliam: eos etiam,
quibus confidebat,alieniſſimos Tranſpa-
danos:Italia omnis infeſta eſt:exterae na-
tiones a prima ora Graeciae uſque ad Ae-
gyptum, optimorum et fortiſſimorum ci-
vium imperiis et praeſidiis tenentur. erat
ei ſpes una in C. Antonio:qui duorum fra-
trum aetatibus medius interjectus, vitiis
cum utroque certabat: qui, tanquam ex-
truderetur a ſenatu in Macedoniam, et
non contra prohiberetur proficiſci, ita
cucurrit.quae tempeſtas, dii immortales!
quae flamma, quae vaſtitas, quae peſtis
Graeciae fuiſſet,niſi incredibilis ac divina
virtus furentis hominis conatum atque

Digitized by Google

audaciam compreſſiſſet? quae celeritas illa Bruti? quae cura? quae virtus? etſi ne C. quidem Antonii celeritas contemnenda eſt: quem niſi in via caducae hereditates retardaſſent, volaſſe eum, non iter feciſſe diceres. alios ad negotium publicum ire cum cupimus, vix ſolemus extrudere: hunc retinentes excluſimus. at quid ei cum Apollonia? quid cum Dyrrachio? quid cum Illyrico? quid cum P. Vatinii imperatoris exercitu? ſuccedebat, ut ipſe dicebat, Hortenſio. certi fines Macedoniae, certa conditio, certus, ſi modò erat ullus, exercitus. cum Illyrico verò, et cum Vatinii legionibus quid erat Antonio? at ne Bruto quidem. id enim fortaſſe quiſpiam improbus dixerit. omnes legiones, omnes copiae, quae ubique ſunt, reipublicae ſunt. neque hae legiones, quae M. Antonium reliquerunt, Antonii potius, quam reipublicae fuiſſe dicuntur. omne enim exercitûs, et imperii jus amittit is, qui eo imperio et exercitu rempublicam oppugnat.
6 Quod ſi ipſa reſpublica judicaret, aut ſi omne jus decretis ejus ſtatueretur: Antonione, an Bruto legiones populi Romani adjudicaret? al-

ter advolarat ſubito ad direptionem, peſtemque ſociorum, ut quacunque iret, omnia vaſtaret, diriperet, auferret: exercitu populi Romani, contra ipſum populum Romanum uteretur. alter eam ſibi legem ſtatuerat, ut, quocunque veniſſet, lux veniſſe quaedam et ſpes ſalutis videretur. denique alter ad evertendam rempublicam praeſidia quaerebat; alter ad conſervandam. nec vero nos hoc magis videbamus, quam ipſi milites: a quibus tanta in judicando prudentia non erat poſtulanda. cum ſeptem cohortibus eſſe Apollonia ſcribit Antonium: qui jam aut captus eſt, (quod dii dent!) aut certe homo verecundus in Macedoniam non accedit, ne contra ſenatus-conſultum feciſſe videatur. delectus habitus in Macedonia eſt ſummo Q. Hortenſii ſtudio, et induſtria: cujus animum egregium, dignumque et ipſo, et majoribus ejus, ex Bruti literis perſpicere potuiſtis. legio, quam L. Piſo ducebat, legatus Antonii, Ciceroni ſe filio meo tradidit. equitatus, qui in Syriam ducebatur bipertito, alter eum quaeſtorem, a quo ducebatur, reliquit in Theſſalia, ſeſeque ad Brutum con-

Digitized by Google

tulit: alterum in Macedonia Cn. Domitius adoleſcens ſumma virtute, gravitate, conſtantia, ab legato Syriaco abduxit. P. autem Vatinius, qui et antea jure laudatus a nobis, et hoc tempore merito laudandus eſt, aperuit Dyrrachii portas Bruto, et exercitum tradidit. tenet igitur populus Romanus Macedoniam, tenet Illyricum, tuetur Graeciam: noſtrae ſunt legiones, noſtra levis armatura, noſter equitatus, maximeque noſter eſt Brutus, ſemperque noſter, cùm ſua excellentiſſima virtute reipublicae natus, tum fato quodam paterni, maternique generis, et
7 nominis. Ab hoc igitur viro quiſquam bellum timet, qui, antequam nos id coacti ſuſcepimus, in pace jacere, quam in bello vigere, maluit? quanquam ille quidem nunquam jacuit, nec hoc cadere verbum in tantam virtutis praeſtantiam poteſt: erat enim in deſiderio civitatis, in ore, in ſermone omnium. tantum autem aberat a bello, ut, cum cupiditate libertatis Italia arderet, defuerit civium ſtudiis potius, quam eos in armorum diſcrimen adduceret. itaque illi ipſi, ſi qui ſunt, qui tarditatem Bruti reprehendant, ta-

Digitized by Google

men iidem moderationem, patientiamque mirantur. ſed jam video, quid loquantur. neque enim id occulte faciunt. timere ſe dicunt, quomodo ferant veterani, exercitum Brutum habere. quaſi vero quidquam interſit inter A. Hirtii, C. Panſae, D. Bruti, C. Caeſaris, et hunc exercitum M. Bruti. nam ſi quatuor exercitus ii, de quibus dixi, propterea laudantur, quòd pro populi Romani libertate arma ceperunt, quid eſt, cur hic M. Bruti exercitus non in eadem cauſa ponatur? at enim veteranis ſuſpectum eſt nomen M. Bruti. magiſne, quam Decimi? equidem non arbitror. etſi eſt enim Brutorum commune factum, et laudis ſocietas aequa: D. tamen Bruto iratiores ii, qui id factum dolebant, quo minus ab illo rem illam dicebant fieri decuiſſe. quid ergo nunc agunt tot exercitus, niſi ut obſidione D. Brutus liberetur? qui autem hos exercitus ducunt? hi credo, qui C. Caeſaris res actas everti, qui cauſam veteranorum prodi volunt.
Si ipſe viveret C. Caeſar, acrius, credo, 8
acta ſua defenderet, quam vir fortiſſimus defendit Hirtius: aut amicior cauſae

quiſquam poteſt inveniri, quàm filius? at horum alter, nondum ex longinquitate graviſſimi morbi recreatus, quidquid habuit virium, id in eorum libertatem defendendam contulit, quorum votis judicavit ſe a morte revocatum: alter virtutis robore firmior, quàm aetatis, cum iſtis ipſis veteranis ad D. Brutum liberandum profectus eſt. igitur illi certiſſimi, iidemque acerrimi Caeſaris actorum patroni pro D. Bruti ſalute bellum gerunt: quos veterani ſequuntur. de libertate enim populi Romani, non de ſuis commodis, armis decernendum vident. quid eſt igitur, cur iis, qui D. Brutum omnibus opibus conſervatum velint, M. Bruti ſit ſuſpectus exercitus? an vero, ſi quid eſſet, quod a M. Bruto timendum videretur, Panſa id non videret? aut, ſi videret, non laboraret? quis aut ſapientior ad conjecturam rerum futurarum? aut ad propulſandum metum diligentior? atqui hujus animum erga M. Brutum, ſtudiumque vidiſtis. praecepit oratione ſua, quid decernere nos de Bruto, quid ſentire oporteret: tantumque abfuit, ut periculoſum reipublicae M. Bruti putaret exerci-

Digitized by Google

tum, ut in eo firmiſſimum reipublicae praeſidium et graviſſimum poneret. ſcilicet hoc Panſa aut non videt, (hebeti enim ingenio eſt) aut negligit. quae enim Caeſar egit, ea rata eſſe non curat: de quibus confirmandis et ſanciendis legem comitiis centuriatis ex auctoritate noſtra laturus eſt. Deſinant igitur, aut ii, qui 9
non timent, ſimulare ſe timere, et proſpicere reipublicae; aut ii, qui omnia verentur, nimium eſſe timidi; ne illorum ſimulatio, horum obſit ignavia. quae (malum!) eſt iſta ratio, ſemper optimis cauſis veteranorum nomen opponere? quorum etiam ſi amplecterer virtutem, ut facio, tamen, ſi eſſent arrogantes, non poſſem ferre faſtidium. an nos conantes ſervitutis vincula rumpere, impediet, ſi quis veteranos id nolle dixerit? non ſunt enim, credo, innumerabiles, qui pro communi libertate arma capiant: nemo eſt praeter veteranos milites vir, qui ad ſervitutem propulſandam ingenuo dolore excitetur. poteſt igitur ſtare reſpublica, freta veteranis, ſine magno ſubſidio juventutis? quos quidem vos libertatis adjutores complecti debetis: ſervitutis auc-

Digitized by Google

tores ſequi non debetis. poſtremo (erumpat enim aliquando vera, et me digna vox) ſi veteranorum nutu mentes hujus ordinis gubernantur, omniaque ad eorum voluntatem noſtra dicta facta referuntur: optanda mors eſt, quae civibus Romanis ſemper fuit ſervitute potior. omnis eſt miſera ſervitus: ſed fuerit quaedam neceſſaria: ecquodnam principium putatis libertatis capeſſendae? an, cum illum neceſſarium et fatalem penè caſum non tulerimus, hunc feremus voluntarium? tota Italia deſiderio libertatis exarſit: ſervire diutius non poteſt civitas: ſerius populo Romano hunc veſtitum atque arma dedimus, quam ab eo flagitati

10 ſumus. Magna nos quidem ſpe, et prope explorata, libertatis cauſam ſuſcepimus. ſed, ut concedam incertos exitus eſſe belli, Martemque communem: tamen pro libertate, vitae periculo decertandum eſt. non enim in ſpiritu vita eſt, ſed ea nulla eſt omnino ſervienti. omnes nationes ſervitutem ferre poſſunt: noſtra civitas non poteſt: nec ullam aliam ob cauſam, niſi quod illae laborem, doloremque fugiunt, quibus ut careant, om-

nia perpeti poſſunt: nos ita a majoribus inſtituti atque imbuti ſumus, ut omnia conſilia atque facta ad dignitatem et virtutem referamus. ita praeclara eſt recuperatio libertatis, ut ne mors quidem ſit in repetenda libertate fugienda. quòd ſi immortalitas conſequeretur praeſentis periculi fugam: tamen eo magis ea fugienda videretur, quo diuturnior ſervitus eſſet. cum vero dies et noctes omnia nos undique fata circumſtent: non eſt viri, minimeque Romani, dubitare, eum ſpiritum, quem naturae quis debeat, patriae reddere. concurritur undique ad commune incendium reſtinguendum; veteranique primi Caeſaris auctoritatem ſecuti, conatum Antonii repulerunt: pòſt ejuſdem furorem Martia legio fregit: quarta afflixit. ſic a ſuis legionibus condemnatus, irrupit in Galliam, quam ſibi armis, animiſque infeſtam, inimicamque cognovit. hunc A. Hirtii, C. Caeſaris exercitus inſecuti ſunt: poſt Panſae delectus urbem, totamque Italiam erexit. unus omnium eſt hoſtis. quanquam habet ſecum L. fratrem, cariſſimum populo Romano civem: cujus deſiderium civitas

ferre diutius non poteſt. quid illâ tetrius belluâ? quid immanius? qui ob eam cauſam natus videtur, ne omnium mortalium turpiſſimus eſſet M. Antonius. eſt unà Trebellius, qui jam cum tabulis novis redit in gratiam: T. Plancus, caeteri pares: qui id pugnant, id agunt, ut contra rempublicam reſtituti eſſe videantur: ſollicitant homines imperitos Saxae et Caphones, ipſi ruſtici, atque agreſtes, qui hanc rempublicam nec viderunt unquam, nec videre conſtitutam volunt: qui non Caeſaris, ſed Antonii acta defendunt: quos avertit agri Campani infinita poſſeſſio: cujus eos non pudere demiror, cum videant, ſe mimos et mimas habere vicinos. ad has peſtes opprimendas, cur moleſte feramus, quòd M. Bruti acceſſit exercitus? immoderati, credò, hominis, et turbulenti. vide, ne nimium penè patientis. etſi in illius viri conſiliis, atque factis, nihil nec nimium, nec parum fuit unquam. omnis voluntas M. Bruti, Patres conſcripti, omnis cogitatio, tota mens, auctoritatem ſenatus, libertatem populi Romani intuetur: haec habet propoſita, haec tueri vult. tentavit, quid pa-

tientia proficere poſſet. nihil cum proficeret: vi contra vim experiendum putavit. cui quidem, Patres conſcripti, vos idem tribuere hoc tempore debetis, quod a. d. XIII. kal. Jan. D. Bruto et C. Caeſari, me auctore, tribuiſtis: quorum privatum de republica conſilium et factum auctoritate veſtra eſt comprobatum, atque laudatum. quod idem in M. Bruto facere debetis, a quo inſperatum et repentinum reipublicae praeſidium legionum, equitatus, auxiliorum magnae et firmae copiae comparatae ſunt: adjungendusque eſt Q. Hortenſius, qui cum Macedoniam obtineret, adjutorem ſe Bruto ad comparandum exercitum, fidiſſimum et conſtantiſſimum praebuit. nam de M. Apuleio ſeparatim cenſeo referendum: cui teſtis eſt per literas Brutus, eum principem fuiſſe ad conatum exercitus comparandi. quae cum ita ſint: quod C. Panſa, conſul, verba fecit de literis, quae a Q. Caepione Bruto, proconſule, allatae, et in hoc ordine recitatae ſunt, de ea re ita cenſeo: ‘ CUM Q. Caepionis ‘ Bruti proconſulis opera, conſilio, in‘ duſtria, et virtute, difficillimo reipubli-

Digitized by Google

' cae tempore, provincia Macedonia, Il-
' lyricum, cuncta Graecia, legiones, ex-
' ercitus, equitatus, in conſulum, ſena-
' tus, populique Romani poteſtate ſint:
' id Q. Caepionem Brutum, proconſulem,
' bene, et e republica, et pro ſua, majo-
' rumque ſuorum dignitate, conſuetudi-
' neque reipublicae bene gerendae feciſſe,
' eamque rem ſenatui, populoque Ro-
' mano gratam eſſe, et fore. utique Q.
' Caepio Brutus, proconſul, provinci-
' am Macedoniam, Illyricum, totamque
' Graeciam tueatur, defendat, cuſtodiat,
' incolumemque conſervet: eique exer-
' citui, quem ipſe conſtituit, comparavit,
' praeſit: pecuniaque ad rem militarem,
' ſi qua opus ſit, quae publica ſit, et exigi
' poſſit, utatur, exigat; pecuniaſque a
' quibus videatur, ad rem militarem mu-
' tuas ſumat; frumentum imperet: ope-
' ramque det, ut cum ſuis copiis quam
' proxime Italiam ſit. cumque ex literis
' Q. Caepionis Bruti, proconſulis, intel-
' lectum ſit, Q. Hortenſii proconſulis o-
' pera et virtute vehementer rempubli-
' cam adjutam, omniaque ejus conſilia
' cum conſiliis Q. Caepionis Bruti, pro-

Digitized by Google

‘ conſulis, conjuncta fuiſſe, eamque rem
‘ magno uſui reipublicae fuiſſe: Q. Hor-
‘ tenſium proconſulem recte, et ordine,
‘ exque republica feciſſe: ſenatuique pla-
‘ cere, Q. Hortenſium, proconſulem, cum
‘ quaeſtoribus, prove quaeſtoribus, et le-
‘ gatis ſuis provinciam Macedoniam ob-
‘ tinere, quoad ei ex S. C. ſucceſſum ſit.

Digitized by Google

IN

M. ANTONIUM.

PHILIPPICA XI.

MAGNO in dolore, Patres conſcripti, vel moerore potius, quem ex crudeli et miſerabili morte C. Trebonii, optimi civis, moderatiſſimique hominis, accepimus, ineſt tamen aliquid, quod reipublicae profuturum putem. perſpeximus enim, quanta in iis, qui contra patriam ſcelerata arma ceperunt, ineſſet immanitas. nam duo haec capita nata ſunt poſt homines natos teterrima et ſpurciſſima, Dolabella et Antonius: quorum alter effecit, quod optabat: de altero patefactum eſt, quid cogitaret. L. Cinna crudelis: C. Marius in iracundia perſeverans: L. Sylla vehemens: neque ullius horum in ulciſcendo acerbitas progreſſa ultra mortem eſt. quae tamen poe-

Digitized by Google

na in cives nimis crudelis putabatur. ecce tibi geminum in ſcelere par, inuſitatum, inauditum, ferum, barbarum. itaque quorum ſummum quoddam inter ipſos odium, bellumque meminiſtis, eoſdem poſtea ſingulari inter ſe conſenſu et amore devinxit impuriſſimae naturae et turpiſſimae vitae ſimilitudo. ergo id, quod fecit Dolabella, in quo potuit, multis idem minatur Antonius. ſed ille cum procul eſſet a conſulibus, exercitibuſque noſtris, nec dum ſenatum cum populo Romano conſpiraſſe ſenſiſſet, fretus Antonii copiis, ea ſcelera ſuſcepit, quae Romae jam ſuſcepta arbitrabatur a ſocio furoris ſui. quid ergo hunc aliud moliri, quid optare cenſetis, aut quam omnino cauſam eſſe belli? omnes, qui libere de republica ſenſimus, qui dignas nobis ſententias diximus, qui populum Romanum liberum eſſe voluimus, ſtatuit ille quidem non inimicos, ſed hoſtes: majora tamen in nos, quam in hoſtem, ſupplicia meditatur: mortem naturae poenam putat eſſe, iracundiae tormenta, atque cruciatum. qualis igitur hoſtis habendus eſt is, a quo victore ſi cruciatus

abſit, mors in beneficii parte numeretur?
2 Quamobrem, Patres conſcripti, quanquam hortatore non egetis; ipſi enim veſtra ſponte exarſiſtis ad libertatis recuperandae cupiditatem: tamen eo majore animo, ſtudioque libertatem defendite, quo majora propoſita victis ſupplicia ſervitutis videtis. in Galliam invaſit Antonius, in Aſiam Dolabella: in alienam uterque provinciam. alteri ſe Brutus objecit, impetumque furentis, atque omnia divexare et diripere cupientis, vitae ſuae periculo colligavit, progreſſu arcuit, a reditu refrenavit: obſideri ſe paſſus ex utraque parte conſtrinxit Antonium. alter in Aſiam irrupit curſim, cui in Syriam patebat via certa, neque longa. quid opus fuit cum legione? praemiſſo Marſo neſcio quo Octavio, ſcelerato latrone, atque egente, qui popularetur agros, vexaret urbes, non ad ſpem conſtituendae rei familiaris, quam tenere eum poſſe negant qui norunt: mihi enim hic ſenator ignotus eſt: ſed ad praeſentem paſtum mendicitatis ſuae. conſecutus eſt Dolabella, nulla ſuſpicione belli: quis enim id putaret? ſecutae collocutiones famili-

Digitized by Google

ariſſimae cum Trebonio: complexuſque ſummae benevolentiae falſi indices extiterunt in amore ſimulato: dexterae, quae fidei teſtes eſſe ſolebant, perfidiâ ſunt et ſcelere violatae: nocturnus introitus Smyrnam, quaſi in hoſtium urbem, quae eſt fideliſſimorum, antiquiſſimorumque ſociorum: oppreſſus Trebonius; ſi ut ab eo, qui aperte hoſtis eſſet, incautus; ſi ut ab eo, qui civis etiam tum ſpeciem haberet, miſer. ex quo nimirum documentum nos capere fortuna voluit, quid eſſet victis extimeſcendum. conſularem hominem, conſulari imperio provinciam Aſiam obtinentem, Samiario exuli tradidit: interficere captum ſtatim noluit, ne nimis, credo, in victoria liberalis videretur. cum verborum contumeliis optimum virum inceſto ore laceraſſet, tum verberibus ac tormentis quaeſtionem habuit pecuniae publicae, idque per biduum. pòſt cervicibus fractis caput abſcidit, idque adfixum geſtari juſſit in pilo: reliquum corpus tractum atque laniatum abjecit in mare. cum hoc hoſte bellandum eſt; a cujus teterrima crudelitate omnis barbaria ſuperata eſt. quid loquar de cae-

Digitized by Google

de civium Romanorum? de direptione fanorum? quis eſt, qui pro rerum atrocitate deplorare tantas calamitates queat? et nunc totâ Aſiâ vagatur, volitat ut rex: nos alio bello diſtineri putat: quaſi vero non unum idemque bellum ſit contra hoc
3 jugum impiorum nefarium. Imaginem M. Antonii crudelitatis in Dolabella cernitis: ex hoc illa efficta eſt: ab hoc Dolabellae ſcelerum praecepta ſunt tradita. num leniorem, quam in Aſia Dolabella fuit, in Italia, ſi liceat, fore putatis Antonium? mihi quidem et ille perveniſſe videtur, quoad progredi potuerit feri hominis amentia: neque Antonius ullius ſupplicii adhibendi, ſi poteſtatem habeat, ullam eſſe partem relicturus. ponite igitur ante oculos, Patres conſcripti, miſeram illam quidem et flebilem ſpeciem, ſed ad incitandos animos veſtros neceſſariam: nocturnum impetum in urbem Aſiae clariſſimam, irruptionem armatorum in Trebonii domum, cum miſer ille prius latronum gladios videret, quam, quae res eſſet, audiſſet: furentis introitum Dolabellae, vocem impuram atque os illud infame, vincula, verbera, eculeum, tor-

Digitized by Google

torem, carnificemque Samiarium. quae tuliſſe illum fortiter et patienter ferunt. magna laus, meoque judicio omnium maxima. eſt enim ſapientis, quidquid homini accidere poſſit, id praemeditari ferendum modice eſſe, ſi evenerit. majoris omnino eſt conſilii, providere, ne quid tale accidat: ſed animi non minoris, fortiter ferre, ſi evenerit. ac Dolabella quidem tam fuit immemor humanitatis (quanquam ejus nunquam particeps fuerit) ut ſuam inſatiabilem crudelitatem exercuerit non ſolum in vivo, ſed etiam in mortuo: atque in ejus corpore lacerando atque vexando, cum animum ſatiare non poſſet, oculos paverit ſuos. O multo 4
miſerior Dolabella, quam ille, quem tu miſerrimum eſſe voluiſti! dolores Trebonius pertulit magnos: multi, ex morbi gravitate majores: quos tamen non miſeros, ſed laborioſos dicere ſolemus. longus fuit dolor bidui: at compluribus, annorum ſaepe multorum. nec vero graviora ſunt carnificum tormenta, quam interdum cruciamenta morborum. alia ſunt, alia, inquam, ô perditiſſimi homines et amentiſſimi, multo miſeriora. nam,

Digitized by Google

quò major vis eſt animi, quam corporis, hoc ſunt graviora ea, quae concipiuntur animo, quam illa, quae corpore. miſerior igitur, qui ſuſcipit in ſe ſcelus, quam is, qui alterius facinus ſubire cogitur. cruciatus a Dolabella Trebonius: et quidem a Carthaginenſibus Regulus. quare cum crudeliſſimi Poeni judicati ſint in hoſte: quid in cive Dolabella judicandus eſt? an vero hoc conferendum eſt? an dubitandum, uter miſerior? iſne, cujus mortem ſenatus, populuſque Romanus ulciſci cupit; an is, qui cunctis ſenatus ſententiis hoſtis eſt judicatus? nam caeteris quidem vitae partibus, quis eſt, qui poſſit ſine Trebonii maxima contumelia conferre vitam Trebonii cum Dolabellae? alterius conſilium, ingenium, humanitatem, innocentiam, magnitudinem animi in patria liberanda quis ignorat? alteri a puero pro deliciis crudelitas fuit: deinde ea libidinum turpitudo, ut in hoc ſit ſemper ipſe laetatus, quod ea faceret, quae ſibi objici ne ab inimico quidem poſſent verecundo. et hic, dii immortales! aliquando fuit meus. occulta enim erant vitia non inquirenti. ne-

Digitized by Google

que nūnc fortaſſe alienus ab eo eſſem, ni-
ſi ille vobis, niſi moenibus patriae, niſi
huic urbi, niſi diis penatibus, niſi aris et
focis omnium noſtrûm, niſi denique na-
turae et humanitati inventus eſſet inimi-
cus. a quo admoniti, diligentius et vi-
gilantius caveamus Antonium. Ete- 5
nim Dolabella non ita multos ſecum ha-
buit notos ac inſignes latrones: at vide-
tis, quos et quam multos habeat Anto-
nius. primùm L. fratrem: quam facem,
dii immortales? quod facinus? quod ſce-
lus? quem gurgitem? quam voraginem?
quid eum non ſorbere animo, quid non
haurire cogitatione, cujus ſanguinem
non bibere cenſetis? in cujus poſſeſſiones
atque fortunas non impudentiſſimos o-
culos ſpe et mente defigere? quid Cenſo-
rinum? qui ſe verbo praetorem eſſe urba-
num cupere dicebat, re certe noluit. quid
Beſtiam? qui conſulatum in Bruti locum
ſe petere profitetur. atque hoc quidem
deteſtabile omen avertat Jupiter! quam
abſurdum autem, qui praetor fieri non
potuerit, eum petere conſulatum? niſi
forte damnationem pro praetura putat.
alter Caeſar, Vopiſcus ille, homo ſummo

Digitized by Google

ingenio, ſumma potentia, qui ex aedilitate conſulatum petit. ſolvatur legibus. quanquam leges eum non tenent: propter eximiam, credo, dignitatem. at hic, me defendente, quinquies abſolutus eſt, ſexta palma urbana, etiam in gladiatore difficilis. ſed haec judicum culpa, non mea eſt. ego defendi fide optima: illi debuerunt clariſſimum et praeſtantiſſimum ſenatorem in civitate retinere. qui tamen nunc nihil aliud agere videtur, niſi ut intelligamus, illos, quorum res judicatas irritas fecimus, bene et e republica judicaviſſe. neque hoc in hoc uno eſt. ſunt alii in eiſdem caſtris honeſte condemnati, turpiter reſtituti. quod horum conſilium, qui omnibus bonis hoſtes ſunt, niſi crudeliſſimum putatis fore? accedit Saxa neſcio quis, quem nobis Caeſar ex ultima Celtiberia tribunum plebis dedit, caſtrorum antea metator, nunc, ut ſperat, urbis: a qua cum ſit alienus, ſuo capiti, ſalvis nobis, ominetur. cum hoc veteranus Capho: quo neminem veterani pejus oderunt. his, quaſi praeter dotem, quam in civilibus malis acceperant, agrum Campanum eſt largitus Antonius, ut haberent

Digitized by Google

reliquorum nutriculas praediorum: quibus utinam contenti eſſent! ferremus: etſi tolerabile non erat: ſed quidvis patiendum fuit, ut hoc teterrimum bellum non haberemus. Quid? illa caſtrorum 6
M. Antonii lumina nonne ante oculos proponitis? primum duos collegas Antoniorum et Dolabellae, Nuculam et Lentonem, Italiae diviſores lege ea, quam ſenatus per vim latam judicavit: quorum alter commentatus eſt mimos, alter egit tragoediam. quid dicam de Apulo Domitio? cujus bona modo proſcripta vidi: tanta procuratorum eſt negligentia. at hic nuper ſororis filio infudit venenum, non dedit. ſed non poſſunt non prodigè vivere, qui noſtra bona ſperant, cum effundunt ſua. vidi etiam P. Decii auctionem, clariſſimi viri: qui majorum exempla perſequens, pro alieno ſe aere devovit. emptor tamen in ea auctione inventus eſt nemo. hominem ridiculum, qui ſe exire aere alieno putet poſſe, cum vendat aliena. nam quid ego de Trebellio dicam? quem ultae videntur furiae debitorum: vindicem enim tabularum novarum novam tabulam vidimus. quid de

T. Planco? quem praeſtantiſſimus civis, Aquila, Pollentiâ expulit, et quidem crure fracto: quod utinam ante illi acciduſſet, ne huc redire potuiſſet! lumen et decus illius exercitus pene praetorii, C. Annium Cimbrum, Lyſidici filium, Lyſidicum ipſum Graeco verbo, quoniam omnia jura diſſolvit: niſi forte jure Germanum Cimber occidit. cum hanc, et hujus generis copiam tantam habeat Antonius, quod ſcelus omittet, cum Dolabella tantis ſe obſtrinxerit parricidiis, nequaquam pari latronum manu et copia? quapropter, ut invitus ſaepe diſſenſi a Q. Fuſio, ita ſum ejus ſententiae libenter aſſenſus. ex quo judicare debetis, me non cum homine ſolere, ſed cum cauſa diſſidere. itaque non aſſentior ſolum, ſed etiam gratias ago Q. Fuſio. dixit enim ſeveram, gravem, republica dignam ſententiam: judicavit hoſtem Dolabellam: bona ejus cenſuit publice poſſidenda. quo cùm addi nihil poſſet, (quid enim atrocius potuit, quid ſeverius decernere?) dixit tamen, ſi quis eorum, qui poſt ſe rogati eſſent, graviorem ſententiam dixiſſet: in eam ſe iturum. quam ſeveritatem quis

Digitized by Google

poteſt non laudare? Nunc quoniam 7
hoſtis eſt judicatus Dolabella, bello eſt perſequendus. neque enim quieſcit: habet legionem, habet fugitivos, habet ſceleratam impiorum manum: eſt ipſe confidens, impotens, gladiatorio generi mortis addictus. quamobrem, quoniam cum Dolabella heſterno die hoſte decreto bellum gerendum eſt, imperator eſt deligendus. duae dictae ſunt ſententiae: quarum neutram probo: alteram, quia ſemper, niſi cum eſt neceſſe, periculoſam arbitror: alteram, quia alienam his temporibus exiſtimo. nam extraordinarium ſemper imperium populare, atque ventoſum eſt, minime noſtrae gravitatis, minime hujus ordinis. bello Antiochi magno et gravi, cum L. Scipioni, Publii filio, obveniſſet Aſia, parumque in eo putaretur eſſe animi, parum roboris, ſenatuſque ad collegam ejus, C. Laelium, hujus Sapientis patrem, negotium deferret: ſurrexit P. Africanus, frater major L. Scipionis, et illam ignominiam familiae deprecatus eſt: dixitque et in fratre ſuo ſummam virtutem eſſe, ſummumque conſilium, neque ſe ei legatum

Digitized by Google

id aetatis, iiſque rebus geſtis defuturum.
quod cum ab eo eſſet dictum; nihil eſt de
Scipionis provincia commutatum: nec
plus extraordinarium imperium ad id
bellum quaeſitum, quam duobus antea
maximis Punicis bellis, quae a conſuli-
bus, aut a dictatoribus geſta et confecta
ſunt; aut quam Pyrrhi, quam Philippi,
quam poſt Achaico bello, qnam Punico
tertio, ad quod populus Romanus ita ip-
ſe ſibi delegit idoneum ducem, P. Scipio-
nem, ut eum tamen bellum gerere con-
8 ſulem vellet. Cum Ariſtonico bellum
gerendum fuit, L. Valerio, P. Licinio
conſulibus. rogatus eſt populus, quem
id bellum gerere placeret: Craſſus con-
ſul et pontifex maximus, Flacco colle-
gae, flamini Martiali, multam dixit, ſi a
ſacris diſceſſiſſet. quam multam populus
remiſit: pontifici tamen flaminem pare-
re juſſit. ſed ne tum quidem populus Ro-
manus ad privatum detulit bellum. quan-
quam erat Africanus, qui anno ante de
Numantinis triumphaverat: qui cùm lon-
ge omnes belli gloria et virtute ſuperaret,
duas tamen tribus ſolas tulit. ita popu-
lus Romanus conſuli potius Craſſo, quam

Digitized by Google

privato Africano bellum gerendum dedit. de Cn. Pompeii imperiis, ſummi viri, atque omnium principis, tribuni plebis turbulenti tulerunt. nam Sertorianum bellum a ſenatu privato datum eſt, quia conſules recuſabant: cum L. Philippus pro conſulibus eum ſe mittere dixit, non pro conſule. quae igitur haec comitia? aut quam ambitionem conſtantiſſimus et graviſſimus civis, L. Caeſar, in ſenatum introduxit? clariſſimo viro, atque innocentiſſimo, decrevit imperium; privato tamen. in quo maximum nobis onus impoſuit. aſſenſus ero: ambitionem induxero in curiam. negavero: videbor ſuffragio meo, tanquam comitiis, honorem homini amiciſſimo denegaviſſe. quod ſi comitia placet in ſenatu habere: petamus, ambiamus. tabella modò detur nobis, ſicut populo data eſt. cur committis, Caeſar, ut aut praeſtantiſſimus vir, ſi tibi non ſit aſſenſum, repulſam tuliſſe videatur: aut unuſquiſque noſtrûm praeteritus, ſi, cùm pari dignitate ſimus, eodem honore digni non putemur? at enim (nam id exaudio) C. Caeſari adoleſcentulo imperium extraordi-

Digitized by Google

narium mea ſententia dedi. ille enim
mihi praeſidium extraordinarium dede-
rat. cum dico mihi, ſenatui dico, popu-
loque Romano. a quo reſpublica prae-
ſidium ne cogitatum quidem, tantum
haberet, ut ſine eo ſalva eſſe non poſ-
ſet, huic extraordinarium imperium non
darem? aut exercitus adimendus, aut
imperium dandum fuit. quae eſt enim
ratio, aut quî poteſt fieri, ut ſine impe-
rio teneatur exercitus? non igitur quod
ereptum non eſt, id exiſtimandum eſt da-
tum. eripuiſſetis C. Caeſari, Patres con-
ſcripti, imperium, niſi dediſſetis. mili-
tes veterani, qui illius auctoritatem, im-
perium, nomen ſecuti, pro republica ar-
ma ceperant, volebant ſibi ab illo impe-
rari: legio Martia, legio quarta ita ſe con-
tulerat ad auctoritatem ſenatus, populi-
que Romani dignitatem, ut depoſcerent
imperatorem et ducem C. Caeſarem. im-
perium Caeſari belli neceſſitas, faſces ſe-
natus dedit. otioſo vero et nihil agenti,
privato, obſecro te, L. Caeſar, (cum pe-
ritiſſimo homine mihi res eſt) quando im-
9 perium ſenatus dedit? Sed de hoc qui-
dem hactenus, ne refragari homini ami-

ciſſimo, ac de me optime merito, videar. etſi quis poteſt refragari non modo non petenti, verum etiam recuſanti? illa vero, Patres conſcripti, aliena conſulum dignitate, aliena temporum gravitate ſententia eſt, ut conſules, Dolabellae perſequendi cauſa, Aſiam et Syriam ſortiantur. dicam, cur inutile reipublicae: ſed prius, quam turpe conſulibus ſit, videte. cum conſul deſignatus obſideatur, in eoque liberando ſalus ſit poſita reipublicae: cumque a populo Romano peſtiferi cives, parricidaeque deſciverint: cumque id bellum geramus, quo bello de dignitate, de libertate, de vita decernamus: et, ſi in poteſtatem quis Antonii venerit, propoſita ſint tormenta, atque cruciatus: cumque harum rerum omnium decertatio conſulibus optimis et fortiſſimis commiſſa et commendata ſit: Aſiae et Syriae mentio fiet, ut aut ſuſpicioni crimen, aut invidiae materiam dediſſe videamur? at vero ita decernunt, ut liberato Bruto: id enim reſtabat: ut relicto, deſerto, prodito. ego vero mentionem omnino provinciarum factam dico alieniſſimo tempore. quamvis enim intentus animus tu-

us ſit, C. Panſa, ſicut eſt, ad fortiſſimum virum et omnium clariſſimum liberandum, tamen rerum natura cogit te neceſſario referre animum aliquando ad Dolabellam perſequendum, et partem aliquam in Aſiam et Syriam derivare curae et cogitationis tuae. ſi autem fieri poſſet, vel plures te animos habere vellem, quos omnes ad Mutinam intenderes. quod quoniam fieri non poteſt, iſtoc animo, quem habes praeſtantiſſimum atque optimum, nihil te volumus, niſi de Bruto cogitare. facis tu id quidem, et eo maxime incumbis: duas tamen res, magnas praeſertim, non modo agere uno tempore, ſed ne cogitando quidem explicare quiſquam poteſt. incitare et inflammare tuum iſtud praeſtantiſſimum ſtudium, non ad aliam ulla ex parte curam transferre debemus.

10 Adde iſtuc ſermones hominum, adde ſuſpiciones, adde invidiam. imitare me, quem tu ſemper laudaſti: qui inſtructam, ornatamque a ſenatu provinciam depoſui, ut incendium patriae, omiſſa omni cogitatione, reſtinguerem. nemo erit, praeter unum me, (qui-cum profecto, ſi quid intereſſe putaſſes tua, pro ſumma fa-

miliaritate noſtra communicaſſes) qui credat, te invito provinciam tibi eſſe decretam. hanc, quaeſo, pro tua ſingulari ſapientia reprime famam: atque effice, ne id, quod non curas, cupere videare. quod quidem eo vehementius tibi laborandum eſt, quia in eandem cadere ſuſpicionem collega, vir clariſſimus, non poteſt. nihil horum ſcit, nihil ſuſpicatur: bellum gerit: in acie ſtat: de ſanguine, et de ſpiritu decertat: ante provinciam ſibi decretam audiet, quam potuerit tempus ei rei datum ſuſpicari. vereor, ne exercitus quoque noſtri, qui non delectus neceſſitate, ſed voluntariis ſtudiis ſe ad rempublicam contulerunt, tardentur animis, ſi quidquam aliud nobis, niſi de inſtanti bello, cogitatum putabunt. quod ſi provinciae conſulibus expetendae videntur, ſicut ſaepe multis clariſſimis viris expetitae ſunt: reddite prius nobis Brutum, lumen et decus civitatis: qui ita conſervandus eſt, ut id ſignum, quod de coelo delapſum, Veſtae cuſtodiis continetur: quo ſalvo, ſalvi ſumus futuri. tunc vel in coelum vos, ſi fieri poterit, humeris noſtris tollemus: provincias certe digniſſi-

Digitized by Google

mas vobis deligemus. nunc quod agitur,
agamus. agitur autem, liberine vivamus,
an mortem obeamus: quae certe ſervi-
tuti anteponenda eſt. quid ſi etiam affert
tarditatem iſta ſententia, ad Dolabellam
perſequendum? quando enim veniet con-
ſul? an id expectamus, quo ne veſtigium
quidem Aſiae civitatum atque urbium re-
linquatur? at mittent aliquem de ſuo nu-
mero. valde mihi probari poteſt, qui pau-
lo ante clariſſimo viro privato imperium
extra ordinem non dedi. at hominem
dignum mittent. num P. Servilio digni-
orem? at eum quidem civitas non habet.
quod ergo ipſe nemini putat dandum, ne
a ſenatu quidem, id ego unius judicio
delatum comprobem? expedito nobis
homine et parato, P. C. opus eſt, et eo,
qui imperium legitimum habeat: qui prae-
terea auctoritatem, nomen, exercitum,
perſpectum animum in republica liberan-
11 da. Quis igitur is eſt? aut M. Brutus,
aut C. Caſſius, aut uterque. decernerem
plane, ſicut multa, conſulem alterum, am-
boſve, ni Brutum colligaſſemus in Grae-
cia, et ejus auxilium ad Italiam vergere,
quam ad Aſiam, maluiſſemus: non ut ex

Digitized by Google

ea acie reſpectum haberemus, ſed ut ipſa acies ſubſidium haberet etiam tranſmarinum. praeterea, Patres conſcripti, M. Brutum retinet etiam nunc C. Antonius, qui tenet Apolloniam, magnam urbem et gravem: tenet, opinor, Byllidem: tenet Amantiam: inſtat Epiro: urget Illyricum: habet aliquot cohortes, habet equitatum. hinc ſi Brutus erit traductus ad aliud bellum, Graeciam certe amiſerimus. eſt autem etiam de Brundiſio, atque illa ora Italiae providendum. quanquam miror tamdiu morari Antonium. ſolet enim accipere ipſe manicas, nec diutius obſidionis metum ſuſtinere. quod ſi confecerit Brutus, et intellexerit plus ſe reipublicae profuturum, ſi Dolabellam perſequatur, quam ſi in Graecia maneat: aget ipſe per ſeſe, ut adhuc quoque fecit: neque in tot incendiis, quibus confeſtim ſuccurrendum eſt, expectabit ſenatum. nam et Brutus, et Caſſius multis jam in rebus ipſe ſibi ſenatus fuit. neceſſe eſt enim in tanta converſione et perturbatione omnium rerum, temporibus potius parere, quam moribus. nec enim nunc primum aut Brutus, aut Caſſius ſalutem,

Digitized by Google

libertatemque patriae, legem ſanctiſſimam et morem optimum judicavit. itaque ſi ad nos nihil referretur de Dolabella perſequendo, tamen ego pro decreto putarem, cum eſſent tales virtute, auctoritate, nobilitate ſummi viri: quorum alterius jam notus nobis eſt exercitus, alterius auditus.
12 Non igitur Brutus expectavit decreta noſtra, cum ſtudia noſſet. neque enim eſt in provinciam ſuam Cretam profectus: in Macedoniam alienam advolavit: omnia ſua putavit, quae vos veſtra eſſe velletis: legiones conſcripſit novas, excepit veteres: equitatum ad ſe abduxit Dolabellae, atque eum nondum tanto parricidio oblitum, hoſtem ſua ſententia judicavit. nam ni ita eſſet, quo jure equitatum a conſule abduceret? quid? C. Caſſius, pari magnitudine animi et conſilii praeditus, nonne eo ex Italia conſilio profectus eſt, ut prohiberet Syria Dolabellam? qua lege? quo jure? eo, quod Jupiter ipſe ſanxit, ut omnia, quae reipublicae ſalutaria eſſent, legitima et juſta haberentur. eſt enim lex nihil aliud, niſi recta et a numine deorum tracta ratio, imperans honeſta, prohibens con-

Digitized by Google

traria. huic igitur legi paruit Caſſius, cum eſt in Syriam profectus, alienam provinciam, ſi homines legibus ſcriptis uterentur: his vero oppreſſis, ſuam lege naturae. ſed ut ea veſtra quoque auctoritate firmetur, cenſeo: ‘ CUM P. Dolabella, ‘ quique ejus crudeliſſimi et teterrimi fa‘ cinoris miniſtri, ſocii, adjutores fue‘ runt, hoſtes populi Romani a ſenatu ‘ judicati ſint: cumque ſenatus P. Dola‘ bellam bello perſequendum cenſuerit, ‘ ut is, qui omnia deorum hominumque ‘ jura novo, inaudito, inexpiabili ſcele‘ re polluerit, nefarioque patriae ſe par‘ ricidio obſtrinxerit, poenas diis homi‘ nibuſque meritas, debitaſque perſolvat: ‘ ſenatui placere, C. Caſſium, proconſu‘ lem, provinciam Syriam obtinere, uti ‘ qui eam optimo jure provinciam obti‘ nuerit: cumque a Q. Marcio Criſpo, ‘ proconſule, L. Statio Murco, procon‘ ſule, A. Allieno, legato, exercitus ac‘ cipere, eoſque ei tradere: cumque his ‘ copiis, et ſi quas praeterea paraverit, ‘ bello P. Dolabellam terra marique per‘ ſequi: ejus belli gerendi cauſa, quibus ‘ ei videatur, naves, nautas, pecuniam,

Digitized by Google

‘ caeteraque omnia, quae ad id bellum
‘ gerendum pertineant, ut imperandi in
‘ Syria, Aſia, Bithynia, Ponto, jus, po-
‘ teſtatemque habeat: utque, quamcun-
‘ que in provinciam ejus belli gerendi
‘ cauſa advenerit, ibi majus imperium C.
‘ Caſſii, proconſulis, ſit, quam ejus erit,
‘ qui eam provinciam tum obtinebit, cum
‘ C. Caſſius proconſul in eam provinci-
‘ am venerit. regem Dejotarum patrem,
‘ et regem Dejotarum filium, ſi, ut multis
‘ bellis ſaepenumero imperium populi
‘ Romani juverint, item C. Caſſium pro-
‘ conſulem copiis ſuis, opibuſque juviſ-
‘ ſent, ſenatui, populoque Romano gra-
‘ tum eſſe facturos: itemque ſi caeteri re-
‘ ges, tetrarchae, dynaſtaeque feciſſent,
‘ ſenatum, populumque Romanum eo-
‘ rum officii non immemorem futurum:
‘ utique C. Panſa, A. Hirtius, conſules, al-
‘ ter ambove, ſi eis videretur, republicâ re-
‘ cuperata, de provinciis conſularibus,
‘ praetoriis, ad hunc ordinem primo quo-
‘ que tempore referant: interea provinciae
‘ ab iis, a quibus obtinentur, obtineantur,
‘ quoad cuique ex ſenatus-conſulto ſuc-
13 ‘ ceſſum ſit.’ Hoc ſenatus-conſulto ar-

dentem inflammabitis, et armatum armabitis Caſſium. nec enim animum ejus poteſtis ignorare, nec copias. animus is eſt, quem videtis: copiae, quas audiſtis, fortis et conſtantis viri, qui ne vivo quidem Trebonio Dolabellae latrocinium in Syriam penetrare ſiviſſet. Allienus, familiaris et neceſſarius meus, poſt interitum Trebonii profectus, ne dici quidem ſe legatum Dolabellae volet. eſt Q. Coecilii Baſſi, privati illius quidem, ſed fortis et praeclari viri, robuſtus et victor exercitus. Dejotari regis et patris, et filii, et magnus, et noſtro more inſtructus exercitus: ſumma in filio ſpes, ſumma ingenii indoles, ſumma virtus. quid de patre dicam? cujus benevolentia in populum Romanum eſt ipſius aequalis aetati: qui non ſolum ſocius imperatorum noſtrorum fuit in bellis, verum etiam dux copiarum ſuarum. quae de illo viro Sylla, quae Murena, quae Servilius, quae Lucullus, quam ornate, quam honorifice, quam graviter ſaepe in ſenatu praedicaverunt? quid de Cn. Pompeio loquar? qui unum Dejotarum in toto orbe terrarum ex animo amicum, vereque benevo-

Digitized by Google

lum,unum fidelem populo Romano judicavit. fuimus imperatores ego et M.Bibulus in propinquis,finitimiſque provinciis. ab eodem rege adjuti ſumus et equitatu, et pedeſtribus copiis. ſecutum eſt hoc acerbiſſimum et calamitoſiſſimum civile bellum: in quo quid faciendum Dejotaro? quid omnino rectius fuerit, dicere non eſt neceſſe: praeſertim, cum contra, ac Dejotarus ſenſit, victoria belli judicarit. quo in bello ſi fuit error, communis ei fuit cum ſenatu: ſin recta ſententia, ne victa quidem cauſa vituperanda eſt. ad has copias accedent alii reges, etiam delectus accedent. neque vero claſſes deerunt: tanti Tyrii Caſſium faciunt, tanti ejus in Syria nomen, atque Phoe-
14 nice eſt. Paratum habet imperatorem, C. Caſſium, Patres conſcripti, reſpublica contra Dolabellam, nec paratum ſolum, ſed peritum, atque fortem. magnas ille res geſſit ante Bibuli ſummi viri adventum,cum Pacori nobiliſſimos duces,maximaſque copias fudit, Syriamque immani Parthorum impetu liberavit. maximam ejus et ſingularem laudem praetermitto. cujus enim praedicatio nondum

Digitized by Google

omnibus grata eſt, hanc memoriae potius, quam vocis teſtimonio conſervemus. animadverti, Patres conſcripti, dici jam a quibuſdam, exornari etiam nimium a me Brutum, nimium Caſſium ornari: Caſſio vero ſententia mea dominatum et principatum dari. quos ego orno? nempe eos, qui ipſi ſunt ornamenta reipublicae. quid D. Brutum nonne omnibus ſententiis ſemper ornavi? num igitur reprehenditis? an Antonios potius ornarem, non modo ſuarum familiarum, ſed Romani nominis probra atque dedecora? an Cenſorinum ornem, in bello hoſtem, in pace ſectorem? an caetera ex eodem latrocinio naufragia colligam? ego vero iſtos otii, concordiae, legum, judiciorum, libertatis inimicos tantum abeſt ut ornem, ut effici non poſſit, quin eos tam oderim, quam rempublicam diligo. vide, inquit, ne veteranos offendas: hoc enim vel maxime exaudio. ego vero veteranos tueri debeo; ſed hos, quibus ſanitas eſt, certe timere non debeo. eos veteranos, qui pro republica arma ceperunt, ſecutique ſunt C. Caeſarem auctoritate beneficiorum paternorum, hodie-

Digitized by Google

que rempublicam defendunt cum magno periculo,non tueri ſolum, ſed etiam commodis augere debeo. qui autem quieſcunt, ut ſexta, et octava legio, in magna gloria et laude ponendos puto. comites vero Antonii, qui poſtquam beneficia Caeſaris comederunt, conſulem deſignatum obſident, huic urbi ferro, ignique minitantur, Saxae ſe et Caphoni tradiderunt, ad facinus, praedamque natis, num quis eſt, qui tuendos putet? ergo aut boni ſunt, quos etiam ornare; aut quieti, quos conſervare debemus; aut impii, quorum contra furorem, et bellum, et juſta arma cepimus. Quorum igitur veteranorum animos ne offendamus,veremur? eorumne, qui D. Brutum obſidione cupiunt liberare? quibus cum Bruti ſalus cara ſit, qui poſſunt Caſſii nomen odiſſe? an eorum, qui utriſque armis vacant? non vereor, ne acerbus civis quiſquam iſtorum ſit, qui otio delectantur. tertio vero generi non militum veteranorum, ſed importuniſſimorum hoſtium, cupio quam acerbiſſimum dolorem inurere. quanquam, Patres conſcripti,quouſque dicemus ſententias veteranorum

Digitized by Google

arbitratu? quod eorum tantum faſtidium eſt, quae tanta arrogantia, ut ad arbitrium illorum imperatores etiam deligamus? ego autem (dicendum eſt enim, Patres conſcripti, quod ſentio) non tam veteranos intuendos nobis arbitror, quam quid tirones milites, flos Italiae, quid novae legiones, ad liberandam patriam paratiſſimae, quid cuncta Italia de veſtra gravitate ſentiat. nihil enim ſemper floret: aetas ſuccedit aetati. diu legiones Caeſaris viguerunt; nunc vigent Panſae, vigent Hirtii, vigent Caeſaris filii, vigent Planci: vincunt numero, vincunt aetatibus: nimirum etiam auctoritate vincunt. id enim bellum gerunt, quod ab omnibus gentibus comprobatur. itaque his praemia promiſſa ſunt: illis perſoluta. fruantur his illi, perſolvantur his, quae ſpopondimus. id enim deos immortales ſpero aequiſſimum judicare. quae cum ita ſint, eam, quam dixi, ſententiam, vobis, Patres conſcripti, cenſeo comprobandam.

Digitized by Google

IN
M. ANTONIUM.
PHILIPPICA XII.

ETSI minime decere videtur, Patres conſcripti, falli, decipi, errare eum, cui vos maximis ſaepe de rebus aſſentiamini: conſolor me tamen, quoniam vobiſcum pariter, et una cum ſapientiſſimo conſule erravi. nam cum duo conſulares ſpem honeſtae pacis nobis attuliſſent, quod erant familiares M. Antonii, quod domeſtici, noſſe aliquod ejus vulnus, quod nobis ignotum eſſet, videbantur. apud alterum uxor, liberi: alter, quotidie literas mittere, accipere, aperte favere Antonio. hi ſubito hortari ad pacem, quod jamdiu non feciſſent, non ſine cauſa videbantur. acceſſit conſul hor-

Digitized by Google

tator. at qui conſul? ſi prudentiam quaerimus, qui minime falli poſſet: ſi virtutem, qui nullam pacem probaret, niſi Antonio cedente, atque victo: ſi magnitudinem animi, qui praeferret mortem ſervituti. vos autem, Patres conſcripti, non tam immemores veſtrorum graviſſimorum decretorum videbamini, quam ſpe allata deditionis, quam amici pacem appellarent, de imponendis, non de accipiendis legibus cogitare. auxerat autem meam quidem ſpem, credo item veſtram, quod domum Antonii afflictam moeſtitia audiebam, lamentari uxorem. hic etiam fautores Antonii, quorum in vultu habitant oculi mei, triſtiores videbam. quod ſi non ita eſt, cur a Piſone et a Caleno potiſſimum, cur hoc tempore, cur tam improviſo, cur tam repente pacis eſt facta mentio? negat Piſo ſe ſcire, negat audiſſe quidquam: negat Calenus rem ullam novam allatam eſſe. atque id nunc negant, poſteaquam nos pacificatoria legatione implicatos putant. quid ergo opus eſt novo conſilio, ſi in re nihil omnino novi eſt? Decepti, decepti, inquam, ſumus, Patres con- 2

ſcripti: Antonii eſt acta cauſa ab amicis ejus, non publica. quod videbam equidem, ſed quaſi per caliginem. praeſtrinxerat aciem animi D. Bruti ſalus. quod ſi in bello dari vicarii ſolerent: libenter me, ut D. Brutus emitteretur, pro illo includi paterer. atque hac voce Q. Fufii capti ſumus; ‘ne ſi a Mutina quidem receſſerit, audiamus Antonium? ne ſi in ſenatus quidem poteſtatem futurum ſe dixerit?’ durum videbatur. itaque fracti ſumus; ceſſimus. recedit igitur a Mutina? neſcio. paret ſenatui? credo, inquit Calenus: ſed ita, ut teneat dignitatem. valde hercule vobis laborandum eſt, Patres conſcripti, ut veſtram dignitatem amittatis, quae maxima eſt: Antonii, quae neque eſt ulla, neque eſſe poteſt, retineatis: ut eam per vos recuperet, quam per ſe perdidit. ſi jacens vobiſcum aliquid ageret, audirem fortaſſe: quanquam ... ſed hoc malo dicere: audirem. ſtanti reſiſtendum eſt, aut concedenda una cum dignitate libertas. at non eſt integrum. conſtituta legatio eſt. quid autem integrum non eſt ſapienti, quod reſtitui poteſt? cujuſvis hominis eſt er-

Digitized by Google

rare: nullius, niſi inſipientis, in errore perſeverare. poſteriores enim cogitationes (ut aiunt) ſapientiores ſolent eſſe. diſcuſſa eſt illa caligo, quam paulo ante dixi: diluxit, patet, videmus omnia, neque per nos ſolum, ſed admonemur a noſtris. attendiſtis paulo ante, praeſtantiſſimi viri quae eſſet oratio. ‘moeſtam, ‘inquit, domum offendi, conjugem, li‘beros: admirabantur boni viri, accu‘ſabant amici, quod ſpe pacis legationem ‘ſuſcepiſſem.’ nec mirum, P. Servili. tuis enim veriſſimis, graviſſimiſque ſententiis omni eſt, non dico dignitate, ſed etiam ſpe ſalutis ſpoliatus Antonius. ad eum ire te legatum quis non miraretur? de me experior: cujus idem conſilium, quod tuum, ſentio quam reprehendatur. nos reprehendimur ſoli? quid? vir fortiſſimus Panſa ſine cauſa tam accurate paulo ante locutus eſt tamdiu? quid egit, niſi uti falſam proditionis a ſe ſuſpicionem depelleret? unde autem eſt iſta ſuſpicio? ex pacis patrocinio repentino, quod ſubito ſuſcepit, eodem captus errore, quo nos. quod ſi eſt erratum, Patres conſcripti, ſpe falſa atque fallaci; redeamus in viam. op

timus eſt portus poenitenti mutatio con-
3 ſilii. Quid enim, per deos immortales! poteſt reipublicae prodeſſe noſtra legatio? prodeſſe dico? quid ſi etiam obfutura eſt? obfutura? quid ſi jam obfuit? an vos acerrimam illam et fortiſſimam populi Romani libertatis recuperandae cupiditatem, non imminutam ac debilitatam putatis legatione pacis audita? quid municipia cenſetis? quid colonias? quid cunctam Italiam? futuram eodem ſtudio, quo contra commune incendium exarſerat? an non putamus fore, ut eos poeniteat profeſſos eſſe, et prae ſe tuliſſe odium in Antonium, qui pecunias polliciti ſunt, qui arma, qui ſe totos et animis, et corporibus in ſalutem reipublicae contulerunt? quemadmodum veſtrum hoc conſilium Capua probabit, quae temporibus his Roma altera eſt? illa impios cives judicavit, ejecit, excluſit. illi, illi, inquam, urbi fortiſſimè conanti e manibus eſt ereptus Antonius. quid? legionum noſtrarum nervos nonne his conſiliis incidimus? quis eſt enim, qui ad bellum inflammato animo ſit futurus, ſpe pacis oblata? ipſa illa Martia, coeleſtis et

divina legio, hoc nuntio langueſcet, et mollietur, atque illud pulcherrimum nomen Martium amittet: excident gladii: fluent arma de manibus. ſenatum enim ſecuta, non arbitrabitur ſe graviori odio in Antonium eſſe debere, quam ſenatum. pudet hujus legionis, pudet quartae, quae pari virtute noſtram auctoritatem probans, non ut conſulem et imperatorem ſuum, ſed ut hoſtem et oppugnatorem patriae reliquit Antonium: pudet optimi exercitus, qui conjunctus eſt ex duobus: qui jam luſtratus, qui profectus ad Mutinam eſt: qui ſi pacis, id eſt, timoris noſtri, nomen audiverit, ut non referat pedem, inſiſtet certe. quis enim, revocante, et receptui canente ſenatu, properet dimicare? Quid autem hoc injuſtius, 4
quam nos, inſcientibus iis, qui bellum gerunt, de pace decernere? nec ſolum inſcientibus, ſed etiam invitis? an vos A. Hirtium, praeclariſſimum conſulem, C. Caeſarem, deorum beneficio natum ad haec tempora, quorum epiſtolas, ſpem victoriae declarantes, in manu teneo, pacem velle cenſetis? vincere illi expetunt: paciſque dulciſſimum et pulcherrimum

Digitized by Google

nomen non pactione, ſed victoria concu-
pierunt. quid? Galliam quo tandem a-
nimo hanc rem audituram putatis? illa
enim hujus belli propulſandi, adminiſ-
trandi, ſuſtinendi principatum tenet.
Gallia D. Bruti nutum ipſum, ne dicam
imperium, ſecuta, armis, viris, pecunia,
belli principia firmavit: eadem crudeli-
tati M. Antonii ſuum totum corpus ob-
jecit: exhauritur, vaſtatur, uritur. om-
nes aequo animo belli patitur injurias,
dummodo repellat periculum ſervitutis.
et, ut omittam reliquas partes Galliae,
(nam ſunt omnes pares) Patavini alios
excluſerunt, alios ejecerunt, miſſos ab
Antonio: pecunia, militibus, et, quod
maxime deerat, armis, noſtros duces ad-
juverunt. fecerunt idem reliqui, qui
quondam in eadem cauſa erant, et prop-
ter multorum annorum injurias alienati
a ſenatu putabantur. quos minime mi-
rum eſt, communicata cum his republica,
fideles eſſe, qui etiam expertes ejus, fi-
5 dem ſuam ſemper praeſtiterunt. His
igitur omnibus victoriam ſperantibus pa-
cis nomen afferemus, id eſt, deſperatio-
nem victoriae? quid, ſi ne poteſt quidem

Digitized by Google

ulla eſſe pax? quae enim eſt conditio pacis, in qua ei, cum quo pacem facias, nihil concedi poteſt? multis rebus a nobis ad pacem eſt invitatus Antonius: bellum tamen maluit. miſſi legati, repugnante me: ſed tamen miſſi. delata mandata: non paruit. denuntiatum eſt, ne Brutum obſideret, a Mutina diſcederet: oppugnavit etiam vehementius. et ad eum legatos de pace mittemus, qui pacis nuntios repudiavit? verecundioremne coram putamus in poſtulando fore, quam fuerit tum, cum miſit mandata ad ſenatum? atqui tum ea petebat, quae videbantur improba omnino, ſed tamen aliquo modo poſſe concedi: nondum erat veſtris tam graviſſimis, tamque multis judiciis, ignominiiſque conciſus: nunc ea petit, quae dare nullo modo poſſumus, niſi prius volumus nos bello victos confiteri. ſenatus-conſulta falſa delata ab eo judicavimus: num ea vera poſſumus judicare? leges ſtatuimus per vim et contra auſpicia latas, iiſque nec populum, nec plebem teneri: num eas reſtitui poſſe cenſetis? ſeſtertiûm ſepties millies avertiſſe Antonium pecuniae publicae judicaviſ-

Digitized by Google

tis: num fraude poterit carere peculatus? immunitates ab eo civitatibus, ſacerdotia, regna venierunt: num figentur rurſus eae tabulae, quas vos decretis veſtris refixiſtis? Quod ſi ea, quae decrevimus, obruere, num etiam memoriam rerum delere poſſumus? quando enim oblivifcetur ulla poſteritas, cujus ſcelere in hac veſtitûs foeditate fuerimus? ut centurionum legionis Martiae Brunduſii profuſus ſanguis eluatur, num elui praedicatio crudelitatis poteſt? ut media praeteream; quae vetuſtas tollet operum circa Mutinam tetra monumenta, ſceleris indicia, latrociniique veſtigia? huic igitur importuno atque impuro parricidae quid habemus, per deos immortales! quod remittamus? an Galliam ultimam, et exercitum? quid eſt aliud, non pacem facere, ſed differre bellum? nec ſolum prorogare bellum, ſed concedere etiam victoriam? an ille non vicerit, quacunque conditione in hanc urbem cum ſuis venerit? armis nunc omnia tenemus: auctoritate valemus plurimum: abſunt tot perditi cives, nefarium ſecuti ducem. tamen eorum ora, ſermones, qui in urbe ex eo nu-

Digitized by Google

mero relicti ſunt, ferre non poſſumus.
quid cenſetis, cum tot uno tempore ir-
ruperint; nos arma poſuerimus; illi non
poſuerint; nonne nos noſtris conſiliis
victos in perpetuum fore? ponite ante o-
culos M. Antonium conſularem: ſperan-
tem conſulatum Lucium adjungite: ſup-
plete caeteros, neque noſtri ordinis ſo-
lum honores et imperia meditantes: no-
lite ne Tirones quidem, Numiſios, et
Muſtelas, Saxaſve contemnere. cum his
facta pax, non erit pax, ſed pactio ſervi-
tutis. L. Piſonis, ampliſſimi viri, prae-
clara vox a te non ſolum in hoc ordine,
Panſa, ſed etiam in concione jure lauda-
ta eſt. exceſſurum ſe ex Italia dixit, deos
penates et ſedes patrias relicturum, ſi
(quod dii omen averterint) rempublicam
oppreſſiſſet Antonius. Quaero igitur 7
a te, Piſo, nonne oppreſſam rempublicam
putes, ſi tot, tam impii, tam audaces, tam
facinoroſi recepti ſint? quos nondum tan-
tis parricidiis contaminatos vix fereba-
mus, hos, nunc omni ſcelere coopertos,
tolerabiles cenſes civitati fore? aut iſto
tuo, mihi crede, conſilio erit utendum, ut
cedamus, abeamus, vitam inopem et va-

gam perſequamur, aut cervices latronibus dandae, atque in patria cadendum eſt. ubi ſunt, C. Panſa, illae cohortationes pulcherrimae tuae, quibus a te excitatus ſenatus, inflammatus populus Romanus non ſolum audivit, ſed etiam didicit, nihil eſſe homini Romano foedius ſervitute? idcircone ſaga ſumpſimus, arma cepimus, juventutem omnem ex tota Italia excuſſimus, ut exercitu florentiſſimo et maximo legati ad pacem mitterentur? ſi poſtulandam, quid timemus? ſi accipiendam, cur non rogamur? in hac ego legatione ſim, aut ad id conſilium admiſcear, in quo, ne ſi diſſenſero quidem a caeteris, ſciturus populus Romanus ſit? ita fiet, ut, ſi quid remiſſum aut conceſſum ſit, meo ſemper periculo peccet Antonius, cum ei peccandi poteſtas a me conceſſa videatur. quod ſi habenda cum M. Antonii latrocinio pacis ratio fuit, mea tamen perſona ad iſtam pacem conciliandam minime fuit deligenda. ego nunquam legatos mittendos cenſui: ego ante legatorum reditum auſus ſum dicere, Pacem ipſam ſi afferrent, quoniam ſemper ſub nomine pacis bellum lateret, repudi-

Digitized by Google

andam. ego princeps ſagorum: ego ſemper illum hoſtem appellavi, cum alii adverſarium: ſemper hoc bellum, cum alii tumultum. nec haec in ſenatu ſolum: eadem ad populum ſemper egi: nec ſolum in ipſum, ſed in ejus ſocios facinorum, et miniſtros, et praeſentes, et eos, qui una ſunt: in totam denique M. Antonii domum ſum ſemper invectus. itaque, ut alacres et laeti, ſpe pacis oblata, inter ſe impii cives, quaſi viciſſent, gratulabantur: ſic me iniquum ejurabant: de me querebantur. diffidebant etiam Servilio: meminerant, ejus ſententiis confixum Antonium. L. Caeſarem, fortem quidem illum et conſtantem ſenatorem, avunculum tamen: Calenum, procuratorem: Piſonem, familiarem: te ipſum, Panſa, vehementiſſimum et fortiſſimum conſulem, factum jam putant leniorem: non quo ita ſit, aut eſſe poſſit; ſed mentio a te facta pacis ſuſpicionem multis attulit immutatae voluntatis. inter has perſonas me interjectum amici Antonii moleſte ferunt: quibus gerendus mos eſt, quoniam ſemel liberales eſſe coepimus.
Proficiſcantur legati optimis ominibus: 8

ſed ii proficiſcantur, in quibus non offendatur Antonius. quod ſi de Antonio non laboratis, mihi certe, Patres conſcripti, conſulere debetis. parcite oculis ſaltem meis, et aliquam veniam juſto dolori date. quo enim adſpectu videre potero, (mitto hoſtem patriae: ex quo mihi odium in illum commune vobiſcum eſt)ſed quomodo adſpiciam mihi uni crudeliſſimum hoſtem, ut declarant ejus de me acerbiſſimae conciones? adeone me ferreum putatis, ut cum eo congredi,aut illum adſpicere poſſim? qui nuper, cum in concione donaret eos, qui ei de parricidis audaciſſimi videbantur, mea bona donare ſe dixit Petiſſio Urbinati, qui ex naufragio luculenti patrimonii ad haec Antoniana ſaxa projectus eſt. an L. Antonium adſpicere potero? cujus ego crudelitatem effugere non potuiſſem, niſi me moenibus, et portis, et ſtudio municipii mei defendiſſem. atque idem hic mirmillo Aſiaticus, latro Italiae, collega Lentonis et Nuculae, cum aquilae primipili nummos aureos daret, de meis bonis ſe dare dixit. ſi enim de ſuis dixiſſet, ne aquilam quidem ipſam credituram puta-

Digitized by Google

vit. non ferent, inquam, oculi Saxam,
Caphonem, non duo praetores, non tri-
bunum plebis, non duo deſignatos tribu-
nos, non Beſtiam, non Trebellium, non
Plancum. non poſſum animo aequo vi-
dere tot, tam importunos, tam ſcelera-
tos hoſtes: nec id fit faſtidio meo, ſed
caritate reipublicae. ſed vincam animum,
mihique imperabo: dolorem juſtiſſimum,
ſi non potero frangere, occultabo. quid?
vitae cenſetiſne, Patres conſcripti, ha-
bendam mihi aliquam eſſe rationem? quae
mihi quidem minime cara eſt, praeſer-
tim cùm Dolabella fecerit, ut optanda
mors eſſet, modò ſine cruciatu atque tor-
mentis: vobis tamen et populo Romano
vilis eſſe ſpiritus meus non debet. is enim
ſum, niſi forte me fallo, qui vigiliis, cu-
ris, ſententiis, periculis etiam, quae plu-
rima adii propter acerbiſſimum omnium
in me odium impiorum, perfecerim, ut
non obſtarent reipublicae, ne quid arro-
gantius videar dicere. quod cum ita ſit,
nihilne mihi de periculo meo cogitan-
dum putatis? Hîc cum eſſem in urbe 9
ac domi, tamen multa ſaepe tentata ſunt,
ubi me non ſolum amicorum fidelitas, ſed

Digitized by Google

etiam univerſae civitatis oculi cuſtodiunt. quid cenſetis, cum iter ingreſſus ero, longum praeſertim? nullaſne inſidias pertimeſcendas? tres viae ſunt ad Mutinam, quo feſtinat animus, ut quam primum illud pignus libertatis populi Romani D. Brutum adſpicere poſſim: cujus in complexu libenter extremum vitae ſpiritum ediderim, cum omnes actiones horum menſium, omnes ſententiae meae pervenerint ad eum, qui mihi fuit propoſitus, exitum. tres ergo, ut dixi, viae: a ſupero mari, Flaminia: ab infero, Aurelia: media, Caſſia. nunc, quaeſo, attendite, num aberret a conjectura ſuſpicio periculi mei. Etruriam diſcriminat Caſſia. ſcimuſne igitur, Panſa, quibus in locis nunc ſit Lentonis Caeſennii ſeptemviralis auctoritas? nobiſcum nec animo certe eſt, nec corpore. ſi autem aut domi eſt, aut non longe a domo, certe in Etruria eſt, id eſt, in via. quis igitur mihi praeſtat, Lentonem uno capite eſſe contentum? dic mihi praeterea, Panſa, Ventidius ubi ſit, cui fui ſemper amicus, antequam ille reipublicae boniſque omnibus tam aperte eſt factus inimicus. poſſum

Digitized by Google

Caſſiam vitare, tenere Flaminiam. quid, ſi Anconam, ut dicitur, Ventidius venerit? poterone Ariminum tutò accedere? reſtat Aurelia. hic quidem etiam praeſidia habebo. poſſeſſiones enim ſunt P. Clodii. tota familia occurret: hoſpitio invitabit; propter familiaritatem notiſſimam. Hiſce ego me viis committam, qui Terminalibus nuper in ſuburbium, ut eodem die reverterer, ire non ſum auſus? domeſticis me parietibus vix tueor ſine amicorum cuſtodiis. itaque in urbe maneo. ſi licebit, manebo. haec mea ſedes eſt, haec vigilia, haec cuſtodia, hoc praeſidium ſtativum. teneant alii caſtra, regna, res bellicas: oderint hoſtem: nos, ut dicimus, ſemperque fecimus, urbem et res urbanas vobiſcum pariter tuebimur. neque vero recuſo munus hoc: quanquam populum Romanum video pro me recuſare. nemo me minus timidus, nemo cautior. res declarat. vigeſimus annus eſt, cum omnes ſcelerati me unum petunt. itaque ipſi, ne dicam mihi, reipublicae poenas dederunt: me ſalvum adhuc reſpublica conſervavit ſibi. timide hoc dicam: ſcio enim quidvis homini accide-

Digitized by Google

re poſſe: verumtamen ſemel circumſeſſus lectis valentiſſimorum hominum viribus cecidi ſciens, ut honeſtiſſime poſſem exſurgere. poſſumne igitur ſatis videri cautus, ſatis providus, ſi me huic itineri tam infeſto, tamque periculoſo commiſero? gloriam in morte debent ii, qui in republica verſantur, non culpae reprehenſionem, et ſtultitiae vituperationem relinquere. quis bonus non luget mortem Trebonii? quis non dolet interitum talis et civis, et viri? at ſunt qui dicant (dure illi quidem, ſed tamen dicunt) minus dolendum, quod ab homine impuro nefarioque non caverit. etenim qui multorum cuſtodem ſe profiteatur, eum ſapientes ſui primum capitis aiunt cuſtodem eſſe oportere. cum ſeptus ſis legibus et judiciorum metu, non ſunt omnia timenda, neque ad omnes inſidias praeſidia quaerenda. quis enim audeat luci, quis in militari via, quis bene comitatum, quis illuſtrem aggredi? haec neque hoc tempore, neque in me valent. non modo enim poenam non extimeſcet, qui mihi vim attulerit: ſed etiam gloriam ſperabit a latronum gregibus, et praemia.

Digitized by Google

Haec ego in urbe praevideo: facilis eſt 11
circumſpectus, unde exeam, quo progre-
diar, quid ad dexteram, quid ad ſiniſtram
ſit. num idem in Apennini tramitibus
facere potero? in quibus, etiam ſi non
erunt inſidiae, quae facillime eſſe pote-
runt, animus tamen erit ſollicitus, ut ni-
hil poſſit de officiis legationis attendere.
ſed effugi inſidias: perrupi Appenninum.
nempe in Antonii congreſſum, colloqui-
umque veniendum eſt. quinam locus ca-
pietur? ſi extra caſtra: caeteri viderint.
ego mortem actutum futuram puto. no-
vi hominis furorem, novi effrenatam vi-
olentiam. cujus acerbitas morum, im-
manitaſque naturae ne vino quidem per-
miſta temperari ſolet: hic ira dementia-
que inflammatus, adhibito fratre Lucio,
teterrimâ belluâ, nunquam profecto a
me ſacrilegas manus atque impias abſti-
nebit. memini colloquia et cum acerri-
mis hoſtibus, et cum graviſſime diſſenti-
entibus civibus. Cn. Pompeius, Sexti
filius, conſul, me praeſente, cum eſſem
tiro in ejus exercitu, cum P. Vettio Sca-
tone, duce Marſorum, inter bina caſtra
collocutus eſt. quo quidem memini Sex.

Digitized by Google

Pompeium, fratrem conſulis, ad colloquium ipſum Roma venire, doctum virum atque ſapientem: quem cum Scato ſalutaſſet, quem te appellem? inquit. at ille, Voluntate, hoſpitem: neceſſitate, hoſtem. erat in illo colloquio aequitas: nullus timor, nulla ſuberat ſuſpicio: mediocre etiam odium. non enim ut eriperent nobis ſocii civitatem, ſed ut in eam reciperentur, petebant. Sylla cum Scipione inter Cales et Teanum, cum alter nobilitatis florem, alter belli ſocios adhibuiſſet, de auctoritate ſenatus, de ſuffragiis populi, et de jure civitatis, leges inter ſe, conditiones, contulerunt. non tenuit omnino colloquium illud fidem: a vi tamen, periculoque abfuit.

12 Poſſumuſne igitur in Antonii latrocinio aeque eſſe tuti? non poſſumus: aut ſi caeteri poſſunt, me poſſe diffido. quod ſi non extra caſtra congrediemur: quae ad colloquium caſtra ſumentur? in noſtra ille nunquam veniet: multo minus nos in illius. reliquum eſt, ut et accipiantur, et remittantur poſtulata per literas. ergo erimus in caſtris. mea ad omnia poſtulata una ſententia: quam cum hic, vobis

Digitized by Google

audientibus, dixero, iſſe et rediſſe me putatote: legationem confecero. omnia ad ſenatum mea ſententia rejiciam, quaecunque poſtulabat Antonius. neque enim licet aliter, neque permiſſum eſt nobis ab hoc ordine, ut, bellis confectis, decem legatis permitti ſolet more majorum: neque ulla omnino a ſenatu mandata accepimus. quae cum agam in conſilio, nonnullis, ut arbitror, repugnantibus, nonne metuendum eſt, ne imperita militum multitudo per me pacem diſtineri putet? facite, hoc meum conſilium legiones novas non improbare. nam Martiam et quartam, nihil cogitetis praeter dignitatem et decus, comprobaturas eſſe, certe ſcio. quid? veteranos non veremur? nam timeri ſe ne ipſi quidem volunt. ſed quonam modo accipient ſeveritatem meam? multa enim falſa de me audierunt: multa ad eos improbi detulerunt. quorum commoda, ut vos optimi teſtes eſtis, ſemper ego ſententia, auctoritate, oratione firmavi: ſed credunt improbis, credunt turbulentis, credunt ſuis. ſunt autem fortes illi quidem, ſed propter memoriam rerum, quas geſſerunt pro

populi Romani libertate et ſalute reipublicae, nimis feroces, et ad ſuam vim omnia noſtra conſilia revocantes. horum ego cogitationem non vereor: impetum pertimeſco. haec quoque pericula tanta ſi effugero, ſatiſne tutum reditum putatis fore? cum enim et veſtra auctoritate, et meo me more defendero, et meam fidem reipublicae conſtantiamque praeſtitero, tum erunt mihi non hi ſolum, qui me oderunt, ſed illi etiam, qui invident, extimeſcendi. cuſtodiatur igitur mea vita reipublicae, eaque, quoad vel dignitas, vel natura patietur, patriae reſervetur: mors autem neceſſitatem habeat fati, aut, ſi ante oppetenda eſt, oppetatur cum gloria. haec cum ita ſint, etſi hanc legationem reſpublica, ut leviſſime dicam, non deſiderat; tamen, ſi tuto licebit ire, proficiſcar. omnino, Patres conſcripti, totum hujuſce rei conſilium non periculo meo, ſed utilitate reipublicae metiar. de qua mihi quoniam liberum eſt ſpatium, multum etiam atque etiam conſiderandum puto, idque potiſſimum faciendum, quod maxime intereſſe reipublicae judicavero.

Digitized by Google

IN
M. ANTONIUM.

PHILIPPICA XIII.

A Principio hujus belli, Patres conſcripti, quod cum impiis civibus, ſceleratiſque ſuſcepimus, timui, ne conditio inſidioſa pacis, libertatis recuperandae ſtudia reſtingueret. dulce enim etiam nomen eſt pacis: res vero ipſa cùm jucunda, tum ſalutaris. nam nec privatos focos, nec publicas leges videtur, nec libertatis jura, cara habere, quem diſcordiae, quem caedes civium, quem bellum civile delectat: eumque ex numero hominum ejiciendum, ex finibus humanae naturae exterminandum puto. itaque ſive Sylla, ſive Marius, ſive uterque, ſive Octavius, ſive Cinna, ſive iterum Sylla, ſive alter Marius et Carbo, ſive quis alius civile bellum optavit, eum deteſtabilem

civem reipublicae natum judico. nam quid ego de proximo dicam, cujus acta defendimus, cum ipſum jure caeſum fateamur? nihil igitur hoc cive, nihil hoc homine tetrius: ſi aut civis, aut homo habendus eſt, qui civile bellum concupiſcit. ſed hoc primum videndum eſt, Patres conſcripti, cum omnibuſne pax eſſe poſſit, an ſit aliquod bellum inexpiabile, in quo pactio pacis lex ſit ſervitutis. pacem cum Scipione Sylla ſive faciebat, ſive ſimulabat; non erat deſperandum, ſi convenisset, fore aliquem tolerabilem ſtatum civitatis. Cinna ſi concordiam cum Octavio confirmare voluiſſet, hominum in republica ſanitas remanere potuiſſet. proximo bello ſi aliquid de ſumma gravitate Pompeius, multum de cupiditate Caeſar remiſiſſet, et pacem ſtabilem, et aliquam
2 rempublicam nobis habere licuiſſet. Hoc vero quid eſt? cum Antoniis pax poteſt eſſe? cum Cenſorino, Ventidio, Trebellio, Beſtia, Nucula, Munatio, Lentone, Saxa? exempli cauſa, paucos nominavi: genus infinitum, immanitatemque ipſi cernitis reliquorum. addite illa naufragia Caeſaris amicorum, Barbas, Caſſios,

Digitized by Google

Barbatios, Polliones: addite Antonii colluſores et ſodales, Eutrapelum, Melam, Caelium, Pontium, Craſſicium, Tironem, Muſtelam, Petiſſium: comitatum relinquo, duces nomino. huc accedunt Alaudae, caeterique veterani, ſeminarium judicum tertiae decuriae, qui ſuis rebus exhauſtis, beneficiis Caeſaris devoratis, fortunas noſtras concupiverunt. ô fidam dexteram Antonii, qua ille plurimos cives trucidavit! ô ratum, religioſumque foedus, quod cum Antoniis fecerimus! hoc ſi Marcus violare conabitur, Lucii eum ſanctitas a ſcelere revocabit. illis locus ſi in hac urbe fuerit, urbi ipſi locus non erit. ora vobis eorum ponite ante oculos, et maxime Antoniorum: inceſſum, adſpectum, vultum, ſpiritum, latera tegentes alios, ſequentes alios, alios praegredientes amicos. quem vini anhelitum? quas contumelias fore cenſetis, minaſque verborum? niſi forte eos pax ipſa leniet, maximeque cum in hunc ordinem venerint: ſalutabunt benigne, comiter appellabunt unumquemque noſtrûm. Non 3 recordamini, per deos immortales! quas in eos ſententias dixeritis? acta Antonii

reſcidiſtis: leges refixiſtis: per vim et contra auſpicia latas decreviſtis: totius Italiae delectus excitaſtis: collegam et ſocium ſcelerum omnium, hoſtem judicaviſtis: cum hoc quae pax poteſt eſſe? hoſtis ſi eſſet externus, tamen id ipſum vix, talibus factis, poſſet aliquo modo. maria, montes, regionum magnitudines intereſſent, odiſſes eum, quem non videres. hi in oculis haerebunt, et, cum licebit, in faucibus: quibus enim ſeptis tam immanes belluas continebimus? at incertus exitus belli eſt. eſt omnino fortium virorum, quales vos eſſe debetis, virtutem praeſtare: tantum enim poſſunt: fortunae culpam non extimeſcere. ſed quoniam ab hoc ordine non fortitudo ſolum, verum etiam ſapientia poſtulatur: quanquam vix videntur haec poſſe ſejungi, ſejungamus tamen. fortitudo dimicare jubet, juſtum odium incendit, ad confligendum impellit. vocat ad periculum. quid ſapientia? cautioribus utitur conſiliis, in poſterum providet, eſt omni ratione protectior. quid igitur cenſet? parendum eſt enim: atque id optimum judicandum, quod ſit ſapientiſſime conſti-

Digitized by Google

tutum. ſi hoc praecipit, ne quid vita exiſtimem antiquius, ne decernam capitis periculo, fugiam omne diſcrimen: quaeram ex ea, etiamne ſi erit, cum id fecero, ſerviendum? ſi annuerit: nae ego ſapientiam iſtam, quamvis ſit erudita, non audiam. ſin reſponderit, Tu vero ita vitam corpuſque ſervato, ita fortunas, ita rem familiarem, ut haec poſteriora libertate ducas: itaque his uti velis, ſi libera republica poſſis: nec pro his libertatem, ſed pro libertate haec projicias, tanquam pignora injuriae: tum ſapientiae vocem audire videar, eique, uti deo, paream. itaque ſi, receptis illis, poſſumus eſſe liberi, vincamus odium, pacemque patiamur: ſin otium, incolumibus his, nullum eſſe poteſt; laetemur decertandi oblatam eſſe fortunam. aut enim, victis his, fruemur victrice republica: aut oppreſſi, (quod omen avertat Jupiter) ſi non ſpiritu, at virtutis laude vivemus.

At e- 4
nim nos M. Lepidus, imperator iterum, pontifex maximus, optime proximo civili bello de republica meritus, ad pacem adhortatur. nullius apud me, Patres conſcripti, auctoritas major eſt, quam M.

Lepidi, vel propter ipſius virtutem, vel propter familiae dignitatem. accedunt eodem multa privata: magna ejus in me merita, mea quaedam officia in illum. maximum vero ejus beneficium numero, quod hoc animo in rempublicam eſt, quae mihi vita mea ſemper fuit carior. nam cum Magnum Pompeium, clariſſimum adoleſcentem, praeſtantiſſimi viri filium, auctoritate adduxit ad pacem, remque publicam ſine armis maximo civilis belli periculo liberavit: tum me ejus beneficio plus quam pro virili parte obligatum puto. itaque ei et honores decrevi, quos potui ampliſſimos, in quibus vos mihi eſtis aſſenſi: nec unquam de illo et ſperare optime, et loqui deſtiti. magnis et multis pignoribus M. Lepidum reſpublica illigatum tenet. ſumma nobilitas eſt hominis, ſummi honores, ampliſſimum ſacerdotium, plurima urbis ornamenta, ipſius, fratris, majorumque monumenta: probatiſſima uxor, optatiſſimi liberi, res familiaris cum ampla, tum caſta a cruore civili. nemo ab eo civis violatus, multi beneficio et miſericordia liberati. talis igitur vir et civis opinione labi poteſt,

Digitized by Google

voluntate a republica diſſidere nullo pac-
to poteſt. pacem vult M. Lepidus. prae-
clare: ſi talem poteſt efficere, qualem nu-
per effecit: qua pace Cn. Pompeii filium
reſpublica adſpiciet, ſuoque ſinu com-
plexuque recipiet: neque ſolum illum,
ſed cum illo ſeipſam ſibi reſtitutam puta-
bit. haec cauſa fuit, cur decerneretis ſta-
tuam in Roſtris cum inſcriptione prae-
clara, cur abſenti triumphum. quanquam
enim magnas res bellicas geſſerat, et tri-
umpho dignas, non erat tamen ei tribu-
endum, quod nec L. Aemilio, nec Aemi-
liano Scipioni, nec ſuperiori Africano,
nec Mario, nec Pompeio, qui majora bel-
la geſſerunt: ſed, quod ſilentio civile bel-
lum confecerat, cum primum licuit, ho-
nores in eum maximos contuliſtis. Ex- 5
iſtimaſne igitur, M. Lepide, qualem Pom-
peium reſpublica habitura ſit civem, tales
futuros in republica Antonios? in altero
pudor, gravitas, moderatio, integritas:
in illis (et cum hos compello, praetereo
animo ex grege latrocinii neminem) libi-
dines, ſcelera, ad omne facinus immanis
audacia. deinde obſecro vos, Patres con-
ſcripti, quis hoc veſtrûm non videt, quod

Fortuna ipſa, quae dicitur caeca, vidit? ſalvis enim actis Caeſaris, quae concordiae cauſa defendimus, Pompeio ſua domus patebit: eamque non minoris, quam emit Antonius, redimet: redimet, inquam, Cn. Pompeii domum filius. ô rem acerbam! ſed haec ſatis diu multumque defleta ſunt. decreviſtis tantam pecuniam Pompeio, quantam ex bonis patriis in praedae diſſipatione inimicus victor redegiſſet. ſed hanc mihi diſpenſationem pro paterna neceſſitudine et conjunctione depoſco. redimet hortos, aedes, urbana quaedam, quae poſſidet Antonius. nam argentum, veſtem, ſuppellectilem, vinum amittet aequo animo, quae ille helluo diſſipavit. Albanum, Firmanum a Dolabella recuperabit: etiam ab Antonio Tuſculanum: hique, qui nunc Mutinam oppugnant, D. Brutum obſident, de Falerno Anſeres depellentur. ſunt alii plures fortaſſe, ſed mea memoria dilabuntur. ego etiam eos dico, qui hoſtium numero non ſunt; Pompeianas poſſeſſiones, quanti emerint, filio reddituros. ſatis inconſiderati fuit, ne dicam audacis, rem ullam ex illis attingere: retinere ve-

Digitized by Google

rò quis poterit, clariſſimo domino reſtituto? an is non reddet, qui domini patrimonium circumplexus, quaſi theſaurum draco, Pompeii ſervus, libertus Caeſaris, agri Lucani poſſeſſiones occupavit? atque illud ſepties millies, quod adoleſcenti, Patres conſcripti, ſpopondiſtis, ita deſcribite, ut videatur a vobis Cn. Pompeii filius in patrimonio ſuo collocatus. haec ſenatus. reliqua populus Romanus in ea familia, quam vidit ampliſſimam, perſequetur: in primis paternum auguratus locum, in quem ego eum, ut, quod a patre accepi, filio reddam, mea nominatione cooptabo. utrum igitur augurem Jovis optimi maximi, cujus interpretes internuntiique conſtituti ſumus, utrum populus Romanus libentius ſanciet, Pompeium, an Antonium? mihi quidem numine deorum immortalium videtur hoc fortuna voluiſſe, ut actis Caeſaris firmis ac ratis Cn. Pompeii filius poſſet, et dignitatem, et fortunas patrias recuperare. Ac ne illud quidem ſilentio, 6
Patres conſcripti, praetereundum puto, quod clariſſimi viri legati, L. Paulus, Q. Thermus, C. Fannius, quorum habetis

cognitam voluntatem in rempublicam, eamque perpetuam atque conſtantem, nuntiant, ſe Pompeii conveniendi cauſa divertiſſe Maſſiliam, eumque cognoviſſe paratiſſimo animo, ut cum ſuis copiis iret ad Mutinam, ni vereretur veteranorum animos offendere. eſt vero ejus patris filius, qui ſapienter faciebat non minus multa, quam fortiter. itaque intelligitis et animum ei praeſto fuiſſe, nec conſilium defuiſſe. atque etiam hoc M. Lepido providendum eſt, ne quid arrogantius, quam ejus mores ferunt, facere videatur. ſi enim nos exercitu terret, non meminit, illum exercitum ſenatûs, populique Romani, atque univerſae reipublicae eſſe, non ſuum. at uti poteſt pro ſuo. quid tum? omniane viris bonis, quae facere poſſunt, facienda ſunt? etiamne ſi turpia, ſi pernicioſa erunt? ſi facere omnino non licebit? quid autem turpius, aut foedius, aut quod minus deceat, quam contra ſenatum, contra cives, contra patriam exercitum ducere? quid vero magis vituperandum, quam id facere, quod non liceat? licet autem nemini contra patriam ducere exercitum: ſi quidem licere

id dicimus, quod legibus, quod more majorum, inſtitutiſque conceditur. neque enim, quod quiſque poteſt, id ei licet, nec, ſi non obſtatur, propterea etiam permittitur. tibi enim exercitum, Lepide, tanquam majoribus tuis, patria pro ſe dedit. hoc tu arcebis hoſtem; fines imperii propagabis; ſenatui populoque Romano parebis, ſi quam ad aliam rem te forte traduxerit.
7 Haec ſi cogitas, es, M. Lepide, pontifex maximus, M. Lepidi, pontificis maximi, pronepos. ſin hominibus tantum licere judicas, quantum poſſunt: vide, ne alienis exemplis, iiſque recentibus, uti, quam et antiquis et domeſticis malle videare. quod ſi auctoritatem interponis ſine armis, magis equidem laudo: ſed vide ne hoc ipſum non ſit neceſſe. quanquam enim eſt tanta in te auctoritas, quanta debet in homine nobiliſſimo: tamen ſenatus ſe ipſe non contemnit. nec vero fuit unquàm gravior, conſtantior, fortior. incenſi omnes rapimur ad libertatem recuperandam; non poteſt ullius auctoritate tantus ſenatus, populique Romani ardor extingui. odimus: irati pugnamus: extorqueri de ma-

Digitized by Google

nibus arma non poſſunt: receptui ſignum, aut revocationem a bello audire non poſſumus: ſperamus optima: pati vel difficillima malumus, quam ſervire. Caeſar confecit invictum exercitum: duo fortiſſimi conſules adſunt cum copiis: L. Planci conſulis deſignati varia et magna auxilia non deſunt: de D. Bruti ſalute certatur. unus furioſus gladiator cum teterrimorum latronum manu contra patriam, contra deos penates, contra aras et focos, contra quatuor conſules gerit bellum. huic cedamus? hujus conditiones audiamus? cum hoc pacem fieri poſſe
8 credamus? At periculum eſt, ne ab hoc opprimamur. non metuo, ne is, qui ſuis ampliſſimis fortunis, niſi bonis ſalvis, frui non poteſt, prodat ſalutem ſuam. bonos cives primum natura efficit, adjuvat deinde fortuna. omnibus enim bonis expedit, ſalvam eſſe rempublicam. ſed in iis, qui fortunati ſunt, magis id apparet. quis fortunatior Lepido, ut ante dixi? quis eodem ſanior? vidit ejus moeſtitiam atque lacrymas populus Romanus Lupercalibus: vidit, quàm abjectus, quàm confectus eſſet, cum Caeſari

O

diadema imponens Antonius, ſervum ſe illius, quam collegam, eſſe malebat. qui ſi reliquis flagitiis et ſceleribus ſe abſtinere potuiſſet, tamen unum ob hoc factum dignum illum omni poena putarem. nam, ſi ipſe ſervire poterat, nobis dominum cur imponebat? et, ſi ejus pueritia pertulerat libidines eorum, qui erant in eum tyranni, etiamne in noſtros liberos dominum et tyrannum comparabat? itaque illo interfecto, qualem eum in nos eſſe voluit, talis ipſe in caeteros extitit. qua enim in barbaria quiſquam tam teter, tam crudelis tyrannus, quàm in hac urbe armis barbarorum ſtipatus Antonius? Caeſare dominante veniebamus in ſenatum, ſi non liberè, attamen tutò. hoc archipiratâ, (quid enim dicam tyranno?) haec ſubſellia ab Ithyreis occupabantur. prorupit ſubito Brunduſium, ut inde, agmine quadrato ad urbem accederet: lautiſſimum oppidum, nunc municipium honeſtiſſimorum quondam colonorum, Sueſſam, fortiſſimorum militum ſanguine implevit: Brunduſii in ſinu, non modo avariſſimae, ſed etiam crudeliſſimae uxoris, delectos Martiae legionis centurio-

Digitized by Google

nes, trucidavit. Inde ſe quo furore, quo ardore, ad urbem, id eſt, ad caedem optimi cujuſque rapiebat? quo tempore dii immortales ipſi praeſidium improviſum,
9 nec opinantibus nobis obtulerunt. Caeſaris enim incredibilis ac divina virtus, latronis impetus crudeles ac furibundos retardavit: quem tum ille demens laedere ſe putabat edictis, ignorans, quaecunque falſo is diceret in ſanctiſſimum adoleſcentem, ea verè recidere in memoriam pueritiae ſuae. ingreſſus urbem eſt, quo comitatu, vel potius agmine? cùm dextra, ſiniſtra, gemente populo Romano, minaretur dominis, notaret domos, diviſurum ſe urbem palam ſuis polliceretur. rediit ad milites, ibi peſtifera illa Tiburi concio. inde ad urbem curſus: ſenatus in Capitolium: parata de circumſcribendo adoleſcente ſententia conſularis: cum repente (nam Martiam legionem Albae conſediſſe ſciebat) affertur ei de quarta nuntius: quo perculſus, abjecit conſilium referendi ad ſenatum de Caeſare. egreſſus eſt non viis, ſed tramitibus, paludatus: eoque die ipſo innumerabilia ſenatus-conſulta fecit: quae

Digitized by Google

quidem omnia citius delata, quam ſcripta ſunt. ex eo non iter, ſed curſus et fuga in Galliam. Caeſarem ſequi arbitrabatur cum legione Martia, cum quarta, cum veteranis: quorum ille nomen prae metu ferre non poterat: eique in Galliam penetranti D. ſe Brutus objecit: qui ſe totius belli fluctibus circumiri, quàm illum aut regredi, aut progredi maluit, Mutinamque illi exultanti tanquam frenos furoris injecit. quam cùm operibus, munitionibuſque ſepſiſſet, nec eum florentiſſimae coloniae dignitas, neque conſulis deſignati majeſtas a parricidio deterreret; tum, me (teſtor et vos, et populum Romanum, et omnes deos, qui huic urbi praeſident) invito et repugnante, legati miſſi tres conſulares ad latronem M. Antonium, gladiatorum ducem. quis tam barbarus unquam? tam immanis? tam ferus? non audivit: non reſpondit: neque eos ſolum praeſentes, ſed multo magis nos, a quibus illi erant miſſi, ſprevit, et pro nihilo putavit. poſtea, quod ſcelus, quod facinus parricida non edidit? circumſedit colonos veſtros, exercitum populi Romani, imperatorem, conſulem

deſignatum : agros divexat civium optimorum : hoſtis teterrimus omnibus bonis cruces ac tormenta minitatur. Cum hoc, M. Lepide, pax eſſe quae poteſt? cujus ne ſupplicio quidem ullo ſatiari videtur poſſe populus Romanus. quod ſi quis adhuc dubitare potuit, quin nulla ſocietas huic ordini, populoque Romano cum illa importuniſſima bellua poſſit eſſe, deſinat profecto dubitare, his cognitis literis, quas mihi miſſas ab Hirtio conſule modo accepi. eas dum recito, dumque de ſingulis ſententiis breviter diſputo; velim, Patres conſcripti, ut adhuc feciſtis, me attente audiatis. ANTONIUS HIRTIO et CAESARI. neque ſe imperatorem, neque Hirtium conſulem, nec pro praetore Caeſarem. ſatis hoc quidem ſcitè. deponere alienum nomen ipſe maluit, quam illis ſuum reddere. ‘ cognita ‘ morte C. Trebonii, non plus gaviſus ‘ ſum, quam dolui. ’ videte quid ſe gaviſum, quid doluiſſe dicat: facilius de pace deliberabitis. ‘ dediſſe poenas ſcele‘ ratum cineri atque oſſibus clariſſimi vi‘ ri, et apparuiſſe numen deorum intra ‘ finem anni vertentis, aut jam ſoluto

'supplicio parricidae, aut impendente, ' laetandum eſt.' ô Spartace! quem enim te potius appellem? cujus propter nefaria ſcelera tolerabilis fuiſſe videtur Catilina: laetandum eſſe auſus es ſcribere, Trebonium dediſſe poenas? ſceleratum Trebonium? quo ſcelere, niſi quòd te idibus Martiis a debita tibi peſte ſeduxit? age, hoc laetaris: videamus, quid moleſte feras. ' hoſtem judicatum hoc tempo-' re Dolabellam, eo quod ſicarium occi-' derit; et videri cariorem populo Roma-' no filium ſcurrae, quam C. Caeſarem, ' patriae parentem, ingemiſcendum eſt.' quid ingemiſcis hoſtem Dolabellam judicatum? quid? te non intelligis delectu totâ Italiâ habito, conſulibus miſſis, Caeſare ornato, ſagis denique ſumptis, hoſtem judicatum? quid eſt autem, ſcelerate, quòd gemas, hoſtem Dolabellam judicatum a ſenatu? quem tu ordinem omnino eſſe nullum putas: ſed eam tibi cauſam belli gerendi proponis, ut ſenatum funditus deleas: reliqui boni et locupletes omnes ſummum ordinem ſubſequantur. at ſcurrae filium appellat. quaſi vero ignotus nobis fuerit ſplendidus eques

Romanus Trebonii pater. is autem hu-
militatem deſpicere audet cujuſquam, qui
11 ex Fadia ſuſtulerit liberos? ‘ Acerbiſ-
‘ ſimum vero eſt, te, A. Hirti, ornatum
‘ eſſe beneficiis Caeſaris, et talem ab eo
‘ relictum, qualem ipſe miraris.’ equidem
negare non poſſum, a Caeſare Hirtium
ornatum: ſed illa ornamenta in virtute
et induſtria poſita lucent. tu vero, qui
te ab eodem Caeſare ornatum negare non
potes, quid eſſes, ſi tibi ille non tam mul-
ta tribuiſſet? ecquò te tua virtus provex-
iſſet? ecquò genus? in luſtris, popinis,
alea, vino, tempus aetatis omne con-
ſumpſiſſes, et faciebas, cum in gremiis mi-
marum mentum, mentemque deponeres.
‘ Et te, ô puer.’ puerum appellat, quem
non modo virum, ſed etiam fortiſſimum
virum ſenſit, et ſentiet. eſt iſtuc quidem
nomen aetatis, ſed ab eo minime uſurpan-
dum, qui ſuam amentiam puero huic prae-
bet ad gloriam. ‘ qui omnia ejus nomini
‘ debes.’ debet vero, ſolvitque praeclare:
ſi enim ille patriae parens eſt, ut tu ap-
pellas (ego, quid ſentiam, videro) cur
non hic parens verior, a quo certe vitam
habemus, e tuis facinoroſiſſimis manibus

ereptam? ‘ id agere, ut jure damnatus ſit ‘ Dolabella?’ turpem vero actionem, qua defenditur ampliſſimi auctoritas ordinis contra crudeliſſimi gladiatoris amentiam! ‘et ut venefica haec liberetur obſi‘dione?’ veneficam audes appellare eum virum, qui tuis veneficiis remedia invenit? quem ita obſides, nove Annibal, aut ſi quis acutior imperator fuit, ut te ipſe obſideas, neque te iſtinc, ſi cupias, poſſis explicare. receſſeris: undique omnes inſequentur. manſeris: haerebis. nimirum recte veneficam appellas, a quo tibi praeſentem peſtem vides comparatam. ‘ ut ‘ quam potentiſſimus ſit Caſſius, atque ‘ Brutus?’ putes Cenſorinum dicere, aut Ventidium, aut etiam ipſos Antonios. cur autem nolint potentes eſſe non modo optimos et nobiliſſimos viros, ſed ſecum etiam in reipublicae defenſione conjunctos? ‘ nimirum eodem modo haec adſpi‘citis, ut priora.’ quae tandem? ‘ caſtra ‘ Pompeii ſenatum appellatis.’ An ve- 12
ro tua caſtra potius ſenatum appellaremus? in quibus tu es videlicet conſularis, cujus totus conſulatus eſt ex omni monumentorum memoria revulſus: duo

praetores ſine cauſa diffiſi ſe aliquid habituros: nos enim Caeſaris beneficia defendimus: praetorii, Philadelphus Annius, et innocens Gallius: aedilitii, Coricus laterum et vocis meae, Beſtia et fidei patronus: fraudator creditorum Trebellius, et homo diruptus, dirutuſque, Q. Caelius, columenque amicorum Antonii, Cotyla Varius; quos Antonius deliciarum cauſa loris in convivio caedi jubebat a ſervis publicis: Septemvirales, Lento, Nucula: tum deliciae atque amores populi Romani L. Antonius: tribuni primum duo deſignati, Tullus Hoſtilius, qui ſuo jure in porta nomen inſcripſit: qui cùm prodere imperatorem ſuum non poſſet, reliquit. alter eſt deſignatus, Viſeius neſcio qui, fortis (ut aiunt) latro: quem tamen temperantem fuiſſe ferunt Piſauri balneatorem. ſequuntur alii, tribunitii, T. Plancus in primis: qui ſi ſenatum dilexiſſet, nunquam curiam incendiſſet. quo ſcelere damnatus in eam urbem rediit armis, e qua exceſſerat legibus. ſed hoc ei commune cum plurimis diſſimillimis. illud tamen verum, quod in hoc Planco proverbii loco dici ſolet,

perire eum non poſſe, niſi ei crura fracta eſſent. fracta ſunt, et vivit. hoc tamen, ut alia multa, Aquilae fertur acceptum. Eſt etiam ibi Decius, ab illis, 13
ut opinor, Muribus Deciis. itaque Caeſaris munere, Deciorum quidem multo intervallo per hunc praeclarum virum memoria renovata eſt. Saxam vero Decidium praeterire qui poſſum, hominem deductum ex ultimis gentibus, ut eum tribunum plebis videremus, quem civem nunquam videramus? eſt quidem alter Saſerna: ſed omnes tamen tantam habent ſimilitudinem inter ſe, ut in eorum praenominibus errem. nec vero Exitius, Philadelphi frater, quaeſtor, praetermittendus eſt, ne, ſi de clariſſimo adoleſcente ſiluero, invidiſſe videar Antonio. eſt etiam Aſinius quidam ſenator voluntarius, lectus ipſe a ſe. apertam curiam vidit poſt Caeſaris mortem: mutavit calceos: pater conſcriptus repente factus eſt. non novi Sex. Albedium: ſed tamen neminem tam maledicum offendi, qui illum negaret dignum Antonii ſenatu. arbitror me aliquos praeteriiſſe: de iis tamen, qui occurrebant, tacere non potui. hoc igi-

Digitized by Google

tur fretus ſenatu, Pompeianum ſenatum deſpicit; in quo decem fuimus conſulares: qui ſi omnes viverent, bellum omnino hoc non fuiſſet: auctoritati ceſſiſſet audacia. ſed quantum praeſidii fuerit in caeteris, hinc intelligi poteſt, quod ego unus, relictus e multis, contudi et fregi, adjuvantibus vobis, exultantis praedonis
14 audaciam. Quod ſi fortuna nobis modo non eripuiſſet Serv. Sulpicium, ejuſque collegam antè Marcellum: quos cives? quos viros? ſi duos conſules, amiciſſimos patriae, ſimul ex Italia ejectos: ſi L. Afranium, ſummum ducem: ſi P. Lentulum, civem cùm in caeteris rebus tum in ſalute mea ſingularem: ſi Bibulum, cujus eſt in rempublicam merito ſemper laudata conſtantia: ſi L. Domitium, praeſtantiſſimum civem: ſi Appium Claudium, pari nobilitate et voluntate praeditum: ſi P. Scipionem, clariſſimum virum, majorumque ſuorum ſimillimum, reſpublica tenere potuiſſet: certe his conſularibus non eſſet Pompeianus deſpiciendus ſenatus. utrum igitur aequius, utrum melius reipublicae fuit, Cn. Pompeium, an ſectorem Cn. Pompeii vivere.

Digitized by Google

Antonium? qui vero praetorii? quorum princeps M. Cato, idemque omnium gentium virtute princeps. quid reliquos clariſſimos viros commemorem? noſtis omnes. magis vereor, ne longum me in enumerando, quam ne ingratum in praetereundo putetis. qui aedilitii? qui tribunitii? qui quaeſtorii? quid multa? talis ſenatorum et dignitas, et multitudo fuit, ut magna excuſatione opus iis ſit, qui illa in caſtra non venerunt. Nunc reliqua attendite. ‘victum Ciceronem ducem habuiſtis.’ eo libentius ducem audio, quod certe ille dicit invitus. nam de victo nihil laboro. fatum enim meum eſt, ſine republica nec vinci poſſe, nec vincere. ‘Macedoniam munitis exercitibus.’ et quidem fratri tuo, qui a vobis nihil degenerat, extorſimus. ‘Africam commiſiſtis Varo bis capto.’ hic cum C. fratre putat ſe litigare. ‘in Syriam Caſſium miſiſtis.’ non igitur ſentis, huic cauſae orbem terrae patere: te, extra munitiones tuas, veſtigium ubi imprimas non habere? ‘Caſcam tribunatum gerere paſſi eſtis.’ quid ergo? ut Marullum, ut Caeſetium a republica remo-

Digitized by Google

veremus, eum, per quem, ut neque idem
hoc poſthac, neque multa hujuſmodi ac-
cidere poſſent, conſecuti ſumus? 'Vec-
'tigalia Juliana Lupercis ademiſtis.' Lu-
percorum mentionem facere audet? ne-
que illius diei memoriam perhorreſcit,
quo auſus eſt, obrutus vino, unguentis
oblitus, nudus, gementem populum Ro-
manum ad ſervitutem cohortari? 'vete-
'ranorum colonias, deductas lege et ſe-
'natus-conſulto, ſuſtuliſtis.' nos ſuſtuli-
mus, an contra lege comitiis centuriatis
latâ ſanximus? vide ne tu veteranos, ta-
men eos, qui erant perditi, perdideris:
in eumque locum deduxeris, ex quo ip-
ſi jam ſentiunt ſe nunquam exituros.
'Maſſilienſibus jure belli adepta reddi-
'turos vos pollicemini.' nihil diſputo
de jure belli. magis facilis diſputatio eſt,
quam neceſſaria. illud tamen animadver-
tite, Patres conſcripti, quam ſit huic rei-
publicae natus hoſtis Antonius, qui tan-
topere eam civitatem oderit, quam ſcit
huic reipublicae ſemper fuiſſe amiciſſi-
16 mam. 'Neminem Pompeianum, qui
'vivat, tenere lege Hirtia dignitates?'
qui, quaeſo, jam legis Hirtiae mentio-

nem facit? cujus non minus arbitror latorem ipſum, quam eos, de quibus lata eſt, poenitere? omnino, mea quidem ſententia, legem illam appellare fas non eſt: et, ut ſit lex, non debemus illam Hirtii legem putare. ‘ Apuleiana pecunia Brutum ſubornaſtis.’ quid, ſi omnibus ſuis copiis excellentem virum reſpublica armaſſet? quem tandem bonum poeniteret? nec enim ſine pecunia exercitum alere; nec ſine exercitu fratrem tuum capere potuiſſet. ‘ ſecuri percuſſos Paetum et ‘ Menedemum, civitate donatos, et hoſ- ‘ pites Caeſaris, laudaſtis.’ non laudamus, quod ne audivimus quidem. valde enim nobis in tanta perturbatione reipublicae de duobus nequiſſimis Graeculis cogitandum fuit. ‘ Theopompum, nu- ‘ dum, expulſum a Trebonio, confuge- ‘ re Alexandriam neglexiſtis.’ magnum crimen ſenatus. de Theopompo, ſummo homine, neglex imus: qui ubi terrarum ſit, quid agat, vivat denique, an mortuus ſit, quis aut ſcit, aut curat? ‘ Serv. ‘ Galbam eodem pugione ſuccinctum in ‘ caſtris videtis.’ nihil tibi de Galba reſpondeo, fortiſſimo et conſtantiſſimo ci-

Digitized by Google

ve: coram aderit: praeſens tibi et ipſe, et ille, quem inſimulas, pugio reſpondebit. ' milites aut meos, aut veteranos ' contraxiſtis, tanquam ad exitium eorum, qui Caeſarem occiderant: et eoſdem nec-opinantes ad quaeſtoris ſui, ' aut imperatoris, aut commilitonum ' ſuorum pericula impuliſtis.' ſcilicet verba dedimus, decepimus, ignorabat legio Martia, quarta ignorabant veterani quid ageretur. non illi ſenatus auctoritatem, non libertatem populi Romani ſequebantur: Caeſaris mortem ulciſci volebant, quam omnes fatalem fuiſſe arbitrabantur: te videlicet ſalvum, beatum, florentem eſſe cupiebant.
17 O miſer cum re, tum hoc ipſo, quod non ſentis, quam miſer ſis! ſed maximum crimen audite, ' denique quid non aut probaviſtis, aut ' feciſtis? quid faciat, ſi reviviſcat, , , ' quis? credo enim, afferet aliquod ſcelerati hominis exemplum. ' Cn. Pompei- ' us ipſe?' ô nos turpes, ſi quidem Cn. Pompeium imitaturi ſumus! ' aut filius ' ejus, ſi domi eſſe poſſit?' poterit, mihi crede: nam paucis diebus et in domum, et in hortos paternos immigrabit. ' po-

Digitized by Google

'ſtremo negatis pacem poſſe fieri, niſi 'aut emiſero Brutum, aut frumento ju- 'vero.' alii iſtuc negant? ego vero, ne ſi iſta quidem feceris, unquam tecum pacem huic civitati futuram puto. 'quid? 'hoc placetne veteranis iſtis? quibus ad- 'huc omnia integra ſunt.' nihil vidi tam integrum, quam ut oppugnare imperatorem incipiant, quem tanto ſtudio conſenſuque offenderint. 'quoniam vos aſ- 'ſentationibus et venenatis muneribus 'veniſtis.' depravati an corrupti ſunt, quibus perſuaſum eſt, foediſſimum hoſtem juſtiſſimo bello perſequi? 'at militi- 'bus incluſis opem fertis. nihil moror 'eos ſalvos eſſe, et ire quo jubetis: ſi ta- 'men patiuntur perire eum, qui meruit.' quam benigne! denique uſi liberalitate Antonii milites imperatorem reliquerunt, et ſe ad hoſtem metu perterriti contulerunt: per quos ſi non ſtetiſſet, non Dolabella prius imperatori ſuo, quam Antonius etiam collegae parentaſſet. 'Con- 'cordiae factam eſſe mentionem ſcribitis 'in ſenatu, et legatos eſſe conſulares 'quinque. difficile eſt credere, eos, qui 'me praecipitem egerint, aequiſſimas

'conditiones ferentem, et tamen ex his 'aliquid remittere cogitantem; putare 'aliquid moderate aut humane eſſe fac-'turos. vix etiam veriſimile eſt, qui ju-'dicaverint hoſtem Dolabellam ob rec-'tiſſimum facinus, eoſdem nobis parce-'re poſſe, idem ſentientibus.' parumne videtur, omnium facinorum ſibi cum Dolabella ſocietatem initam confiteri? nonne cernitis, ex uno fonte omnia ſce-lera manare? ipſe denique fatetur, hoc quidem ſatis acute, non poſſe eos, qui hoſtem Dolabellam judicaverint ob rec-tiſſimum facinus, (ita enim videtur An-
18 tonio) ſibi parcere, idem ſentienti. Quid huic facias, qui haec literis, memoriae-que mandarit, ita ſibi conveniſſe cum Do-labella, ut ille Trebonium, et, ſi poſſet, etiam Brutum, Caſſium, diſcruciatos ne-caret, eademque inhiberet ſupplicia no-bis? conſervandus civis cum tam pio juſtoque foedere. is etiam queritur con-ditiones ſuas repudiatas, aequas quidem et verecundas, ut haberet Galliam ulti-mam, aptiſſimam ad bellum renovan-dum, inſtruendumque provinciam: ut Alaudae in tertia decuria judicarent, id

eſt, ut perfugium ſcelerum eſſet cum turpiſſimis reipublicae ſordibus: ut acta ſua rata eſſent, cujus nullum remanet conſulatus veſtigium. cavebat etiam L. Antonio, qui fuerat aequiſſimus agri privati et publici decempedator, Nucula et Lentone collega. ‘ quamobrem vos potius a-
‘ nimadvertite, utrum ſit elegantius, et
‘ partibus utilius, Trebonii mortem per-
‘ ſequi, an Caeſaris; et utrum ſit aequius,
‘ concurrere nos, quo facilius reviviſcat
‘ Pompeianorum cauſa, toties jugulata;
‘ an conſentire, ne ludibrio ſimus inimi-
‘ cis.’ ſi eſſet jugulata, nunquam exſurgeret: quod tibi, tuiſque contingat! ‘ u-
‘ trum, inquit, elegantius.’ atqui hoc bello de elegantia quaeritur. ‘ et parti-
‘ bus utilius.’ partes, furioſe, dicuntur in foro, in curia. bellum contra patriam nefarium ſuſcepiſti: oppugnas Mutinam: circumſedes conſulem deſignatum: bellum contra te duo conſules gerunt, cumque his pro praetore Caeſar: cuncta contra te Italia armata eſt. iſtas tu partes potius, quam a populo Romano defectionem vocas? ‘ potius Trebonii mortem,
‘ quam Caeſaris perſequamur?’ Trebo-

Digitized by Google

nii ſatis perſecuti ſumus, hoſte judicato Dolabella: Caeſaris mors facillime defenditur oblivione et ſilentio. ſed videte, quid moliatur. cum mortem Caeſaris ulciſcendam putat: mortem proponit non iis ſolum, qui illam rem geſſerunt, ſed iis etiam, qui non moleſte tulerunt.

19 'Quibus utri noſtrûm ceciderint lucro 'futurum eſt. quod ſpectaculum adhuc 'ipſa fortuna vitavit, ne videret unius 'corporis duas acies, laniſta Cicerone, 'dimicantes: qui uſque eo felix eſt, ut 'iiſdem ornamentis deceperit vos, qui'bus deceptum Caeſarem gloriatus eſt.' pergit in mea maledicta, quaſi vero ei pulcherrime priora proceſſerint: quem ego inuſtum veriſſimis maledictorum notis tradam hominum memoriae ſempiternae. 'ego laniſta?' et quidem non inſipiens. deteriores enim jugulari cupio, meliores vincere. 'utri ceciderint,' ſcribit lucro nobis futurum. ô praeclarum lucrum! quo, te victore, (quod dii omen avertant) beata mors eorum futura ſit, qui e vita exceſſerint ſine tormentis. a me deceptos ait eiſdem 'ornamentis' Hirtium et Caeſarem. quod, quaeſo, ad-

Digitized by Google

huc a me eſt tributum Hirtio ornamentum? nam Caeſari plura et majora debentur. deceptum autem patrem a me Caeſarem dicere audes? tu, tu, inquam, illum occidiſti Lupercalibus: cujus, homo ingratiſſime, flaminium cur reliquiſti? ſed jam videte magni et clari viri admirabilem gravitatem, atque conſtantiam. ‘mihi quidem conſtat, nec meam contu‘meliam, nec meorum ferre: nec deſe‘rere partes, quas Pompeius odivit, nec ‘veteranos ſedibus ſuis moveri pati, nec ‘ſingulos ad cruciatum trahi, nec fallere ‘fidem, quam dedi Dolabellae.’ omitto alia: ‘fidem Dolabellae,’ ſanctiſſimi viri, deſerere homo pius non poteſt. quam fidem? an optimi cujuſque caedis; urbis et Italiae partitionis: ſuis dandarum, diripiendarumque provinciarum? nam quid erat aliud, quod inter Antonium et Dolabellam, impuriſſimos parricidas, foedere ac fide ſanciretur? ‘nec Lepidi ſo‘cietatem violare, piiſſimi hominis.’ tibi cum Lepido ſocietas, aut cum ullo, non dicam bono cive, ſicut ille eſt, ſed homine ſano? id agis, ut Lepidum aut impium, aut inſanum exiſtimari velis. nihil

agis. quanquam affirmare de altero difficile eſt, de Lepido praeſertim, quem ego metuam nunquam, bene ſperabo, dum licebit. revocare te a furore Lepidus voluit, non adjutor eſſe dementiae. tu porro ne pios quidem, ſed piiſſimos quaeris: et, quod verbum omnino nullum in lingua Latina eſt, id, propter tuam divinam pietatem, novum inducis. ‘ nec Plancum ‘ prodere, participem conſiliorum.’ Plancum participem? cujus memorabilis ac divina virtus lucem affert reipublicae. niſi forte eum ſubſidio tibi venire arbitraris cum fortiſſimis legionibus, magno equitatu, peditatuque Gallorum: quique, niſi ante ejus adventum reipublicae poenas dederis, ille hujus belli feret principatum. quanquam enim prima praeſidia utiliora reipublicae ſunt, tamen extrema ſunt gratiora. Sed jam ſe colligit, et ad extremum incipit philoſophari. ‘ ſi ‘ me rectis ſenſibus euntem dii immorta‘ les, ut ſpero, adjuverint: vivam liben‘ ter. ſin autem aliud me fatum manet: ‘ praecipio gaudia ſuppliciorum veſtro‘ rum. namque, ſi victi Pompeiani tam ‘ inſolentes ſunt: victores quales futuri

'ſint, vos potius experiemini.' praecipias licet gaudia: non enim tibi cum Pompeianis, ſed cum univerſa republica bellum eſt. omnes te dii, homines, ſummi, medii, infimi; cives, peregrini; viri, mulieres; liberi, ſervi oderunt. ſenſimus hoc nuper falſo nuntio: vero propediem ſentiemus. quae ſi tecum ipſe recolis aequiore animo, et majore conſolatione moriere. 'denique ſumma judicii mei
'ſpectat huc, ut meorum injurias ferre
'poſſim, ſi aut obliviſci velint ipſi feciſſe,
'aut ulciſci parati ſint una nobiſcum
'Caeſaris mortem.' hac Antonii ſententia cognita, dubitaturoſne A. Hirtium, C. Panſam, conſules, putatis, quin ad Antonium tranſeant? Brutum obſideant? Mutinam expugnare cupiant? quid de Panſa et Hirtio loquar? Caeſar, ſingulari pietate adoleſcens, poteritne ſe tenere, quin D. Bruti ſanguine poenas patrias perſequatur? itaque fecerunt, utì his literis lectis ad munitiones propius accederent. quo major adoleſcens Caeſar, majoreque deorum immortalium beneficio reipublicae natus eſt, qui nulla ſpecie paterni nominis, nec pietate, abductus un-

Digitized by Google

quam eſt. intelligit, maximam pietatem conſervatione patriae contineri. quod ſi partium certamen eſſet, quarum omnino nomen extinctum eſt, Antoniuſne potius et Ventidius partes Caeſaris defenderent, quam primum Caeſar, adoleſcens ſumma pietate et memoria parentis ſui? deinde Panſa et Hirtius, qui quaſi cornua duo tenuerunt Caeſaris, tum, cum illae verè partes vocabantur? hae vero quae ſunt partes, cum alteris ſenatus auctoritas, populi Romani libertas, reipublicae ſalus propoſita ſit: alteris caedes bonorum, urbis Italiaeque partitio? veniamus aliquando ad clauſulam.

21 'Legatos venire non credo.' bene me novit. 'bellum quo veniat.' propoſito praeſertim exemplo Dolabellae. ſanctiore erunt, credo, jure legati, quam duo conſules, contra quos arma fert: quàm Caeſar, cujus patris flamen eſt: quàm conſul deſignatus, quem oppugnat: quàm Mutina, quam obſidet: quàm patria, cui ignem, ferrumque minitatur. 'cum venerint, 'quae poſtulent, cognoſcam.' quin tu abis in malam peſtem, malumque cruciatum? ad te quiſquam veniat, niſi Ven-

Digitized by Google

tidii ſimilis? oriens incendium qui reſtinguerent, ſummos viros miſimus: repudiaſti: nunc in tantam flammam, tamque inveteratam mittamus, cum locum tibi reliquum non modo ad pacem, ſed ne ad deditionem quidem feceris? hanc ego epiſtolam, Patres conſcripti, non quo illum dignum putarem, recitavi, ſed ut confeſſionibus ipſius omnia patefacta ejus parricidia videretis. cum hoc pacem M. Lepidus, vir ornatiſſimus omnibus et virtutis, et fortunae bonis, ſi haec videret denique, aut vellet, aut fieri poſſe arbitraretur? 'prius undis, flamma,' ut ait poëta neſcio quis, prius denique omnia, quam aut cum Antoniis reſpublica, aut cum republica Antonii redeant in gratiam. monſtra quaedam ſunt iſta, et portenta, et prodigia reipublicae. moveri ſedibus ſuis huic urbi melius eſt, atque in alias, ſi fieri poſſit, terras demigrare, unde Antoniorum nec facta, nec nomen audiat, quam illos Caeſaris virtute ejectos, Bruti retentos, intra haec moenia videre. optatiſſimum eſt vincere: ſecundum eſt, nullum caſum pro dignitate et libertate patriae non ferendum putare.

Digitized by Google

quod reliquum eſt, non eſt tertium, ſed poſtremum omnium, maximam turpitudinem ſuſcipere vitae cupiditate. quae cum ita ſint, de mandatis, literiſque M. Lepidi, viri clariſſimi, Servilio aſſentior: et hoc amplius cenſeo, 'Magnum Pom-
'peium, Cn. filium, pro patris, majorum-
'que ſuorum animo ſtudioque in rem-
'publicam, ſuaque priſtina virtute, in-
'duſtria, voluntate, feciſſe, quod ſuam,
'eorumque, quos ſecum haberet, operam
'ſenatui, populoque Romano pollicitus
'eſſet, eamque rem ſenatui, populoque
'Romano gratam acceptamque eſſe, ei-
'que honori dignitatique eam rem fore.'
hoc vel conjungi cum hoc ſenatus-conſulto licet, vel ſejungi poteſt, ſeparatimque perſcribi, ut proprio ſenatus-conſulto Pompeius collaudatus eſſe videatur.

P

Digitized by Google

IN
M. ANTONIUM.
PHILIPPICA XIV.

SI, ut ex literis, quae recitatae ſunt, Patres conſcripti, ſceleratiſſimorum hoſtium exercitum caeſum, fuſumque cognovi; ſic id, quod et omnes maxime optamus, et ex ea victoria, quae parta eſt, conſecutum arbitramur, D. Brutum egreſſum jam Mutina eſſe cognoviſſem: propter cujus periculum ad ſaga iſſemus, propter ejuſdem ſalutem redeundum ad priſtinum veſtitum ſine ulla dubitatione cenſerem. ante vero, quam ſit ea res, quam avidiſſime civitas expectat, allata, laetitiae uſus ſatis eſt maximae praeclariſſimaeque pugnae: reditum ad veſtitum confectae victoriae reſervatae. confectio autem hujus belli eſt D. Bruti ſalus. quae autem eſt iſta ſententia, ut in hodiernum

Digitized by Google

diem veſtitus mutetur, deinde cras ſagati prodeamus? nos vero cum ſemel ad eum, quem cupimus, optamuſque, veſtitum redierimus, id agamus, ut eum in perpetuum retineamus. nam hoc quidem cum turpe eſt, tum ne diis quidem immortalibus gratum, ab eorum aris, ad quas togati adierimus, ad ſaga ſumenda diſcedere. atque animadverto, Patres conſcripti, quoſdam huic favere ſententiae: quorum ea mens, idque conſilium eſt, ut, cum videant, glorioſiſſimum illum D. Bruto futurum diem, quo die, propter ejus ſalutem redierimus ad veſtitum, hunc ei fructum eripere cupiant, ne memoriae, poſteritatique prodatur, propter unius civis periculum populum Romanum ad ſaga iiſſe, propter ejuſdem ſalutem rediſſe ad togas. tollite hanc; nullam tam pravae ſententiae cauſam reperietis. vos vero, P. C. conſervate auctoritatem veſtram, manete in ſententia, tenete veſtra memoria, quod ſaepe oſtendiſtis, hujus totius belli in unius viri fortiſſimi et maximi vita poſitum eſſe diſcrimen.
2 Ad D. Brutum liberandum legati miſſi, principes civitatis, qui illi hoſti ac parrici-

dae denuntiarent, ut a Mutina diſcederet: ejuſdem D. Bruti conſervandi gratia conſul ſortitu ad bellum profectus A. Hirtius; cujus imbecillitatem valetudinis animi virtus et ſpes victoriae confirmavit: Caeſar, cum exercitu per ſe comparato, a primis peſtibus rempublicam liberaſſet, ne quid poſtea ſceleris oriretur, profectus eſt ad eundem Brutum liberandum, vicitque dolorem aliquem domeſticum patriae caritate. quid C. Panſa egit aliud delectibus habendis, pecuniis comparandis, ſenatus-conſultis faciendis graviſſimis in Antonium, nobis cohortandis, populo Romano ad cauſam libertatis vocando, niſi ut D. Brutus liberaretur? a quo populus Romanus frequens ita ſalutem D. Bruti una voce depopoſcit, ut eam non ſolum commodis ſuis, ſed etiam neceſſitati victûs anteferret. quod ſperare nos quidem debemus, Patres conſcripti, aut inibi eſſe, aut jam eſſe confectum: ſed ſpei fructum rei convenit, et eventui reſervari, ne aut deorum immortalium beneficium feſtinatione praeripuiſſe, aut vim fortunae ſtultitiâ contempſiſſe videamur. ſed quoniam

Digitized by Google

ſignificatio veſtra ſatis declarat, quid hac de re ſentiatis: ad literas veniam, quae ſunt a conſulibus et a propraetore miſſae, ſi pauca ante, quae ad ipſas literas
3 pertineant, dixero. Imbuti ſanguine gladii, Patres conſcripti, legionum, exercituumque noſtrorum, vel madefacti potius duobus conſulum, tertio Caeſaris proelio. ſi hoſtium fuit ille ſanguis, ſumma militum pietas: nefarium ſcelus, ſi civium. quouſque igitur is, qui omnes hoſtes ſcelere ſuperavit, nomine hoſtis carebit? niſi mucrones etiam noſtrorum militum tremere vultis, et dubitare, utrum in cive, an in hoſte figantur. ſupplicationem decernitis: hoſtem non appellatis. gratae vero noſtrae diis immortalibus gratulationes erunt, gratae victimae, cum interfecta ſit civium multitudo. ‘de improbis, inquit, et audacibus.’ nam ſic eos appellat clariſſimus vir: quae ſunt urbanarum maledicta litium, non inuſtae belli internecini notae. teſtamenta, credo, ſubjiciunt; aut ejiciunt vicinos; aut adoleſcentulos circumſcribunt. his enim vitiis affectos et talibus, malos, et audaces appellare conſuetudo ſolet. bellum

Digitized by Google

inexpiabile infert quatuor conſulibus unus omnium latronum teterrimus: gerit idem bellum cum ſenatu, populoque Romano: omnibus (quanquam ruit ipſe ſuis cladibus) peſtem, vaſtitatem, cruciatum, tormenta denuntiat: Dolabellae ferum et immane facinus, quod nulla barbaria poſſet agnoſcere, id ſuo conſilio factum eſſe teſtatur: quaeque eſſet facturus in hac urbe, niſi eum hinc ipſe Jupiter ab hoc templo atque moenibus repuliſſet, declaravit in Parmenſium calamitate, quos, optimos viros, honeſtiſſimoſque homines, maxime cum auctoritate hujus ordinis, populique Romani dignitate conjunctos, crudeliſſimis exemplis interemit propudium illud et portentum L. Antonius, inſigne odium omnium hominum, vel, ſi etiam dii oderint quos oportet, omnium deorum. refugit animus, Patres conſcripti, eaque dicere reformidat, quae L. Antonius in Parmenſium liberis et conjugibus effecerit. quas enim turpitudines Antonii libenter ſubierunt, eaſdem per vim laetantur aliis ſe intuliſſe. ſed vis calamitoſa eſt, quam illis intulerunt: libido flagitioſa, qua Antonio-

Digitized by Google

rum oblita eſt vita. Eſt igitur quiſquam, qui hoſtes appellare non audeat, quorum ſcelere crudelitatem Carthaginenſium victam eſſe fateatur? qua enim in urbe tam immanis Annibal capta, quam in Parma ſurrepta Antonius? niſi forte hujus coloniae et caeterarum, in quas eodem eſt animo, non eſt hoſtis Antonius putandus. ſi vero coloniarum et municipiorum ſine ulla dubitatione hoſtis eſt, quid tandem hujus cenſetis urbis, quam ille ad explendas egeſtates latrocinii ſui concupivit? quam jam peritus metator et callidus decempeda ſua Saxa diviſerat? recordamini, per deos immortales! Patres conſcripti, quid hoc biduo timuerimus a domeſticis hoſtibus, rumoribus improbiſſimis diſſipatis. quis liberos, quis conjugem adſpicere poterat ſine fletu? quis domum? quis tecta? quis larem familiarem? aut foediſſimam mortem omnes, aut miſerabilem fugam cogitabant. haec a quibus timebantur, eos hoſtes appellare dubitamus? gravius ſi quis attulerit nomen, libenter aſſentiar: hoc vulgari contentus vix ſum, leviore non utar. itaque cum ſupplicationes juſtiſſimas ex iis literis,

Digitized by Google

quae recitatae ſunt, decernere debeamus,
Serviliuſque decreverit: augebo omnino
numerum dierum, praeſertim cum non
uni, ſed communiter tribus ducibus ſint
decernendae. ſed hoc primum faciam, ut
imperatores appellem eos, quorum vir-
tute, conſilio, felicitate, maximis peri-
culis ſervitutis atque interitus liberati ſu-
mus. etenim cui viginti his annis ſuppli-
catio decreta eſt, ut non imperator ap-
pellaretur, aut minimis rebus geſtis, aut
plerumque nullis? quamobrem aut ſup-
plicatio ab eo, qui ante dixit, decernen-
da non fuit: aut uſitatus honos pervul-
gatuſque tribuendus iis, quibus etiam
novi et ſingulares debentur. At ſi quis 5
Hiſpanorum, aut Gallorum, aut Thra-
cum mille aut duo millia occidiſſet, non
eum hac conſuetudine, quae increbuit,
imperatorem appellaret ſenatus? tot le-
gionibus caeſis, tanta multitudine inter-
fecta, hoſtium dico; ita, inquam, hoſti-
um, quamvis hoc iſti hoſtes domeſtici
nolint, clariſſimis ducibus ſupplicatio-
num honorem tribuemus, imperatorum
nomen adimemus? quanto enim honore,
laetitia, gratulatione in hoc templum in-

Digitized by Google

gredi debent illi ipſi hujus urbis liberatores, cum heſterno die propter eorum res geſtas me ovantem et prope triumphantem, populus Romanus in Capitolium domo tulerit, domum inde reduxerit? is enim demum eſt, mea quidem ſententia, juſtus triumphus ac verus: cum bene de republica meritis teſtimonium a conſenſu civitatis datur. nam ſive in communi gaudio populi Romani uni gratulabantur, magnum judicium: ſive gratias agebant, eo majus: ſive utrumque, nihil magnificentius excogitari poteſt. tu igitur ipſe de te? dixerit quiſpiam. et quidem invitus: ſed injuriae dolor facit me, praeter conſuetudinem, glorioſum. nonne ſatis eſt ab hominibus virtutis ignaris gratiam bene merentibus non referri? etiam in eos, qui omnes ſuas curas in reipublicae ſalute defigunt, crimen invidiaque quaeretur? ſcitis enim per hos dies creberrimum fuiſſe ſermonem, me pridie Vinalia, qui dies hodie eſt, cum faſcibus deſcenſurum. in aliquem credo hoc gladiatorem, aut latronem, aut Catilinam eſſe confictum, non in eum, qui, ne quid tale in republica fieri poſſet, effecerit. an ut

Digitized by Google

ego, qui Catilinam haec molientem ſuſtulerim, everterim, afflixerim, ipſe exiſterem repente Catilina? quibus auſpiciis iſtos faſces augur acciperem? quatenus haberem? cui traderem? quemquamne fuiſſe tam ſceleratum, qui hoc fingeret? tam furioſum, qui crederet? unde igitur iſta ſuſpicio, vel potius unde iſte ſermo?
Cum, ut ſcitis, hoc triduo, vel quatriduo, 6
triſtis a Mutina fama manaret; inflati laetitia atque inſolentia impii cives, unum ſe in locum ad illam curiam, ſuis potius, quam reipublicae infelicem, congregabant. ibi cum conſilium inirent de caede noſtra, partirenturque inter ſe, qui Capitolium, qui Roſtra, qui urbis portas occuparent: ad me concurſum futurum civitatis putabant. quod ut cum invidia mea fieret, et cum vitae etiam periculo, famam iſtam faſcium diſſipaverunt: faſces ipſi ad me delaturi fuerunt. quod cum eſſet quaſi mea voluntate factum, tum in me impetus conductorum hominum, quaſi in tyrannum, parabatur: ex quo caedes eſſet veſtrûm omnium conſecuta. quae res pateſcit, Patres conſcripti: ſed ſuo tempore totius hujus ſceleris fons a-
Digitized by Google

perietur. itaque P. Apuleius, tribunus plebis, meorum omnium conſiliorum, periculorumque jam inde a conſulatu meo teſtis, conſcius, adjutor, dolorem ferre non potuit: doloris mei concionem habuit maximam, populo Romano unum atque idem ſentiente. in qua concione cùm me, pro ſumma noſtra conjunctione et familiaritate, liberare ſuſpicione faſcium vellet, una voce cuncta concio declaravit, nihil eſſe a me unquam de republica niſi optime cogitatum. poſt hanc habitam concionem, duabus, tribuſve horis, optatiſſimi nuntii et literae venerunt: ut idem dies non modo me iniquiſſima invidia liberarit, ſed etiam celeberrima populi Romani gratulatione auxerit. haec interpoſui, Patres conſcripti, non tam ut pro me dicerem, (male enim mecum ageretur, ſi parum vobis eſſem ſine defenſione purgatus) quam ut quoſdam nimis jejuno animo et anguſto monerem, id quod ſemper ipſe feciſſem, uti excellentium civium virtutem imitatione dignam, non invidia putarent. magnus eſt in republica campus, ut ſapienter dicere Craſſus ſolebat, multis apertus curſus ad laudem.

Digitized by Google

Utinam quidem illi principes viverent, 7
qui me poſt meum conſulatum, cum iis ipſe cederem, principem non inviti videbant! hoc vero tempore in tanta inopia conſtantium et fortium conſularium, quo me dolore affici creditis, cum alios male ſentire, alios nihil omnino curare videam, alios parum conſtanter in ſuſcepta cauſa permanere, ſententiamque ſuam non ſemper utilitate reipublicae, ſed cùm ſpe, tum timore moderari? quod ſi quis de contentione principatûs laborat, quae nulla eſſe debet: ſtultiſſime facit, ſi vitiis cum virtute contendit. ut enim curſu curſus, ſic in viris fortibus virtus virtute ſuperatur. tu, ſi ego de republica optime ſentiam: ut me vincas, ipſe peſſime ſenties? aut, ſi ad me bonorum concurſum fieri videbis, ad te improbos invitabis? nollem, primum reipublicae causâ: deinde etiam dignitatis tuae. ſed, ſi principatus ageretur, quem nunquam expetivi, quid tandem mihi eſſet optatius? ego enim malis ſententiis vinci non poſſum, bonis forſitan poſſum, et libenter. haec populum Romanum videre, animadvertere, judicare, quidam mo-

leſte ferunt. poteratne fieri, ut non perinde homines de quoque, ut quiſque mereretur, judicarent? ut enim de univerſo ſenatu populus Romanus veriſſime judicat, nullis reipublicae temporibus hunc ordinem firmiorem atque fortiorem fuiſſe, ſic de unoquoque noſtrûm, et maxime qui hoc loco ſententias dicimus, ſciſcitantur omnes, avent audire, quid quiſque ſenſerit. ita de unoquoque, ut quemque meritum arbitrantur, exiſtimant. memoria tenent, me ante diem XIII. kal. Jan. principem revocandae libertatis fuiſſe: me ex kal. Jan. ad hanc horam invigilaſſe reipublicae: meam domum, meaſque aures dies, noctes, omnium praeceptis, monitiſque patuiſſe: meis literis, meis nuntiis, meis cohortationibus omnes, qui ubique eſſent, ad patriae praeſidium excitatos: meis ſententiis a kalendis Januariis nunquam legatos ad Antonium: ſemper illum hoſtem, ſemper hoc bellum; ut ego, qui omni tempore verae pacis auctor fuiſſem, huic eſſem nomini peſtiferae pacis inimicus. idem Ventidium, cum alii tribunum plebis voluiſſent; non ego ſemper hoſtem? has in

Digitized by Google

ſententias meas ſi conſules deſignati diſ-
ceſſionem facere voluiſſent, omnibus iſ-
tis latronibus auctoritate ipſa ſenatus
jam pridem de manibus arma cecidiſſent.
Sed, quod tum non licuit, Patres con- 8
ſcripti, id hoc tempore non ſolum licet,
verum etiam neceſſe eſt, eos, qui re ſunt
hoſtes, verbis notari, ſententiis noſtris
hoſtes judicari. antea cum hoſtem, aut
bellum nominaſſem, ſemel et ſaepius ſen-
tentiam meam de numero ſententiarum
ſuſtulerunt: quod in hac cauſa jam fieri
non poteſt. ex literis enim C. Panſae,
A. Hirtii conſulum, C. Caeſaris pro-
praetoris, de honore diis immortalibus
habendo ſententias diximus. ſupplicati-
onem modo qui decrevit, idem impru-
dens hoſtes judicavit. nunquam enim in
civili bello ſupplicatio decreta eſt. decre-
tam dico? ne victoris quidem literis poſ-
tulata eſt. civile bellum conſul Sylla geſ-
ſit: legionibus in urbem adductis, quos
voluit, expulit; quos potuit, occidit:
ſupplicationis mentio nulla. grave bel-
lum Octavianum inſecutum eſt: ſuppli-
catio Cinnae nulla victoris. Cinnae vic
toriam imperator ultus eſt Sylla: nul-

la ſupplicatio decreta a ſenatu. ad teipſum, P. Servili, num miſit ullas collega literas de illa calamitoſiſſima pugna Pharſaliae? num te de ſupplicatione voluit referre? profecto noluit. at miſit poſtea de Alexandria, de Pharnace. Pharſalicae vero pugnae ne triumphum quidem egit. eos enim cives pugna illa ſuſtulerat, quibus non modo vivis, ſed etiam victoribus, et incolumis, et florens civitas eſſe poſſet. quod idem contigerat ſuperioribus bellis civilibus. nam mihi conſuli ſupplicatio, nullis armis ſumptis, non ob caedem hoſtium, ſed ob conſervationem civium, novo et inaudito genere, decreta eſt. quamobrem aut ſupplicatio ob rempublicam pulcherrime geſtam poſtulantibus veſtris imperatoribus deneganda eſt, quod praeter Gabinium contigit nemini: aut, ſupplicatione decernenda, hoſtes eos, de quibus decernitis, judicetis neceſſe eſt.
9 Quod ergo ille re, id ego etiam verbo; cum imperatores eos appello, hoc ipſo nomine et eos, qui jam devicti ſunt, et eos qui ſuperſunt, hoſtes judico, cum victores appello imperatores. quomodo enim po-

tius Panſam appellem? etſi habet honoris nomen ampliſſimi. quo Hirtium? eſt ille quidem conſul: ſed alterum nomen beneficii eſt populi Romani; alterum, virtutis atque victoriae. quid? Caeſarem, deorum beneficio reipublicae procreatum, dubitemne appellare imperatorem? qui primus Antonii immanem et foedam crudelitatem non ſolum a jugulis noſtris, ſed etiam a membris et viſceribus avertit. unius autem diei quot et quantae virtutes, dii immortales, fuerunt! princeps enim omnium Panſa proelii faciendi, et cum Antonio confligendi fuit, dignus imperator legione Martia, digna legio imperatore. cujus ſi acerrimum impetum cohibere Panſa potuiſſet, uno proelio confecta res eſſet. ſed cum libertatis avida legio effrenatius in aciem hoſtium irrupiſſet, ipſeque in primis Panſa pugnaret, duobus periculoſis vulneribus acceptis, ſublatus e proelio, reipublicae vitam reſervavit. ego vero hunc non ſolum imperatorem, ſed etiam clariſſimum imperatorem judico: qui cum aut morte, aut victoria ſe ſatisfacturum reipublicae ſpopondiſſet; alterum fecit, alterius dii

Digitized by Google

10 immortales omen avertant! Quid dicam de Hirtio? qui, re audita, e caſtris duas legiones eduxit incredibili ſtudio atque virtute, quartam illam, quae, relicto Antonio, ſe olim cum Martia legione conjunxit, et ſeptimam, quae conſtituta ex veteranis, docuit illo proelio, militibus iis, qui Caeſaris beneficia ſervaſſent, ſenatus populique Romani carum nomen eſſe. his viginti cohortibus, nullo equitatu, Hirtius ipſe, aquilam quartae legionis cum inferret, qua nullius pulchriorem ſpeciem imperatoris accepimus, cum tribus Antonii legionibus equitatuque conflixit, hoſteſque nefarios, huic Jovi maximo, caeteriſque deorum immortalium templis, urbis tectis, libertati populi Romani, noſtrae vitae ſanguinique imminentes, proſtravit, fudit, occidit; ut cum admodum paucis, nocte tectus, metu perterritus, princeps latronum duxque fugerit. ô ſolem ipſum beatiſſimum, qui antequam ſe abderet, ſtratis cadaveribus parricidarum, cum paucis fugientem vidit Antonium! an vero quiſquam dubitabit appellare Caeſarem imperatorem? aetas ejus certe ab hac

Digitized by Google

ſententia neminem deterrebit, quandoquidem virtute ſuperavit aetatem. ac mihi ſemper eo majora beneficia C. Caeſaris viſa ſunt, quo minus erant ab aetate illa poſtulanda: cui cum imperium, eodem tempore etiam ſpem nominis ejus deferebamus: quod, cum eſt ſecutus auctoritatem noſtri decreti, rebus geſtis ſuis comprobavit. hic ergo adoleſcens maximi animi, ut veriſſime ſcribit Hirtius, caſtra multarum legionum paucis cohortibus tutatus eſt, ſecundumque proelium fecit. ita trium imperatorum virtute, conſilio, felicitate, uno die locis pluribus reſpublica eſt conſervata. Decerno i- II
gitur eorum trium nomine quinquaginta dierum ſupplicationes; quas ut honorificentiſſimis verbis conſequi potero, complectar ipſa ſententiâ. eſt autem fidei, pietatiſque noſtrae, declarare fortiſſimis militibus, quàm memores ſimus, quamque grati. quamobrem promiſſa noſtra, atque ea, quae legionibus, bello confecto, tributuros nos ſpopondimus, hodierno ſenatus-conſulto renovanda cenſeo. aequum eſt enim, militum, talium praeſertim, honorem conjungi. atque utinam,

Digitized by Google

Patres conſcripti, civibus omnibus ſolvere nobis praemia liceret! quanquam nos ea, quae promiſimus, ſtudioſe cumulata reddemus. ſed id quidem reſtat, ut ſpero, victoribus, quibus ſenatus fides praeſtatur: quam quidem cum difficillimo reipublicae tempore ſecuti ſunt, eos nunquam oportebit conſilii ſui poenitere. ſed facile eſt bene agere cum iis, a quibus etiam tacentibus flagitari videmur. illud admirabilius, et majus, maximeque proprium ſenatus ſapientis eſt, grata eorum virtutem memoria proſequi, qui pro patria vitam profuderunt. quorum de honore utinam mihi plura in mentem venirent! duo certe non praeteribo, quae maxime occurrunt: quorum alterum pertinet ad virorum fortiſſimorum gloriam ſempiternam, alterum ad leniendum moe-
12 rorem et luctum proximorum. Placet igitur mihi, Patres conſcripti, legionis Martiae militibus, et eis, qui una pugnantes occiderunt, monumentum fieri quam ampliſſimum. magna atque incredibilia ſunt in rempublicam hujus merita legionis. haec ſe prima latrocinio abrupit Antonii: haec tenuit Albam: haec

Digitized by Google

ſe ad Caeſarem contulit: hanc imitata quarta legio parem virtutis gloriam conſecuta eſt. quarta victrix deſiderat neminem: ex Martia nonnulli in ipſa victoria conciderunt. ô fortunata mors! quae naturae debita, pro patria eſt potiſſimum reddita. vos vero patriae natos judico; quorum etiam nomen a Marte eſt: ut idem deus urbem hanc gentibus, vos huic urbi genuiſſe videatur. in fuga, foeda mors eſt: in victoria, glorioſa. etenim Mars ipſe ex acie fortiſſimum quemque pignerari ſolet. illi igitur impii, quos cecidiſtis, etiam ad inferos poenas parricidii luent: vos vero, qui extremum ſpiritum in victoria effudiſtis, piorum eſtis ſedem et locum conſecuti. brevis a natura nobis vita data eſt: at memoria bene redditae vitae ſempiterna. quae ſi non eſſet longior, quam haec vita; quis eſſet tam amens, qui maximis laboribus et periculis ad ſummam laudem gloriamque contenderet? actum igitur praeclare vobiſcum, fortiſſimi dum vixiſtis, nunc vero etiam ſanctiſſimi milites, quod veſtra virtus nec oblivione eorum, qui nunc ſunt, nec reticentiâ po-

Digitized by Google

ſterorum inſepulta eſſe poterit; cùm vobis immortale monumentum ſuis pene manibus ſenatus, populuſque Romanus extruxerit. multi ſaepe exercitus Punicis, Gallicis, Italicis bellis, clari et magni fuerunt: nec tamen ullis tale genus honoris tributum eſt. atque utinam majora poſſemus, quandoquidem a vobis maxima accepimus! vos ab urbe furentem Antonium avertiſtis: vos redire molientem repuliſtis. erit igitur extructa moles opere magnifico, inciſaeque literae, divinae virtutis teſtes ſempiternae: nunquam de vobis, eorum, qui aut videbunt veſtrum monumentum, aut audient, gratiſſimus ſermo conticeſcet. ita pro mortali conditione vitae immortalitatem

13 eſtis conſecuti. Sed quoniam, Patres conſcripti, gloriae munus optimis et fortiſſimis civibus monumenti honore perſolvitur, conſolemur eorum proximos, quibus optima eſt haec quidem conſolatio: parentibus, quòd tanta reipublicae praeſidia genuerunt: liberis, quòd habebunt domeſtica exempla virtutis: conjugibus, quod iis viris carebunt, quos laudare, quam lugere praeſtabit: fratribus,

Digitized by Google

quod in ſe, ut corporum, ſic virtutem ſimilitudinem eſſe confident. atque utinam his omnibus abſtergere fletum ſententiis noſtris, conſultiſque poſſemus; vel aliqua talis his adhiberi publice poſſet oratio, qua deponerent moerorem atque luctum, gauderentque potius, cum multa et varia impenderent hominibus genera mortis, id genus, quod eſſet pulcherrimum, ſuis obtigiſſe, eoſque nec inhumatos eſſe, nec deſertos: (quod tamen ipſum pro patria non miſerandum putatur) nec diſperſis buſtis humili ſepultura crematos, ſed contectos publicis operibus atque muneribus, eaque extructione, quae ſit ad memoriam aeternitatis ara virtutis. quamobrem maximum quidem ſolatium erit propinquorum, eodem monumento declarari, et virtutem ſuorum, et pietatem, et ſenatus fidem, et crudeliſſimi memoriam belli: in quo, niſi tanta militum virtus extitiſſet, parricidio M. Antonii nomen populi Romani occidiſſet. atque etiam cenſeo, Patres conſcripti, quae praemia militibus promiſimus nos, republica recuperata, tributuros, ea vivis victoribuſque cumulate, cum tem-

Digitized by Google

pus venerit, perſolvenda: qui autem ex iis, quibus illa promiſſa ſunt, pro patria occiderunt, eorum parentibus, liberis, conjugibus, fratribus eadem tribuenda
14 cenſeo. Sed, ut aliquando ſententia complectar, ita cenſeo: ‘ CUM C. Panſa, ‘ conſul, imperator, initium cum hoſti- ‘ bus confligendi fecerit; quo proelio le- ‘ gio Martia admirabili incredibilique ‘ virtute libertatem populi Romani de- ‘ fenderit: quod idem legiones tironum ‘ fecerint: ipſeque C. Panſa, conſul, im- ‘ perator, cum inter media hoſtium tela ‘ verſaretur, vulnera acceperit: cumque ‘ A. Hirtius, conſul, imperator, proelio ‘ audito et cognito, fortiſſimo praeſtan- ‘ tiſſimoque animo exercitum caſtris e- ‘ duxerit, impetumque in M. Antonium, ‘ exercitumque hoſtium fecerit, ejuſque ‘ copias occiſione occiderit, ſuo exercitu ‘ ita incolumi, ut ne unum quidem mili- ‘ tem deſideraverit: cumque C. Caeſar, ‘ imperator, conſilio diligentiaque ſua ‘ caſtra feliciter defenderit, copiaſque ‘ hoſtium, quae ad caſtra acceſſerant, pro- ‘ fligarit, occiderit: ob eas res ſenatum ‘ exiſtimare, et judicare, eorum trium

Digitized by Google

‘ imperatorum virtute, imperio, conſilio, ‘ gravitate, conſtantia, magnitudine a‘ nimi, felicitate, populum Romanum foe‘ diſſima crudeliſſimaque ſervitute libera‘ tum: cumque rempublicam, urbem, ‘ templa deorum immortalium, bona, ‘ fortunaſque omnium, liberoſque con‘ ſervarint dimicatione et periculo vitae ‘ ſuae: utì ob eas res bene, fortiter, feli‘ citerque geſtas, C. Panſa, A. Hirtius, ‘ conſules, imperatores, alter ambove, ‘ aut ſi aberunt, M. Cornutus, praetor ur‘ banus, ſupplicationes per dies quinqua‘ ginta ad omnia pulvinaria conſtituat. ‘ cumque virtus legionum digna clariſſi‘ mis imperatoribus extiterit, ſenatum, ‘ quae ſit antea pollicitus legionibus ex‘ ercitibuſque noſtris, ea ſummo ſtudio, ‘ republica recuperata, perſoluturum: ‘ cumque legio Martia princeps cum hoſ‘ tibus conflixerit, atque ita cum majore ‘ numero hoſtium contenderit, ut pluri‘ mos caederent, caperent nonnullos: ‘ cumque ſine ulla retractatione pro pa‘ tria vitam profuderint: cumque ſimili ‘ virtute reliquarum legionum milites pro ‘ ſalute et libertate populi Romani mor-

Digitized by Google

'tem oppetiverint: ſenatui placere, ut C. 'Panſa, A. Hirtius, conſules, imperato- 'res, alter ambóve, ſi his videatur, iis, qui 'ſanguinem pro vita, libertate, fortuniſ- 'que populi Romani, pro urbe, templiſ- 'que deorum immortalium profudiſſent, 'monumentum quam ampliſſimum lo- 'candum, faciendum curent: quaeſtores 'urbis ad eam rem pecuniam dare, attri- 'buere, ſolvere jubeant, ut extet ad me- 'moriam poſteritatis ſempiternam, ad 'ſcelus crudeliſſimorum hoſtium, mili- 'tumque divinam virtutem: utque, quae 'praemia ſenatus militibus ante conſti- 'tuit, ea ſolvantur eorum, qui hoc bello 'pro patria occiderunt, parentibus, libe- 'ris, conjugibus, fratribus: eaque fratri- 'bus tribuantur, quae militibus ipſis tri- 'bui oporteret, ſi illi vixiſſent, qui mor- 'te vicerunt.'

Digitized by Google

Accedunt oratiunculae, Ciceronianis vulgo ſubjunctae; inelegantes tamen, aetate neſcio qua ſcriptae, vix Latinae. quas etſi non omitto, velim omittat Lector eruditus: neque ad glandem aeger confugiat, ubi eſt ſanis tanta frugum copia. OLIVETUS.

Digitized by Google

DE PACE.

ORATIO.

SEmper exiſtimavi, P. C. rectum eſſe, ut qui ſententiam hoc loco dicturi ſunt, ii neque odio, neque gratiâ moveantur: ſed quod optimum Reip. quiſque judicat, id in medium afferre ſtudeat. nam ſi ab imperatoribus, et conſulibus conſilio gerenda eſſe omnia ducimus: eoſdemque, ſi quid commiſerint, judiciorum ſeveritati, etiam in iis, quae caſus aut fortuna affert, ſubjectos eſſe putamus: indignum ſit in dando conſilio, in quo animum mentemque noſtram in noſtra poteſtate habemus, privata commoda publicis anteferre. ego, P. C. ſemper ea mente fui, ut; quae utilia aequaque viderentur, conſilia de Rep. afferrem: quod quidem hoc praeſertim tempore facturus ſum: in quo ſi concordiam, abjecta contentione et faſtidio, inter nos confirmabimus, et ipſi incolumes erimus, et alios vel invitos conſervare poterimus. ac metuo ne male. ſed nolo initio orationis meae male quidquam ominari: nam non dudum eſt, cum qui arma in manibus habebant, ii non raro dominatum in civitate tenebant: ita ut vobis quae fieri vellent, ut ſtatueretis, imperarent: vos autem

Digitized by Google

nihil ſtatuebatis eorum, quae ab ipſis fieri velletis. nunc vero res eo loco ſunt, ut veſtro arbitrio liceat vobis conſtituere quid placeat: in veſtra enim poteſtate eſt, aut concordiam unà cum libertate amplecti, aut ſeditionem, bellumque civile ſuſcipere: quo fiet, ut poſtea tyranno ſerviatis: atque in eo, quod hodie a vobis decretum fuerit, reliqui omnes mortales conſentient. quae cum ita ſint, P. C. neceſſarium arbitror, ut diſcordias atque inimicitias omnes, quae inter vos fuerunt, deponatis: et ad illam antiquam pacem concordiamque redeatis: illud ſaltem vobiſcum reputantes, quamdiu illi in hac civitate viguerunt, gloriam, opes, urbes, ſocios acceſſiſſe. poſtea vero quàm diſſidere inter nos armis coepimus, non modo non potentiores, ſed longe debiliores, nos in dies factos eſſe. equidem, P. C. uſque àdeo nulla ratione hoc rerum ſtatu poſſe conſervari civitatem judico, ut ſi hodierno die ſtatim bonum ceperimus conſilium, ea poſt erigere ac relevare non poſſimus. cogitate quàm verum ſit, quod dico, tum praeſentia cernentes, tum vetera memorià repetentes. quid agatur, vos ipſi videtis. populus R. iterum diſtrahitur atque diſcerpitur: hi unam, illi aliam partem ſecuti. in duas partes abière: duo exercitus in urbe ſunt. pars Capitolium cepêre, tanquam urbe a Gallis capta: pars forum obſidere parant, tanquam ſint Carthagi-

Digitized by Google

nenſes, non Romani. annon audiviſtis ſeceſſionem in hac urbe factam ſaepenumero fuiſſe, adeo ut alii Aventinum, alii Capitolium, pars montem ſacrum occuparint? quoties in concordiam aut aequis conditionibus, aut alii aliis de ſuo jure nonnihil remittentes redierunt, ſtatimque odia depoſuerunt, reliquum tempus in tanta pace in tantaque concordia permanſerunt, ut multis et magnis victoriis communiter potirentur. quoties vero cunque in ſe converſis armis mutuam cladem atque perniciem procuraverunt, alteri ut eos, qui priores arma cepiſſent, ulciſcerentur: alteri ne quo modo inferiores eſſe viderentur: ex eo nullum commodum eſt conſecutum. quid enim apud vos, P. C. qui optime noſtis, plura dicam de Valerio, de Horatio, de Saturnino, et Glaucia, de Gracchis, quorum exempla, et ea non externa, ſed domeſtica, partim imitari, partim fugere omni contentione debetis? ac tanquam re ipſa finem earum rerum, de quibus deliberatis, ante perſpectum habueritis, nequaquam exiſtimate, me hac oratione verba tantum fundere: ſed vetera cum praeſentibus conferre, ut, quantum interſit Reip. mature proſpicere, intelligatis. ita fiet ut non opinione incerta ducti, ſpes inanes ſequamini, ſed rationum firmitate nixi, tutiſſima conſilia capiatis. nam nec exemplis externis uti volui, quamvis innumeris uti potuiſſem. unum-

Digitized by Google

tamen illius praeſtantiſſimae atque antiquiſſimae civitatis commemorabo, e qua majores noſtri leges nonnullas petere non dubitaverunt. turpe namque fuerit, ſi cum et potentiâ et ſapientiâ multo ſuperiores Athenienſibus ſimus, deteriora illis conſilia ceperimus. itaque hi cum inter ſe valde diſſiderent; ac non modo inteſtinis malis, verum etiam Lacedaemoniorum armis ſubacti eſſent, ab his miſeriis ſe ante liberare non potuerunt, quàm in concordiam redierunt, et decretum fecerunt; ut quamvis inter eos multae res indignae interceſſiſſent, ἀμνηςία tamen illa ſalutari, oblivioneque ſempiterna abolerentur: nec ullo modo quiſquam vindictam adverſus alterum moliretur. hac moderatione, leniſſimoque decreto, non modo ſe a ſeditione et tyrannide aſſeruerunt, verum etiam caeteris rebus omnibus floruerunt: civitatem recuperaverunt: Graeciae imperium obtinuerunt: ac denique Lacedaemonios Thebanoſque, ut, vel conſervarent, vel everterent, ſaepe in ſua poteſtate habuerunt. quòd ſi qui Phylen occupaverunt, et è Piraeo in urbem ab exilio redierant, ulciſci eos propter injurias acceptas, qui in urbe remanſerant, voluiſſent, non temere fortaſſe feciſſe viderentur: multorum tamen malorum cauſas et dediſſent, et accepiſſent. ut enim adverſariis ſuperiores praeter ſpem fuerant, ſic forſitan poſt inferiores extitiſſent. nihil in hujuſmo-

dis rebus ſtabile, nihil firmum eſt, ne tum quidem cùm maxime fortuna blanditur: multique qui eâ confiſi ſunt, pòſt ceciderunt: multi quoque vindictam de ſuis adverſariis ſumere volentes, tantum abeſt, ut ulti ſint, ut potius ipſi perierint. neque enim ſi cui facta injuria eſt, idcirco ſuperior eſt: nec qui patientiâ ſuperior eſt, idem ſtatim victoriâ: ſed uterque humanae inconſtantiae, fortunaeque temeritati ſubjectus eſt: ac ſaepenumero non eum exitum habent res, quem homines ſperant, ſed quem fortunae temeritas affert. cùm his de cauſis, tum contentionis ſtudio quodam homines fiunt audaces (qui enim injuria affectus eſt, aut qui ſe affectum exiſtimat, in furorem agitur) ſaepeque ſupra vires res periculoſas aggrediuntur, ſperantes ſe, aut ſuperiores fore, aut certe non ſine amici ſanguine inferiores. idem quoque nunc victores, nunc victi: nunc viribus ſuperiores, nunc inferiores: hi funditus pereunt, illi Cadmaeâ victoriâ potiuntur: ac progreſſu temporis cum mala, quae ſecuta ſunt, corrigi nequeunt, ſe tum demum malo uſos conſilio vident: quod quidem vos re ipſa diſcere potuiſtis, et nunc id ipſum in noſtrorum hominum exemplis attendite. Marium in diſcordia civili ad tempus potentem vidimus. qui cùm urbe profligatus eſſet, alterum exercitum pòſt comparaſſet, quantas clades dederit, vos optime meminiſtis: et ut Cin-

Digitized by Google

nam, Strabonem, atque alios taceam, qui medio tempore extiterunt; Sylla cùm initio potens fuiſſet, nonne poſt ipſe inferior fuit? qui cum iterum creviſſet, nullum genus crudelitatis ſibi reliquum fecit. quid de altero Mario, deque eodem Cinna, de Carbone, de Lepido, qui novos primum motus excitavit, ac totam fere Italiam perturbavit? poſtea vero quam ab hoc tandem liberati fuimus, quis veſtrûm ignorat quot et quanta mala a Sertorio, atque ab aliis qui cum eo ejuſdem fugae comites fuerunt, ſuſtinuerimus? quid de Pompeio et hoc ipſo Caeſare dicam (ut omittam Catilinam et Clodium) nonne contempta affinitate quâ juncti fuerant, infeſtis ſignis in pugnam deſcenderunt? poſt non modo civitatem noſtram et reliquam Italiam, verum etiam terrarum orbem univerſum, infinitis miſeriis et calamitatibus impleverunt. ſed dicat aliquis, poſt Pompeii necem et tantam civium cladem, requies quaedam ac tranquillitas ſecuta eſt. quonam modo? longe enim a pace abfuimus. teſtis eſt Africa, teſtis eſt Hiſpania, quae tot civium Romanorum corpora gremio ſuo exceperunt. at poſt has clades pacati fuimus: quid ita? poſtquam Caeſar trucidatus, credo, hoc modo jacet: et Capitolium occupatum eſt: et forum armatis refertum eſt; et tota ferme civitas trepidat. atque ita fieri ſolet, ut cum diſcordiae inter aliquos exardeſcunt,

Digitized by Google

hique ſemper vim vi opponere conantur, ignari vim omnem aequitatis et humanitatis expertem eſſe, omniaque ex libidine et licentia, quam armis obtinet, gerere: neceſſario infinitorum malorum orbis quidam conflatur, et continua crudelitatis viciſſitudo. nam et victor injuriis victum onerat, nec finem ullum facit nocendi: et qui victus eſt, niſi forte ſtatim perierit, ſuam calamitatem indignatus, in continua eſt ulciſcendi libidine eum a quo laeſus eſt, donec animus ejus expleatur. quo fit ut reliqua multitudo, quamvis expers fuerit earum partium, ex miſericordia tamen erga eum qui victus eſt, et ex invidia adverſus victorem, ſimul eadem timens, ſimul ſe poſſe eadem in alium facere confidens, ad opem ferendam accurrat; atque ita integri et quieti cives ad novam ſeditionem excitantur, et alii aliis in eadem calamitate ſuccedunt: quae res, tanquam legitima, in orbem ducitur, dum ſe illa ratione tuentur, velle ſe eos, qui oppreſſi fuerunt, ulciſci: qui quanquam ut ſors tulerit, diſcedunt, Remp. tamen prorſus evertunt. quid? nonne ipſi cernitis, quot jam annos civilibus bellis attriti ſimus? quot et quae mala interea et ſuſtinuerimus ipſi, et alios ſuſtinere coëgerimus? quid hoc gravius dici poteſt? quis magnitudinem pecuniarum, quibus ſocios noſtros exhauſimus, et quibus fana ſpoliavimus, enumerare poſſit? quam pecuniam

Digitized by Google

in eos contulimus, in quos minime debeamus: atque in mutuas caedes exitiumque conſenſimus. quis multitudinem eorum, qui ceciderunt, non dico aliorum, quorum numerus reperiri non poteſt, ſed equitum et ſenatorum, qui ſinguli non modo vitâ, verum etiam morte ſua hanc Remp. contra externa arma tutari potuiſſent? quot quaeſo Curtii, quot Decii, quot Fabii, quot Marcelli, quot Scipiones interfecti ſunt: non contra Samnites, aut Latinos, aut Hiſpanos, ſed contra ſuos cives, contra patriam pugnantes ipſi quoque perierunt? ac de iis qui in acie ceciderunt, etſi queri poſſumus, non tamen quantum de aliis, qui extra pugnam interfecti ſunt: quòd hi volentèr depugnarunt (ſi volentes dici poſſunt, qui metu compulſi ſunt) qui quanquam non merita morte affecti ſunt, tamen fortiter in communi Marte occubuerunt: ac dum Martis eventum expectant, ut vel vincerent, vel vincerentur, ſine metu ceciderunt. ſed quis pro merito eos deplorare poſſit, qui miſerabiliter in viis, in foro, in Senatu, in Capitolio, non modo viri, ſed etiam mulieres, nec juvenes tantum, verum etiam ſenes et pueri necati ſunt? tantis enim nos mutuo affecimus malis, quanta ab hoſtibus noſtris nunquam paſſi ſumus, quantaque illi a nobis nunquam ſuſtinuerunt. necdum tamen ingemiſcimus: necdum nos fortiter a tantis malis vindicare con-

tendimus: verùm laetamur, et dies feſtos agitamus, eoſque, qui horum auctores malorum extiterunt, beneficos (ſi diis placet) appellamus. equidem hanc barbariem belluarum potius, quae ſe mutuo conficiunt, eſſe exiſtimo, quàm hominum. ſed quoniam praeterita mutare non poſſumus, de iis quae facta ſunt, jam queri deſinamus: et ad ea potius, quae futura ſunt, animum intendamus. idcirco enim praeteritorum mentionem feci, ut ex illis futura provideremus, non ut communes noſtras miſerias enumerarem (quae utinam nunquam eveniſſent) ſed ut eorum commemoratione exemplorum efficerem, ut, quae reliqua ſunt, poſſetis conſervare. is etenim ſolus ex malorum commemoratione fructus percipi poteſt, ut caveamus in poſterum, ne in eadem mala rurſum incidamus. at nos, P. C. hoc tempore id ipſum facere praeclare poſſumus, dum recens eſt malum: nec dum multi convenêre. et qui commoti ſunt, partim ſpe victoriae elati, partim imperium detrectantes, etiam contra privatae utilitatis rationem temere in diſcrimen ſeſe conjiciunt. vos igitur haec omnia ſine labore, ſine periculo, ſine ſumptu, ſine hominum caedibus ad exitum optatum deducetis, ſi modo S. C. feceritis, ut mutuae injuriae perpetua oblivione deleantur. quòd ſi a quibuſdam peccatum eſt, nunc tamen tempus non eſt vel curioſius indagandi, vel coam-

Digitized by Google

guendi, vel ulciſcendi: neque enim nunc nobis propoſitum eſt judicis ſevera facere, aut diligentius in quenquam inquirere. illud potius videndum, qua ratione res praeſentes in tutum collocari poſſint: quod quidem efficere non poteritis, niſi aliqua in parte ceſſeritis, feceritiſque, quod patres erga filios ſolent; quorum non omnia delicta pro ſuo jure caſtigant, in pleriſque vel neceſſario conniventes. nam mediocria peccata non ſunt acriore poena animadvertenda, ſed potius moderatè corrigenda. jam igitur nos, qui vere, et re ipſa, non ſola appellatione, populi Romani communes patres ſumus, omnia exquiſitius perquirere haud decet, ne ſimul conficiamur. poſſent Caeſari multa objici, quibus jure caeſus videri poſſet: multa quoque iis, qui eum occiderunt, quibus poena digni fortè viderentur: verùm id eſſet eorum, qui denuo rem in certamen vellent adducere. itaque qui bonum et utile conſilium volunt capere, eos ſummo jure agere non oportet, quod eis incommodare poſſit, ſed potius aequitate retinenda ſtudere debent ſe ipſi conſervare. quae cum ita ſint, P.C. praeterita oblivione obruite, quaſi tempeſtate aut alluvione aliqua ceciderint, atque inter nos ſit ſumma conſenſio: utpote inter proximos, ut inter cives, ut propinquos. ac ne quis exiſtimet, me iis, qui Caeſarem interfecerunt, gratificari velle, quòd partes Pompeii ſecutus fu-

erim, unum modo verbum dicam (nam omnino vos omnes ita de me perſuaſos arbitror, ut me nunquam meâ causâ quemquam vel amaſſe, vel odiſſe, ſed veſtrâ tantum, ac communis concordiae et libertatis, ſentiatis) illud, inquam, unum dicam: a me tantum abeſſe, ut in alium finem haec verba faciam, quàm ad communem ſalutem, ut cenſeam a vobis reliquis Caeſaris amicis non ſolum ea condonari debere, quae praeter conſuetudinem Caeſare freti admiſerunt, verum etiam honores, beneficia, magiſtratus, quae ab illo acceperunt, conſervari: quanquam eòrum quaedam mihi non probentur. neque enim auctor vobis ſim, ut hujuſmodi nunc decernatis: verum quando ea ſic ceciderunt, utilius eſſe cenſeo, vos non nimium ſeveros earum rerum judices agere. detrimenta enim, quae ab hoc, vel illo accipietis, qui plus habent, quàm aequum, quanquam merita eorum poſtulare videantur, non erunt tanta, quanta erunt commoda, quae ex concordia conſequentur, ſi neque metum, neque contentionem inter eos excitabitis, qui aliquando potentes extiterunt. haec ad praeſentis temporis neceſſitatem, mihi, quae dicerem, in mentem venerunt. cùm vero res compoſitae fuerint, tunc de reliquis deliberandum erit.

Digitized by Google

C. SALLUSTII CRISPI

IN

M. T. CICERONEM

ORATIO.

GRaviter et iniquo animo maledicta tua paterer, M. Tulli, ſi te ſcirem judicio magis quam morbo animi petulantiâ iſtâ uti. ſed cum in te neque modum, neque modeſtiam ullam animadverto, reſpondebo tibi: ut, ſi quam voluptatem male dicendo cepiſti, eam male audiendo amittas. ubi querar? quos implorem, Patres conſcripti? diripi Rempublicam atque audaciſſimo cuique eſſe perfidiae? apud populum Romanum; qui ita largitionibus corruptus eſt, ut ſe ipſe ac fortunas ſuas venales habeat? an apud vos, Patres conſcripti? quorum auctoritas turpiſſimo cuique et ſceleratiſſimo ludibrio eſt: ubi M. Tullius leges, judicia populi Romani defendit, atque in hoc ordine ita moderatur, quaſi unus reliquus ex familia viri clariſſimi, Scipionis Afri-

cani, ac non repertitius, aſcitus, et paulo ante inſitus huic urbi civis. an vero, M. Tulli, facta tua obſcura ſunt? an non ita a pueritia vixiſti, ut nihil flagitioſum corpori tuo putares, quod alteri collibuiſſet? an ſcilicet iſtam immoderatam eloquentiam apud M. Piſonem, non pudicitiae jacturâ perdidiciſti? itaque minime mirandum eſt, ſi eam flagitioſe venditas, quam turpiſſime paraſti. verùm, ut opinor, ſplendor domeſticus tibi animos tollit. uxor ſacrilega ac perjuriis debilitata: filia matris pellex, tibi jucundior atque obſequentior quàm parenti par eſt. domum ipſam tuam vi et rapinis funeſtam tibi ac tuis comparaſti: videlicet, ut nos commonefacias, quàm converſa res ſit publica, cum in ea domo habitares, homo flagitioſiſſime, quae P. Craſſi, viri clariſſimi, fuit. atque cum haec ita ſint, tamen ſe Cicero dicit in conſilio deorum immortalium fuiſſe, inde miſſum huic urbi civibuſque cuſtodem, abſque carnificis nomine, qui civitatis incommodum in gloriam ſuam ponit. quaſi vero non illius conjurationis cauſa fuerit conſulatus tuus, et idcirco reſpublica disjecta eo tempore, quod te cuſtodem habeat. ſed, ut opinor, illa te magis extollunt, quae poſt conſulatum cum Terentia uxore de republica conſuluiſti, cum legis Plautiae judicia domi faciebatis: ex conjuratis alios morte, alios pecunia condemnabas: cum tibi ali-

Digitized by Google

us Tuſculanam, alius Pompeianam villam exaedificabat, alius domum emebat: qui verò nihil poterat, is erat calumniae proximus: is aut domum tuam oppugnatum venerat, aut inſidias ſenatui fecerat: denique de eo tibi compertum erat. quae ſi tibi falſa objicio, redde rationem, quantum patrimonii acceperis, quid tibi litibus accreverit, qua ex pecunia domum paraveris; Tuſculanum et Pompeianum infinito ſumptu aedificaveris: aut, ſi retices, cui poteſt eſſe dubium, quin opulentiam iſtam ex ſanguine et miſeriis civium paraveris? verùm, ut opinor, homo novus Arpinas ex M. Craſſi familia, ejus virtutem imitatur, contemnit ſimultatem hominum nobilium, rempublicam caram habet, neque terrore, neque gratia commovetur. illud vero amicitiae tantum, hoc virtus eſt animi? immo vero homo leviſſimus, ſupplex inimicis, et amicis contumelioſus, modo harum, modo illarum partium, fidus nemini, leviſſimus ſenator, mercenarius patronus, cujus nulla pars corporis a turpitudine vacat, lingua vana, manus rapaciſſimae, gula immenſa, pedes fugaces: quae honeſte nominari non poſſunt, inhoneſtiſſima, atque is cùm ejuſmodi ſit, tamen audet dicere: ‘ ó fortunatam natam me ‘ conſule Romam!’ Te conſule fortunatam, Cicero? immo vero infelicem et miſeram, quae crudeliſſimam proſcriptionem civium

perpeſſa eſt, cum tu, perturbatâ republicâ, metu perculſos omnes bonos parere crudelitati tuae cogebas: cum omnia judicia, omnes leges in tua libidine erant: cùm tu ſublata lege Porcia, erepta libertate, noſtrûm omnium vitae neciſque poteſtatem ad te unum revocaveras. atque parum eſt, quòd impune feciſti, verùm etiam commemorando, exprobras ; neque licet obliviſci his ſervitutis ſuae. egeris, oro te, Cicero, perfeceris quod libet: ſatis eſt perpeſſos eſſe: etiamne aures noſtras onerabis tuo odio? etiamne moleſtiſſimis verbis inſectabere? ‘ cedant arma togae, concedat laurea laudi,’ quaſi vero togatus et non armatus, ea, quae gloriaris, confeceris: atque inter te Syllamque dictatorem, praeter nomen imperii, quidquam interfuerit. ſed quid ego plura de tua inſolentia commemorem? quem Minerva omnes artes edocuit, Jupiter optimus maximus in concilium deorum admiſit, Italia exulem humeris ſuis reportavit. oro te, Romule Arpinas, qui egregia tua virtute omnes Paulos, Scipiones, Fabios ſuperaſti, quem tandem locum in hac civitate obtines? quae tibi partes reipublicae placent? quem amicum, quem inimicum habes? cui inſidias in civitate feciſti, ancillaris? quo jure, cum de exilio tuo Dyrrhachio rediiſti, eum ſequeris? quos tyrannos appellabas, eorum nunc potentiae faves? qui tibi ante optimates vide-

Digitized by Google

bantur, eoſdem nunc dementes ac furioſos vocas? Vatinii cauſam agis? de Sextio male exiſtimas? Bibulum petulantiſſimis verbis laedis? laudas Caeſarem? quem maxime odiſti, ei maxime obſequeris? aliud ſtans, aliud ſedens de republica ſentis? his maledicis, illos odiſti, leviſſime transfuga, neque in hac, neque illa parte fidem habens?

Digitized by Google

IN
C. SALLUSTIUM CRISPUM
RESPONSIO.

EA demum magna voluptas eſt, C. Salluſti, aequalem ac parem verbis vitam agere: neque quidquam tam obſcoenum dicere, cui non ab initio pueritiae omni genere facinoris aetas tua reſpondeat: ut omnis oratio moribus conſonet. neque enim qui ita vivit, ut tu, aliter, ac tu, loqui poteſt: neque qui tam illoto ſermone utitur, vitâ honeſtior eſt. quò me vertam, Patres conſcripti? unde initium ſumam? majus enim mihi dicendi onus imponitur, quo notior eſt uterque noſtrûm: quòd aut ſi de mea vita atque actibus huic conviciatori reſpondero, invidia gloriam conſequatur: aut, ſi hujus facta, mores, omnem aetatem nudavero, in idem vitium incidam procacitatis, quod huic objicio. id vos, ſi forte offendimini, juſtius huic, qui initium introduxit, quàm mihi, ſuccenſere debetis. ego dabo operam, ut et pro me minimo cum faſtidio reſpondeam, et in hunc minime mentitus eſſe videar. ſcio me, Patres conſcripti, in reſpondendo non habere magnam exſpectationem, quòd nullum vos ſciatis novum crimen in Salluſtium audituros:

ſed omnia vetera recognituros, queis et meae, et veſtrae jam, et ipſius aures callent. verùm eò magis odiſſe debetis hominem, qui ne incipiens quidem peccare, minimis rebus poſuit rudimentum: ſed ita ingreſſus eſt, ut neque ab alio vinci poſſit, neque ipſe ſe omnino reliqua aetate praeterire. itaque nihil aliud ſtudet, niſi, ut lutulentus ſus, cum quovis volutari. longe verò fallitur opinione. non enim procacitate linguae, vitae ſordes eluuntur: ſed eſt quaedam calumnia, quam unuſquiſque noſtrûm teſtante animo ſuo fert, de eo, qui falſum crimen bonis objectat. quòd ſi vita iſtius memoriam vicerit: illam, Patres conſcripti, non ex oratione, ſed ſuis ex moribus ſpectare debetis. jam dabo operam, quàm maxime potero, ut breve id faciam. neque haec altercatio noſtra vobis inutilis erit, Patres conſcripti. plerumque enim reſpublica privatis creſcit inimicitiis: ubi nemo civis, qualis ſit vir, poteſt latere. primum igitur; quoniam omnium majores C. Salluſtius ad unum exemplum et regulam quaerit, velim mihi reſpondeat, numquid hi, quos protulit, Scipiones et Metellos, vel Fabios, ante fuerint aut opinionis, aut gloriae, quàm eos res geſtae ſuae et vita innocentiſſime acta commendavit. quod ſi hoc fuit illis initium nominis et dignitatis: cur non aeque de nobis exiſtimetur, cujus et res geſtae illuſtres, et vi-

Digitized by Google

ta integerrime acta? quaſi vero tu ſis ab illis viris, Salluſti, ortus. quod ſi eſſes, nonnullos jam tuae turpitudinis pigeret. ego meis majoribus virtute mea praeluxi, ut, ſi prius noti non fuerint, a me accipiant initium memoriae ſuae. tu tuis vitâ, quam turpiter egiſti, magnas offudiſti tenebras, ut, etiam ſi fuerint egregii cives, certe venerint in oblivionem. quare noli mihi antiquos viros objectare. ſatius eſt enim me meis rebus geſtis florere, quàm majorum opinione niti: et ita vivere, ut ego ſim poſteris meis nobilitatis initium et virtutis exemplum. neque me cum iis conferri decet, Patres conſcripti, qui jam deceſſerunt, omnique odio carent et invidiâ: ſed cum eis, qui mecum unà in republica verſati ſunt. ſed ſi fuerim aut in honoribus petendis nimis ambitioſus, (non hanc dico popularem ambitionem, cujus me principem confiteor, ſed illam pernicioſam contra leges, cujus primos ordines Salluſtius duxit) aut in gerendis magiſtratibus, aut in vindicandis maleficiis tam ſeverus, aut in tuenda republica tam vigilans, quam tu proſcriptionem vocas: credo quòd non omnes tui ſimiles incolumes in hac urbe vixiſſent: at quanto meliore loco reſpublica ſtaret, ſi tu par ac ſimilis ſceleſtorum civium, unà cum illis adnumeratus eſſes? an ego tunc falſo ſcripſi, ‘cedant arma togae,’ qui togatus armatos et pace bellum oppreſſi? an

Digitized by Google

illud mentitus ſum, ‘ Fortunatam natam me ‘ conſule Romam,’ qui tantum inteſtinum bellum ac domeſticum urbis incendium exſtinxi? neque te tui piget, homo leviſſime, cùm ea culpas, quae in hiſtoriis gloriae mihi ducis? an turpius eſt, Patres conſcripti, ſcribentem mentiri, quàm illum palam hoc ordine dicentem? nam quòd aetatem increpuiſti: tantum me abeſſe puto ab impudicitia, quantum tu abes a pudicitia. ſed quid ego de te plura querar? quid enim mentiri turpe duces, qui mihi auſus ſis eloquentiam, ut vitium, objicere? cujus ſemper nocens eguiſti patrocinio. an ullum exiſtimas poſſe fieri civem egregium, qui non his artibus et diſciplinis ſit eruditus? an ulla alia putas eſſe rudimenta et incunabula virtutis, quibus animae ad gloriae cupiditatem aluntur? ſed minime mirum eſt, Patres conſcripti, ſi homo, qui deſidiae ac luxuriae plenus ſit, haec, ut nova atque inuſitata, miratur. nam quòd iſtâ inuſitatâ rabie petulanter in uxorem et in filiam meam invaſiſti, quae facilius ſe mulieres a viris abſtinuerunt, quàm tu vir a viris: ſatis doctè ac peritè feciſti. non enim me ſperaſti mutuam tibi gratiam relaturum, ut viciſſim tuos compellarem. unus enim ſatis es materiae habens: neque quidquam domi tuae turpius eſt, quam tu. multum vero te opinio fallit, qui mihi parare putaſti invidiam ex mea re familiari, quae mi-

hi multo minor eſt, quàm habere dignus ſim. atque utinam ne tanta quidem eſſet, quanta eſt! at potius amici mei viverent, quàm ego teſtamentis eorum locupletior eſſem. Ego fugax, Criſpe Salluſti? furori tribuni plebis ceſſi. utilius duxi, quamvis fortunam unus experiri, quam univerſo populo Romano civilis eſſe diſſenſionis cauſa. qui poſteaquam ille ſuum annum in republica perbacchatus eſt, omniaque, quae commoverat, pace et otio reſederunt: hoc ordine revocante, atque ipſa republica manu retrahente me, reverti. qui mihi dies, ſi cum omni reliqua vita conferatur, animo quidem meo ſuperet: cum univerſi vos populuſque Romanus frequens adventu meo gratulatus eſt. tanti me fugacem, mercenarium patronum, hi aeſtimaverunt. neque hercule mirum eſt, ſi ego ſemper juſtas omnium amicitias exiſtimavi. non enim uni privatim ancillatus ſum, neque me addixi: ſed, quantum quiſque reipublicae ſtuduit, mihi tantum fuit aut amicus aut inimicus. ego nihil plus volui valere, quàm pacem. multi privatorum audacias metuerunt: ego nihil timui, niſi leges. multi arma ſua timeri voluerunt: ego nunquam volui quidquam poſſe, niſi pro vobis. multi ex vobis potentià freti in vos ſuis viribus abuſi ſunt. itaque non eſt mirum, ſi nullius amicitià uſus ſum, qui non perpetuo reipublicae amicus fuit. neque enim me poeni-

Digitized by Google

tet, ſi aut petenti Vatinio reo patrocinium pollicitus ſum, aut Sextii inſolentiam repreſſi, aut Bibuli patientiam culpavi, aut virtutibus Caeſaris favi. hae laudes egregii civis et unicae ſunt. quae ſi tu mihi, ut vitia, objicis, temeritas tua reprehendetur, non mea vitia culpabuntur. plura dicerem, ſi apud alios mihi eſſet dicendum, Patres conſcripti, non apud vos, quos ego habui omnium mearum actionum monitores. ſed ubi rerum teſtimonia adſunt, quid opus eſt verbis? nunc, ut ad te revertar, Salluſti; patremque tuum praeteream: qui ſi nunquam in vita ſua peccavit, tamen majorem injuriam reipublicae facere non potuit, quàm quòd te talem filium genuit: neque tu ſi qua in pueritia peccaſti, exſequar, ne parentem tuum accuſare videar, qui eo tempore ſummam tui poteſtatem habuit: ſed qualem adoleſcentiam egeris. hac enim demonſtrata, facile intelligetur, quàm petulanti pueritia, tam impudicus et procax adoleveris. poſteaquam immenſae gulae impudiciſſimi corporis quaeſtus ſufficere non potuit, et aetas tua jam ad ea patienda, quae alteri facere collibuiſſet, exoleverat, cupiditatibus infinitis efferebaris: ut, quae ipſe corpori tuo turpia non duxiſſes, in aliis experireris. ita non eſt facile exputare, Patres conſcripti, utrum in honeſtioribus corporis partibus rem quaeſierit, an amiſerit. domum paternam vivo patre tur-

Digitized by Google

piſſime venalem habuit, vendidit. et cuiquam dubium poteſt eſſe, quin mori coëgerit eum, quo hic nondum mortuo pro herede geſſerit omnia? neque pudet eum à me quaerere, quis in P. Craſſi domo habitet, cùm ipſe reſpondere non queat, quis in ipſius habitet paterna domo. at hercule lapſus aetatis tirocinio, poſtea ſe correxit. non ita eſt, ſed abiit in ſodalitium ſacrilegi Nigidiani: bis ad judicum ſubſellia attractus extremâ fortunâ ſtetit: et ita diſceſſit, ut non hic innocens eſſe, ſed judices pejeraſſe exiſtimarentur. primum honorem in quaeſtura adeptus, ſecutus eſt hunc locum et hunc ordinem deſpectus, cujus aditus ſibi quoque, ſordidiſſimo homini, patuiſſet. itaque timens, ne facinora ſua clam vos eſſent, cùm omnibus matrum familiarum viris opprobrio eſſet, confeſſus eſt, vobis audientibus, adulterium, neque erubuit ora veſtra. vixeris ut libet, Salluſti: egeris quae volueris: ſatis ſit, unum te tuorum ſcelerum conſcium eſſe. noli nobis languorem et ſoporem nimium exprobrare. ſumus diligentes in tuenda pudicitia uxorum noſtrarum, ſed ita experrecti non ſumus, ut à te cavere poſſimus. audacia tua vincit ſtudia noſtra. et quod hunc movere poſſit, Patres conſcripti, factum aut dictum turpe, quem non puduit palàm, vobis audientibus, adulterium confiteri? quòd ſi tibi nihil per me reſpondere voluiſſem, ſed

illud cenſorium elogium Appii Clodii et L. Piſonis, integerrimorum virorum, quo uſus eſt quiſque eorum, pro lege palàm univerſis recitarem: nonne tibi viderer aeternas inurere maculas, quas reliqua vita tua eluere non poſſit? neque poſt illum delectum Senatûs unquam te vidimus: niſi forte in ea te caſtra conjeciſti, quò omnis ſentina reipublicae confluxerat. at idem Salluſtius, qui in pace ne ſenator quidem manſerat: poſteaquam reſpublica armis oppreſſa eſt, et idem victores, qui exules reduxit: in ſenatum poſt quaeſturam eſt reductus. quem honorem ita geſſit, ut nihil in eo non venale habuerit, cujus aliquis emptor fuerit. ita igitur egit, ut nihil non aequum ac verum duxerit, quod ipſi facere collibuiſſet: neque aliter vexavit, ac debuit, ſi quis praedae loco magiſtratum accepiſſet. peractâ quaeſturâ, poſteaquam magna pignora eis dederat, cum quibus ſimilitudine vitae ſe conjunxerat, unus jam ex illo grege videbatur. ejus enim partis erat exemplar Salluſtius, quo tanquam in imam voraginem coetus omnium vitiorum exceſſerat: quidquid impudicorum, cyllonum, parricidarum, ſacrilegorum, debitorum, fuit in urbe, municipiis, coloniis, in Italiâ totâ, ſicut in fretis ſubſederant, nominis perditi ac notiſſimi, nulla in parte caſtris apti, niſi licentiâ vitiorum et cupiditate rerum novarum. at poſteaquam

praetor eſt factus, modeſte ſe geſſit et abſtinenter. nonne ita provinciam vaſtavit, ut nihil neque paſſi ſint, neque exſpectarint gravius in bello ſocii noſtri, quàm experti ſunt in pace, hoc Africam interiorem obtinente? unde tantum hic exhauſit, quantum potuit aut fide nominum trajici, aut in naves contrudi. tantum, inquam, Patres conſcripti, exhauſit, quantum voluit. ne cauſam diceret, ſeſtertio duodecies cum Caeſare paciſcitur. quòd ſi quidpiam eorum falſum eſt, his palàm refelle, unde tu, qui modò ne paternam quidem domum redimere potueris, repente tanquam ſomnio beatus, hortos pretioſiſſimos, villam Tiburti, C. Caeſaris reliquas poſſeſſiones paraveris. neque piguit quaerere, cur ego P. Craſſi domum emiſſem; cùm tu veteris villae dominus ſis, cujus paullo antè fuerat Caeſar. modò, inquam, patrimonio non comeſo, ſed devorato, quibus rationibus repente factus es tam affluens et tam beatus? nam quis te faceret heredem, quem ne amicum quidem ſuum ſatis honeſtum quiſquam ſibi ducit, niſi ſimilis ac par tui? at hercule egregia facta majorum tuorum te extollunt. quorum ſive tu ſimilis es, ſive illi tui, nihil ad omnium ſcelus ac nequitiam addi poteſt. verùm, ut opinor, honores tui te faciunt inſolentem. tu, C. Salluſti, tantidem putas eſſe, bis ſenatorem et bis quaeſtorem fieri, quanti bis conſularem et

bis triumphalem? carere debet omnì vitio,quì in alterum paratus eſt dicere. is demum maledicit, qui non poteſt verum ab altero audire. ſed tu omnium menſarum aſſecla, omnium cubiculorum in prima aetàte pellex, et idem poſtea adulter, omnis ordinis turpitudo es, et civilis belli memoria. quid enim gravius pati potuimus, quàm quòd te incolumem in hoc ordine videmus? deſine bonos petulantiſſimà conſectari linguà: deſine morbo procacitatis iſto uti: deſine unumquemque moribus tuis aeſtimare. his moribus amicum tibi facere non potes: videris velle inimicum habere. finem dicendi, Patres conſcripti, faciam. ſaepe enim gravius vidi offendere animos auditorum eos, qui aliena flagitia aperte dixerunt, quàm eos, qui commiſerunt. mihi quidem ratio habenda eſt, non quid Salluſtius merito debeat audire, ſed ut ea dicam, ſi qua ego honeſte effàri poſſum.

Digitized by Google

AD POPULUM
ET
EQUITES ROMANOS,

ANTEQUAM IRET IN EXILIUM.

SI quando inimicorum impetum propulſare ac propellere cupiſtis, defendite nunc univerſi unum, qui, ne omnes concideretis, ardoréquè flammae conflagraretis, mei capitis periculo non dubitavi providere. nam, quem virtutis gloria cum ſumma laude ad coelum extulit, eundem inimicorum invidia indigniſſime oppreſſúm deprimit ad ſupplicium. ſi liberûm conceptam dulcedinem animo incluſam continetis, nolite eo velle carere, qui cariſſimam veſtram procreationem ſibi eſſe duxit. eſt enim liberale officium, ſerere beneficium, ut metere poſſis fructum. fidei conducit, in loco, debitum retribuere. illic enim animi voluntas propenſa comprobatur: hic memoria collaudatur. itaque, ſi omnibus grave ſervitutis jugum eſſe debet in libertate educatis: ſit is veſtris animis acceptiſſimus, qui a veſtro corpore jugum acerbiſſimum repulit ſer-

vitutis. et, ſi majores veſtri eos imperatores, qui militum virtute hoſtium fregerunt furorem, jucundiſſimo fructu libertatis reconciliato, non ſolum ſtatuis dignos putarunt, ſed etiam aeterna triumphi laude decorarunt: tum vos eum conſulem, qui non militum praeſenti fortitudine, ſed ſua eximiâ animi virtute hoſtilem civium mentem ſenatûs auctoritate vindicavit, exiſtimate vobis retinendum in civitate eſſe. ſi, quae beneficia ſingulis civibus privatimque dantur, ea ſolent iis eſſe fructuoſa, a quibus ſunt profecta: jure et merito poſſem ego vos ad defenſionem meae ſalutis adhortari, quos conſervavi univerſos. nam neque majus eſt defendere unum, quàm populum: neque verius a ſingulis, quàm ab omnibus, repetere officii praemium et fructum: propterea quòd in unius periculo ſaepe contentio parva eſt, ut levis ſit labor defenſori ſuſtinendus: in reipublicae inſidiis quò firmius eſt quod oppugnatur; eò paratiores ſunt inimici, ut iis ſine magna ſollicitudine, induſtriâ, virtute non queat reſiſti. et ſingulorum opes ſaepe ſunt tenues et infirmae ad gratiam referendam, ut opitulari bene merentibus non queant, ſi maxime cupiant: univerſorum auxilium eò plurimùm prodeſt, quòd firmioribus opibus eſt nixum. jure igitur, quoniam et major impenſa in patriam officii eſt, quam in privata ſit defenſione, et plus

æ vobis praeſidii quàm a caeteris opis ad ſalutem poteſt afferri: vos obteſtor, quos mihi et debere et poſſe intelligo opitulari. non convenit enim, cùm ego ad promerendum officium tam fuerim expeditus, vos ad referendam gratiam eſſe tardiores: ne, cujus amplitudinem ac gloriam laude atque honoribus amplificare debeatis, ejus incolumitatem et ſalutem deſerendam exiſtimetis. etenim errat, ſi quis arbitratur, M. Tullium idcirco in capitis periculum vocari, quòd deliquerit aliquid, quòd patriam laeſerit, quòd improbe vixerit. non citatur reus audaciae: virtutis reus citatur. non accuſatur, quòd rempùblicam vi oppugnarit, ſed quòd homo novus perniciosſum nobilium reſtinxerit furorem. non obeſt mihi turpis et nocens, ſed honeſtiſſime laudatiſſimeque acta vita. non odio bonorum, ſed invidiâ premor malorum. intelligunt homines, tot et tam praeclaris teſtimoniis monumentiſque virtutis comparatis, M. Tullio, dum ſit incolumis, fore voluptati. idcirco vitam eripere cupiunt, ut cum ſpiritu ſenſum quoque adimant jucunditatis. nonne igitur indignum eſt, eos praemiis meis invidere, qui virtute certare noluerunt? eos in contentionem honoris venire, qui officiis ſe ſuperari aequiſſimo animo tulerunt? ſi dulcis eſt gloria, conſequere virtutem: noli abjicere labores, petere honorem: honorem dico? immo verò famam, fortunas, familiam, liberos,

caput, corpus, ipſum denique ſanguinem et animam. cedo invitus de republica. cedo oppreſſus de fortuna, de dignitate: diſcedo a republica, victus audaciâ malorum. liceat manere, ſi non illum M. Tullium, cuſtodem urbis, defenſorem omnium, patrem patriae: at certe reliquias Tullii: liceat in conſpectu civium, in hac urbe, quam ex parricidarum faucibus eripuit, remanere, tecta omnium, fana deorum, univerſam videre periculo liberatam ſuo civitatem: liceat ex hac flamma evolare, praeſertim qui illud impium incendium perditorum hominum lacrymis potius meis, quàm ſanguine veſtro, reſtingui malui. neque enim peto, ut mihi detis vitam: ſed datam repeto, ut reddatis. ſi meminiſtis, quod dedi, vos non debetis oblivisci, ſed retribuere quod debetis. vos, vos obteſtor, dii immortales, qui meae menti lumina praetuliſtis, cùm conſenſum exſtinxi conjurationis, arcemque urbis ab incendio ac flamma liberavi, liberoſque veſtros e gremio et complexu matrum ad caedem et cruorem non ſum paſſus abſtrahi. num igitur poteſt fieri a clientibus ut recipiar, cùm, a quibus debeam retineri, rejicere inſtituant? ſocii quò fugiant, cùm aditus cuſtodi patriae praecluſus ſit? quomodo ſpes ſalutis reliquis reſidebit, cùm civibus praecluſa ſit exſpectatio incolumitatis? pax et concordia extraneis gignetur, cùm jam domeſticis non inſideat,

ſed publice providenti eripiatur? nam quid ego improborum facta renovem oratione, ut redintegratione illius conjurationis animos vulnerem veſtros? auxilium ab alienis efflagitabo, cùm cives veſtros deſeratis? ſociorum invocem ſubſidium, cùm a civibus intercluſum ſit praeſidium? quam colere gentem nunc inſtituam? utrum ut cuſtos accipiar, an ut proditor excludar? ſi ut conſervator, veſtra erit ignominia: ſin ut oppugnator, praeciſa erunt omnia. itaque quod putavi fore gaudium, id extitit exitium. ſi, Quirites, eundem in caeterorum periculis haberemus animum, quem in noſtris difficultatibus, et pro innocentiſſimo quoque propugnare, et nocentiſſimum quemque oppugnare vobis utiliſſimum eſſe arbitraremur; et, ſi cum optimi cujuſque rebus adverſis noſtram ſalutem, cum deterrimorum hominum ſecundis noſtra pericula putaremus conjuncta: frequentes profecto talibus conatibus obviam iri niteremur: neque partim innocentiâ freti, partim nobilitate nixi, partim potentiâ ac multitudine amicorum fulti, cùm perfacile exiſtimaremus adverſariorum vim ac factionem a nobis repelli poſſe, ſubito ipſi ſimili periculo circumventi, in noſtro eventu aliorum reminiſcentes caſus, jure id nobis accidere nequicquam quereremur. quis enim eſt, Quirites, qui nunc, cùm inimicorum noſtrorum vim atque violentiam per-

ſpiciat, quique noſtrum ipſum periculoſiſſimum caſum recognoſcat, qui non ſibi ac ſuis diffidat fortunis? quo enim ſe ſatis tutum arbitrabitur praeſidio? virtutis et gloriae? at ea nos ipſa hoc tempore oppugnant. multitudine amicorum? aperuerunt non fortes eſſe ſe amicos, ſi in eorum poteſtate noſtra ſita ſalus non eſt. paucitate inimicorum? at id non in ipſius, ſed in aliorum voluntate poſitum eſt. nam non ſatis eſt, ne cui injuriam facias, providere, ſi tamen ſunt voluntarii inimici, qui tuis praemiis te oppugnent. atque cùm haec omnia omnibus ſint gravia atque acerba, tum vero nobis miſera atque intoleranda, quorum et officia in rempublicam recentiſſima, et incommoda ob rempublicam frequentiſſima in familia verſantur. nunc ſi eadem conditio diſceptationis proponetur, aequi auditores adhibebuntur, aures non obtuſae criminatione, ſed vacuae praebebuntur: qui ſunt aſſecuti ſummum gradum honoris, non diſpoliabuntur honore: qui ſperant, facilius et proclivius ad laudem nobilitatis pervenient. quamobrem nolo me duce ſupplicii vos ad fraudem deduci, ut ego ad priſtinum ſtatum recidam caſus. nunc igitur, ſi linguâ eſt concertandum: innocentiae virtute fretus ſupero. ſi facta compenſanda ſunt: conferamus aequitatem. ſi violentiae impetu opprimimur: cedam pro omnibus unus tribunicio furori, quoniam labo-

rem pro cunctis ferre conſuevi. ſi igitur aliquo tempore iis hominibus conſuluiſtis, quorum animus eſt religionis pietate defunctus: debetis mihi quoque proſpicere, qui numine deorum conſecratum ſartum tectum ab omni piaculo conſervavi, et vos ut tutam tranquillamque fortunam traheretis, meâ perfeci vigilantiâ. nam me, quem paullo ante fortuna erexerat ad gloriam, virtus extulit ad laudem, populus tribuit honorem: eundem tribuni furor exagitatus depulit ad calamitatem. et quoniam animadvertiſtis, illam conſpirationem conflatam, ita eſſe reſtinctam, ut nulla ſcintilla compareat incendii, vos quoque tribuniciam ſedate temeritatem (qui nunc ſe mihi inimicum oſtendit, ſe prius eſſe veſtrum profeſſus eſt inimicum) ne rei crudelitas, experta in me, in vos convaleſcat, et calamitas remorata longius ſerpat, atque progrediatur, praecavete. nunc vel ſolus delectus ad calamitatem, vel primus vocatus ad tale periculum, omnium animos jure debeo commovere. omnia ſunt immutata. manus ad demonſtrandam religantur injuriam: lingua inciditur ad deplorandam calamitatem: animus praecluditur ad exponendam rei indignitatem. humilitatem generis objiciunt nobis, qui novam rationem ſuſcitant, veteres majorum obterunt laudes. ſed quid ego plura de illorum aut in me maledictis, aut in vos ſcelera-

Digitized by Google

te loquar factis? quorum cognita improbitas, me tacente, coarguitur turpitudine vitae, ut de iis non ſit neceſſe inimicos praedicare, de quorum ſcelere ne amici quidem aut ipſi poſſunt negare. vos ego appello, quorum de me maxima eſt poteſtas. apud vos loquor de mea calamitate, quos habui ſemper innocentiae et virtutis meae teſtes. igitur ex civitate bene meritus de republica civis exturbatur? innocens expellitur? conſularis homo non facultatibus uſus quondam minimis, amicorum multorum praeſidio munitus, nunc partim ab invidis, partim ab inimicis circumventus eget indignè? huic ſi opem non tuleritis in periculo capitis, vos, credo, retinebitis veſtram libertatem? qui neque tanta valetis auctoritate, neque tantorum officiorum impenſam egiſtis in patriam. mihi credite, hoc in uno incommodum confirmatum multorum infirmabit incolumitatem: et ſi initio non erit refutatum, impune ad omnium perniciem convaleſcet. proinde aut in meo periculo ſalutem integram praeſtate communem, aut in veſtris hoc idem incommodum exſpectate fortunis. nemo tam perdita auctoritate, tam facinoroſâ inventus eſt vitâ, qui cùm de ſcelere fateretur, non tamen ſententiis prius judicum convinceretur, quàm ſupplicio addiceretur. ego, repente vi tribuniciâ correptus, non modo loquendi libere in judicio, ſed ne conſiſtendi quidem in civitate ha-

Digitized by Google

beo poteſtatem. ejicior non ſolum ſine teſte, ſine indice, ſine crimine, ſed ſine accuſatore, ſine etiam ſcelere. hoſtibus in bello, qui diſſident voluntate, dimicant armis, vitam quotidie oppugnant, in ipſa acie cùm praeliantur, licet loqui, licet diſputare: mihi in pace, civi, qui perditorum hominum fregi furorem, pro fortunis meis apud vos loqui non licebit? ſervi, qui ad ſupplicium caeſi verberibus trahuntur, apud eos ſaepe diſputant, quos necare voluerunt: ego conſularis apud vos non loquar, quos conſervavi? tacebo, ſi neceſſe eſt: tacebo, inquam, animo aequo, quoniam virtus mea, me tacente, agit cauſam meam. itaque ut ego in concione mea nihil ponam de rebus meis geſtis, tamen in animis et memoria veſtra largiter relinquam. iſti modò videant, qua ratione hanc inultam meam fugam ferre poſſint. etenim ſi a me, ut iſti exiſtimant, Lentuli mortui ſordes, ſi Catilinae notiſſimus furor, ſi amentia Cethegi, ſi luxuries ac ſtupra Caſſii poenas repetunt: profecto iſtis hora nulla, ejecto Tullio, vacua periculo aut periculi exſpectatione relinquetur. itaque illi in dies non meis inſidiis, quae nullae a me parantur, ſed ſuorum ſcelerum conſcientià cruciati, mihi abſenti et populo Romano poenas dabunt. quas ob res ego inimicorum amentiae, cupiditatique paucorum, omnium ſalutis cauſá, decedam: neque eò deducam, aut progredi patiar, ut operâ meâ manus inter vos

Digitized by Google

conſeratis, caedeſque civium inter ſe fiat; multoque potius ipſe patriâ liberiſque meis carebo, quàm, propter unum me, vos de fortunis veſtris reique publicae dimicetis. ſic enim ab initio fui animatus: ut non magis me meâ causâ putarem eſſe natum, quàm reipublicae procreatum. ſed illud queror, (quod non jam ad unius perniciem, ſed ad univerſorum inſtruitur calamitatem) conqueri, commiſerari, dicere, expurgare, ſuſpicionem dimovere, crimen diluere non licere: ore oppreſſo cervices eſſe praebendas: quae tamen omnia jam non ſunt tam calamitoſa, quòd mihi ſunt ſubeunda, quàm pernicioſa, quòd in rempublicam ſunt introducta. quamobrem ſtatutum eſt, atque decretum, in his temporibus civitatis omnia perpeti, quae volet furor libidinoſus. vim volunt afferre? praeſtò ſum. ejicere volunt? exeo indictâ causâ. nolunt audire? cauſam non dico. aliud quippiam conantur? agant. nihil duri, nihil acerbi mihi erit, quod rempublicam tutabitur. non enim illis victus cedo, ſed incolumibus vobis me condono. neque enim mors miſeranda eſt, quae ob rempublicam capitur: neque exilium turpe, quod virtute ſuſcipitur: cùm praeſertim nonnullam hae poenae habeant in ſe conſolationem. nam vitam ſi eripiunt, non adiment gloriam immortalem. ſi exilio mulctabunt corpus, non animum a republica removebunt. nam, ubicumque ero, hoc cogi-

tabo, haec ſemper cura mea erit: meque vobis ereptum, non a vobis repudiatum exiſtimabo. illud ab univerſis poſtulo petoque, ſi, dum in civitate manere licitum eſt, nemini injuſtè periculum creavi, nemini innocenti fui calamitati, ſi omnibus auxilio praeſidioque eſſe conſuevi, plurimoſque in hac civitate ſum tutatus: utì vos liberos meos in veſtram fidem recipiatis, eoſque defendatis, neve inimicos meos in familiam noſtram longius progredi patiamini: utique, ſive hinc abiero, ſive ero hic oppreſſus, ea maneat opinio et exiſtimatio, quae virtute parta, non quae infelicitate illata eſt: nunc ego te, Jupiter optime, maxime, cujus nutu ac ditione ſola terrarum gubernantur; teque particeps connubii, ſocia regna, regina Juno; teque Tritonia, armipotens Gorgophora Pallas Minerva; caeterique dii deaeque immortales, qui excellenti tumulo civitatis ſedem Capitolii in ſaxo incolitis conſtitutam, ut non ſolum cunctam intueri, ſed etiam tueri poſſitis civitatem: a quorum ego quandam altaribus impiam manum civium removi: a quorum templis meo periculo funeſtam facem repuli, ne illuſtriſſimum orbis terrarum monumentum cum principe omnium terrarum occideret civitate: teque, Jupiter Stator, quem vere hujus imperii Statorem majores noſtri nominaverunt: cujus in templo hoſtilem impetum Catilinae repuli a muris: cujus templum a Romulo victis Sa-

Digitized by Google

binis in Palatii radice cum Victoria eſt collocatum: oro atque obſecro, ferte opem pariter reipublicae, cunctaeque civitati, meiſque fortunis: reſiſtite tribunicio furori: favete innocentiae, ſubvenite ſolitudini, miſeremini ſenectutis: nolite eum ſupplicem a vobis abſterrere et excludere, qui in ſuo magiſtratu funeſtam facem a veſtris repulit templis. ſi C. Mario auxilio fuiſtis, quòd in clivo Capitolino improborum civium caedem fecerat: ſi P. Scipioni, quòd Annibalis furibundam mentem a veſtris repulit templis: ſi denique Cn. Pompeio, quòd terrà marique hoſtes reddidit pacatos: ſic nunc in meis calamitatibus aliquam ferte opem divinam, ut ſaepe multorum in periculis feciſtis: ſic nunc in meis miſeriis divinum aliquod auxilium et numen oſtendite. deinde vos, quorum poteſtas proxime ad deorum immortalium numen accedit, oro atque obſecro, quibus ſingillatim ſaepe ſupplex ad pedes jacui, ut eum, quem ſinguli ſtratum atque abjectum ſublevaſtis, nunc univerſi conſervatum velitis. ſi neminem unquam veſtrûm laeſi, ſi nemini innocenti obfui, ſi etiam e contrario, ut quiſque auxilium meum deſideravit, opem ferre non dubitavi: ſi denique, quaecumque adminiſtravi, ex veſtra auctoritate et patrum conſcriptorum voluntate feci: ſi malui inimicorum cupiditati, quàm reipublicae et legitimae auctoritati, poenas ſufferre: ut exiſtimetis ex illo crudeliſſimo inimicorum impetu e-

Digitized by Google

reptum, in antiquum ſtatum dignitatis reſti-tui convenire. ſed quoniam neque mihi libe-re loquendi, neque vobis clementer audiendi, neque omnino judicandi, paucorum furore et audaciâ, facta eſt poteſtas: ſed oppreſſa eſt reſpublica armis, metu debilitata ſervili, utì liberum ſpiritum ducendi nullam habeat po-teſtatem: cedam inermis armatis, innocens nocentibus, privatus furibundo magiſtratui. neque enim Q. Metellus quidquam de virtute ſua detraxit, quòd ceſſit L. Saturnino furenti: neque C. Cotta, quòd Q. Vario tribuno ple-bis, inferiore genere orto, cedendum putavit: neque C. Marius: qui, quantas res geſſerit, veſtra vobis libertas judicio eſſe poterit: ne-que vero M. Tullius ſuum animum veſtra ab-alienavit poteſtate, cùm praecipuum vobis ob-ſidem ſui animi veſtram reliquerit libertatem. quamobrem teſtor deos deaſque omnes im-mortales, veſtraſque maxime mentes, me non vitae turpitudine, non pro magnitudine ſce-lerum, non propter reliquae aetatis infami-am, poenas jure et lege perſolvere: ſed prop-ter virtutis invidiam, propter jucundiſſimam ingenii laudem, propter magnitudinem rerum geſtarum, crudeliſſime civitate privari. quòd ſi idem accidit Q. Caepioni, ſi Mancino, ſi Ru-tilio, mihi quoque hoc accidiſſe non magno-pere erit mirandum, cùm praeſertim non ge-neris antiquitate, ſed virtutis ornamentis ſum-mam laudem ſim conſecutus. nunc ego vos,

Digitized by Google

Equites Romani, obteſtor, quorum virtute nomen Romanum victoriam cum laude poſſidet conjunctam, quorum factis gloriantur cives, laetantur ſocii, gemunt hoſtes: ut, ſi erga vos omni tempore optime fui animatus, ſi mea pericula neglexi, dum timorem a patria propulſarem: ſi aeque liberis veſtris proſpexi, ac vos parentibus conſueſtis: ut nunc me velitis, veſtris opibus defenſum, incolumem in hac civitate retinere: quae cùm a ſcelerata conjuratione eſſet incenſa, meo ductu ac labore reſtincta eſt: nec patiamini me a liberis meis abſtractum, a conjuge abreptum, ab aris focisque innocentem projectum, vitam degere in exilio, miſerrimi mortalis caſum ſubire. projicitur Tullius in exilium. at a quo? nimirum innocens ab inimico, religioſus a ſcelerato, benevolus huic civitati ab hoſte. ô miſera vitae ratio, quae tamdiu reſides in voluptate, quamdiu fortunae poſcit libido! egone inimicus huic civitati? quamobrem? quia inimicos necavi. egone hoſtis? quid ita? quia hoſtes interfeci. en conditionem hujus temporis! antea gloria et laude digniſſimi ducebantur, qui haec perfecerunt: nunc ſcelerati et parricidae eſſe dicuntur, qui haec adminiſtrarunt. ſint ſane ſcelerati: ſuperet iſtorum victoria, ſi modo victoria appellanda eſt, in qua civitatis ineſt luctus: habeant hanc palmam ex innocentis cruore. tantum a vobis illud, Equites Romani, peto et rogo, ut

quem ſaepenumero veſtra laude cohoneſtaſtis, eundem in dubiis vitae periculis veſtra virtute conſervetis.

M. T. CICERO
AD OCTAVIUM.

SI per tuas legiones mihi licitum fuiſſet, quae nomini meo populoque Romano ſunt inimiciſſimae, venire in ſenatum, coramque de republica diſputare, feciſſem : neque tam libenter, quàm neceſſario. nulla enim remedia, quae vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quae ſunt ſalutaria. ſed quoniam cohortibus armatis circumſeptus ſenatus, nihil aliud vere poteſt decernere, niſi timere, (in Capitolio ſigna ſunt, in urbe milites vagantur, in Campo caſtra ponuntur, et Italia tota legionibus ad libertatem noſtram conſcriptis, ad ſervitutem adductis, equitatuque exterarum nationum, diſtinetur) cedam tibi in praeſentia foro, curià, et ſanctiſſimis deorum immortalium templis : in quibus, reviviſcente jam libertate, deinde rurſus oppreſsà, ſenatus nihil conſulitur, timet multa, aſſentitur omnia. poſt etiam paulo temporibus ita poſtulantibus, cedam urbe : quam per me conſervatam, ut eſſet libera, in ſervitute videre non potero. cedam vità, quae quanquam ſollicita eſt, tamen, ſi profutura eſt reipublicae, bona ſpe poſteritatis me conſolatur :

Digitized by Google

quâ ſublatâ non dubitanter occidam, atque ita cedam, ut fortuna judicio meo, non animus mihi defuiſſe videatur. illud vero, quod et praeſentis doloris eſt indicium, et praeteritae injuriae teſtimonium, et abſentium ſensûs ſignificatio, non praetermittam, quin, quoniam coram id facere prohibeor, abſens proſim: ſiquidem mea ſalus aut utilis reipublicae eſt, aut conjuncta certe publicae ſaluti. nam, per deûm immortalium fidem! (niſi forte fruſtra eos appello, quorum aures atque animus a nobis abhorrent) perque fortunam populi Romani (quae quanquam nobis infeſta eſt, fuit aliquando propitia, et, ut ſpero, futura eſt) quis tam expers humanitatis, quis hujus urbis nomini ac ſedibus uſque adeo eſt inimicus, ut iſta aut diſſimulare poſſit, aut non dolere? aut, ſi nulla ratione publicis incommodis mederi queat, non morte proprium periculum vitet? nam ut ordiar ab initio, et perducam ad extremum, et noviſſima conferam primis, quae non poſterior dies acerbior priore? et quae non inſequens hora antecedente calamitoſior populo Romano illuxit? M. Antonius, vir animi maximi (utinam etiam ſapientis conſilii fuiſſet!) C. Caeſare, fortiſſime, ſed parum feliciter, a reipublicae dominatione ſummoto, concupierat magis regium, quàm libera civitas pati poterat, principatum. publicam dilapidabat pecuniam, aerarium exhauriebat, minuebat vectigalia, donabat civitates ex com-

Digitized by Google

mentario: dictaturam gerebat; leges imponebat; prohibebat dictatorem creari plebiſcito; ipſe regnabat in conſulatu: provincias unus omnes concupiebat. cui ſordebat Macedonia provincia, quam victor ſibi ſumpſerat Caeſar, quid de hoc ſperare, aut exſpectare nos oportebat? exſtitiſti tu vindex noſtrae libertatis, ut tunc quidem, optimus, (quod utinam neque noſtra nos opinio, neque tua fides fefelliſſet!) et veteranis in unum conductis, et duabus legionibus a pernicie patriae ad ſalutem avocatis, ſubito prope jam affectam ac proſtratam rempublicam tuis opibus extuliſti. quae tibi non, antè quàm poſtulares, majora quàm velles, plura quàm ſperares, detulit ſenatus? dedit faſces, ut cum auctoritate defenſorem haberet, non ut imperio ſe adverſum armaret. appellavit imperatorem, hoſtium exercitu pulſo, tribuens honorem, non ut ſua caede caeſus ille fugiens exercitus te nominaret imperatorem. decrevit in foro ſtatuam, locum in ſenatu, ſummum honorem ante tempus, ſi quid aliud eſt, quod dari poſſit, addat. quid aliud eſt majus, quod velis ſumere? ſin autem ſupra aetatem, ſupra conſuetudinem, ſupra etiam mortalitatem tuam, tibi ſunt omnia tributa: cur aut ingratus crudeliter, aut immemor beneficii ſceleratè circumſcribis ſenatum? quò te miſimus? a quibus reverteris? contra quos armavimus? quibus arma cogitas inferre? a quibus exercitum abducis? et

Digitized by Google

quos adverſus aciem ſtruis? cur hoſtis relinquitur? civis hoſtis loco ponitur? cur caſtra medio itinere longius adverſariorum caſtris et propiùs urbem moventur? ô me nunquam ſapientem, et aliquando id, quod non eram, fruſtra exiſtimatum! quantum te, popule Romane, de me feſellit opinio? ô meam calamitoſam ac praecipitem ſenectutem! ô turpem exacta dementique aetate caniciem! ego patres conſcriptos ad parricidium induxi: ego rempublicam feſelli: ego ipſe ſenatum ſibi manus afferre coëgi, cùm te Junonium puerum, et matris tuae partum aureum eſſe dixi. at te fata patriae Paridem futurum praedicabant, qui vaſtares urbem incendio, Italiam bello, qui caſtra in templis deorum immortalium, ſenatum in Caſtris habiturus eſſes. ô miſeram, et in brevi tam celerem; et tam variam reipublicae commutationem! quiſnam tali futurus ingenio eſt, qui poſſit haec ita mandare literis, ut facta non ficta videantur eſſe? quis erit tanta animi facilitate, qui, quae veriſſime memoriâ propagata fuerint, non fabulae ſimilia ſit exiſtimaturus? cogita enim Antonium hoſtem judicatum, ab eo circumſeſſum conſulem deſignatum, eundemque reipublicae parentem: te profectum ad conſulem liberandum, et hoſtem opprimendum, hoſtemque a te fugatum, et conſulem obſidione liberatum: deinde paulo pòſt fugatum illum hoſtem arceſſitum, tan-

Digitized by Google

quam coheredem mortuâ republicâ, ad bona populi Romani rapienda: conſulem deſignatum rurſum incluſum eò, ubi ſe non moenibus, ſed fluminibus et montibus tueretur. haec quis conabitur exponere? quis credere audebit? liceat ſemel impune peccaſſe: ſit erranti medicina confeſſio. verum enim dicam. utinam te potius, Antoni, dominum non expuliſſemus, quàm hunc reciperemus! non quò ulla ſit optanda ſervitus, ſed quia dignitate domini minus turpis eſt fortuna ſervi. in duobus autem malis, cùm fugiendum majus ſit, levius eſt eligendum. ille tamen ea exorabat, quae volebat auferre: tu extorques. ille conſul provinciam petebat: tu privatus concupiſti. ille ad malorum ſalutem judicia conſtituebat, et leges ferebat: tu ad perniciem optimorum. ille a ſanguine et incendio ſervorum Capitolium tuebatur: tu cruore et flammâ cuncta delere vis. ſi qui dabat provincias Caſſio, et Brutis, et illis cuſtodibus nominis noſtri, regnabat: quid faciet, qui vitam adimit? ſi qui urbe ejiciebat, tyrannus erat: quem hunc vocemus, qui ne locum quidem reliquit exilio? itaque ſi quid illae majorum noſtrorum ſepultae reliquiae ſapiunt, ſi non unà cum corpore ſenſus omnis uno atque eodem conſumptus eſt igni; quid illis interrogantibus, quid agat nunc populus Romanus, reſpondebit aliquis noſtrûm, qui proximus in illam aeternam domum deceſſerit? aut quem accipient

Digitized by Google

de ſuis poſteris nuntium illi veteres Africani, Maximi, Paulli, Scipiones? quid de ſua patria audient, quam ſpoliis triumphiſque decorarunt? an eſſe quendam annos XVII. natum, cujus avus fuerit argentarius, aſtipulator pater; uterque vero precarium quaeſtum fecerit, ſed alter uſque ad ſenectutem, ut non negaret; alter a pueritia, ut non poſſet non confiteri: eum agere, rapere rempublicam, cui nulla virtus, nullae bello ſubactae et ad imperium adjunctae provinciae, nulla dignitas majorum conciliaſſet eam potentiam, ſed forma per dedecus, pecuniam et nomen nobile conſceleratum impudicitiá dediſſet: veteres vulneribus et aetate confectos Julianos gladiatores, egentes reliquias Caeſaris ludi, ad rudem compuliſſet? quibus ille ſeptus omnia miſceret, nulli parceret, ſibi viveret. qui tanquam in dotali matrimonio rempublicam teſtamento legatam ſibi obtineret. audient duo Decii ſervire eos cives, qui ut hoſtibus imperarent, victoriae ſe devoverunt. audiet C. Marius impudico domino parêre nos, qui ne militem quidem habere voluit niſi pudicum. audiet Brutus eum populum, quem ipſe primò, pòſt progenies ejus a regibus liberavit, pro turpi ſtupro datum in ſervitutem. quae quidem ſi nullo alio, me tamen internuntio ad illos celeriter deferentur. nam ſi vivus iſta ſubterfugere non potero, unà cum iſtis vitam ſimul fugere decrevi. FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google